46652 (1)

HISTORIA CHOLERAE ATROCISSIMAE

QVAM
SVSTINVIT IPSE,
PERSANAVIT AEGERRIME,
ATQVE
IN VSVS PVBLICOS
ADIECTIS
ANIMADVERSIONIBVS
THEORETICO-PRACTICIS
QVAM ACCVRATISSIME
DESCRIPSIT

D. BALTHASAR LVDOVICVS
TRALLES
MEDICVS VRATISLAVIENSIS.

VRATISLAVIAE
SVMPTIBVS CAROLI GODOFREDI MEYERI.
1753.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

PRAENOBILISSIMO
DOCTISSIMO CONSVLTISSIMOQVE
VIRO
CHRISTIANO FEIST
REBVS IVDICIALIBVS IN DYNASTIA KYNASTENSI
ET GIERSCHDORFFENSI ATQVE BIBLIOTHECAE
SCHAFFGOTSCHIANAE PRAEFECTO

NEC NON

PRAENOBILISSIMIS DOCTISSIMIS
EXPERIENTISSIMIS MEDICIS
D. IOANNI EHRENFREDO
THEBESIO
CIRCVLI HIRSCHBERGENSIS PHYSICO
PRACTICOQVE CELEBERRIMO

D. SAMVELI FRIEBE
COLLEGII MEDICI REGII ADIVNCTO
PRACTICOQVE APVD SCHMIEDEBERGENSES
FELICISSIMO

D. IOANNI BENEDICTO
SCHNEIDER
PHYSICO IN THERMIS HIRSCHBERGENSIBVS
AC PRACTICO CLARISSIMO

D. CAROLO THEOPHILO
PAVLI
PRACTICO VRATISLAVIENSI
CELEBERRIMO

D. IOANNI PHILIPPO
HERBST
PRACTICO HIRSCHBERGENSI
SOLERTISSIMO

TANDEM

ADMODVM REVERENDO ERVDITISSIMOQVE
THEOLOGO
IOANNI TOBIAE
VOLCKMAR
ECCLESIAE PETERSDORFFENSIS PASTORI
MERITISSIMO
FAVTORIBVS ET AMICIS SVIS
MAXIMOPERE COLENDIS

TENVEM HVNC LIBELLVM
DEDITISSIMO ANIMO SINCERAQVE MANV
OFFERT

AETERNVM DEVINCTVS
AVCTOR.

Vt in ſuo officio nil deſiderari patiatur Hiſtoricus, oportet ipſum enarrare iuſto ordine actarum rerum ſeriem, neque aliquid facile omittere, quod ſinceram earumdem memoriam in lecturorum animis excitare et conſeruare, ipſasque omnium oculis exhibere, atque coram quaſi ſiſtere queat, ſi vel remotiſſimi poſteri fuerint. Maxima igitur Hiſtorici virtus intemerata fides eſt, quam dare tandem ipſi debent omnes, quando vir probus et integer vel quae ipſe ſenſibus ſuis percepit, gnauiter refert; vel quando ad teſtes coaeuos prouocat, qui rebus geſtis praeſentes interfuere; aut ex relictis teſtium talium monumentis ſua contexere molitur. Ego dum Hiſtoriam quandam morbi quem ipſe expertus ſum, conſignare, publicique

iuris facere ratum habui, meas quidem quantum potui partes expleui, conſultum tamen reputaui, VOS VIRI CLARISSIMI, *oculatos rerum mecum actarum teſtes, omnique exceptione ea-propter maiores producere, atque ita ſcriptis a me fidem iuſtam adſtruere. Nouiſtis probe, dum benefici, et humani, et mites, et faciles, mihi duriſſima quaeuis patienti toties adſtitiſtis, quam vera ſint quae publice enarro; dabitisque ſpero, nil praetermiſſum eſſe, quod ad pleniorem morbi eiusque decurſus notitiam adferri debuiſſet. Poterat forte Lectoribus meis mirum videri, me ipſum inter ſummorum dolorum tormenta, praeſentiſſima mente trutinare potuiſſe, quae vel facienda vel fugienda in medela eorum forent, omniumque tandem ita permanſiſſe memorem, vt ſuperatis malis, ad eorundem hiſtoriam conſcri-*

bendam

bendam par redderer. Sed VOS bene meminiſtis quam accurate ſemper aegri corporis mei conditiones diiudicauerim, quam rigide inhaeſerim formatae mihi de morbi ingenio ideae; quam tenax ſaepe manſerim propoſiti; quam grauis vobis nonnunquam obloquendo exſtiterim; quamque dulcis mihi fuerit conſiliorum veſtrorum, cogitatorumque meorum conſenſus. Pulchre ego quidem recordor, me alicui Veſtrum perdurantem mentis conſtantiam miranti et collaudanti reſpondiſſe illico, denuo me diſputaturum pro doctoris gradu ſi ſaltem breues horrendis doloribus induciae darentur. Facile igitur ex quo quies naſci incipiebat, ſanitatisque ſpes affulgere, in chartam coniicere poteram ſimplicibus terminis potiora momenta, vt nil aufugeret irreuocabile, quod dignum memoratu foret, quando plena pace im-

petrata fuſius deſcribere ſingula aggreſſurus eſſem. Coepi id laboris genus, vt noſtis, inter Vos et Montes veſtros adhuc commoratus, elegantiusque forte et limatius opuſculum iam ederem ſi id ad finem perduxiſſem antequam redux ingreſſusque Vratislauiam meam inquietum id et turbulentum vitae genus quod Medicis Practicis eſt, iterum exorſus eſſem; hoc enim ſaepe impeditus furtim fere et hiſtoriae maiorem partem, et animaduerſiones annexas elucubraui, hasque perficere et perpolire vt decebat, vrgente et hortante vt promiſſis ſtarem Bibliopola, nequiui. Nolite vero exiſtimare VIRI OPTIMI clariſſimorum Nominum veſtrorum commemorationem me ſaltem meis vſibus deſtinaſſe haec ſcribentem; Nobilior longe mihi finis ad ea prouocanti ſupereſt. Teſtes eritis miſeriarum quas

diuina

diuina gratia adiutus ſuperaui ſatis idonei, ſed Benefactores, Fautores, et Amicos meos publice vos depraedicare, et poſt DEVM immortalem ſeruatae vitae, et inſtauratae ſanitatis Autores venerari, et collaudare vos debeo, niſi ingrati hominis notam incurrere velim, qui me ab omnibus Neceſſariis meis remotum conſilio, alloquio, ſolamine, miſericordia, et amore, qualem apud agnatos maiorem teneriorem que haud deſiderem, mirum quantum adiuuiſtis. Iamque dum in publicum prodit tenuis hic libellus, non minus Veſtra in me merita, quam morbum meum Lectoribus deſcribat volo. Seruet Vos DEVS. O. M. ad canae ſenectutis terminos immunes ab omnium aegritudinum inſultu, atque affluente omnigena felicitate conſpicuos reddat Vos cum Veſtris familiis, ſique

olim meminiſſe iuuerit exantlatas aerumnas meas, quarum certe memoria vix vnquam animo meo excidet, fidei noſtrae mutuae reminiſcentiam innouari in mentibus Veſtris beneuole patiamini. Interim ſoſtri et quarumuis grati pectoris ſignificationum loco, quas omnes generoſe deprecati eſtis, hoc chartaceum munuſculum ſuſcipite, pignusque obſeruate candidiſſimi affectus, quem vobis debeo, quemque illibatum ſeruabo conſtanter, donec vitam alio tempore ponere me iuſſerit cuſtos illius et arbiter. Valete Chariſſima Capita! et me impenſe Vos amantem, vt amaſtis, amare pergite. Scribebam Vratislauiae die 13. Dec. Anni MDCCLII.

LECTV-

LECTVRIS AVCTOR.

Hiſtoriarum Morborum ſecundum artis leges conſcriptarum magnum in Medicina vſum eſſe, loquuntur eam facientes vno ore omnes. Ingenti equidem numero iam illae proſtant, vereor autem vt cunctae aequum emolumentum adferant inde proficere auentibus. Mirum quantum mutari poſſe totius morbi, omniumque ſymptomatum faciem, ab exigua circumſtantia, experiuntur Practici toto die; quare nemo eorum dubitauerit, ignorantiam

vnius

vnius vel plurium non permittere plenam intelligentiam Morbi, eiusque decurſus. Pulchra ſunt illa aegritudinum deſcriptiones, quae accurate et iuſto ordine enarrant phoenomena earum ſingula, vt ſeſe inuicem excepere; ſed pulchriores credo et vſu praeſtantiores, quae cauſas ſimul adiiciunt, a quibus phoenomena vel producta vel immutata fuiſſe planum redditur. Non ergo ſaltem morbi ingenium et ſymptomatum cateruam pinxiſſe ſufficit, ſed originem illius et horum, geſta et ingeſta ante morbum, corporis fabricam, animi indolem, morbos antea toleratos regimen aegri, et pharmaca exhibita exactiſſime determinare oportet, vt nullo prorſus defectu laborans habeatur Morbi hiſtoria. Sane ſiue mortuus ſit aeger, ſiue ſanus redditus, ſiue in alium morbum delapſus, omne id quod ipſi euenit, neutiquam perſpicue intelligitur ſine illis omnibus expoſitis, et praecipue ſine diaeta eius et curationis methodo cognita, quae ſola poſitum iam morbum et vniuerſum eius ingenium multis modis varium reddere poteſt. Nulla difficultas ſubeſt vt hoc ipſum

oſten-

oſtendam euidentiſſime. Ponantur aegri febre acutiſſima laborantes ſibi in omnibus ſimillimi, non certe decurſus morbi ratio cum ſymptomatibus emergentibus, ipſisque criſibus pendebit a ſola morbi natura, ſed quam maxime a diuerſa ratione medendi, prout ſua quibusuis artificibus placent. Sit enim Medicus a Venae ſectione abſtinens prorſus, viresque vitae auctas ſibi relinquens; alius Venae Sectionem ſemel, bis, adminiſtrans, viresque vitae ad iuſtum moderamen reducens; rurſum alius ad abuſum multiplicatis Venae Sectionibus vires vitae ad pulſum infra naturalem ſtatum, paruum et debilem minuens; iterum alius opium poſt adminiſtratam vel omiſſam Venae Sectionem adhibens; adhuc alius praemiſſa vel omiſſa Venae Sectione alexipharmacis et regimine calido pugnans; alius tandem nitroſa praemiſſa vel omiſſa Venae Sectione largius, parcius praeſcribens; ſane vnus idemque morbus diuerſa methodo diuerſam acquiret faciem, ſique in conſcripta hiſtoria quam fideliſſime is depingatur cum ſymptomatibus omnibus, neſciatque Lector regimen

et

et pharmaca, nunquam erit certus an ex indole morbi illa pependerint, an minus; an culpa medici vel morbi grauiora fuerint; an ex huius ingenio et illius artificio leuiora. Vnum iam ſaltem memoro ſymptoma delirium, quod ſola vi vitae aucta per naturam morbi produci, quod Venae Sectione praecaueri, opiatis et alexipharmacis ſi abſuiſſet induci, ſi adſuiſſet grauius reddi, nitratis leniri valet, ita vero ſeſe res habet cum aliis. Atque vt morbi decurſus cum ſymptomatibus, ita quoque eius euentus per differentem medelam erit valde varius. Sine Venae Sectione, vel cum calido regimine forte morietur gangraena viſcerum qui aliter ſeruari poterat aeger; Venae Sectionibus praeter neceſſitatem exhauſtus ſeruabitur quidem, ſed per multas hebdomades manebit debiliſſimus, morboque chronico expoſitus. Venae Sectionem ſimplicem aut duplicem expertus, nitroſisque mediocri copia cum ſaponaceis vſus pro re nata ſaepe, intra 14. dies iterum erit ſaniſſimus. En fontes enormis diſcrepantiae obſeruationum de Morbis conſignatarum! en cautionum neceſſitatem, ne

inter

inter legendum foede decipiamur. Sed et eadem mihi dicenda ſunt de diaeta: etenim ſi forte eiusmodi febre acuta laborans biberit affatim cum vel ſine praeſcitu Medici cereuiſiam tenuem et fermentantem, eandemque frigidiuſculam, atque inciderit in diarrhoeam non ſane haec morbi ingenio debebitur, et vere ad eius ſymptomata pertinebit; ſique alius forte vini ſtrenuus potator ingruente iam aegritudine nondum de eius periculo cogitans meri largam quantitatem iniurgitauerit, grauiora ſymptomata omnia quae ab inflammatione vniuerſali naſcuntur, quaeque ſibi relicta longe mitiora futura erant, a ſolo Morbo deducenda habebit. Non alio fine omnia haec eloquor, quam vt mature veniam petam diffuſiori paulisper ſcriptionis generi, quod vitio mihi vertere poterant Lecturorum quidam, cui tamen ego ſuperflua immiſta, quam deeſſe quaedam malui, non facile ſubintelligenda. Illa vero quae nimis ſuperflua, aut allotria prorſus videri poſſent rigidioribus Iudicibus, forte non omnibus habebuntur inutilia; ſaltem cum ſperare mihi liceret Lecto-

res

res etiam a Medicinae ſacris alienos, illos detinuiſſe in peruoluendo hoc libello non prorſus illaudabile declarabitur; Amicis vero nonnullis curriculi Vitae meae triſtiorem quandam partem quam elapſam ſine obitu meo gaudent, in perpetuam memoriam curatius deſcripſiſſe, ipſi opinor Momi et Zoili quos interim parum moror, fortaſſis excuſabunt.

§. I.

§. 1

Hiſtoriarum morborum, quos perpeſſi medici ipſi deſcripſerunt accurate, prae aliis aegritudinum hiſtoriis praerogatiuae.

Immergitur denuo triſtibus aerumnis et angoribus nondum in integrum redditus ſibi animus; obſtupeo totus quantus, ſtant ad exantlatorum laborum reminiſcentiam comae, videorque mihi infandos illos quos ſuperaui dolores renouatos iterum perſentiſcere, dum tremendum illud aegritudinis genus, quod ſine ſingulari diuina gratia me certo certius iugulaturum erat, delineare aggredior. Neque tamen id ſemel ſubiiſſe, per omnem vitam quae ſupereſt poenitebit, ſed potius dum de deuictis adeo minacibus malis vtcunque iterum valens trimphum ago, in tanto eminentiores laetitias et plauſus exſoluar, ſi in generis humani, aut ſaltem Ciuium meorum commoda cholera atroci laborauero; atque ſi laboraturis ea aliquando ſolamen aliquod ex experientiis et obſeruationibus e meo corpore petitis acceſſerit. Pulchre mihi lecta

ſunt illa, quae praeſtantiſſimi in arte Veteris aeque ac recentioris aeui Viri de hoc morbo et cognoſcendo et curando annotarunt. Noui illa ſelectiſſima ex ingenio illius intimiore petita vſuque probatiſſima praecepta, quae ad medelam feliciorem obtinendam promulgarunt Medici in Praxi verſatiſſimi. Neque mihi ignoratur choleram morbum licet optimis quibuscunque remediis non raro rebellem ſaepeque non obſtante optima methodo adhibita nihilominus funeſtum, tamen quoque actis omnibus agendis diligenter et mature vt decet, fuiſſe percuratum; ipſeque non ſemel eundem victas mihi dediſſe manus gauiſus ſum. Non ergo videbatur egere Medicina geminatis illius et iteratis deſcriptionibus, cum elegantiſſimae et exaſciatiſſimae iam in Auctorum monumentis magno numero legantur. Pace vero ita ſentientium dixero, prorſus aliquid peculiare ineſſe illis hiſtoriis morborum quos medici ipſi perpeſſi ſunt, et deinde deſcripſerunt quam fideliſſime, partium omnium ſtudio ſepoſito, ſine fauore hypotheſium vni ſimplicique Veritati litantes. Maxime vero eiusmodi ſcripta aeſtimari merentur, vbi ſimul Autores eorum ſtructurae corporis humani, functionum ſecundum naturam ſuccedentium, cauſarumque eas perturbare potentium

tentium, aegritudinum inde naſcentium, viriumque demum ex quibus opponenda cauſis remedia agunt in viuam machinam ſatis gnari, atque in Praxi aliquamdiu verſati fuerint. Exiſtimauit olim, vt apud PLATONEM *de Republica* legitur, SOCRATES medicum praeſtantiſſimum euadere, ſi ab ineunte aetate cum plurimis corpore male affectis conſuetudinem habuiſſet, ipſeque omnium morborum genere laboraret. Durior hercle foret Via haec, quam pauci vel nulli calcandam ſumerent, ſi ea ſola iretur ad glorioſam Praxin, deſumſit interim a ſententia Veteris illius Sophi occaſionem Doctiſſimus *Ramazzini* publice dicta oratione commonſtrandi, medicum Valetudinarium aptiorem eſſe ad faciendam medicinam, quam alterum inculpata valetudine degentem. Non vero illum Vir egregius ad medendum ſaltem, ſed ad ſcribendum etiam aptiorem eſſe, quam pancratice valentem, et duro de robore natum cenſuit: *Quis enim*, inquit, *pugnam inteſtinam] inter naturam et morbum rectius exponet et chartis mandabit? quam qui intra corporis ſui caueam, pugnam huiusmodi, ſi non oculis ſpectauit, ſaltem ſentientis animae damno perſenſerit.* Atque certe propriae tales, inquilinae, et intimae morboſarum moleſtiarum perceptiones, mutationesque ſenſa-

tionum, functionumue corporearum vel ad mortem, vel ad ſanitatem propius adducentes, quarum viuax idea per totum morbi decurſum naſcitur, comparatae cum effectibus aſſumtorum pharmacorum, ſenſum aegritudinis functionumque ſucceſſus diuerſimode afficientibus, multum certe praerogatiuae medico ſemet obſeruanti elargiuntur. Etenim rerum vltra omnem dubitationem locatarum notitia ſic paratur, cum nemine contradicente illa demum in medicina ſint veriſſima, quae ſenſu percipiuntur, adeo vt *Pitcarnius* non aliunde, quam ab illis demonſtrationum medicarum principium peti debere inculcet; multum vero ſemper praepollet ſenſus proprius alieno. Nulla quoque ſub debitis cautionibus metuenda hic erit fallacia ſenſuum, modo eos impedientia aut fallentia pharmaca vel abſint prorſus, vel ſi iis in curatione opus, actione illorum perdurante nunquam, ſed ſeorſim ad aliorum remediorum exhibitorum actionem et effectus attendatur. *Quis autem tunc precor*, vt egregie ſcripſit laudatus RAMAZZINI *Medicum vere expertum eum non appellabit? qui re ipſa, et in ſe ipſo expertus ſit, quid ſit in acutis morbis cum morte luctari, in chronicis ad plures menſes lectulo aut ſellae affigi. Haec vera eſt numeris omnibus abſoluta experientia, non conie-*

cturis

ctuſis aliunde petita, ſed ſcientifica ſui ipſius notione comparata, vt Medicos huiusmodi, quibus alioquin conſociata ſit rerum peritia et ſolida doctrina, vere experientiſſimos appellare liceat. Quis enim rectius et cautius aegris adminiſtrabit artis adeo decantata praeſidia, quam qui illa ipſe vel inefficacia, vel noxia, atque interdum etiam ipſo morbo peiora deprehenderit. Summa eas ob rationes inter ſuorum morborum deſcriptores, ac inter tales, qui ſenſationes alienas et experientias ex peregrinis corporibus depromptas tantum ſuas facere poſſunt, obſeruatur differentia. Tantaque mihi illa eſſe videtur, quanta intercedit inter iconem alicuius hominis ad rudioris caelatoris aerarii exemplar, artificioſiſſimo licet penicillo, ſuppletisque omnibus coloribus viuam illius faciem repraeſentare aptis pictam; interque effigiem alicuius callidiſſimi Pictoris, ſemet ipſum toties contuiti et intime noſcentis, propriaque manu atque nitidiſſimis et naturam aemulantibus pigmentis ne minimo lineamentorum ductu omiſſo, affabre elaboratam.

§. 2.

Exempla huc facientia.

Haec omnia intelligentes probe et perpendentes clari in arte Viri ſemper vltro faſſi ſunt, valde ſibi placere *Sydenhamum* Podagram ſuam graphice deſcri-

 bentem,

bentem, atque cautiones elegantiſſimas in faciendis et fugiendis ex ſenſu iuuantium et nocentium natas, candide ſuppeditantem. Laudant proinde Cl. *Aſtrucio* forte ſolo excepto ad vnum omnes *Vlricum* de *Hutten* licet non medicum, quod faedam quam contraxerat Syphilidem, viuis coloribus pictam dederit, quosque negatos ſibi ab inunctione mercuriali dein a Guaiaci decocto epoto fructus reportarit, ſedulus edocuerit. Dolendum vero eſſe facile concedunt Arti medicae bene cupientes, *Proſperum Alpinum* grauiſſima ſurditate correptum, adeo vt maximos ſtrepitus non perciperet, atque in ea verſatum ſententia, nullum Medicum hactenus huius aegritudinis ingenium aſſecutum fuiſſe, nec aſſequi poſſe quam eum qui ipſe ſurdus eſſet, Opus ſuum quod de eius natura meditabatur, ingruente morte haud perfeciſſe. Ego quidem hic loci magna cum cura allegarem deſcriptiones de peſte *Lotichii* et *Diemerbroeckii*, quorum ille peſtem cum bubone in ſe ipſo curatam fuſius delineavit, [1]) hic vero contagium ſuſceptum vertigine, nauſea, anxietate ſeſe manifeſtans, aliquot fiſtulis tabaci optimi fumi ſuctione exhauſtis, cito aliquoties excuſſiſſe ſe memorat, [2]) ſi ſaltem vtrique morſulis

1) Conſil. et Obſeru. Medic. lib. I. c. VIII. obſ. XII.
2) Lib. IV. hiſt. 17.

ſulis acribus antipeſtilentialibus, theriacae et ſudoriferorum vſui non nimis indulſiſſent Veritatis minus ſtudioſi, ſuisque hypotheſibus decepti. Nolo interim aliquid derogatum obſeruationi de tabaco variisque bonis conſiliis, quae ambo experti ſuppeditant. Laudandus autem mihi maximopere venit *Bennetus*, qui occaſione Phthiſeos, qua ipſe laborauit *Theatrum* ſuum *Tabidorum* conſcripſit, quod opus licet iuuenile ſit, et ſtylo valde horrido et aegre intelligibili exaratum, ita vt multos a lectione deterreat, tamen peruolutum ſollicite, diligentiſſimum in obſeruando fuiſſe Auctorem teſtatur, atque illum calculum Magni *Boerhaauii* meruit, vt paſſim ab eo pro optimo de hac materie libello declaretur. Neque negligi a me debet deſcriptio recentiſſima Hydropis vniuerſalis quam dedit eo tandem defunctus paulo ante mortem deſinens et ſupplementum fratri relinquens *Iohannes Storchius*, *Hulderici Pelargi* nomine notus, licet quod largientur manes Optimi Viri varia paulo fuſius et accuratius exhibita mallem. Non cogitem anxie vt plures animo iam non obuerſantes in medium producam propriarum aegritudinum ſcriptores, quos inter non memini exſtitiſſe aliquem, qui Choleram paſſus ipſe eam deſcriptam dederit ſolo *Timaeo* ex-

 cepto.

cepto.[3]) Breuiter vero conſignata eius hiſtoria eſt, morbusque omnis cuius cauſam candidus appetitum nequam accuſat, meo ſine omni appetitus peccato contracto grauitate, duratione, et periculo longe fuit inferior, vt facile in ſequentibus conſtabit, non ergo habui cur deſiſterem a propoſito. Igitur quanquam mea, quae in chartam coniicere molior, componere laudatorum antea Virorum Operibus non audeam, tamen operam inanem me impenſurum eſſe vix mihi perſuaderi patiar, vbi paulo fuſius ne minima quidem circumſtantia omiſſa, quae in lucem pleniorem perducere morbum adeo ſonticum eiusque curationem queat, omnem eius hiſtoriam contexero. Indulgebunt autem ſpero mihi laxiores pauliſper limites in ſcribendo ponenti Lectores beneuoli, namque non ſaltem arti quam exerceo, ſalutique aegrotantium, ſed et pietati religioſae, quam a mortuis quaſi rediuiuus debeo miſerenti cruciatuum meorum Deo, grataeque mentis ſignificationi, quam ſibi depoſcunt candidiſſimorum Amicorum dum procul a meis decumbebam ſingularia in me ſtudia et officia, oblataque ab iis per ſolidos dies, perque vigilatas noctes auxiliatrices manus, paginas ſequentes ſacras volui.

§. 3.

3) Lib. III. caſ. 8.

§. 3.

Vt vero ordine debito res meas exequar, ante omnia et corporis quo me indutum voluit Creator fabricam, morbosque antea toleratos, et animi indolem, ſine fuco, ſine alienis coloribus pingere oportebit. In remotius a me aeuum retrogrediens Maiorumque meorum Cippos viſitans cineresque perluſtrans, illos vtplurimum diu ante ſenium licet omnes valetudinarios non egiſſent, migraſſe ex hac vita comperio. Auum Phyſicum Vratislauienſem Praxi clinica, ſcriptoque *de inſufficientia exſpuitionis ſaliuae, pro obtinenda gloria praeſeruatiui vniuerſalis et naturalis Peſtis* non in celebrem, deinde Copiarum Auguſti II. Poloniarum Regis Medicum, gracilem valde corporis habitum nactum, ferendisque itinerum incommodis et aëris iniuriis propterea imparem quadragenario non multum maiorem Warſouiae abſtulit febris petechialis tum inter Milites epidemice graſſata. Pater Mercator 19. aetatis anno haemoptyſin expertus, poſtmodum haemorrhoidum caecarum, nephritidis, podagrae dolores ſaepe paſſus, tandem phthiſicus, trigeſimum nonum vitae ſuae annum aegre emetitus, diem ſuum obiit; Matre ſuperſtite, quae iunceum corpuſculum aduerſitatibus et aegritudinibus

Fabrica corporis Autoris, morbique antea tolerati.

attritum febre continua tandem ene-ctum terrae reddidit poſtquam per 60 Annos in Orbe commoratum fuiſſet.

Fortes creantur fortibus et bonis,
Eſt in Iuuencis eſt in Equis Patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquilae columbam.

Mihi quidem beatam hanc ſortem ſapiens et iuſta Prouidentia denegauit, corpus potius meum contuitus non ſemel in memoriam reuocaui, quae habet in alio carmine modo adductorum auctor *Horatius :*

Aetas Parentum peior Auis tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

Nempe vterum maternum egreſſus tenerrimus et macilentiſſimus puſio, vix altera die ſuperſtes futurus videbar Obſtetrici, Medico, Parentibusque inter gaudia ſua moerentibus, quod anno ante meum natalem primum filiolum conuulſionibus a dentitione enectum doluiſſent, ſpemque nouam ceu iterum deperditam aeſtimare deberent. Deo qui mundi infirmiſſima interdum ſeligere et ſeruare dignatur, vt fortiora confutet, aliter viſum erat. Superfui eius Virtute viuifica fotus et ſuſtentatus ; variolas nondum exactis duodecim menſibus benignas ſu-

peraui

peraui feliciter nunquam quoque ex dentitione conuulſus; catarrhalibus interim affectubus dein Puer et Adoleſcentulus creberrime, bis quoque tertiana ex terrore vexatus. Decimo ſeptimo aetatis anno poſt ceſſantes narium haemorrhagias haemoptyſin, ſed leuiorem ſuſtinui, hirudinibus pedibus admotis, venae ſectioni, quieti, nitro, lacti cedentem, neque amplius recidiuam. Petiturus Academiam vigeſimum annum agens dyſenteria noſtratibus epidemica eademque truculentiſſima in vlcus foedum abiente fere ad incitas redactus ſum, id vero multarum hebdomadum labore Illuſtris noſter de *Helwich* lacte, conſerua roſarum cum pauxillo balſami Peruuiani, clyſmatibus lenibus, mellitis, terebinthinaceis, feliciter tandem perſanauit. Cum poſtea in Lipſienſi Academia ſtudiis operam nauarem, a quibus tenui patrimonio inſtructus olim omnes fortunas meas defluxuras intelligebam, vita ſedentaria, meditationibus, lucubrationibus, hypochondriacas moleſtias accerſebam, quas potu aquae ſufficiente cereuiſiis ſpiſſioribus ſubſtituto, et motu corporis, ac diaetae regulis omnibus probe ſeruatis impugnabam. Per duos annos Medicinae Studioſus arthriticis et rheumaticis doloribus paulo grauius offendebar, eaque propter ſuaſu Optimi Praeceptoris

Cl.

Cl. *Schacheri* thermas Toeplicenſes petebam, non mediocre leuamen ex earum per 6. hebdomades vſu reportans. Abſolutis ſtudiis Praxi totum me deuouens, nunc per 20. annos omnis generis taedia moleſtias, aerumnas, nocturnasque interpellationes expertus ſum, ac curſitans quotidie calido, frigido, nebuloſo, pluvioſo ſub Ioue, hyemali praecipue tempore perpetuas viciſſitudines aëris externi conclauiumque calefactorum tuli conſtanter, ſed magno meo damno, infirmius ſenſim corpus et cauſariam valetudinem contrahendo. Hac Vitae meae practicae aera decurrente dyſenteriam bis inter aegros ſuſcepto contagio in me deriuaui, ſed ſagacior citam mihi opem ferens, lenioraque omnia ſymptomata paſſus, feliciter emerſi. Iſiſiadem aliquoties magno et furioſo dolore me invadentem venae ſectione, purgantibus, balneis, veſicantibus, eluſi. Febre maligna ab inundatione inter noſtros ciues graſſata aliis medicinam faciens correptus debiliſſimus aeger, ſed remanente mentis conſtantia tamen idoneus Medicus periculum vitae imminens Vino Rhenano, cardiacis ſubacidis, nitro et camphora declinaui. Cardialgiam aliquando a fragis, butyro frixis placentulis et refrigerio ortam, ac muſculos oris et quosdam ex reliquis faciei conuellentem; inſuperque

que artubus ſuperioribus rigidiſſimum ſpaſmum, vt nec antrorſum nec retrorſum moueri poſſent inferentem expugnaui aliquot horarum ſpatio clyſmate, laudano, abluitione aquae calidae cum pauco vino remiſtae. Colicos dolores a leuibus diaetae erroribus et refrigerio ſaepiuſcule me affligentes rheo et epithematibus calidis vincere ſoleo, capitis autem habitualem dolorem et temulentam quaſi grauitatem per multos annos mihi moleſtam, et vbi exacerbatur ab adamatis ſtudiorum deliciis me, proh dolor! toties abeſſe iubentem, lucubrationesque inhibentem, ſola quiete minuendam tollere hactenus nequiui. Innumeris potius vicibus *Sydenhami* effatum *Harriſio* Collegae in aurem inſuſurratum expendens, quod nunquam ex voto ſuis conſiliis capitis malis mederi potuerit, meis moliminibus eiusmodi radicatum morbum fore ſanabilem deſperaui. Haberem plura, ſed taedet triſtem recenſioni impendere operam; ſufficiunt opinor dicta teſtimoniumque omni exceptione maius ſuppeditant, me in corpore ad mediocris ſtaturae leges extenſo, macilento, et teneriori, habere ſyntaxin nervoſam molliorem, laxiorem, ſenſibilem, mobilem, irritabilem valde, ita quidem vt Vir hyſtericus mihi quandoque videar. Eapropter animales functiones

iam

iam in ipſo flore aetatis, quae nunc vltra 44. annum proceſſit, ſemper languidiores expertus ſum, motubusque voluntariis ſcito defatigandus, a Viſitationibus aegrorum feſſus veſperi rediens, feſſus mane reſurgens, deſiderioque decumbentium calcare mihi immiſſo, ad repetitos curſus et ſcalarum adſcenſum excitandus. Neque naturalibus actionibus meis mihi valde placeo, appetitu plerumque languido ad menſam accedens, digeſtionem tardam, alui lubricitatem nimiam vt plurimum experiens; igitur et ſecundam ac tertiam et ſi vis reliquas coctiones haud ſine vitiis ſuccedere, colligere debeo. Interim tamen, quod mirum Vita mihi ſat fortis eſt, ob reſpirationem facilem et liberam quanquam paulo depreſſior ſit thorax, etiam ab eo tempore quo rudem valde contuſionem multa mala minitantem hic paſſus eſt, non deteriorem redditam, atque ob pulſus magnitudinem et robur, ac arterias venasque ampliores, laudari ſuo iure poſtulans.

§. 4.

Animi indoles.

Multum referre ſcripſit *Hippocrates* quali in Corpore locati ſint Animi; meum, niſi turpiter fallor, ſine philautia indagatum et diiudicatum toties, atque emendatum pro Viribus, eiusdem cum corpo-

corporea labe indolis, quae Dei eſt gratia, haud crederem, nobilioremque conſiderem futurum ſi duriore conſtrictus carcere, atque ruinoſo tuguriolo cui vnitur haud impeditus et depreſſus euolare in altum, et ſublimioribus immergi, haud prohiberetur. Supplex veneror beneficam Prouidentiam, quod tyrannidi affectuum, et pathematibus tortoribus plerosque mortalium transuerſim agentibus, atque ſub iugum ſuum rapientibus, et quae ſummum et vnicum dum viuitur bonum eſt, placida tranquillitate priuantibus, me ſubiici haud permiſerit. Doleo miſerrimam ſortem hominum alto ſupercilio alios negligentium, ſuos defectus ignorantium, incitatisque conatubus, ſed cereo quandoque alarum remigio, et Icaria audacia ſe ſe extollere geſtientium, neque honorum titulorumque ſplendore obtento, quem nec ambiui vnquam, nec ambiturus ſum, deſideriis deſideria in infinitum extendentibus, ſatiabilium. Solo Viri boni et honeſti interno ſenſu ſatur et contentus, firmaque ſpe fretus neminem probum tale elogium mihi denegaturum, feliciſſimam quietem animumque compoſitum ſeruaui. Tenuioribus olim facultatibus inſtructus, dura interim egeſtate preſſus nunquam, vitae ſuſtentationem ſecurus commiſi Parenti ſummo

nobis omnibus communi, latiſſime patenti et vniuerſali eius munificentia, ſi ſaltem meas vtcunque partes explerem, me ſolum excludere nequeunti diffiſus nunquam. Aſperiorem, fortunam emollitam ſenſim, pauloque tandem pinguiorem ſortem, ſaltem talem mihi habitam, agnoui non diligentiae laborumque mercedem, ſed munus diuinitus indultum, manusque Largitoris bonorum omnium lacrymis prorumpentibus tacitus ſaepiuſcule ſum exoſculatus. Nimis diues ita mihi viſus, cum multis mihi comparatu facilibus ſine vlla ſollicitudine cariturus eſſem, tanto magis mihi abominationi fuit ſitibunda in mediis gazis vndatim licet aliquando ſuis collectoribus affluentibus auaritia. Vidi multoties dum neminem ſcio quem odio proſequerer, cuique male cuperem, ſine detortis in obliquam aciem oculis, ſine ſqualido liuore, alienas felicitates, neque propria Viſcera dentibus eius erodenda et exedenda permiſi, ſuperiores me toleraturus et veneraturus quoscunque lubenter, ſi ſaltem nimis imperioſa licentia mihi graues haud fuerint. Neque dum iuvenilis ardebat in venis ignis, cruorque illo orgaſmo ſpumeſcens per eas voluebatur, qui pruriginem et ſtimulos amoris in elegantiorem ſexum inferre ſolet, foedae voluptatis illecebris me abripiendum

dum tradidi. Imo vero licet nil mihi in rerum natura videatur pulchrius vultu humano, quem ſiue foemellarum ſit, ſiue marium, ſi diſpuncta cum purpura nive diffundatur, ſi ingenuo nitore allicientibus oculis inſtruatur, ſi ſpecioſa oris dignitate condecoretur, atque coordinatione ductuum et lineamentorum alios gratia vincat, nusquam ſine motu amoris et amicitiae affectu contueri mihi datum fuit, puritatem tamen cordis quantum potui conſeruans illibatam, ab omnibus conſcientiae exprobrationibus me tutum praeſtiti. Toto ergo pectore ſemper horrui Iuuenum Comilitonum in Scholis et Academiis diſſolutam impietatem vaga libidine et hirciente oeſtro omnia fraena rationis et religionis diſrumpentem, neque ſibilos et cachinnos eorum, quos interdum ea propter ſum meritus, aegre tuli. Debeo eam morum integritatem poſt gratiae diuinae auxilium Optimorum Parentum monitis et exhortationibus, qui cereo ingenio mature ſenſum boni et mali, aequi et iniqui, laudabilis et illaudabilis imprimere, omni opera allaborabant; neque ſiniſtris exemplis praeeuntes ſua, quae inſeuerant dogmata obliterare iterum conſueuerant. Gratus recordor Parentis agonizantis et ſuffocationi phthiſicae proximi, timorem erga Deum, reue-

rentiam erga ſuperiores, comitatem erga ſamiliares et ſine exceptione omnes homines, ſi vel infimi eſſent aegerrime iam meante per organa ſua ſpiritu, collectisque virium quae ſupererant reliquiis, mihi ſerio inculcantis. O quam multum profuit tredecim annorum Orphano haec obliuioni nunquam dediſſe! quot Fautores iuuenis nactus ſum, vel eapropter, quod voluntati eorum meam ſubiicere addidiciſſem, quam belle operoſa humilitate in me deriuaui Praeceptorum ſine exceptione omnium beneuolentiam! quam glorioſum reputo, dignum me habuiſſe Illuſtrem *Hoffmannum* in tanto honorum faſtigio conſtitutum, ſed humanitatis eximio exemplo ſuis praeeuntem, quem paterno affectu complecteretur, cui fortunam fingere decerneret, ſi ſubſiſtere Halae, vel eo ex illius conſilio redire, per ſumtuum defectum licuiſſet. Soror humilitatis eſt Patientia, illi me totum deuouere amans, hanc colere non minus debui, multum me iuuit ipſius ſtudium in rebus anguſtioribus, magnas ſaepe aduerſitates et aerumnas eius ope tranquillus ſuſtinui, orans ſuperaui, maxime ſi nulla hominum maleuolorum culpa, ſed diuino nutu immiſſas perſenſi, quamque inſuperabile viſum fuiſſet onus, quod tot morbis mihi impoſitum dolui, ſi illius ſolamine et prae-

ſidio

ſidio caruiſſem. Reddidere tamen phyſica et moralia mala cum quibus toties conflictari debui, ſenſim me puſillanimem valde, citiusque multo deiicior timore futurorum, quam ſpe abblandiente erigor; ſique ſiniſtri aliquid occurrerit, illico quaſi in abyſſum moeroris abreptus ſubmergor, diuturna mea et aliorum opera vix inde extricari valens, extricatusque ſolitudinis amator meditationibus triſtibus et turbulentis indulgere ſoleo. Sed nulla certiore medela magis delinio curas meas, quam ſi illas omnes ſine reſeruatione aliqua mentali in ſinum Amicorum effundere, et deponere liceat; illos certe nulli auri pretio mihi aequiparatos maximopere veneror et deamo, gaudeoque impenſe, quod inter eos habeam quos probatiſſimos collaudare debeo, quodque non facile vllum eorum cum quibus arctius foedus ſemel inii niſi morte amiſerim, data dextra in ſeruanda fide tenaciſſimus ipſe, et religioſiſſimus. Verum iniuriarum memor, iniuſtumque et iniquum inferre aliis haud valens ſine ratione illatum mihi, famaeque meae minutulas adeo lacerationes rumino diu, vix concoquo, alta mente repoſiam gerens factorum verborumque, quae meritus mihi haud videor memoriam; quare etiam deceptus porro fidere fere ignoro, re-

conciliabilis interim facile, nullam vindictam ſpirans, at irae intus cohibitae meam ſolius valetudinem lento ſuo veneno depaſcendam relinquens, attentione interea ſeria ab vlterioribus illuſionibus mihi cauens. Caeterum ea gaudens felicitate, quod multos eorum qui me Medicum ordinarium conſtituere fautores ſimul ſingulares et Amicos coniunctiſſimos habeam, ſtudio indefeſſo et aſſidua cura moerens et dolens valetudini ipſorum collapſae conſulo, tumque ſi grauior vrſerit morbus, cauſamque vel non facile aſſequi, vel non facile extirpare licuerit, de doctrinae et ſcientiae meae rectitudine cito dubitare, ceſpitare, atque contriſtari multum incipio, Collegas doctiores in auxilium vocandos deſidero. Vbi vero apud alios de rerum gerendarum geſtarumque bonitate, aequitate, et iuſtitia conuictus ſum, atque conſilia mea ſiue amica ſiue medica negligi, laxiusue in actum deduci, atque integerrimae mentis ſignificationes plane ingrata rependi obiterque haberi intelligo, vel et delicatulis ad exceſſum et moroſis aegris nil placere ex praeſcriptis remediis video, gratis expoſita ſemel bis voluntatis meae ſinceritate, faciendorumque neceſſitate, id magnum meum vitium eſt, quod frigidior redditus compoſito animo, et ſine multo angore tales omnes

omnes ſibi relictos atque ad fatum ſuum properantes cernam, qui alioquin facile miſericordiae affectum mihi moueri ſentio. Etenim cum oblocutiones et contradictiones, vbi aliquam veritatem irrefragabilem conuictiſſimus tueor diu, tandem ſine mota bile, ſineque indignatione, difficulter admittam; cum hominum in genere omnium, qui ſana ratione duci renuunt, conſuetudinem quicquid agam naturaliter abominer et perferre neſciam; cumque obſtinata diligentia inhaerere diu vni eidemque obiecto etiam in ſtudiis mihi dilectiſſimis neſciam, ſed alterna lubentius amem, tanto magis taedet incaſſum voluere vnum ſaxum Siſyphi, oleum et operam perdere atque retardari admonitionum viſitationumue otioſa multitudine, quo minus ad alios abeam opem allatam amplexuros, nullos labores detrectans et reformidans magis, quam omni fructu certo carituros. Eapropter quoque conclamatorum aegrorum phthiſicorum, hydropicorum etc. maxime ſi agnati medelam impoſſibilem declaratam importunius, vt aliquando fit popoſcerint, minus aptus ſum Medicus. Diu vos detinui, Lectores, icone mei ipſius, quam forte veſtrum haud pauci nimis callide pigmentatam habebunt, naeuis rudioribus in conſpectum pleniorem producendis

 in-

inducto fuco aliquo ſatis artificioſe occultatis. Talem vero qualem me vobis exhibui, Deus me nouit, cui abditiſſimi cordium noſtrorum receſſus patent; talem familiares mei omnes inter quos verſari conſueui, delineaturi erant, neque latere debere lecturos, notas mihi mentis meae vires et imbecillitates cenſebam, vt diſpoſitio ad morbum quem expoſiturus ſum, corpori partim, partim animo debita, accuratius intelligeretur.

§. 5.

Diaeta Auctoris. Sed antequam propius ad eum ipſum, et paulo ante acta accedam, diaetae regimen mihi obſeruari ſolitum expendendum eſt. De animi affectubus dixi, quorum moderamini quantum permittit humana mobilitas, ſummopere ſtudeo, cum exceſſuum leuiorum vitia ſtatim multo meo damno luere debeam. Ad reliquarum rerum non naturalium, vt Medicis antiquitus vocantur, catalogum delatus, aërem primo ſeligo. Fugerem equidem ſumma cura nebuloſum, pluuioſum, frigidum, veſpertinum, nocturnum, namque talem neruoſae meae compagi, capitique vnde propagatur inimiciſſimum conſtanter obſeruaui. Euitarem ſedulo nimis calidum, qui cephalalgiam grauiorem certo accerſit, cauerem mihi a viciſſitu-

ciſſitudinibus, hyeme maxime quando conclauia aegrorum peſſimis conſiliis, aut famulitii incuria, ſaepe in aeſtuaria abiere, ſed his omnibus iniuriis me expoſitum toties vult vitae meae ratio, quae tamen tum eo maius oblectamentum ambulanti adfert, quando leni tepore afflans vernalis aura perſpirationis ſucceſſum egregie promouet. Cibum et potum quod attinet ab affectata ferculorum miſcela, quam peſſima conſuetudine gulae noſtratium hodie fere poſtulat, abſtineo lubens et abhorreo; mediocri fere ſemper appetitu ſaltem pollens, ac ſenſum famis pene ignorans, victum ſimpliciorem amo valde, eumque quo blandior et lenior fuerit, quemadmodum lacticinia, eo maiori commodo fero, hincque eminenter acida, acria, aromatica, fere a menſa mea abſunt. Coena parciori contentus lectum peto, tumque certius obdormiens ſomnum vires refecturum capio, quam ſi ventriculum largius pauliſper impleuiſſem. A conuiuiis non ſemper ſine decori laeſione mihi abeſſe poſſe viſus, errores in aſſumtis tum ineuitabiles ordinarie luo multiplicibus incommodis, a quibus non niſi quiete et ſeuera abſtinentia me liberum praeſtare valeo. Potus ordinarius mihi eſt ſimpliciſſimus et optimus aqua, quam Lipſienſibus ſaturatioribus cereuiſiis mihi

conducere recuſantibus olim ſubſtitutam ad hunc diem ſeruaui ; cauendum vero mihi eſt quam religioſiſſime ab omni frigido, a quo cardialgias et colicas moleſtias certo certius reporto. Potum (Coffée) raro exemplo inſtar alicuius potionis medicatae vnanimi palatorum conſenſu papillas nerueas iniucunde afficientis parum aeſtimo, Chinae et caſcarillae decoctum aeque lubenter aſſumturus ; ſique tamen ne inhumanus homo eum quotidie ad abuſum expetentibus videar, poculum vnum vel alterum inuitus degluttiam, calore, inquiete, prae cordiorum anguſtia, capitisque grauitate vexor. Tanto vero magis amo potum (Thée,) quem acceptiſſimum ingenti copia omni diei tempore ſorbillarem, niſi relaxari debilitarique ventriculum et appetitum deſtrui deprehenderem. Matutino interim tempore guſtui indulgens non mediocri quantitate illum capio admiſcendo vel ſuperbibendo, lactis recens mulcti, bonam partem, quod proficuum teneriori et debiliori meo corpori a multis annis ſenſi, quodque axungiam albam per iocum vocitare ſoleo, mihi curſuro per vrbem ſub attritu articulorum perenni, ſuppetias amicas laturum. Vinum quo nil aliud in rerum natura noui citius vires erigens, animumque ipſum ſimul recreans, biberem lubentiſſime, ſed vetat quotidia-

tidianum vſum ſi vel mediocri virtute inſtrueretur, ſubſequens ſtatim orgaſmus ſanguinis, raptusque eius ad caput, et oboriens ſubito exacerbatio habitualis cephalalgiae: Rhenanum, Burgundicum aquae confuſum melius fero, indeque addito ſacharo et corticibus citri amoeniſſimum mihi potulenti genus ſaepe paro. Seductus Amicorum blandiſſimis monitis atque prouocationibus interdum periculum facio, an vini liberaliorem pauliſper potum, ſi meraciſſimum fuerit et optimae notae, vel ſemel ſine poena ſubſecutura haurire licuerit, maxime quando mirifice animum recreari, et atras curas diſpelli ſentio, atque ex auſterioribus cogitatis euocatus ad ſales et confabulationes aptior euado. Sed ita mecum agunt omnis generis vina, ac agunt homines ſubdoli candidos mentientes amicos, ſed dulciſſimis verborum lenociniis inſidias ſtruentes, et ad ſeram poenitentiam neglectarum cautiorum a conſuetis fraudibus adducentes. Inquietas noctes, aeſtuans et graue caput, artuum languorem, mercedem non crapulae et ebrietatis, (nam per dies vitae vere ebrium et vinolentum me vidit nemo;) ſed compotationis amicae ad hilaritatem, quoties illecebroſis hoſpitis petitis ad eam perducor, mihi ſolutam accipio. Eapropter ſaepe mirari ſatis ſodalium

ferreas frontes et obdurata capita nequeo, quando impune et vinum liberaliter potant, et fumum tabaci ſugunt, (quam artem ego nunquam addiſcere potui, multis modis a commilitonibus academicis inſtructus) altera die mihi querenti hilares et ſalui obuiam incedentes. Vbi vero ſtrictioribus in cibo et potu capiendo regulis me ſubmitto, vt mihi relictus ſoleo, valeo mediocriter, ſomnoque equidem haud prorſus interrupto quem fere ignoro, ſed tamen placido ſatis potior, maxime imminente diluculo. Deberem ſcio, mature lectum petere, ſomnumque ante adultam noctem allicere, quem Medici omnes tanquam maxime vtilem collaudant, ſed veſpera aduentante atque grata mihi ſilentia indulgente, a diurnis turbis et negotiis liber ad ſtudia redeo, quibus fere penitus valedicendum erat, niſi hoc vacuum tempus meum facerem, mane ab interpellationibus nunquam tutus. Ea in re ſi lubens et volens peccauero, per diem quietis neglectu peccare cogor, inter prandendum adeo et coenandum ſaepius a menſa auocatus, motuque muſculari non ad iuuandum humorum circuitum, non ad promouendas coctiones, non ad addendum ſolidis ſuum robur, ſed ad emungenda liquida, ad atterendas et exhauriendas vires vacare iuſſus,

iuſſus, quibus dilapidatis vim animi ipſius non raro obtundi ſentio. Excernendorum et retinendorum ratio inde bonam partem perſpicitur, quando ſub vultus mei ſudore panem meum manduco; alvus fere nimia et fluxior, abſunt vero ſinceri ſanguinis euacuationes, multumque laetor, quod haemorrhoidum molimina et fluxiones, a quibus raro vel nunquam decurſum omnem vitae illorum qui iis laborant contuitus, ſolida bona, ſed e contra morboſas afflictiones innumeras obſeruaui, quasque cane peius et angue reformido, nunquam per Dei gratiam expertus ſum. Multum dum haec mihi contigit felicitas tribuendum credo parciori vſui vini, et blandiori diaetae, cuius in genere legibus obſervatis paulo curatius acceptum refero, quod debilis homo 44. annos viuendo abſoluerim, multosque Commilitonum quos habui iuuenes virosque athletice valentes, qui ſecus fecerant, praematurum fatum ſubire viderim. Valedixiſſem autem diu opinor orbi et meis chariſſimis nihilominus, niſi ſagax in futurum atque probe intelligens, id quod caret alterna requie durabile non eſſe, ab aliquo retro tempore ſingulis annis per 4. et vltra hebdomades ſuperatis vrgentiſſimis etiam difficultatibus, iugum practicum humeris graue excuſſiſſem, atque

petendo

petendo rus viribus corporis reſarciendis et animo relaxando ſtuduiſſem. Nullibi vero maiorem in corde pacem et tranquillitatem ſenſi, quam in amoeniſſimis illis vallibus, quos corona Sudetorum montium ambit, ibidemque vel in thermis S. Iohannis vicinae Bohemiae, vel in vico illo prope Hirſchbergam, vbi non minus celebres per Secula thermae ſcaturiunt, vel in pago Petersdorff commoratus, per oculos mentem montium petrarum, nemorum, pratorum, ſegetum, lapidum, fontium, fluuiorum, riuulorum mira varietate et elegantia obambulando oblectans aquas ſoterias plerumque potaui. Aliquando etiam cura lactis vaccini (quae dignius cura mille florum audire poterat, quam illa putida vaccini lotii, vt quondam Gallis aliquibus magnis ſuis ingeniis deſipientiae, quid adhaerens habentibus placuit), non ſine magno emolumento vſus ſum, Vratislauiamque meam dein inſtaurata vtcunque valetudine iterum ſalutaui, ad labores ordinarios aptior et emendatior. Atque adeo ingentem affectum erga illa loca quibus animi et corporis medelam me toties acceptam retuliſſe palam aio, remotus etiam in praecordiis radicatum ſenſi, vt eo incaleſcens poemate germanico, exſtantibus licet hodie tot elegantiſſimis et abſolutiſſimis aliis, quae me

ponere

ponere calamum iubere debuerant, amoenitates ſudeticas habente publicum onerare auſus fuerim. Sed o bone Deus! quam atra, quam tragica Vitae meae ſcena in iucundiſſimis illis ſeceſſubus quicquid natura pulchrum producere apta eſt coagmentatum et adunatum mea ſententia complectentibus, mihi ludenda pandebatur, de qua quidem antea ne per ſomnium cogitaſſem. Non eo traxerant nolentem fata, ſed duxerant volentem, et ardenter volentem, aeternusque ille a ſapiente Prouidentia coordinatus rerum nexus, cuius iuſſubus neſciendo coeca obſequia praeſtant, liberrima hominum decreta et conſilia, mihi certe ſoli non eludendus, me diſcedere iubebat ex vrbe patria. Hic nexus quem loquor, imperioſe iniungebat cum iter facerem Hiſchbergam et Petersdorffium, atque hic loci in aedibus Paſtoris ſacri vigilantiſſimi Viri eruditione et integritate vitae, meis laudibus maioris mihique amiciſſimi, remotus ab omnibus neceſſitudinis vinculo, mihi iunctis aegrotarem periculoſiſſime, morti ſubeundae me accingerem ingrederer ipſum limen aeternitatis, ſed nutu diuino nondum exacta dierum emetienda ſerie retrogrederer in hanc miſeriarum vallem, Medicus teſtis futurus idoneus, non artis potentia, non prognoſi humana, (quae mirum quantum

tum ſaepe fallit, etiam ſibi ſapientiores viſos,) pendere, ſed coelitus defluente lege decretorum ordinem promulgante ſtabilitos eſſe viuendi et moriendi terminos.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginoſa nocte premit Deus.

§. 6.

Geſta et ingeſta ante morbum.

Feceram elapſo anno cum in thermis Hirſchbergenſibus degerem ad tempus, vocatus medicinam terrarum harum longe lateque patentium domino, Sacr. Imper. Mai. Conſiliario intimo, Regnique Bohemiae Iudici ſupremo, Illuſtriſſimo Comiti de *Schafgotſch* iſchiade moleſta laboranti, auſcultantisque patienter meis conſiliis et feliciter perſanati magnam gratiam inieram. Iam anni MDCCLI. menſe Iunio ad finem vergente ille Praga ad me transmiſſis literis humaniſſimis quaerebat, quomodo omnium optime pathematibus ſuis hypochondriacis, vita ſedentaria grauioribus redditis obuiam iret, ſibique ab incurſu iſchiadis quam valde metuebat ſecure caueret. Suaſeram praemiſſa venae ſectione Pyrmontanarum acidularum vſum, ille annuens terrasque ſuas viſitaturus curationem in thermis inchoatum iri repetitis literis mihi ſignificabat, meque vt eum

eum inuiſerem, ſucceſſumque rerum indagarem, atque ad valetudinem conſeruandam reſpicientia praecepta ſalubria ſuggererem, gratioſe inuitabat. Accedebant varia variorum Amicorum acceſſum meum exoptantium iterata monita, atque quod maximum erat increſcentem, de die in diem magis intus ſentiebam petulantem illum pruritum videndi denuo montes Sudetos, quos quaſi per incantationem colo, et pictos ante oculos vbicunque locorum degam, mecum circumfero. Sed auolare enixius nitentem fortius Vratislauiae retinebant negotia practica, decumbentiumque talium querelae quibus officia et amicitiae mutuae teſtimonia debebam. Ecce autem dum haereo, dumque vinculis elabi neſcio, quaerit a me ex veteribus et integerrimis Amicis ſpectabilis inter noſtrates Mercator, placeret ne mihi ſecum perniciſſimis equis, rhedaque ad prohibendas omnes aëris iniurias affabre conſtructa iter facere Hirſchbergam, atque inviſere communem aliquem noſtrum Amicum Mercatorem ex famigeratiſſimis huius Vrbis, impatienter nos deſiderantem. Non moror amplius, porrigo dextram, atque me negotiis meis proſpecturum, atque certiſſime ipſo comite Vratislauia abiturum polliceor. Euehebamur itaque altera die vna, coelo exiſtente

ſtente ſereniſſimo, atque ambo, hilares ſoſpites ac ſalui abſoluto ex voto noſtro itinere, cui equidem aliquam partem noctis, ſed omnino ſudae impenderamus, Hirſchbergam deferebamur. Obviam incedebat humaniſſimus hoſpes atque honorifice exceptos inuitabat ad prandium, quod capientes non minus animos ſatiebamus ſuauiſſimis colloquiis, quam ventriculos cibis optimae notae ſanitatem nequaquam abſona illa ſaporum inter ſe pugnantium miſcela offendere aptis, carnibus potiſſimum elixis et aſſis, omnium bellariorum loco paucis quibusdam ceraſis maturis et dulciſſimis ſubiunctis. Neque etiam bibendo in frugalitatis leges peccabamus, ſed Vinum Hungarici et Rhenani generoſiſſimi modica quantitate contenti Deo dicturi gratias mature a menſa diſcedebamus. Deinde meridie et veſpera inter confabulationes, iocos, et vrbanos ſales abſumtis, deguſtataque leuibus labris coena admodum modica, quaeque vere medica audire poterat; ibamus cubitum, ipſeque ego alto dulciſſimoque ſomno merſus ſeroque ſatis expergefactus mire inſtauratas vires, totiusque corporis alacritatem perſentiebam. Die hac, quae prima Auguſti atque Dominica erat, mane ingrediebar cum ſociis templum laetus et tranquillus, auditaque concione ſacra

retro veniens in domum chariſſimi hoſpitis, menſae eius meridianae aſſidebam, atque appetitu haud mediocri capiebam cibos digeſtu faciles, benignique ſucci, quibus nil inerat, quod gulae per corruptos ſeculi mores nouas indies titillationes expoſcenti blandiendo, ſanitatem peſſundare potuiſſet. Vini ne quidem menſuram dimidiam partim Hungarici partim Burgundici praeſtantiſſimi exhauriebam. Abſoluto prandio Illuſtriſſimum Comitem in thermis inuiſere meditans atque deinde Petersdorffium vnum milliare a thermis diſtans petiturus, in aedibus amici integerrimi *Volkmari* mei per dies tres commorari geſtiebam, quare itineri huic temperatiſſimo ſub coelo me accingebam, ſalutatoque Comite qui ex vultus ſpecie collectam bonam valetudinem meam mihi congratulabatur, circa veſperam optimo illi viro reddebar. Iam vero, ſed tecta adhuc et clandeſtina nequitia, ſeſe manifeſtabant primordia certe nullo ſigno anamneſtico praeuidendi, tremendi interim mali, quod ex decreto prouidentiae hic experiri debebam, quodque praeter omnem ſpem et imaginationem meam exantlaui. Percipiebam hac eadem veſpera nullo prorſus appetitu poſt tot ſuccuſſationes, quas rheda per vias valde lapidoſas vectus ſuſtinueram, in coenam ductus, leuia

quaedam in ventre murmura et tormina, mihi alioquin ex leuiſſimo errore diaetetico admodum familiaria, quae aluum ad deiiciendum ſollicitabant. Videbar mihi cauſam quaeſitam inuenire in cibis, copica forte quanquam mediocri, tamen vltra vires digeſtionis extenſa adſumtis, et aliquo corporis per auram veſpertinam refrigerio, quod tenuiore veſte leuiter obtectus, paſſus fuiſſe poteram. Sperabam interim in lecto tranſiturorum incommodorum, quae ſtudio ſilentio premebam certiſſimum lenimen, verum perdurantibus iis et ingraueſcentibus a ſomno deſideratiſſimo reuocabar ſaepiuſcule, noctemque inquiete et doloribus iactatus turbis ſuis, grauiores inſecuturas annunciantem, pene vigil tranſigebam.

§. 7.

Dies morbi prima. Die altera, quae ſecunda Auguſti erat, reſurgens incredibile ſentiebam virium decrementum, ita, vt licet loca illa amoeniſſima, quae alioquin obambulando ſumma voluptate viſitaram, oculos contuentis omnino paſcerent, atque allicerent, tamen feſſo et artubus fracto, e conclaui egredi haud liceret. Igitur remanere coactus infuſo potu (Thée) cumulatas forte in ventriculo et inteſtinis ſordes eluere, diarrhoeamque quae ingruebat valde torminoſam ſibi ad tempus permittere,

debilitas ſumma.

diarrhoea torminoſa.

mittere, atque interim a cibo omni abſtinere decernebam; eadem methodo qua plus ſimplici vice in ſimilibus caſibus per ſolam abſtinentiam et quietem mihi conſulere ſolitus fueram. Appropinquabat prandendi tempus, accedebam ad menſam renuens, ſed ab humaniſſimo hoſpite inuitatus ſociumque nanciſcebar optimum Virum *Ioannem Philippum Herbſt*, qui ante paucos menſes Halae diſſertationem *de noxia Sudoris prouocatione* pro Gradu Doctoris ventilauerat, cuique diuina Prouidentia proſpectura meis miſeriis iniunxerat, hic Petersdorffii ſedem figeret, atque Praxin ſuam clinicam inchoaret. Recentem Academiae mihi peramatae ſtatum didiciſſem ex eius fida relatione lubentiſſime, atque inter colloquia noſtra ſimul morem geſturus amicis hoſpitis monitis deguſtaſſem aliquid de iuſculo appoſito, et elixa carne, ſed nauſea inſuperabili in Vomituritiones inclinante fatigatus, atque horripilatione repetita vexatus, recedere a menſa atque muſeum illius petere iubebar, in quo lectulum ſtratum in meos vſus reliqueram. Vix eum ſumme languidus ingreſſus eram, perpetuis torminibus comitibus circa horam pomeridianam ſecundam, ecce horrore et frigore intenſiſſimo corripiebar per horulae ſpatium, totum corpus ruditer concutien-

appetitus proſtratus.

nauſea.

frigus febrile.

cutiente, et vomituritiones moleſtiſſimas mouente. Sequebatur immanis aeſtus, pulſabant totius corporis arteriae ad vltimas earum ramificationes, incredibili dolore prehendebatur caput, tamque validos perſentiebam carotidum ictus, vt in horreo vicino tribula frumenta excutientes agricolas adeſſe perſuaſum mihi haberem, ideae mihi illudentis falſitatem ab hoſpite beneuolo ſtatim edoctus. Dum vero ita triſti hoc motuum exorbitantium apparatu non in externo ſaltem corporis cortice, ſed in altioribus etiam eius penetralibus ſubdolus exardeſcebat ignis, multo maiori atrocia inſurgebant inteſtinorum dolores, atque non diſtrahentem ſaltem, tendentem lancinantem, vt antea ſed ſimul vrentem ſenſum inferebant. Vrgebat ſimul clamoſa ſitis, cui aeque ac aeſtui ſyrupis ex horaeis, taleolisque citri lenimen parauiſſem, niſi torminoſi dolores contradixiſſent, aut ſaltem potu ſimplici frigidiuſculo, qui linguae ſicciori iucundiſſimus futurus erat, inceſſiſſem obuiam, ſi licuiſſet. Namque manifeſte ſimulac ille ſuo in ventriculi parietes contractu agere a me obſeruabatur, augebantur doloroſae ſonſtrictiones fibrarum inteſtinalium, licet ardorem paulo mitiorem mihi perſentiſcere viderer; coactus igitur bibebam largiter infuſum potum (Thée,) ſed leuiter

aeſtus, cephalalgia ingens.

dolores inteſtinorum ſummi.

ſitis.

noxae a potu frigidiuſculo.

leuiter ſaltem ſaturatum, leniterque tepidum. Elapſis circiter tribus horis erumpebat ſudor, isque ſatis largus, eaque propter paroxyſmum finitum iri iudicabam, morbum aut ephemeram febrem, quam quandoque experiri ſoleo, aut intermittentem quandam habens, cras vel perendie nouo acceſſu redituram. Hac ſpecioſa cogitatione animum erigens non curioſe meditabar *Galeni*, qui intermittentis febris ſub primo ſtatim inſultu ab ephemera ſegregandae diagnoſin ſuppeditat, ſubtiliorem doctrinam, [1]) neſcio an ſemper tutam certamque: lubens quippe futuros dies certius aegritudinis ingenium monſtraturos expectaturus eram, dummodo aegritudini ipſi nil periculoſi ineſſet, quod tum febris intuitu ſudoris eruptio innuere videbatur. Perdurabat interim cum acutiſſimis torminibus nauſea, petebam igitur ab Hoſpite vt menthae mihi in his caſibus ſi febris abeſt, valde probatae, ex horto ſuo foliola quaedam peteret; conficique curabam cum aqua feruente infuſum, cuius pocula quaedam inſtar potus (Thée) ſorbillabam ſine omni fructu. Medelam nihilominus malorum meorum anxie exoptans ferebar in abſynthium, quod hortus itidem ſubminiſtrabat, breuique temporis ſpatio parabam mihi exinde vinum medi-

ſudor.

ſpes ſolutionis.

vſus menthae et abſynthii.

1) De Criſibus lib. II. c. 3.

medicatum, cuius tria vel quatuor cochlearia pariter fruſtra capiebam, namque ne hilum ab iis mitigatam nauſeam, neque tantillum torminibus detractum deprehendebam.

§. 8.

Exacerbatio ſymptomatum. At enim vero non locum hic eſſe idoneum menthae et abſynthio ſtatim intelligebam; turpiſſime me deceperat mendax ſudor, calidis potulentis et anxietatibus ex dolore prognatis ſolis ſi non expreſſus, ſaltem ſuſtentatus; capitisque dolor haud omnino ceſſans, ſed increbeſcens potius denuo, ac arteriarum temporalium pulſationibus creberrimis exacerbatus, ſine digiti carpis admoti miniſterio, febrem continuam adeſſe monſtrabat, inflammatoriam diatheſin inteſtinorum ſecum habentem, et ancipitem valde exitum minitantem. *febris inflammatoria.* Adſtabat lectulo meo talia non ſine ſollicitudine a me audiens laudatus *Herbſtius*, mecumque hac morbi idea naſcente de potu conueniente eligendo cogitans ſerio dolebat, me gratis acidis prohibitis, nauſeare omnes, ſolo infuſo potu (Thée) excepto, quod ego quidem ſimplex omnino, ſaltem tanquam aquam tepidam contuitus, ſummum attenuans, diluens, obtundens, abſtergens, refrigerans, imo vero Boerhaauianorum aſſertorum me- *potus tepidus.*

mor

mor magnum quoque anodynum habebam, tutusque retinendum putabam, donec aptius occurreret, frigidiuſcula omnia nulla ratione ferens. Vt autem topicis quoque doloribus ſubuenirem, abdomini applicabatur leniens fotus, atque *fomenta.* ad latentem acrimoniam inuoluendam et eluendam infundi curabam emollientiſſimum clyſma ex lacte cum vitello ouorum ſacharo et oleo paratum. *clyſma leniens.* Rabie autem dolorum de hora in horam inſurgente, atque non amplius ſine eiulatibus ſuſtinenda permotus, laudani liquidi *laudanum.* Sydenhamiani, quod praeſto erat 12. guttulas deglutiebam. Nullum vero ab his omnibus leuamen, quin potius ſub euanida quiete dormiturienti pacem nullam, nullum ſomnum indulgente, luculenter experiebar valde valida exiſtente dolorum cauſa, parum ſolatii reſidere in ipſo opio quamuis anodynorum ſummo, in ſenſum ſaltem agente, aut perbreuem eſſe doloroſarum ſenſationum obliuionem, quae permanente cauſa, et exſpirante operatione anodyni, eadem grauitate iteratas adflictiones certiſſime adferunt. Vt igitur quam clyſma bis applicatum attigiſſe non videbatur, veram cauſam malorum altius in tenuium inteſtinorum volumine ſtabulantem, cruditates mole et acrimonia peccantes efficaciori ſimulque ſatis ſecuro remedio lo-

co ſuo mouerem, atque quam citiſſime eiicerem, a vomitorio etiam leniſſimo ob cognitam mihi neruorum meorum irritabilitatem abhorrens, ſaturatiſſimum Rhabarbari infuſum quod *Herbſtius* meus arti pharmaceuticae antea addictus addita terra fol. tartari ocyus praeparabat, aſſumere decernebam. Sine mora aptam doſin, quae mihi porrigebatur, die ad finem ſuum vergente deglutio, verum quod non facile expectaſſem, breui poſt non leue dolorum augmentum inde percipiebam, locis illis inteſtinorum, quae maxime laborare diſtincto ſatis ſenſu intelligebam, roſionem aliquam maiorem et morſicationem patientibus. Nulla culpa cadere poterat in rheum, ſtimulo equidem ſui generis, ſed admodum leni agens in villos nerueos, dum ſuam operationem exequitur, igitur terra fol. tartari accuſanda erat, quanquam blanda ſua ſaponacea indole magis, quam eminente ſalina acrimonia fibras contractiles molliter vellicans; plurimum autem ſine dubio tribui debebat exquiſitae inteſtinorum ad ſpaſmodicos motus ſollicitatorum ſenſibilitati. Quicquid ſit, aliquot certe pocula infuſi potus (Thée) educenda erant, antequam medicamentoſum hoc torminum additamentum iterum deliniretur. Fuerant vero ante aſſumtionem rhabarbari deiectiones ſatis frequentes, atque

infuſum rhei.

tormina peiora.

atque propterea non licebat remedii vim quam exerebat accuratius determinare; ſaltem niſi fallebar poſt aſſumtionem ambitus locorum dolentium ſeſe videbatur extendere, dolorque ipſe vt ſtatim ab aſſumtione, ita et ab operatione inſequente magis increſcere. Haec omnia ita agebantur donec aduentaret veſpera, ea vero in noctem inclinante praegreſſam deiectionem atrociſſimis torminibus ſtipatam nouum inſequebatur morbi phoenomenon, nixubus laborioſiſſimis proritatus omnium fere per duos dies aſſumtorum vomitus. Licet vero hic vires languidas mirum quantum, et ad ingruens animi deliquium proſterneret, ſpem tamen languidam ſimul erigebat, fore vt eiecta breuiore via minera morboſa illa pergere deorſum per longiorem tractum inteſtinorum iam ceſſaret, finisque omni morbo ita imponeretur. Satis ſcilicet frequentia diarrhoearum etiam contumacium obuerſabantur animo exempla, quae vomitu vel natura vel arte excitato protinus conquieuerant. *Vomitus.*

§. 9.

Sed o me miſerum! fallax hoc erat ſolatium, non colophonem meis aerumnis imponebat vomitus, ſed potius quaſi claſſicum canens, aditum apertum

pandebat formidoloſo hoſti, qui hactenus laruatus deleteriam ſuam indolem obtegerat, iam vero illam plenius conſpiciendam mihi exhibebat. Nimirum quanquam ventriculus omnino vacuus laborioſiſſimo concuſſu redditus fuiſſet, nihilominus nil decedebat dolorum tormentis, quin breui poſt atrocius vrgentibus deiectionibus perpetuae iungebantur vomitiones, amariſſimam ardentiſſimam, rodentiſſimam, putridiſſimam, tenaciſſimam bilem conatibus primo inanibus, dein ex imis ſurſum impetuoſe agentibus exprimentes, nauſeamque prorſus abominabilem cientes. Triſtis haec rerum facies ita mecum ſollicitos reddebat adſtantes amicos, vt ſponte aluo excretorum indolem non obſtante teterrimo foetore indagarent, ac dein mihi multa flaua fuſca, bruna, nigreſcentia, ſimilia vomitu redditis, ſed mucoſa ac viſcida valde, atque picea tenacitate vaſi excipienti agglutinata reiecta fuiſſe referrent. Tum vero demum liquido mihi conſtabat genuina morbi diagnoſis, mihique non amplius obſcurum eſſe poterat, cholera eademque ſatis atroci, me laborare, ſimultaneis deiectionibus et Vomitionibus dolore intenſiſſimo inteſtinorum ſtipatis verum feralis huius morbi ingenium abſoluentibus. Cauſa mali proxima a delictis diaeteticis haud dedu-

Vomitiones et deiectiones ſimultaneae bilis putridae.

cholera.

cauſa bilis acrimonia.

deducenda, facile his ipſis deiectionibus et vomitionibus in aliorum meosque ſenſus incidebat, ardorque et morſus quem toti oeſophago ſaltem praetereundo et ſupergrediendo inferebat haec rancida et corrupta bilis vomitu excuſſa; adurensque eius vaporoſus nidor, qui per fauces adſcendens narium adeo interiora ſenſili membrana pituitaria veſtita feriebat, exedens eius corroſiuum, cauſticum, tantumque non venenoſum ingenium clamabat. Neque mihi adeo difficile erat, inuenire rationes ſufficientes, quibus peſſimae actiuitatis haec acrimonia ſuos in corpore meo natales debebat. Progreſſus eram vltra annos iuueniles, eaque aetate gaudebam, cui familiarem eſſe inter varios alios morbos Choleram notauit *Hippocrates.*[1]) Labebatur ea anni pars, quae aeſtatem fugientem atque autumnum imminentem complectitur, quam morbus hic obſervante *Sydenhamo* vnice eademque prorſus fide amare conſueuit, quam primordia veris hirundines, aut inſequentis tempeſtatis feruorem cuculus,[2]) ipſeque menſis Auguſtus aderat, intra cuius terminos fere ſaltem ille graſſari ſolet, eodem laudatiſſimo viro obſeruante. Cucurreram praeterea per dies bene multos

generata, aetate.

aeſtate.

curſu, inſolatione.

1) Lib. III. aph. 30.
2) Sect. IV. cap. II.

tos antea per plateas, aeſtiuis caloribus fatigatus; igitur turgor inde eminens ſanguini erat inductus, rapidiorique motu ille per ſua vaſa fuerat prouolutus, inſuper aeſtuantis pernicioſiſſimum iter iuuarat actio muſculorum voluntaria, creberrime et vehementer repetita. Validiſſimo attritu et calore generata ſic fuerat ex ſalibus blandis ammoniacalibus ſanguinis Materies alcaleſcens et acrior, quae cum eodem in orbem proiecto, alluens organa colatoria omnia, nullum aptius inuenerat in quod ex eius ſinu deponeretur quam hepar, nullumque humorem, cum quo maiorem analogiam aleret, quam bilem; quare haec copioſius iuſto ſecerni, a blando ſuo amarore deſciſcere, ac intenſiorem acrimoniam contrahere debuerat. Potuiſſent omnino ita generatae in ſanguinis Oceano ſordes antequam bili pabulum praeberent, vitiumque affricarent, bonam partem diſflari per cribrum cutaneum, ſed ſucceſſerant forte aeſtuationibus diurnis interdum veſpertina et nocturna leuiter tecto refrigeria, quibus illae retinebantur in corpore, atque verſus interiora viſcerum territoria tanto magis retroagebantur. Ita certe ſatis ſufficiens ad excludendum morbi fomitem adfuerat occaſio, verum praecipuam eius geneſin taediis iteratis inſonti excitatis, iraeque in quam

perſpirabilis ſuppreſſione.

ira ſuppreſſa.

quam alioquin parum feror, poſt patientiam ſaepius laeſam accenſae, quam vero cohibitam intus deflagrare permiſeram, aduerſitatumque abditarum taciturnae ruminationi deferendam habebam. Definita pathemata animi definitos ſequi in corpore motus lege immutabili, ſed non bene explicabili certum eſt; ea vero iracundiae vel apertae, vel ſuppreſſae teſte experientia indoles, vt in ductus neruoſos biliarios praecipuae agat, iterque bilis penitus peruertat, vel conſtrictione iis inducta retrorſum verſus officinam ſecretionis eam vrgendo, vel conuulſiua ductuum motitatione ipſius effuſionem copioſiorem proritando. Hoc ſi acciderit, in duodeni flexura ſenſim ipſa colligitur et coaceruatur, morasque nectens maiorem adhuc acrimoniam quam aduenicns adferebat, induit, dum ſal eius natura ad verum alcali putridum procliue, ad eam degenerationem propius accedens per ſtagnationem, ipſam rancidam, rodentem et vrentem efficit. Prorſus tale quid contigiſſe in meo corpore perſuaſiſſimus eſſe poteram; etenim ab aliquot retro hebdomadibus dum iteratis animi aegritudinibus angerer, perſenſeram et circumtuleram mecum circa cordis ſcrobiculum atque ea in regione, vbi incipiens duodenum parumper adſcendens primo, dein deſcendens ſitum ſuum

Senſus ponderis praegreſſus, circa cordis ſcrobiculum.

ſuum obtinet, ac flexum verſus ſpinam, eiusque vertebras lumbares fertur, iisque transuerſim incumbens ad renem ſiniſtrum excurrit; circa haec loca inquam diu permoleſtum et conſtantem aliquem perceperam ponderis ſenſum. Iam vero hic ſedem eſſe collecti ſenſim rancidi, olidi, cauſticique redditi bilioſi laticis, hactenus quieti, nunc autem ex latibulo ſuo prorumpentis, ac tarditatem poenae grauitate penſaturi luculenter experiebar, idemque dein per omnem morbi decurſum fallere neſcius ſtabilis ſenſus edocebat.

§. 10.

Aetiologia. Ex hoc dolorum centro, veluti ex Pandorae pyxide omnia orbis infortunia, per totum corpus, ſed per volumen inteſtinorum praecipue excurrentes propullulabant omnes triſtiſſimi effectus, cauſa eorum in longum et latum, ſurſumque et deorſum, vomituum et deiectionum miniſterio ſeſe diffundente. *dolorum.* Millenis tunc acerrimis ſtimulis ſumme irritabilibus parietibus inteſtinorum infixis, villosque eorum ſenſiles et mobiles vellicantibus, diriſſimae oboriebantur eorum ſtricturae et conuulſiones, quaſi ipſis rupturae periculum inſtaret, hoc nimirum ex morſubus acutiſſimis, torſionibus, tenſionibus, roſionibus, puncturis,

cturis, terebrationibus, coniicere ipſa ſibi relicta ſenſatio iubebat. Deinde inteſtinis perpetuo punctis irritatis et vellicatis, ſmegma ipſorum quo inungitur et defenditur cruſta villoſa abradebatur neceſſario et excutiebatur, illa denudata penitus remanente, ſenſuique exquiſitiori eapropter expoſita. Porro cum *excretionum.* ipſa bile ſuccoque pancreatico ſtimulo copioſius ex ſuis ductibus expreſſis, in vaſa inteſtinorum numeroſiſſima, eaque maxime quae halituoſum fluidum internae humectationi deſtinatum ſuppeditant, ex vniuerſa humorum maſſa alliciebatur vberior horum affluxus a vellicante materie; vnde ob ſummam dum deiectiones profuſiſſimae euadebant *ſitis.* liquidorum iacturam, vt lingua ſitiens benigno ſuo latice, ita totum corpus tenuiſſimis ſuccis priuabatur, ex quorum defectu ingens virium imbecillitas emer- *debilitatis.* gebat. Tandem vt conſtrictiones doloroſae fibrarum excurrentico per tunicas *ardoris interni.* ab iisdem effictas vaſa ſanguifera coarctando, motum cruoris ſuffocando, vel et cruorem in extremitates eorum tenuiſſimas intrudendo inteſtinorum phlegmonem inuitare poterant; ita fluens ſuper internam horum ſuperficiem liquamen cauſticae bilis eidem rodendo, adurendo eryſipelaceum ardorem inferre aptum erat; non ergo difficulter ſuffi-

cientem

cientem rationem aeſtus interni exquiſitiſſimi mihi hi reddere poterant. Tam impenſe autem hic erat intolerabilis, vt patientiam omnem et philoſophicam, et chriſtianam vinceret, neque apta ſatis mihi verba occurrunt quibus illam horribilem torturam deſcribam. Fingite vobis, Lectores amantiſſimi dum miſericordiae affectus vobis naſcitur, in duodeno locatum aliquem Aetnam, flammas et aeſtuantes fumos per ventriculum et oeſophagum exſpuentem, picem vero liquefactam per inteſtina ardente fluuio, veluti famoſa per relationes publicas Veſuuii Laua deturbantem; (namque vere Hippocrati adeo diſplicentia excrementa ex flauo et fuſco in atrum vergentia, tanto dolore ac ſi voracem ignem continerent ano effundebantur.) Fingite, furias ſorores in rabiem actas vagari cum accenſis facibus per volumen inteſtinorum; cogitate, omnem illorum internam ſuperficiem ſuo tegmine orbam, cruſtaeque villoſae denudatam nerueam lanuginem qua patet, puluere canthari-dum conſperſam, et tum demum iuſtum, habebitis indicibilium cruciatuum meorum ideam.

§. II.

Prognoſis formata. Qualem autem iam his miſeriis obrutus inter anxia ſuſpiria, inter eiulatus et gemi-

gemitus, quos continere haud poteram, formaſſem Prognoſin! ſane nullam aliam videbam, niſi acerbam et funeſtam. Vna ſaltem mihi ſupererat felicitas, deſperate decumbente corpore, non obſtante violenta febre, mens ſaniſſima, quod quidem diuini beneficii genus tanto magis aeſtimabile habere debeo, quo rarius aegris cholericis accidit, namque de illis diſertis verbis inter alios notauit noſter de HELWICH, quod *capite turbentur et mente percellantur.* [1]) Ipſe ergo recordabar variorum, quae in antiquis et recentioribus Auctoribus de hoc morbo legeram, ipſe in memoriam reuocabam aegros meos quos ſanatos, morti proximos, et mortuos videram. Ipſe meis oculis contuebar ſonticum meum malum, intimiusque totum eius ingenium dignoſcebam; ipſe perdurante periculo mihi ſuperſtes manens Medicus peruagabar accuratius omnem medicinalis materiei apparatum, quem vero vanum eheu! et tantae morbi ſaeuitiei longe inferiorem futurum exiſtimabam. Noueram quoque bene quam truculento mortis genere mihi diſcedendum eſſet, vix enim aliter reminiſcebar aliquem periiſſe cholera, quam diriſſimis conuulſionibus. Occur-

1) Hiſt. Morb. Vratisl. 1701. p. 45. et 1702.

Occurrebant mihi iniuſſa et vltro ac coram quaſi ſeſe conſpectui meo offerebant cholera iugulatorum hominum cadauera, quorum extiſpicia depicta apud Autores inueniuntur. [2]) Horreſcens igitur videbar mihi viuens adhuc iam conſpicere proprium duodenum et ieiunum meum cum ilei parte, hic foedis ex rubro coeruleſcentibus et nigreſcentibus maculis conſperſum, atque gangraena mortifera depaſtum, illic liuida hoſtiliter furentis bilis flauedine tinctum. Neque minus haerebant memoria lectu triſtiſſima de citiſſimo huius morbi exitu magnorum Medicorum praeſagia, animoque obuerſabantur aegri quidam ex meis, quos tardius ad acutiſſimum malum vocatus optimis auxiliis ſeruare nequiueram. Noueram denique robuſtos et athletice valentes Viros non tertio aut quarto ab inuaſione die, vt aliquando fit, ſed intra 24. horarum ſpatium finita iam tragoedia abominabili hoc morbo, quem primum a peſte habuit *Hoffmannus* neci traditos. An igitur ſpem vllam concipere

2) Vide haec apud Dolaeum Encyclop. Med. Lib. III. c. 4. p. 428. Bartholinum hiſt. Anat. Cent. II. obſ. 81. in Miſc. N. C. Dec. III. Anno VIII. obſ. 180. apud Henricum Henrici diſſ. de cholera Halae 1710. habita itemque in Actis Med. Berol. Dec. II. Vol. VIII. p. 80. apud Riolanum in Anthropogr. Lib. II. obſ. 20.

pere licebat mihi? qui teneriorem et debiliorem inteſtinorum meorum fabricam a tot annis per millena phaenomena didiceram; qui dolores ſummos, eosque ſimul ardentiſſimos patiebar; qui pulſuum ictus celerrima frequentia funus maturaturos in temporibus et carpis percipiebam. Quis Medicorum, ſagaciſſimus ſi fuerit, in hiſce anguſtiis non diffiſus fuiſſet ſuae arti? Ego vero eius ſolamine deſtitutus, nilque habens in orbe vniuerſo quo confugerem, plenus fiducia confugiebam ad gratiam Dei, meritumque Seruatoris Ieſu Chriſti, poenitens amplectebar, interque pias meditationes, quas interrumpere prorſus nequibat importuna licet dolorum nequitia, noctem tranſigebam. Cogitabam interim de nouis remediis Petersdorffii mihi denegatis, altera die ſi ſupereſſem, ex vicina Hirſchberga afferendis, rhabarbari infuſo cuius cochlearia quaedam adhuc capiebam, adiuto potu Thée ſubinde adſumto, donec illorum particeps fierem, diluendas, abſtergendas, et leviter deorſum deturbandas bilioſas ſordes relinquens.

§. 12.

Dies morbi ſecunda ſanguis nullus excreto.

Diſpulerat roſeo radiorum ſuorum fulgore, moeroribus atque anxietatibus triſtes ſuppetias ferentes tenebras, diemque

que nouum adduxerat amica miſerrimis etiam aegrotantibus aurora; nil interim leuaminis morbo ipſi afferens, in pleniorem potius lucem aerumnas meas poſitura. Mirabar eadem manente malorum facie nondum ita exediſſe voracem acrimoniam inteſtinorum vaſa, vt ſanguinem plorarent, congrumatumque eiiciendis excrementis immiſcerent, quod cum *Schenckio*,[1]) *Syluio*,[2]) *Platero*,[3]) *Panarolus*[4]) factum memorat, qui breui tempore libras XII. ſinceri ſanguinis Vomitubus et deiectionibus excluſas fuiſſe recenſet. Memori mente tenebam ter ea expertus, dyſenterica tormina, ſenſationemque priſtinam reproducere poſſe mihi videbar, ſique non omnino verum fuerit quod dicunt, praeſentem dolorem re ipſa mitiorem licet, tamen duriorem ſemper haberi, vere multo acriori, quem olim tolerauimus, cholericos dolores longe atrociores dyſentericis, cholericum acre multo magis rodens dyſenterico declaraturus eram. Obſtupeſcebam igitur illud, quod cum variis aliis Autoribus animaduertente *Piſone*[5]) abrepta ſtrigmenta et colliquamina

1) Lib. III. Obſ. Med. p. 611.
2) Pr. Med. c. 15.
3) Pr. Med. Tom. III. p. 794.
4) Pentecoſt. I. obſ. II. et XI.
5) De cognoſcendis et curandis morbis Lib. III. c. 13. p. 75.

mina inteſtinorum, raſurasque eorum quandoque educit, tyrannidem ſuam exercere poſſe diu in inteſtinali mea arundine, ſalua et integra manente vaſorum molliſſimorum continuitate. Dubius haerens in ſolutione huius phoenomeni, certus interim reddebar illorum relatione, qui faeces inſpexerant, ne guttam ſanguinis iis ineſſe, aberat igitur adhuc a me ater ille ſanguis atrae bilis nomine venire ſolitus, quem aterrimo carbone tanquam certiſſimum ineuitabilis exitii praeſagium notauit *Hippocrates.* [6]) Plus ſimplici etiam vice ſpeculationibus intentus meditabar dolorum territorium ſuis limitibus circumſcriptum, quos hi nunquam excedebant. In duodeno naſcebatur atrociſſima ſenſatio propagata in ieiunum et ileum, atrox ibidem omnino, ſed hic non atrociſſima euidenter, vt illic: igitur foris terminos dolorum a cordis ſcrobiculo vltra vmbilicum extenſos circumſcribere licebat. Hypochondria vtraque fere erant immunia, neque per omnem lumborum tractum meabat triſtis ſenſatio, colon ergo vtut perennem tranſitum concedere cogeretur tumultuantibus quisquiliis, tamen ab iis non valde turbatum quiete ſua vtcunque fruebatur, aut laceſſitum interdum nullis aliis incommodis vexabatur

dolorum limites.

6) Lib. IV. aph. 22.

batur quam flatubus diſtenſiones et conſtrictiones mutuas ſed temporarias parientibus, a tenuium inteſtinorum miſeriis facillime diſtinguendas. Verum in mentem reuocans infames illas aſellationes teneſmi, quo vocabulo ni fallor vtitur alicubi *Ettmüllerus*, quas ineffabili cum moleſtia tuleram dyſentericus, non bene capiebam quomodo ab hoc incommodo iam prorſus liber perſiſterem, cum tamen omnes cauo inteſtinorum contentae ſordes acerrimae tandem rectum tranſirent, ibique antequam excluderentur ad tempus commorarentur, atque abraſo muco benigno quo recti interiora obliniuntur, pungere et irritare ſphincteris fibras neceſſario deberent. Interim neſcius licet aetiologiae tanti beneficii, (niſi forte contendere quis voluerit vim omnem morbi in cholera deſaeuire in tenuia inteſtina, quam in dyſenteria totam in rectum incumbere *Sydenhamus* edixit,) conuincebar tamen per omnem morbi decurſum veriſſime ſcripſiſſe *Hoffmannum* [7]) Choleram non aeque moleſto ſtipari teneſmo ac dyſenteriam, quanquam inclinationem ad deiiciendum ſiue teneſmum cholerae ſymptomatibus inter veteres *Aretaeus*

abſentia teneſmi.

7) Med. Syſt. Tom. IV. part. III. ſect. II. c. VIII. §. 2.

taeus [8]) inter recentiores *Iunckerus* [9]) data opera adiiciat. Illis autem Cardialgiam fere ordinarie Auctores annumerant, eandemque aegros miſerrime excruciantem; ſed et hac per Dei gratiam poſtquam primo vomitu ingeſta omnia reddideram, fere haud laborabam, magno meo inter tot alias aduerſitates bono. Ea certe ſi vrgens valde nominis ſui ratione habita ſiniſtrum ventriculi orificium ſimul occupaſſet, in pyloro alioquin praecipue reſidens, atque diaphragmatis tendinoſam partem in conſenſum traxiſſet, multo maioribus anxietatibus mulctandus eram, pacemque illam animi, cuius coelitus quaſi deciduae ſolamine fruebar, multum corporea inquiete imminutam doluiſſem. Verum non obſcura erat huius felicitatis cauſa, vacuus erat ab omni acrimonia vellicante ventriculus, ructus quippe interdum exploſi aut inſipidi prorſus erant, aut recens aſſumtorum ſaporem in os ſurſum reducebant, infra ventriculum autem profundius in duodeno latitabat deorſum maxime vergens inimiciſſima bilis: Sed haec vomituritione ingruente per hiantem vacuo ventriculo pylorum tanto operoſioribus moliminibus ſurſum euehebatur, vomitusque ſemel motus nun-

abſentia Cardialgiae.

concuſſus ſumme doloroſus per vomitum.

8) De Morbis acutis Lib. II. c. 5.
9) Tab. de cholera p. 407.

nunquam ceſſabat, niſi portio illius violenta et nauſeabunda motus periſtaltici inuerſione in ventriculum depulſa, et ex eodem iterum per oeſophagum eiecta fuiſſet. Atque hae quidem conuulſiuae ventriculi, diaphragmatis, et muſculorum abdominalium ſub vomitu agitationes reciprocae, inteſtina diſpoſitione phlegmonode pariter ac eryſipelaceo ardore laborantia, vulnerata, exeſa, arroſa, atque eapropter ad ſtuporem ſenſibilia ruditer vno impetu, violenterque repetitis vicibus concutientes, inter reliqua tormenta quibus omnis morbus ſtipatus incedebat, ſummum mihi ſupplicium inferre videbantur. Sique ſingula alia mala obduratus toleraſſem Stoicus, hoc ſolum tamen quoties imminebat, omnem mentem terrore deſperationi vicino exagitabat, ita vt ſi moriendum foret, ſi nulla euthanaſia impetranda, tantillum ſaltem leniminis reflexis ſurſum humentibus oculis exporrectisque in altum manibus enixe flagitarem.

§. 13.

Indicationes. Morbum igitur omnem denuo ſub initium huius diei perſpiciens ſtatuebam,

1. dolorum furiis conuulſiuisque fibrarum tractionibus remedium ſtatis temporibus opponere, quod ſenſum

ſum obtunderet, motusque impetuoſos coerceret, naſciturisque inde malis obicem poneret.

2. interea acrimoniam vrentem cauſam exorbitantium motuum delinire, pharmacis callidiſſime ex omni eorum apparatu ſeligendis, atque ſic cicuratam quantocyus eluere et educere.

3. inflammationis incrementum omnimodo inhibere, gangraenaeque metuendae incurſum ita auertere.

Expenſis itaque et ruminatis his indicationibus ſerio, curtam ſaltem ſupellectilem medicamentoſam *Herbſtii* mei dolebam, nulla prorſus ipſe inſtructus. Sed dum illarum expletio me tenet cogitabundum, ea vrgente neceſſitate, quae arte inueniendi praeſtantiſſima habetur, feror illico in remedium facile parabile, ſimplex valde, ſed eximii ſaepe vſus balneum emollientiſſimum ex aqua fluuiatili cum furfuribus cocta et lactis larga quantitate admixta, praeparandum. Id non multum calens, ſed ita ſaltem tepidulum vt horripilationes non induceret, morbi medelae haud reſponſuras, ingredi geſtiebam hora circiter ſeptima matutina, non ſine ſumma leuaminis obtinendi fiducia. Mira res eſt ſola mul- *balneum.*

 torum

torum aegrorum meorum repraeſentatio menti obuerſans, quos colica grauioreublioſa, flatulenta, haemorrhoidali, iliaca, ipſaque cholera miſerrime affectos, incaſſumque fere actis omnibus in terra ſeſe volutantes, lectulis exſilientes, inſtar furioſorum per conclauia curſitantes conſpexeram; quos inter clamores et fletus ferro et igne intentandam mortem violentam, dum naturalis lento nimis greſſu appropinquaret, ab adſtantibus expetentes audiueram; quos vero balneum emolliens ingreſſos toties ad tempus cicuratos, manſuetos et tractabiles, rerumque geſtarum poenitentes videram, quos tandem ſimplicem aquulam lacte et paucis herbis medicatam magis redditam, eximiis encomiis depraedicantes audiueram; ſola inquam horum hominum recordatio, omnia fauſta mihi pollicebatur, videbarque mihi iam obtinuiſſe lenimen, dum aquam in conclaue meum adferebat, et labro balneari infundebat hoſpitis famulitium. Neque me fefellerat hac vice confidentior ſpes, epithema quippe nactus vniuerſale humiditate ſimul et tepore ac mollitie praeſtans, ex ignito Phalaridis boue, ex gehennae atrio egreſſus, ac ad coeleſtium deliciarum praeguſtum admiſſus mihi apparebam cum dimidia fere ex parte ſtricturas relaxari, aeſtumque internum mitigari

tigari perſentiſcerem. O quanta tum continentia aegrum abdomen immergens vndis ſoteriis cauebam, ne muſculorum motu mutarem ſitum mihi maxime fauentem; quanta tranquillitate et quiete corporis iuuare contendebam impetratum ſolamen, puſiones illos imitatus quos ſaepiuſcule quando ex corrupta per admiſtum acidum rodentiſſimum bile, torminoſis deiectionibus et vomiturítionibus, cholerae morbo analogis laborarant, balneo immiſſos poſt iactitationes et clamores perpetuos nullo ex mamma materna profluo dulci lactis pabulo inhibendos, aequa metamorphoſi quietos, immobiles, et obmuteſcentes redditos obſeruaueram. His induciis impetratis, lubenter in balneo meo commoratus, eo acriori iudicio, quid vlterius agendum ſupereſſet, inquirere poteram; pulchre quippe intelligebam, eousque non adſcenſuram energiam aquae tepidae, vt arduum adeo medelae negotium conficeret, hoſtemque quem intus nihilominus infauſta quaeuis machinantem experiebar, cum quo proxime congredi nequibat, inualidum redderet, armisque nocentiſſimis exueret. Sagax nempe lectione veterum et recentiorum Medicorum, atque experiundo circumſpectus redditus, memorque praecipue monitorum Optimi Praeceptoris *Hoffmanni*

manni qui ore et ſcriptis ex *Celſo* et *Tralliano* praecipue inculcare non intermiſit: *Nulli morborum minori ſuccurri momento quam huic, exiguamque et leuem in medendo moram peſſimam eſſe,* fronte capillatam occaſionem, poſthaec, quatuor forte aut pauciorum dierum ſpatio, caluam futuram, mature agnoſcebam. Igitur mortis in hoc morbo cauſae primariae truculentae gangraenae, inflammationis filiae, perpetuam imaginem ante oculos habens, antequam balneo egrederer, vt ocyus Chirurgum accerſerent, qui cubiti venam aperiret, atque interim calefacerent lac recens mulctum petebam, quod infuſo potu (Thée) confundendum et pro potu ordinario hauriendum, nunc conuenientiſſimum balneum internum euaſurum ducebam. Hoc propoſito inhaeſiturus cum ſudor paulo copioſior, licet ab omni balnei calore cauiſſem, erumpere inciperet, corpusque debilitatum morbo magis debilitaret, et lipothymiam inuitaret, in lectum iterum tranſportari cupiebam.

venae ſectio decreta.

§. 14.

Pauca momenta exfluxerant, ecce nimis edocebar, ſi non prorſus palliatiuam, ſaltem incompletam medelam attuliſſe balneum torminibus denuo increſcentibus, ad conſuetum fere culmen ad-

adſcendentibus, ac iteratas deiectiones et vomitiones bilioſas inducentibus. Quaerebam igitur poſtquam pro impetrando temporario lenimine, et auertendis conuulſionum inteſtinalium ſonticis effectubus, laudani liquidi doſin adſumſiſſem, inter emollientia et demulcentia pharmaca ſummum, ſummae acrimoniae opponendum. Numquid vero aptius excogitari poterat, quam quod venenis acerrimis opponitur blandiſſimum aliquod oleum? an vero inter ea elegantius, quam id quod ex ſelectiſſimis amygdalis igni nequaquam antea expoſitis preſſu elicitur? Enixe igitur oro et obteſtor, vt quam citiſſime id ex Thermarum Pharmacopolio, aut ab aliquo Hirſchbergenſium Pharmacopoeo vel Piſtore cupediario recentiſſimum apportandum curent, lactis lymphati potu interim contentus futurus. Accedit interea valde officioſus Amicus *Herbſtius* percontaturque humaniter, anne facturum in meos vſus egregium medicamentum magneſiam, doſi quacunque aſſumere placeat? Non ſum ex eorum medicorum numero, qui polychreſtum quid reſidere putant in magneſia, atque eam acrimoniae cuiuis non ſaltem in canali alimentorum, ſed et in ſanguine ipſo obuiae eximium antidotum habent. Mea quidem ſententia magneſia nil eſt niſi

Laudanum.

oleum optatum.

magneſia.

terra

terra calcarea, quod dudum docuit *Hoffmannus* [1]) cum aliis, quodque recentiſſime demonſtrauit Cl. *Nicolai* [2]) ex calce viua aeque bonam magneſiam quam ex nitri lixiuio parari oſtendens. Vix ergo ſi a pauxillo acidi et nitroſi ſalis, quod ipſi adhaereſcit receſſeris, quicquid eius amici contradixerint, vix inquam maiores dotes poſſidet, quam lap. cancr. mater perl. et alia abſorbentia, quare ſoli acrimoniae acidae nulli alii corrigendae dicari poteſt. Neque etiam aluum mouet vnquam, niſi acidum in ventriculo vel inteſtinis offendat, cum quo congrediens in ſal abit neutrum, ſtimulo ſuo ſedes ciens, aliter ad vnciam dimidiam non raro incaſſum, quamuis tali doſi non ſine moleſtia deglutitam obſeruaui, debiliorique ventriculo oneroſam factam. Hac mente mea expoſita, cum ne veſtigium alicuius acidi in ventriculo meo peccantis appareret, ſed potius et vomitu et deiectionibus foetidiſſimis alcalica et putrida bilis ſeſe clariſſime manifeſtaret, huic gratis me oppoſiturum fore magneſiam candide profitebar. Interim cum nocere non poſſet, cumque lac aquae miſtum ſtrenue potarem, facile perducebar ad capiendas aliquot doſes, eum in finem, vt illud liberum a coa-

1) In Obſ. phyſ. Chymicis.
2) In Syſtemate Materiae Med. Tom. II. c. 15.

coagulo in debili ventriculo praeſtarent, atque eius aceſcentiam praecauerent, quae tamen oboriens nil mali rebus meis illatura fuerat, inſuperque aquae connubium et ſacharum adiectum ſatis iam lactis coagulum et aceſcentiam poterant impedire. Superuacaneus ergo erat prorſus vſus magneſiae, ſola comitate ita ſuadente a me admiſſus.

§. 15.

Dum de virtute et inertia huius remedii inuicem colloquimur, intrat conclaue deſideratus balneator, omnia bona de ſe promittens, et phlebotomen vbicunque voluerim prompte ex artis ſuae egibus adminiſtraturus. Monito vt arteriae et tendini bicipitis cautus parceret, porrigo brachium, venamque vulnerandam ſatis turgentem ipſe monſtro, iniunctaque paulo maioris inciſionis neceſſitate directionem phlebomi longitudinalem praecipio. Rebus a balneatore ite geſtis quarum conſtans et attentus pectator eram, largo flumine prorumpit ſanguis, cuius decentem copiam vltra libram extenſam effluere permitto; ine vllo veſtigio inſecuturae lipothymiae, pulſum potius probe exploratum nte operationem, poſt eam abſolutam, ulnuſculumque diu iam obligatum, aeue fere fortem et celerem deprehendo. *Vena ſecta.*

Emiſſum

Emiſſum cruorem qui alioquin venae ſectionibus aequinoctialibus ſaniſſimis hominibus detractus praeter rem medicis inſpiciendus indagandusque obtruditur, vt neſcio quos futuros morbos divinando praeſagiant, et per annorum decades auertant, cum cura reponendum inculco, qui vero poſt horam conſideratus, quod valde mirum erat, licet febris adeo intenſa per 20. horas iam duraſſet, admodum tenuem cruſtam inflammatoriam contraxerat. Anne cruor pleuriticus cruſtam tenaciſſimam exhibens ſaepe iam ineſt vaſorum ſyſtemati ante ingreſſum febris atque alio tempore morbi cauſa eſt, alio tempore eius effectus? an iners lentor ſanguini miſtus eſt cruſta? an ille ſemper aliquid inflammatorii indicat? ſane languor vaſorum et defectus motus viſcidum ita facit ſanguinem, vt emiſſus mentiri poſſit cruſtam inflammatoriam. Anne inflammatoria febre praeſente, in homine cui ſanguis antea meabilis erat, plus temporis requiritur, donec ſerum eius exceſſu motus et calore ſub diluentium vſu iugi eum obtinuerit concretionis gradum qui ſiſtere queat cruſtam inflammatoriam, ita videtur. Sed ad me!

cruſtae abſentia.

§. 16.

§. 16.

Parum leuatus a balneo, laudano, et venae ſectione, licet ſat larga, a qua tamen minutis vitae viribus inflammationis inhibitionem ſperabam, tanto ardentius in deſideratis habebam ardentiſſimo dolori opponendum amygdalarum oleum. Tantoque impatientius animo obuiam incedebam ablegato, neque ſatis in reditum ſuum feſtinanti ſeruulo, a quo illud anxius expectabam. Statueram id redactum in linctum cum pulueriſato ſacharo paruulis cochlearibus aſſumere, deſuperque bibere infuſum potum (Thée) cum lacte, vel ſachari et vitelli ouorum beneficio id aquae miſcibile reddere et redigere in emulſionem, ſi modo ſtatim praeſto fuiſſet. Tale nimirum oleum natiuum, opimum, mite, lene et blandum, ex corporibus eo abundantibus ſola preſſione eductum, ſalis fere expers eſt, igitur ſi quid aliud acre quodcunque, quod non aliter quam hispidum et aculeatum concipi debet, pinguitudine ſua tanquam in vagina recondit, inuoluit, mitificat, obtundit, iners reddit; dein fibris et membranis illitum eas laxat, emollit et flexiles praeſtat, duplici ergo hoc reſpectu anodynum eſt ſummum, et cauſam doloris mitificando, et tenſionem ac criſpaturam fibrae dolentis relaxando. *Olei vires perpenſae.*

Quidni ergo et meis finibus prorſus iisdem reſponſurum erat, maxime cum et illa loca inteſtinorum, quae abraſo ſmegmate denudata, exeſa, et excoriata fuerant, obtegere denuo, atque ab vlteriori laeſione defendere poſſet. Inter haec cogitata adeo amygdalino oleo glorioſa, id tandem aliquando affertur, ſed eheu ſiue emtoris incurii, ſiue venditoris culpa illaudabili, omni vſu carens, flauum, acre et rancidum. Fatear ingenue, non ſine aliquo rancore animi, Pharmacopoei lucelli cupidam negligentiam et inhumanitatem, non ſine ingenti triſtitiae affectu, hoc infortunium maximum primo intuitu habitum, ferebam, cum votis meis excidens, ſpem omnem in hoc remedium collatam, penitus collapſam cernerem. Sed dum et hanc fatorum meorum aſperitatem adhuc deploro, en protinus non vanum ex accuratiori ipſius olei conſideratione cumque rebus meis inſtituta comparatione emergit ſolatium. Inducorque adeo vt me ipſum conuincens crederem, nocere etiam potuiſſe hoc oleum, etiamſi optimum fuiſſet, ad quod vnum tanquam ad ſacram anchoram paulo ante mihi confugiendum eſſe, mihi perſuaſeram. Ita medentibus interdum imponunt ſeveriſſima viſa ratiocinia, falluntque incautos niſi omnibus morborum circumſtantiis

oleum ſepoſitum.

ſtantiis vna conſideratis ſuperſtruantur; ne minima quidem abeſſe vel poteſt vel debet, vt ſua illis conſtet rectitudo et bonitas. In ventriculo meo ab omnibus alimentis ad nomina eorum audita iam mota nauſea, abhorrente, totque vomitionibus repetitis iam mirum quantum debilitato, vix ſubſtitiſſet diu oleum benigniſſimum etiam et blandiſſimum, ſine nauſea exacerbata, ſine excitatis vomitionibus; non ergo delatum fuiſſet ad annexa inteſtina correcturum acrimoniam in iis hoſpitantem remedium. Si vero ſubſtitiſſet forte fortuna, non permanſiſſet tale quale deglutitum fuerat, ſed breui aliquot horarum ſpatio ipſa mora ranceſcens, acre, fracidum reddi debebat, et amarum eousque, vt ructubus vel vomitu in os adſcendens bilem ipſam mentiri poſſet, vt faciunt omnia aſſumta pinguia, vbi degenerauerint minus attentos ſapore decipientia. Acceſſiſſet internus calor febre acutiſſima laborante corpore ſatis intenſus, atque corruptelam olei a natiua ſua blanditie deſciſcentis, multum acceleraſſet. Non poterant non in memoriam haec omnia expendentis venire, quae de mira hac metamorphoſi pulcherrime in Chemia expoſuit *Boerhaauius*, quae toties attentus legeram et relegeram: *Calore*, inquit,

quit, [1]) *tantum 70. graduum oleum hoc mutat prorſus ſuum ingenium ſine vlla alieni immiſtione, de craſſo tenuius fit, de blando acre, de dulci amareſcens, de inſipido rancidum, de albo flaueſcens, de anodyno erodens*, dixerim adhuc ego, ita mutatum aegro de medicamento fieri venenoſum; neque fallor. Si enim quod addit laudatiſſimus Vir, amygdalae, nuces iuglandes, piſtacia veteraſcentia homini ſano fauces oeſophagum, ventriculum, inteſtina incendunt, febresque excitant, quid mihi febrienti ſummosque ab incenſis inteſtinis dolores patienti debuiſſet accidere, ſi oleum eo delatum rancorem et acrimoniam induiſſet. Quam attente auſcultandum ipſius monitis quando medentibus ſuadet dum in acutis porrigunt oleum amygdalinum, ſolerter curent preſſum ſit de amygdalis non rancidis, neque vrente ſyrio ſit nyčthimero antiquius.

§. 17.

Emulſio amygdalina. Ita igitur ego tali remedio vel facile noxio futuro, vel ſaltem ancipiti carebam lubens, maiorique certitudine et fiducia, eosdem tamen in vſus, quos expectare ab eadem omnino fas erat, a me ſubſtitui poſſe intelligebam, emulſionem blandiſſimam amygdalinam, eandemque

1) Tom. II. p. 84.

demque ex ſelectiſſimis amygdalis, (quod ipſum in mea et *Herbſtii* mei poteſtate erat,) praeparandam. Non ſine voluptate tum meditabar praerogatiuas eiusmodi emulſionis oleoſae, prae oleo ipſo. Vtrique certe eadem vis leniens, mitificans, mulcens, laxans; ſed emulſio dum maiori copia aſſumi poterat, maiorem ſuperficiem inteſtinorum lambere et inungere debebat, ſpesque erat ventriculum ipſam lubentius fore accepturum, ſineque mota nauſea citius ad annexa aegra inteſtina ablegaturum, quam oleum lentore et viſcida tenacitate fibris diu adhaereſcere ſolitum. Deinde quoque emulſio calorem diutius experta atque eapropter etiam deſciſcens a blando et dulci ſuo ingenio, non fracedine et ranciditate peccat, ſed aceſcere incipit, adeoque rancidae et alcaleſcente acrimonia peccanti bili ſimul pulcherrime adverſatur, effectumque ſic praeſtat, qui mihi iam non poterat non eſſe acceptiſſimus. Felix hoc omne antea didiceram ex Chemia Boerhaauiana, egregie Medicos inſtruente tutius in acutis morbis eiusmodi emulctum propinari, quam ipſum oleum preſſum;[1]) atque iam, dum hoc ſcribo bene recordor idem inculcaviſſe Illuſtr. van *Swieten* [2]) cum in febribus

1) Tom. II. p. 86.
2) Tom. II. p. 388.

bus olea ob auctum calorem facile ranceſcant, praeferri ipſis debere emulſa ex ſeminibus vel fructubus oleoſis parata aſſerentem, atque ſimul prouocantem ad *Hippocratem*, [3]) qui in dyſenteriae morbi Cholerae analogi curatione, ſiquidem febris expers fuerit, vnguinoſis et pinguibus aluo contenta educenda eſſe praecipit. Ocyus praeparata erat talis emulſio dulciſſima, blandiſſima, qualem exoptaram, atque vt inculcaueram, nec aquoſa nimis, nec nimis ſaturata; prior ſcilicet non habuiſſet iuſta copia deſideratum mihi oleoſum leniens, ac cito nimis contraxiſſet acorem, poſterior oleoſo elemento nimis onuſta vt oleum prona fuiſſet ad contrahendam fracedinem, nauſeamque breui creaſſet, media conſiſtentia gaudens optime ſeſe gerere poterat, palatoque meo et inteſtinis laeſis egregie blandiebatur. Huius igitur lactis artificialis poculum pro lubitu capiebam naturale vaccinum aquae vel infuſo potu (Thée) admiſtum tepidum vel calidum interponens, non ſine ſpe alicuius exoptati ſucceſſus.

§. 18.

Salia repudiata.

Non diſplicebat haec electa ac hucusque ſeruata medendi methodus Viro Clariſſi-

3) De affect. cap. 7. Chartes Tom. VII. pag. 627.

Clariſſimo *Ioanni Benedicto Schneider*, Phyſico in Thermis ordinario, et Practico ibidem celeberrimo, qui de aduerſa mea valetudine certior factus, pro ſua humanitate et amicitia me viſitans, porrecta dextra ſuam fidem ſuumque in me affectum ſignificabat. Multiplici perſuaſione is a me impetrare laborabat, vt pro eliminanda ſaburra viſcida et acri, quam inteſtina mea continere certo certius ſe credere aiebat, aſſumerem puluerem ex ſalibus lenioribus compoſitum, quem ſecum afferebat, quemque febri quoque oppugnandae parem futurum affirmabat. Ego vero modeſte renitebar omnibus viribus, ac ſi ſimplici colica flatulenta forte laborarem, protinus eius ſententiae me ſubmiſſurum profitebar, iam autem me terrae fol. tartari effectum ſiniſtrum expertum abhorrere, pro ea quam animo tenebam morbi idea a ſalibus ſine exceptione omnibus, ſi vel largiſſimo vehiculo fuerint diluta, pronunciabam. Ille optime mihi cupiens inſtansque ſuis monitis, cum Amico *Herbſtio* ſuadebat, vt ſaltem indicatiſſimum nitrum capere non detrectarem. Sane mihi ruborem affudiſſet praeſtans hoc conſilium, niſi ipſe iam de polychreſto nitro antea cogitauiſſem, atque illius a me aſſumendi difficultatem vel impoſſibilitatem praeuidiſſem multis id laudauit in Cholera Cl. *nitrum.*

Hoffmannus [1]) ſimul prouocans ad caſum a *Riuerio* recenſitum, qui ſale prunellae intra 24. horas diarrhoeam bilioſam ſe curaſſe refert, neque me fugere poterat, vnanimiter ad acrimoniam bilis corrigendam et educendam nitrum commendare Stahlianos, nec abs re, cum diu conſtiterit inter Medicos omnes, id eſſe pulchrum putredinis antidotum, antiphlogiſticumque et antiſepticum ſummum; quid ergo mihi proponi poterat aptius? Verum licet antea per aliquot annos nitrum paucula quantitate aquae, quae ſolutioni ſufficiebat exceptum ad drachmas integras pro aeſtu ſanguinis mitigando, et lenienda habituali cephalalgia non ſine fructu fere quotidie deglutire ſolitus fuiſſem, id nunc vix mihi ita facere licuiſſet. Nequaquam enim inteſtina ſenſibiliſſima iam tuliſſent hanc medicationem, actionemque immediatam ſalis vtut inter alia ſat lenis et leuis atque facillime ſolubilis excepiſſent, ſine momentanea dolorum exacerbatione, ſtimuli cuiuscunque etiam medicamentoſi iam impatientiſſima. Inſuper magno meo taedio per tot annos abuſu forte nitri vexatus ventriculus nauſeisque et cardialgiis interdum eapropter affectus, debilior etiam hinc redditus, atque raro appeti-

1) Tom. IV. Part. III. cap. de cholera p. 595.

appetitum validum ſentiens, [2]) id ab aliquot menſibus amplius ferre prorſus recuſauerat, ac eousque reſpuebat, vt obtruſum ſubinde vomitu redderet. Non poterant has contraindicationes coniunctas reiicere penitus duo illi amici Medici; igitur flagitabant ſaltem a me, vt doſibus repetitis pauca granula larga aqua ſoluta, atque ſic irritare nullo modo valentia deglutirem, doſiumque paruitatem repetitione crebra penſarem, ac ita et acri bilioſo vt cauſae, et effectubus eius diatheſique potiſſimum inflammatoriae obuiam incederem. Annuebam lubens his conditionibus, atque vt quam cautiſſime in aſſumendo hoc remedio verſarer, integro poculo emulſionis vel infuſi Thée lacte remixti, vt nempe oleo ſpicula ſalis occultarem 5. grana adiiciebam, aliquem ſalubrem ne minimum ſiniſtrum effectum inde expectans. Norunt vero bene qui linguam propriam iudicem conſtituunt, id quod

 toties

2) Notatu digna ſunt, quae huc facientia habet Iohannes Hummelius Tr. de Arthritide §. 19. p. 32. Inualuerat a Baconis Verulamii ſuaſu et encomiis nitri vſus medicus in Anglia adeo vt pene vniuerſaliter quiuis morbi vnico hoc remedio oppugnarentur, ſed aliquot annorum tractu, qui huic adſueuerant ſentiebant, ſe indies viribus deficere, et proſtratum vorandi et bibendi appetitum languere.

toties in Praxi mea dolui, quam difficulter etiam in largiore vehiculo etiam adiecto ſacharo vel ſyrupis gratis aboleri queat ſapor nitri ſalſo amaricans omnium hominum palatis aduerſus. Nemo tamen opinor facile me puerilis adeo et effoeminatae teneritudinis vel moroſitatis potius arguerit, vt a guſtu normam faciendorum et fugiendorum deſumſerim, ipſe eorum quae e re mea eſſe poterant ſcite gnarus; at tribus vel quatuor doſibus nitri largiſſimo vehiculo admodum diluti et diſcontinuati adſumtis, mea imperioſi licet et tenacis propoſiti iuſſa capeſſere praefracte negabat obſtinatus et rebellis ventriculus nauſeam et vomituritionem toties mihi mouens quoties tantillum nitri acceperat, moleſtiſſimasque has ſenſationes quas morbi materies ſatis frequenter ciebat geminans et adaugens. Valedicendum igitur erat vſui nitri mihi aegro quicquid obloquebar et contramachinabar Medicus, non amplius repugnantibus amicis, inhaerendumque erat emulſioni ſoli, et lac aquae confuſum porro erat potandum.

hydrogala.

§. 19.

Dolores vrgentes.

Dum vero ita diligenter his remediis, ſi quid videbam indicatiſſimis, malis meis vrgentibus proſpexeram, tota die, nihilominus ea increſcere magis quam minui

minui gemebundus experiebar, quare ſumma dolorum nequitia adigebar, vt denuo in balneum aquoſum et lacteum hora 5. pomeridiana ſecederem, aliquod leuamen in eo quaerens, quod et re ipſa per horulam inueniebam, conſediſſemque in eo noctes atque dies, niſi ſumma debilitas ſitum erectum aegris diu haud permittens in lectum me iterum deportandum voluiſſet. In eo vt conſtantius foret impetratum lenimen dolorum, 10. guttulas laudani ſumebam, a quibus aliquam tranquillitatem obtinuiſſe mihi videbar, ſine ſomno ſenſim oborientem. Interim emulſione et lacte lymphato agere contra hoſtem meum pergebam ſtrenue, neque repugnabam hortatoribus qui clyſma emolliens iterum infundi cupiebant. Elotis, vtcunque et fotis inteſtinis foris abdomini calidum inungi deſiderabam oleum illud amygdalinum, quod interno vſui ſeruire nequiuerat, cumque paulo ante de camphora cum nitro interne aſſumenda mecum collocutus fuiſſet Cl. *Schneiderus* eiusque vim refrigerantem a me ipſo peculiari ſchediaſmate olim adeo depraedicatam callide inſuſurraſſet, ego vero actionem eius citam et immediatam aduſta inteſtina ſine moleſtiis, ſineque aucto ſenſu aeſtus non toleratura fore conſtanter aſſeruiſſem, ille ſaltem externo litui oleoſo addendam

balneum.

laudanum.

oleum abdomini illitum cum camphora.

dendam eſſe camphoram vrgebat. Diſplicebat vt nil diſſimulem, et haec propoſitio, ne vero nimis diſplicerem amico mea commoda iuuare in votis habenti, annuebam tandem, at ſi ſenſus fallacia aut metu non totus confundebar, manifeſte calorem internum intendi vnguento camphorato perſentiebam, minuique iterum luculenter, cum clam detergi facerem abdomen, ſolumque oleum applicari, ac deſuper ex farina ſeminis lini cum lacte paratum cataplaſma applicarem.

§. 20.

Vomitus laborioſiſſimus.

Accedebat interim veſpera, triſtiſſimo ingreſſu quaelibet infauſta nocti inſtanti denuncians. Fuerant per diem vomituritiones deiectionum frequentium comites frequentes ſatis, ſed plerumque inanes ſympathia ventriculi cum annexis dolentibus inteſtinis tantum proritatae, aut ad ſummum ingraueſcentibus conatibus egerendi pauxillum ſaltem de aſſumtis imbutum tamen amaro et putrido ſapore excuſſerant. Iam vero ſubito vehementer conuulſis abdominis muſculis et diaphragmate larga copia emulſio et liquamen lacteum vt hauſeram, ſine ſingulari coagulo in fauces et os regurgitabat, atque laborioſiſſimo nixu effundebatur, non ſine debilitate ſumma

ſumma corpori, non ſine indicibili moeſtitia animo illata. Ita namque maximam partem remediorum, quae inteſtinis laborantibus deſtinata erant, de quibus tanta bona mihi fueram pollicitus, pigram commoratam fuiſſe in ventriculo, iamque fructus expertem deperditam dolere debebam; neque licebat per incredibilem illius infirmitatem atque natam inſuperabilem nauſeam lactis et emulctorum, talia denuo ingerere; carere igitur debebam miſer homo omni emolumento, quod ab iisdem confidenter adeo ſperaueram. Parum aberat, quin omnia artis molimina ſucceſſu ſuo deſtituta comperiens, partim pathematum animi turbis, partim virium exhauſtarum ſumma penuria cecidiſſem et exſpiraſſem ſyncopticus, niſi perpetuo acetum rubi idaei naribus admouiſſent amici, impigroque labore faciem ex nutu meo vino Rhenano generoſo abluiſſent. Horum eximiorum excitantium ope quorum virtutes expertus laudatiſſimas declarare debeo, redibat aliquis menti et corpori vigor, ita vt duriori meae ſorti vlterius perpendendae, et conſiliorum capiendorum inopiae introſpiciendae iterum ſufficerem. *ablutio cum Vino Rhenano.*

§. 21.

§. 21.

Sitis ingens: Vltra imaginationem autem iam me cruciabat intenſiſſima ſitis, tanta profuſione humorum, tantoque interno aeſtu excluſa, linguaque tota torrida gratam aliquam humectationem ardenter ſibi depoſcebat. Vndenam vero hauriri poterat aliquod potus genus, quod morbi ingenium et ſenſibilis inteſtinorum mobilitas haud vetaret? Diu ad conſummatam ſatietatem ſorbillaram infuſum potum (Thée) prorſusque id nunc reſpuebat aeque ac lac laxiſſimus ventriculus, vtinam licuiſſet vel auaris hauſtibus aſſumere aquam ſimplicem frigidiuſculam, ab his vero deliciis quam ſeueriſſime abſtinere iubebar. *decoctum Cort. Citr. et Cinam.* In iis anguſtiis igitur parari petebam leuiſſimum decoctum Cort. Citr. aurantiorum et Cinamomi, leuiſſimum inquam, vt ſaltem tantillum alius ſaporis linguae concilians, quam ſi ſimplex aqua fuiſſet, interim tamen vix aromaticum nullam noxam inteſtinorum phlogoſi adferret, idque alternis vicibus fere tepens addito pauxillo ſachari potabam. Coenabant vna in conclaui meo mihi ſemper praeſto futuri bini medici cum chariſſimo Hoſpite; verbis vero aptis deſtituor, ad deſcribendam inuincibilem nauſeam, quam iuſculi ciborumque nidor naribus e longinquo admo-

dmotus mihi adferebat, adeo quidem;
t impoſterum alium vbi inuicem co-
nederent, locum eligerent, enixe flagi-
arem. Vini interim Hungarici purio-
is, quod bibebant admodum reficiens *vinum lympha-*
ragrantiſſimus odor adeo ſaliuam mihi *phatum.*
nouebat, adeo ingens ſui deſiderium
xcitabat, vt quidem ab eius liberaliori
auſtu peccato irremiſſibili futuro mihi
tis bene cauerem, peccatillum tamen
ed tale quod auſterioribus etiam Practi-
is inter venialia referetur ſine dubio,
cilis committerem. Elueram ventri-
ulum a lacte naturali et artificiali, poſt
omitum qui maximam partem reddide-
at, tepente decocto de quo dixi: Ste-
erat autem per totam diem in vaſe aqua
alori aëris aeſtiuo expoſita, de hac po-
ulum implebam potui (Thée) deſtina-
um, adiiciebam fruſtulum corticis citri,
ochleare vnum vini, et pauxillum ſa-
hari. Egenum ſatis et nimis lymphatum
obis videbitur, Lectores amantiſſimi, hoc
blectamenti genus, cordialibusque po-
onibus haud adnumerandum, namque
num hoc Thaſio veteri ſimile non erat,
uod *Hippocrates* largiſſima quantitate
quae remiſcendum praecepit. Verum
uibus res anguſta domi eſt, quosque
rtuna nouerca a lautioribus dapibus
rohibitos voluit, vilioribus etiam quan-
oque epulis paſti ad magnatum menſas
acceſ-

acceſſiſſe ſibi videntur; ipſeque nonniſi regalibus deliciis adſuetus, ſitimque antea nunquam expertus, ea tamen dum imminentem a tergo Victorem Alexandrum fugiebat vexatus ad defectionem animi Darius, turbulentam adeo ex palude aquam deſideratiſſimam atque guſtui acceptiſſimam habuit. Atque ego certe tanta voluptate ebibebam meum vere analepticum poculum, ac ſi ad Deorum conuiuium admiſſo ſpumantem illam pateram ſoli Ioui Tonanti deguſtandam porrexiſſet amabilis puer Ganymedes. An ergo valde mirum, quod leuata multum, ſed nondum reſtincta aridiſſima ſiti, vnicam adhuc eiusdem nectareae compoſitionis doſin auidiſſime appeterem, impetratamque ne guttula in fundo relicta in ſalutem accumbentium vacuarem. Verum vtut rationem phaenomeni ignorem, nec in aqua nec in vino ſufficientem culpam repoſitam credens, propriae ſaluti minus conduxiſſe palato licet amoeniſſimum potum perſuadebar, torminibus acerbiſſimis breui poſt recrudeſcentibus, quae per integram noctem immani nequitia perdurantia non ſaltem ſomnum omnem procul abire iubebant, ſed anxietate, inquiete, aeſtu, ſiti, vomitu, diarrhoea, tortoribus coniunctiſſimis moerentem affligebant. Permouerat valde contriſtatos

damnum ab eo.

cum

cum amiciſſimo hoſpite binos Medicos miſerabilis haec ſcena, vt ſomnum ipſi excuterent, atque fidos cuſtodes teſtesque et ſpectatores calamitatum praeſentiſſimos ſeſe mihi ſiſterent, dolerentque ſinceri meas vices, parum vel nihil leuaminis a largiori aquoſorum potulentorum nunc ſatis tepidorum, epithematum, clyſmatum, ipſoque iterato laudani vſu reportantis. *diluentia, lenientia.*

§. 22.

Diſparente tandem infauſta hac et elongata inter perpetuas vigilias nocte, per atram curarum et ſollicitudinum cateruam ſpiſſiori, vt videbatur caligine obuoluta, exoriebatur dierum omnium quas viuendo abſumſeram mihi maxime tenebricoſarum tertia. Felix tamen illa erat terque quaterque ſuo aduentu, quod viribus totius corporis poſt incredibilem liquidorum et ſuperiori inferioriue gutture profuſionem pene ad incitas redactis, appropinquantem mihi exoptatum malorum finem promitteret. Nil vero proinde deerat compoſitae mentis ſerenitati, potius valedicendum fore videns rebus mundanis, abitum ex hac vita, cuius amarores ſat diu per 43. annos deguſtaueram, inter preces et ſuſpiria parabam, nulla mortis inſtantis formidine perculſus. Sine vanitate ſine iactan- *Dies morbi tertia. Praeparatio pro ſubeunda morte.*

 tia

tia ſcribo, namque hoc Dei miſerentis non meum opus erat, puſillanimis alioquin natura, et facile deiiciendus, nunquam ex quo ſpiritum traho, maiorem mentis conſtantiam, integritatem et fortitudinem, nunquam maiorem in gratiam Dei, meritumque Seruatoris crucifixi fiduciam intus perſenſi, quam durante hoc abominabili genere morbi, nobiliorem ſemper et puriorem redditam, quo magis ad plenariam liberationem a corporeis vinculis accedebam. Quin vt ſuprema officia erga meos explerem, remotus ab iis per tot montes et valles, ſupplementum condebam ad tabulas teſtamenti in curia Vratislauienſi depoſiti curante et teſtes idoneos mihi ſuggerente Clariſſimo Viro *Chriſtiano Feiſt* rebus iudicialibus in Dynaſtiis Illuſtriſſimi Comitis de Schaffgotſch Praefecto. Deinde omnia, quae pro funeris honeſti honoribus fieri exoptabam diſponens accurate, diu voluebam animo varia verba Scripturae Sacrae, vt pro concione funebri in mei memoriam habenda ſeligerem textum, qui mortis meae occaſioni et loco bene reſponderet. Placebat tandem inter alios locus Deuteron. Cap. XXXII. verſ. 48. 49. 50. *Locutus eſt Dominus ad Moſen in eadem die dicens: Adſcende in montem iſtum Abarim in montem Nebo, qui eſt in terra Moab contra Iericho,*

Iericho, et vide terram Chanaan, quam ego tradam filiis Iſraël obtinendam. Et morere in monte. Quem conſcendens iungeris populis tuis. Atque ipſe ego ex nutu vt videbatur diuino breui iungendus Patribus meis qui anteceſſerant, ac itineri quo ex eminentibus Sudetis montibus ad altiores beatorum ſedes adſcendendum erat me accincturus, renunciabam lubens euanidis mundi felicitatibus; aeternumque duraturas appetens, anxie anhelabam vſum S. Coenae, cuius beneficio, impetrata remiſſione peccatorum meritique Chriſti particeps factus, ſurſum ad coeleſtia gaudia me diſceſſurum confidebam. Saltem antea vt menti piis cogitationibus intentae meditari aliquantiſper arduum hoc negotium liceret, turbis enormibus aegrotantis corporis vel minutulum lenimen adferri poſſe, iteratis precibus exoptabam. Poterat vero tunc acceſſiſſe ad lectulum meum, qui eo tempore adhuc inter viuos ſupererat, impius meus et iniquus Antagoniſta de la *Mettrius*; atque in magnum ſui opprobrium miraturus erat, in illo machinae meae ad plenariam ſui ruinam vergentis caſu, in ea materiae ex humoribus diffluentibus inopia, in ea inter perpetuas lipothymias non niſi continua abluitione cum vino Rhenano fugandas virium incredibili proſtratione,

Meditationes de animae exiſtentia contra de la Mettrium.

 ſuper-

ſuperſtes, nihilominus in dignitate ſua abſolutiſſima ens ſimplex, prorſus a materia et machina diuerſum. Eousque autem huius ſibi conſtabat integritas, vt dum iam morbi proximus mihi viderer meditarerque animae cogitantis immortalitatem, praeſtans ſuccurreret pro eius exiſtentia militans argumentum, a nutritionis noſtri corporis legibus deſumendum, quod nec in libello meo latino, nec ſchediaſmate Gallico cum cura propoſuiſſe, valde me poenitebat. Abſonum denuo deprehendebam cerebrum venditare pro anima, atque in illo gratis ſuppoſitas haerentes imagunculas habere pro ideis, cogitationesque et ratiocinationes materiales fingere. Etenim cum nutritio inuoluat perpetuam elementorum tam liquida quam ſolida noſtra conſtituentium vi circuli abraſorum et deperditorum, eadem vi circuli praeſtitam reſtitutionem et appoſitionem; nutritio vero in toto corpore et omnibus eius partibus, eadem valeat, ſatis conſtare debet cerebrum cum omnibus ſuis fluidis et pulpoſis ſolidis, ne per vnum horae minutum manere in omnibus elementis ſuis idem, ſed ablatis iis et ablatis continuo aliis, totum cerebrum ſemper innovari, licet ſemper maneat idem ad ſenſum et indiuiduo proprium. Debent ergo et imagunculae idearumque materiae,

riae, quae ſiue illae fluidis ſiue ſolidis per hypotheſin inhaereant perire cum elementis cerebri continuo, ni nouae deperditis ſimiles continuo afferantur; ſed permanent tamen ideae tenaces rerum olim iam et dein a longiſſimo tempore ſenſibus haud perceptarum, adeoque non reſtitutarum; permanent noſtrae, quas ſemel iuuenes didicimus integrae artes et ſcientiae, licet per annorum decurſus quandoque ſepoſitae et obliuioni quaſi datae, quarumque adeo ideae millenis vicibus deperditae eſſe debuerant, ſi materiae cerebri forent infixae. Patet igitur clariſſime, ideas et pendentes ab iis cogitationes eſſe a fictitiis imagunculis et materia cerebri diuerſiſſimas, adeoque ad aliam prorſus ſubſtantiam referendas. Impoſſibile mihi dictu eſt quantum ſolamen ex eiusmodi mecum inſtitutis ſoliloquiis de hac ſubſtantia anima mea ſuperſtite futura, (vtut corpus cum corde et cerebro deſtructioni obuiam incederet) mihi enatum fuerit. Cumque vires mentis reſidui vigoris ſui conſiderationi ſufficerent, ſufficiebant quoque diiudicando languori corporis, cui adeo auditis patienter et cum ſincera gratiarum actione amicis medicorum conſiliis in rem meam facientibus, medicinam ipſe quamdiu id ſupereſſet facere pergebam.

F 3 §. 23.

§. 23.

Decoctum auenae et hordei. Indicationibus igitur heri et nudius tertius formatis iisdem manentibus, vſuque lactis et emulſionum ob inſuperabilem nauſeam ceſſante, placebat iis ſubſtituere decoctum auenae vel hordei aliquid incraſſantis et demulcentis prae ſimplici aqua habens. Parabatur poſterius protinus, educebamque de eo quantum poteram, ſed prorſus id repudiabat laxus nauſeans, et ad omnia fere alimenta et potulenta capienda rebellis ventriculus. *nauſeae remedium quaeſitum.* Cum ergo, donec nauſea maneret talis, ingens quae aderat debilitas perſeuerare neceſſario deberet, neque etiam aſſumtioni omnium eorum, quae medicamenta audiebant locus eſſet, vomitionibus nauſeam increſcentem cito ſubſequentibus, ſummam haec animadverſionem flagitabat. Patiebatur immunis ab inquilino vitio ventriculus id mali genus per conſenſum, leniter nempe vel fortius conuulſus ab acri bilioſo in inteſtinis annexis hoſpitante, quod et ſurſum quandoque periſtalſi inuerſa per pylorum viam qua eiiciebat ſibi parabat; neque minus diatheſis phlogiſtica tenuium inteſtinorum hoc incommodum poſt ſe trahebat. Offerebant ſeſe mihi vtramque cauſam alioquin impugnare aptiſſima ſalia omnia, acetum, ſucci horaeo-

raeorum, mel, oxymel, ſuccus citri, ſpiritus acidi dulcificati. An vero ſpaſmi dolorifici inteſtinorum denudatorum, exeſorum, eryſipelate et forte profundiore inflammatione laborantium, ipſaeque frequentiſſimae deiectiones horum omnium vſum bene permittebant? Iam expertus non ferebam nitrum, atque a iuſculo panis ad palatum ſanorum ſalito, cuius aliquot cochlearia ſuaſu eorum, qui interitum meum a ſola abſtinentia metuebant ſumſeram, roſiones et ardores exquiſitiſſimos obſeruaueram, an ergo ad ſalia magis irritantia progredi licebat? an acetum licet antiphlogiſticum biliſque putridae corrigens ſummum applicari tuto poterat exquiſite dolentibus inteſtinis? an oxymel quod tantopere mihi commendabat *Herbſtius* vel mel ſolum ſuccique horaeorum fermentationi ſtatim obnoxii, flatusque et tenſiones et tormina et diarrhoeas facile inferentes, ſimulque acrimonia vellicante, quae ſtatim naſcitur agentes, quadrabant bene cholerae meae ingenio, quam ſaepe ſoli producunt? Sane dulcia ſine exceptione omnia, interque ea aliter ſibi valde amata mannata easdem ſine dubio ob rationes nunquam conuenire in hoc morbo aſſerit Cl. *Hoffmannus*. [1]) Tandem

1) Med. Syſt. Tom. IV. part. III. cap. de cholera p. 539.

ſpiritus ex mineralibus acidis paratos atque alcohol additione et digeſtione diuturna mitificatos, et dulces redditos, nauſeae equidem a cauſa bilioſa magnos domitores noueram, languentique ventriculo gratiſſimum eſſe excitans multis in praxi experimentis fueram edoctus; interim ob alcohol ſtimulans non audebam ad eos confugere, atque metum hunc non vanum fuiſſe, deinceps luculenter conuincebar vt ſuo loco referam. Forte non omnibus lectoribus meis probabitur haec mea a remediis adeo blandis habitis, et in praxi quotidiana vſitatiſſimis abſtinentia, ſed potius ad ſcrupuloſitatem et puſillanimitatem illaudabilem vsque videbitur accedere. Verum his conuictus reſpondeo, omnia illa pharmaca omnino eſſe elegantiſſima et ſola indicatiſſima ad corrigendam et abſtergendam peccantem mole et craſi bilem quamdiu labes omnis abeſt ab inteſtinis, hac vero iis affricata, et ſignis certis ſeſe manifeſtante, illa cautiſſime eſſe vſurpanda, meliusque prorſus omitti, dum non poſſunt non acrimonia ſua irritare nudatas, tenſas, et proinde admodum ſenſibiles fibrillulas. Hac ſententia imbutus nil ex omni illo apparatu ſeligere in meos vſus poteram, anhelanti tamen viribus analepticis pollens nauſeamque infringere valens, ſed mitius

citatis

citatis ſi haberi poſſet remedium, in mentem veniebat iuſculum ex aqua quinta vel ſexta parte vini Hungarici mediocriter generoſi, ſacharo, vitello oui adiecto pauxillo corticis citri, ſine additis aliis aromatibus parandum. Modicam hanc quantitatem vini in ſe bilioſae putredini aduerſi, quod ſub coctione alcohol ſuum emittere maximam partem in auras, atque aceſcens ingenium ſimul induere debebat, alcaleſcenti acrimoniae contrarium, pauxillum adeo vini inquam, in diffuſo aquoſo vehiculo irritare non aptum, nihil noxae mihi illaturum ſperabam, maxime cum ſtatim ſedem morbi non feriret. Neque aliquid mali metuebam ab alcaleſcere apto oui vitello, per vinum additum correcto, quin potius a nutriente eius et demulcente ſimulque ſaponacea vi bona quaeuis mihi promittebam, caetera fere habens pro adiaphoris. Hauriebam ergo hoc iuſculum, quod calore quoque blando ſeſe dolentibus inteſtinis commendaturum confidebam, palato admodum placens, ventriculoque non minus ſatis acceptum, neque videbar mihi aliquid ſiniſtri percipere, doloribus meis ab eius vſu ſi non imminutis, ſaltem etiam haud augeſcentibus. Gratulabar mihi in anteceſſum ventriculum hac refectione permotum iri, vt liquida aquoſa perpetuo indicata

iuſculum ex vino lymphato.

 a mor-

a morbi duratione, melius admitteret, factoque periculo poſt horae dimidium elapſum annuere is votis meis ſimulabat. Poenas igitur appetitus haud prohibiti viſi cum nullas darem, audacior ſenſim reddebar, ſed eheu! magno meo malo, ſera quippe poenitentia motus, pudori mihi ducebam merito, quod Medicus cautior haud exſtitiſſem, periculumque quod vitae imminebat forte iuuiſſem magis, quam arte rigidiſſime et caſtiſſime tantae aegritudini adhibenda declinare laboraſſem. En ingenuam delicti confeſſionem! Miſerant amici qui nullam mali diagnoſin, neque iuuantium et nocentium notitiam habere poterant, Hirſchberga vinum Canarinum, quod tanquam minus reſpondens ſtatui meo morboſo ſepoſueram hactenus. Magnam vero iam eius cupidinem excitabat debilitas ſumma, et ſiticuloſitas ingens, analepticum quid appetens; adiiciebat voto meo ſuum calculum iuſculi vinoſi aſſumti deceptrix innocentia, quin ſi permiſſu et ſuaſu magni *Sydenhami* liceret dyſentericis capere pauxillum vini Canarini, id etiam mota ſaliua cholericis fore licitum prona conſequentia ſtatuebam non ſatis forſan conſiderans febrem, oblitusque fere ſenſibilis ardoris interni. Adeo ſcilicet miſeri nitimur in vetitum, ratiunculasque plauſibiles et colores errorum

vinum Canarinum.

rorum vitiorumque ingenioſi comminiſcimur. Interea tamen non prorſus incurius ſalutis meae ponderare militantia inter ſe affirmatiua et negatiua argumenta intermittebam, ſed mitis et blanda et pinguis huius vini indoles, et largiores aquoſi potus omnino interpolandi meque, vt credebam, ſecurum praeſtituri a damno, breui efficiebant, vt cochlear nectaris huius lenta deglutione omnibus ſuis guttulis linguae papillulis apprimens, ineffabili voluptate ſorbillarem. Liber permanens ad tempus, ab omni mulcta ſubinde iisdem deliciis deguſtandis indulgebam, ita tamen vt vinum aut cum multa aquae copia remiſcerem, aut puri modicae admodum quantitati largam aquae quantitatem ſuperbiberem. At o me miſerum! vini circiter tribus aut ad ſummum quatuor vnciis ita abſumtis vno impetu commiſſi peccati vindex inſurgebat ardentiſſimus in imo ventre dolor, frequentiores reddebantur pulſuum ictus, triſtisque adeo mihi naſcebatur ſenſatio, ac ſi carbonibus quos in inteſtinorum volumine tuleram hactenus acceſſiſſet afflatus, eosdem in apertum ignem et voraces flammas incitans. Nil videbam aptius quo cito reſtinguerem minax hoc incendium, quod crebriores bilis vomitus deiectionesque iteratas ſecum adducebat, quam aquam et infuſum potum (Thée)

noxae ab eodem,

diluentibus correctae,

(Thée) quod iubente imperioſa neceſſitate, quicquid contradiceret nauſea, paruis ſed repetitis doſibus ingerebam eo effectu, vt horae ſpatio accenſas nouiter vinoſo pabulo flammas cohibitas ſentirem, priſtino igne interim furere vt antea non deſinente.

§. 24.

Dum autem ita vini doloſam dulcedinem diſcebam, idque homini comitatem et beneuolentiam inter verborum lenocinia ſimulanti, vt fraudi pediſſequae faciliorem aditum pararet, tacitus comparabam, intrat conclaue motus amicorum meorum Hirſchbergenſium petitis, proprioque in me affectu, Vir Clariſſimus et Doctiſſimus, Phyſicus Circuli, *Iohannes Ehrenfredus Thebeſius*, cuius et vultu, et humanitate, et morum ſtudiorumque elegantia Parentem ſcripta diſſertatione *de circulo ſanguinis in corde* celeberrimum, exacte referentis acceſſu, ita recreabar, vt oblitus quaſi ad tempus meorum dolorum amice cum eodem confabularer inter gemitus, mitiusque fere quam par erat, illum de rerum mearum ſtatu mea loquacitate ſentire facerem. Nunciatum ipſi fuerat, me a refrigerio et diaetae erroribus aliis, laborare colica grauiore, quare emulſionem ſecum attulerat, ſpiritumque vini

camph.

camph. addita theriaca pro inunctione externa, itemque terebinthinam clyſmati indendam. Quamuis autem audita a me patienter morbi hiſtoria pulſuque explorato ſtatim de eius ingenio aliter ſtatueret, atque in meam abiret ſententiam, tamen allata pharmaca non omnino aliena fore ab indicationibus mihi formandis, doloribusque magnum leuamen promittere diſerte ſatis mihi perſuadere nitebatur. Multa gratiarum actione excepiſſem emulſionem, ſi per auerſionem inſuperabilem licuiſſet, tanto minus mihi diſplicentem, cum ſemina recentia haberet, quae alio anni tempore diu iam aſſeruata in pharmacopoliis rancida ſunt, vt adeo ab iis praeſcribendis eapropter ordinarie abſtineam. Linimentum vero procul abeſſe iubebat heſternum experimentum cum camphora factum, quae et in oleo blando ſoluta ardorem adauxerat, ſeuerumque illud ex vini vſu enatum dogma, quod palam profiteri fere erubeſcebam, durius iniungebat, cauerem mihi ſolerter ab omnibus internis et externis acribus, quare etiam terebinthinam neutiquam admittere poteram. Pollicebar interim valedicenti meque bene ſperare iubenti optimo Viro, permiſſurum me libenter, vt clyſma ex ſolo oleo infunderetur, ſtatimque fideliter promiſſis meis, poſtquam

ſpiritus vini camphoratus repudiatus.

clyſma oleoſum.

balneum. quam in emollienti balneo ſedens horulam abſumſiſſem. Lectulo poſtmodum exceptus applicitoque clyſmate paululum mitiores dolores meos ſentiens denuo ſpeculabar minus expectatum infauſtum illum vini Canarini effectum, cumque mea culpa adeo ſiniſtre ceſſiſſet ex praeſcripta medela dyſenteriae petitum, ſiniſtre rebus meis applicatum conſilium Sydenhamianum, aliud eiusdem viri ſummi, quod in ipſa Cholerae curatione cordatus ſuppeditat, certius facturum in meos vſus, de tenuiſſimo pulli iuſculo, quod fere Italorum Brodo longo eſt, largius hauriendo experiri ſtatuebam. *iuſculum pulli.* Quamuis autem id omni ſale carens ineptum ſatis haberetur ex ſucco ſitientique palato, omnibusque meis languoribus reficiens, tamen magna *Sydenhami* veneratione ductus, non mediocrem eius copiam obloquenti ventriculo obtrudebam, nauſeam et vomitus parum curans, ſatisque gnarus non curando toti morbo, ſed eluendae ſaltem cauſae a praeſtantiſſimo viro illud deſtinari quam nimis alte adhuc radicari in meo corpore certiſſimus ſciebam. Pergebam eapropter in aſſumendo nouo hoc remedio, quod multis nominibus ſeſe mihi commendabat ſatis ſtrenue, quaſi ille ipſe praeſens mihi Imperator vitae et necis adſtitiſſet; eo autem acrior afflictio perturba-

urbabat animum, quod ſub ipſa nego-
ioſa hac opera quam eneruandae cauſti-
:ae acrimoniae impendebam virulentos
:ius effectus nihilominus indelebiles de-
prehenderem, veſperaque ingruente a-
rocius multo doloribus ardoribus malis-
que omnibus inde pendentibus angerer.
Nil immanibus hiſce miſeriis minuendis *opium.*
par habebat ingens pharmacorum farra-
go, praeterquam opium; tacere autem
iic iubeo omnes Medicos eius Oſores,
:t finem facere dehortationibus dum de
proprio corio non luditur. Experiantur
vero per aliquot momenta, quod ego
:xpertus ſum, ſciant quod ipſe ſcio,
opio non tolli cauſam cholerae, ſed ſi-
mul ſciant dari remedium quod paret
dolorum inducias, ſi vel illae per horae
quadrantem ſaltem durauerint; et de-
poſito pretio ego certauero, extorſu-
am illorum vehementiam et iis qui cum
Stahlio atque aſſeclis opium impoſturae
nſimulare non dubitant, in his caſibus
dhibitionem alicuius anodyni. Eccur
rgo ego qui opium ſuo iure magni fa-
:io a capienda laudani doſi abſtinuiſſem
quo fere ſolo confici feliciter therapiam
norbi *Sydenhamus* aſſeuerat. Sequeban-
ur omnino vſum ſperata halcyonia, ſed
heu! non deerat, quoque mihi triſtis
occaſio addiſcendi laudum quibus nimis
t minus circumſpecte id remedium in-
terdum

terdum afficitur limites, ſi euagandi in illas licentia mihi vnquam placuiſſem. Namque obtuſa ad tempus aliquantiſper dolorum acie et exſpirante actione pharmaci in ſe ad hunc morbum praeſtantiſſimi, nihilominus antiquatae iterum ſubiiciebar cruciatuum tyrannidi, quae inter vomitus et ſedes copioſiſſimas ſemianimem me fere reddentes adeo proterva rabie in viſcera mea ſaeuiebat, vt certum exitium inſtare colligerem. Atque tunc ſane omnium terribilium terribiliſſimum mors, non truci adeo vt ſolet communiter facie mihi obuiam incedebat; liberari quippe anxie cupiens breui me liberatum iri ab ita grauibus mortalitatis vinculis ſperabam. Vera loquor, valens nunc et praeterita reſpiciens:

aerumnarum ſumma exacerbatio.

Cum ſubit illius triſtiſſima noctis imago,

grauiori multo horrore reminiſcor malorum ſuperatorum, quam tum eundem perſenſi, cum parum abeſſet quin iis preſſus prorſus opprimerer.

§. 25.

Dies morbi quarta. mors inſtare viſa.

Dum vero ita incaſſum actis omnibus, quae ex mente ſummorum in orbe medicorum agi poterant, immedicabilis aegritudinis victima futurus, me in mediis mortis faucibus haerere arbitrabar, decretoriaeque horulae aduentanti iteratum

um aue tranquillus acclamabam, omnia
quae aeternitatis limen feliciter ingredi
nhelanti peccatori deerant, poenitens
identer vſurpaturus ex viſceribus Domi-
ni *Ieſu Chriſti* imminente diluculo vitae
repuſculum annunciante, Sanctae Eu- *vſus S. Eucharistiae.*
chariſtiae viatico ante abitum recreari,
nunirique exoptabam. His Epulis quas
praeguſtum vitae beatae voluit amantiſſi-
nus Seruator vltima vice languentiſſi-
nam animam recreaturus, dum voti ſta-
im compos reddebar, recordabar pro-
pe omnium eorum, quae de ſacra ſynaxi
ntea ſaepius cogitaueram. Retuli hacte-
nus et referam porro fideliter, in morbi
quem deſcribo hiſtoria, cogitata illa,
quae mihi in corporis ſanatione occupa- *Cogitata de eadem.*
o naſcebantur; cur non liceret ſincere
tiam referre meditationes, quae de ani-
nae medela ſollicito obuerſatae ſunt,
quasque olim toties inſtitutas ruminare
am cum cura, atque in ipſo quem ex-
pectabam mortis articulo, in ſaluberri-
nos vſus conuertere poteram? Digre-
diar itaque pauliſper ab illa via, quam
calcaui hactenus Medicus, percurram-
que pro viribus aliquem campum theo-
ogicum, meum breui ingredi iterum
haud intermiſſurus. Per ſtabilitum de-
retorum diuinorum ordinem, quae vni-
uique mortalium ſuas in hac vita partes
xplendas demandant, exercendae arti

G omnium

omnium facile nobiliſſimae deſtinatus, corpusque humanum obiectum nactus, in quo defixus haererem, cuique maximam partem ſtudiorum laborumque meorum deuouerem, ſaepius illud tanquam Bibliorum naturae primum et potiorem Tomum contemplatus ſum. Nihil autem corporis vitam, ſanitatem, morbos, medelam, reſpiciens, verum eſſe conuictus reputaui hactenus, quam quod legeretur in omnibus eius viſceribus, quaſi tot foliis, conſideratione diligenti inuolucrorum, modique quo illa his compacta ſunt, haud omiſſa. Literas ſaepe nimis minutulas oculo armato vix indagandas, quarum magnam partem rubro ſuo pigmento plenius in ſenſus incurrere fecit et legibilem reddidit *Ruyſchius*, multa antea obſcura clariora noſtro aeuo effeciſſe, impenſe gauiſus ſum multoties. Dum vero callidiſſimam diligentiam detegendis abſtruſis omnibus nec ſuffeciſſe hactenus, nec ſuffecturam vnquam intellexi, legem mihi inuiolabilem ſanxi ipſe, ignorandi cuncta quae ſenſu non aſſequor, neque impune et gratis aliquid fingendi. Vt vero corpus humanum ad Biblia naturae refero, ita reuelationem ab ipſo illo Autore eorum diuinitus nobis indultam Biblia gratiae habeo, vitam, ſanitatem, morbos, medelam animae docentia: Pertinax

veritatum medicarum per fabricam corporis ſtabilienda firmitas.

Reuelationis auctoritas.

nax nil huc faciens credo, nil verum reputo, niſi in eius foliis legatur, nil fingo amplius, nil muto, nil addo, vt in mea medicina cerebrinas hypotheſes a corporis fabrica, motuumque per eam ſuccedentium legibus alienas; ita in religione commenta, traditiones, detortas interpretationes aeque horrens, huicque et illi immenſum inde damnum acceſſiſſe conuictus. Sed multo plura in his Bibliis gratiae comprehenſa fugiunt luſcos noſtros et obtuſae aciei oculos; donec in mundo commoramur nunquam ſatis firmandos. Spiritus ſaltem noſter inuiſibilis ipſe videt iam ſolis oculis fidei, et olim videbit clarius intricata rerum diuinarum noſtraeque ſalutis myſteria; atque quo ſapientior eſt, eo magis ipſa interim credit, et admittit, tot myſteria naturae, tot myſteria corporis humani, myſteria morborum et ſymptomatum; myſteria operationis remediorum obſeruans, ſtupens et negare non audens. Illorum vero myſteriorum de quibus reuelatio aliquam nobis notitiam conceſſit, omnes noſtri intellectus limites infinities tranſcendentium, rudis et ſenſualis nimis explicatio, mea ſententia non poteſt probari Philoſopho Chriſtiano, veritatum altiorum vltra ſenſus euectarum aliquem praeguſtum aſſecuto. Poſt haec Biblia gratiae, et poſt eorum ſectionem prae- *myſteriorum exiſtentia.*

cipue poſteriorem N. Teſt. libros, mihi quidem maxime primaeua Eccleſia quoad credenda et facienda, quatenus illa cum effatis Scripturae S. conſentiunt, in conſilium vocanda eſſe creditur, praxisque chriſtiana quo propinguior vitae et morti *Ieſu Chriſti* vtpote antiquitate, veritate, et puritate maxime inſignis, imitationem poſcere. Multum ergo etiam ad dirimendas lites Chriſtianorum in ſectas diuerſas abeuntium valere debent monumenta antiquiſſimorum Patrum, licet numero paucorum, nam cum ſubleſtae fidei Autoribus ſapienti nulla res eſt, *Clementis Romani*, *S. Ignatii*, *Iuſtini Martyris*, *Tertulliani* aliaque ad fidelem Hiſtoriam Eccleſiae primorum Seculorum facientia.

primaeuae Eccleſiae puritas.

§. 26.

Antiqua S. Euchariſtiae facies.

Haec omnia ſi iam perueſtigemus, quam accuratiſſime ab omni partium ſtudio alieniſſimi atque cauti porro de ſeculo in ſeculum procedamus, conuinci debemus per integros 800. poſt Chriſtum natum annos, celebratam eſſe Euchariſtiam inſtitutioni Seruatoris in Sacris Bibliis deſcriptae apprime reſpondentem, nemine vel de Transſubſtantiatione, et mutatione aliqua panis et vini in corpus et ſanguinem, vel de abſentia corporis et ſanguinis a pane et vino ſomni-

ſomniante. Vtinam ita perrexiſſent Chriſtiani, ſed a media veritatis ab ipſo ore diuino promulgatae via dextrorſum, ſiniſtrorſum receſſerunt, aliis ſenſibus noſtris nihil, aliis nimium tribuentibus. Quidam ſcilicet renuente ſenſu, qui panem et vinum oculis vſurpat abſentiam tamen eius et mutationem in corpus et ſanguinem vrgent, alii quia ſenſus vere panem ſaltem et vinum detegit, corporisque et ſanguinis Chriſti praeſentiam non aduertit, et corpus et ſanguinem abeſſe aſſeuerant ſignificatu ſolo et figura vtriusque contenti. Quis vero ſolidae veritatis amans negare ſuſtinet, binarum harum ſententiarum a verbis inſtitutionis omnino alienarum, primam originem totam deberi duobus Monachis, Corbeienſibus dein Abbatibus, qui Seculo IX. demum floruere, *Radberto* et *Ratramno* vel *Bertramo*, vt aliquibus audire ſolet, quibus tamen poſt verba Scripturae, teſtimonia primorum Patrum ritusque Eccleſiae antiquiſſimi, prorſus contrariantur. Memoratu digniſſima, ex quo in ipſa incidi, ſemper mihi viſa ſunt verba Patris primi Seculi, *Clementis Romani*, [1]) qui tempore Apoſtolorum adhuc vixit, quemque Paulus ad Philipp. IV. 3. cooperariis ſuis annumerat: *Quisquis ordo ſeorſim corpus Domini et pretioſum*

Nouitates Radberti et Bertrami.

alienae a Patrum antiquiſſimorum ſententiis.

1) Lib. II. Conſtit. c. 57.

tioſum ſanguinem ſumat cum pudore et reuerentia, vt ad corpus regis accedentes; ex quibus clare ni fallor apparet, ipſum in Euchariſtia realem corporis et ſanguinis Chriſti praeſentiam agnouiſſe. Quodſi vero aliquis *Clementis* laudati conſtitutiones apoſtolicas in quibus ille locus habetur, ſubleſtae fidei libris addi debere vrgeat, cum *Riueto*, *Cauio*, *Ittigio*, *Ellies du Pin*, ſaltem Seculo II. *Iuſtinus* Martyr ſacra Euchariſtiae munera abſentibus etiam miſſa a conuentibus nempe publicis prohibitis propter perſecutionem, captiuis, aegrotantibus, *non merum eſſe panem et vinum*, *ſed et carnem et ſanguinem* diſerte pronunciauit. [2]) En aſſertam communionem vtrorumque neutrum ſine altero ſupponentem. Eodem Seculo *Tertullianus*, qui *Lib. IV. contra Marcionem* de figura quidem corporis Chriſti locutus, nullibi vero de figura ſola, et abſentia corporis verba faciens diſerte ſcripſit: [3]) *Caro corpore et ſanguine Chriſti veſcitur*, *vt et anima de Deo ſaginetur*. Eodem Seculo per doctrinam S. *Ignatii* illi haeretici habiti ſunt, qui Euchariſtiam carnem Chriſti eſſe negarent. Atque hanc communicationem Corporis et panis, vini et Sanguinis, magno conſenſu praecipui ſequentium tempo-

2) Apolog. II. c. 86.
3) De reſurrectione cap. 8.

temporum Doctores Eccleſiae *Chryſoſtomus*, *Cyprianus*, *Leo* primus, *Gregorius*, *Ambroſius*, *Auguſtinus* aſſeruerunt. Multum Ponderis his teſtimoniis addit rituum ſimplicitas, quibus S. Coena primis tribus potiſſimum ſeculis peragebatur, ea prorſus methodo qua Saluator vſum praeſcripſerat, ſine reſpectu alicuius ſacrificii, ſine altari, qualia tum Chriſtianis non erant, ſolo beneficio menſae ſine ſacerdote, nam et a Patribus familias celebrabatur, vt egregie docet Vir eximius iuriſque eccleſiaſtici peritiſſimus D. *Iuſtus Henning Boehmer.* [4]) Aliter autem omnia haec agi coeperunt pededentim, et poſt ea maxime tempora quibus Nouaturientes *Radbertus* et *Ratramnus* ſ. *Bertramus* a verbis *Chriſti* Teſtatoris, et ſcripta litera ſecedentes cerebrinis ſuis conceptibus indulſere, quorum ille ſupernaturalem panis benedicti mutationem aſſerens Romanenſium Transſubſtantiationi, hic *Ioh. Erigenae*, natione Scoti, Profeſſoris Pariſienſis diſputantis contra eos, qui ita ſtatuere incipiebant, inque alterum extremum deflectentis, ac praeſentiam corporis et ſanguinis *Chriſti* in S. Coena negantis veſtigiis incedens, ſolamque imaginem corporis Chriſti adeſſe docens, Refor-

a Reformatis et Romanenſibus adoptatae.

 mato-

4) Diſſ. IV. ad Plinium et Tertullianum §. 22. 29. 30.

matorum opinioni anſam dedit. Propagati nempe abhinc ad noſtra tempora abuſus hi et errores. Seculo vndecimo, quod vt praecedens decimum, ferax erat nouitatum et ceremoniarum eccleſiaſticarum, a fidei puritate et ſimplicitate abhorrentium, in ſacrificium pro viuis et mortuis ſacra Coena abibat. Eodem Seculo *Berengarius* quamuis criminis haereſeos accuſaretur, *Ratramni* ſententiam recoquens, figuratam tantum praeſentiam non realem corporis et ſanguinis Chriſti in Euchariſtia agnoſcebat, acriterque diſputando mentem ſuam defendebat, eam tandem eiurare et palinodiam canere coactus, licet illam ſine dubio ſub induto etiam cucullo retinuerit. Seculo duodecimo nouum prorſus et barbarum Transſubſtantiationis nomen a Stephano Epiſcopo Auguſto Dunonenſi demum inuentum, quod Seculo ſequenti in Concilio Lateranenſi retinendum ducebatur, donec in Tridentino inter fidei articulos reciperetur, hodie adhuc ſancte reſeruatum. Seculo decimo ſexto *Zwinglius* Vir eruditus ſtrenuus apud Heluetos veritatis euangelicae defenſor *Lutheri* reformationem probans, et communi ſtudio iuuans cum eodem Marpurgi colloquens, et in plurimis conueniens, ſed eheu *Berengarii* dogmate de Euchariſtia transuerſim actus, id

earum per ſecula incrementum.

Zwinglii et Lutheri merita.

Zwinglii error.

d acriter propugnauit, et cum *Oeco-ampadio* per Heluetiam diſſeminauit. Vtinam mutuum hoc colloquium ferui-lo in tuenda veritate *Luthero* interceſſiſ-et cum doctiſſimo *Caluino*, niſi quidem vehementer fallor circa Euchariſtiam ali-quantiſper lutheranizante ; quem quod non rotunde *Zwinglii* ſententiae ſub-ſcripſerit, vel potius quod non adeo aperte ac is, verbis Chriſti teſtatoris con-tradixerit, ipſis Caluinianis diſplicere certum eſt. Sane eapropter non pro-batur Reuerendo Autori tractatus verna-cula lingua conſcripti, *vindicatam Chri-ſtianorum fidem* complectentis, adeo quidem vt illum aliquid humani paſſum aſſeueret, dum ipſe verba inſtitutionis, verbaque Apoſtoli *Pauli* aliaque loca quibus *Lutherus* cum ſequacibus firmiter inſiſtit, in vita torquet in ſuam ſenten-tiam, exegeſeos certe modo, qualem-cunque ſenſum ad literam immutare apto, ſi imitationi libertas eſſet. Rectiſ-ſime *Lutherus* pertinax inhaeſit propo-ſitioni exhibitiuae: *Hoc eſt corpus meum*, neque patitur κοινωνία Paulina *1. Epiſt. ad Corinth. cap. XVI. v. 16.* vt manus faciles praebeamus Reformatis quamuis eorum ſententia fateor ingenue, ſi ſoli rationi locus eſſet, huic maximopere queat arri-dere. Non aliter vnquam ſumitur κοι-νωνία a ſcriptoribus graecis, quam pro

Caluinus mitior.

Lutheranorum Euchariſtia inſtitutioni Seruatoris vnice conueniens.

κοινωνία.

communione vel communi vnione aut ſocietate; clarum autem eſt communem vnionem et ſocietatem non poſſe ſignificare vnam ſaltem et ſimplicem rem, ſed terminum hunc inuoluere neceſſario combinationem duarum vel plurium, abſonum enim eſſet cogitare vnam ſubſtantiam, cum ſe ipſa communem vnionem nactam. Κοινωνία ergo panis et corporis, calicis et ſanguinis, de qua ſola et nulla alia re, per ipſam vim verborum hic Paulum loqui manifeſtum eſt, (quicquid fingant aliud quorum intereſt) non fauet Romanenſibus, et eorum Transſubſtantiationi, etenim poſita hac in Euchariſtia, ſaltem adeſt corpus et ſanguis nullus amplius verus panis, nullum vinum; neque fauet Reformatis, nam ii admittunt ſaltem panem et vinum, nullam praeſentiam corporis et ſanguinis. Nec his ergo nec illis Euchariſtia eſt communio, pro qua tamen expreſſe declaratur a *Paulo*; ſoli adeoque Lutherani vtuntur Euchariſtia ad mentem Chriſti, eius Apoſtoli verba inſtitutionis inculcantis et explicantis, ac primitiuae Eccleſiae.

§. 27.

Praeſentia corporis et ſanguinis. De his omnibus ſatis certus et conuictus, iam optarem ſaltem, vt de ipſa praeſentia corporis et ſanguinis *Chriſti*, dignam

lignam ſatis, atque vere vltra rudem il- *rudes ideae euitandae.*
um Capernaiticum euectum conceptum
ouerent omnes, qui eandem mecum
Religionem profitentur, quem nimis
nimis illiteratorum, et forte literato-
um haud paucorum inſidere doleo.
Diſputantes contra Transſubſtantiatio-
iem Theologi noſtrates eruditi, poſt
rgumenta e S. Bibliis petita, ſenſibus
xternis fidem omnino habendam, quod-
ue illi ſi recte diſpoſiti fuerint ſemper
t vbique teſtantur, id neceſſario verum
ſſe declarandum vrgent; quod vero
oſt putatitiam transſubſtantiationem,
anis et vinum veram ſubſtantiam ſuam
etineant, teſtari viſum, guſtum, tactum,
lfactum, contendunt, quare poſt con-
ecrationem ſubſtantiam panis et vini,
uae cum accidentibus ſuis exiſtit, et
um iis exiſtere pergit, neceſſario adhuc
raeſentem eſſe monent. Affirmant
orro ſtrenue non equidem licere nobis
eneficio ſenſuum iudicare de rebus ſpi-
itualibus, deque myſteriis nullam con-
exionem cum rebus corporeis et ſenſi-
ilibus habentibus, vt eſt illud de S. S.
Trinitate, quae in ſenſus non incurrit,
mnino autem iudicium licitum eſſe, de
llis myſteriis, quae connexionem habent
um rebus corporeis vt ſunt ſacramenta,
uorum ope Deus nobis inuiſibilem
uam gratiam per ſymbola viſibilia exhi-
bet,

bet, adeoque de pane et vino rebus corporeis et ſenſibilibus quantitate, figura, colore, guſtu, tactu, viſu, perceptibilibus, licere adſerere, an adſint vel abſint. Reſpondent ſimul ſagaciores callide nobis obiicientibus fallaciam ſenſuum, nunquam fallere ſenſus, organis rite diſpoſitis; myſteria eſſe ſupra non contra rationem, repugnare diuinae ſapientiae et immutabilitati inuerſionem ordinis et nexus ſemel conſtituti in natura rerum, remque viſibilem ſacramentorum ſubiectum omnino eſſe ſenſibus et rationi. Ita certe inter alios ſeſe geſſit *in polemicis inſtitutionibus contra Romanenſes* magnus et orthodoxus Theologus *Rambach*. Quidſi vero nunc Reformati diſputantes contra nos, iisdem armis vtantur, quibus nos vtimur, idque quod concedi nobis a Romanenſibus poſtulamus, quando de praeſentia panis et vini res eſt, ſibi concedi non minus iure velint quando de corpore et ſanguine Chriſti vel abſente vel praeſente agitur. Id ſane antea ipſis vitio verti nequit, quam verbis Chriſti contradicere inceperint; ſed Theologi noſtrates tum reſpondent ſapienter, ex ipſis libris noſtris ſymbolicis, cum pane corpus Chriſti inuiſibile modoque ſupernaturali praeberi communicantibus. Haec vero ſi ita ſeſe habeant, nullius opinor haereſeos inculpabor merito,

:o, neque peccati in Seruatorem meum, iius morte redemptus ſum reus fiam, Medicus illam carnem muſculoſam *riſti*, quam geſſit ambulans in terris, iae perpetua nutritione indigebat, no-:aeque naturali cum omnibus ſuis fi-:is ſimilis erat, ſi illum ſanguinem, quem ordis et arteriarum virtute in orbem ılſum elaborauit vi viſcerum, ex aſſum-; alimentis et potulentis, vt noſter ela-pratur, quique effuſus dum pro nobis ortem oppeteret, computruit tandem ne dubio, vt noſter putredini obno-us; ſi inquam illam fibroſam carnem, um ſanguinem rubrum, neutiquam ad-ſſe in Euchariſtia ſtatuero, ille enim ulis tum vſurpari poterat, et a nobis nc vſurpari deberet. An enim nunc dextram Patris conſedentem et pro obis intercedentem Redemptorem *Ie-m Chriſtum* non cibantem et bibentem faciebat in terra, talem carnem et ſan-inem nobis ad haec tempora exhibere edendum erit, qualis ex cibo et potu nficitur, per leges naturales humano-m corporum. Sacram coenam inſti-it *Chriſtus* antequam corpus ſuum et nguinem Paſſioni ſubiiceret, non po-rant ergo edere diſcipuli eius corpus ateriale triſtem lanienam nondum ex-rtum, ſanguinemque materialem bi-re, nondum effuſum. An vero aliter

nos

nos vtrumque facere volumus; ac communicantium omnium primi? Dum in Sacramentis rem terreſtrem et rem coeleſtem adeſſe vrgemus, vix aliter adeſſe Chriſtum in coelos euectum pani et vino quam coeleſtem ſpiritum aquae baptiſmi credendum erit. Diſplicet Theologis noſtris rudis ſententia *Radberti* in figura panis et vini nihil eſſe aliud niſi carnem Chriſti et ſanguinem, non aliam quam quae nata ſit ex Maria, paſſa in cruce et reſurrexerit e ſepulchro. Diſplicet inquam Theologis haec ſententia; ſed multo magis diſplicere debet Medicis, nam nutritione innumerabilibus vicibus mutatam, deperditis continuo et reſtitutis continuo elementis carnem a natiuitate vsque ad mortem habuit Seruator, aliusque omnino indolis et ſubtilioris certe fuiſſe debuit caro, qua reſuſcitatus a mortuis per clauſas portas penetrauit ac illa quam geſſit ante mortem. Diſplicet Seculo decimo creſcentibus erroribus de S. Coena *Nicolaum II.* Pontificem reluctanti *Berengario* Abbati iniunxiſſe, vt iureiurando polliceretur; ſe credere velle ſenſualiter a manibus Sacerdotum tangi, frangi et fidelium dentibus atteri corpus *Chriſti*; namque confeſſores fidei noſtrae damnant vnanimes Capernaiticam manducationem ipſius quaſi dentibus laniaretur, et inſtar alterius

ius cuiusdam cibi in corpore digerere-
ur. [1]) Haec tamen omnia concedenda
obis eſſent, ſi materialis et phyſica no-
is aſſereretur praeſentia corporis et ſan-
uinis. Verum certi potius nos con-
entientibus Summis Theologis noſtrati-
us ſupernaturalem manducationem et
ibitionem aſſerimus, [2]) credimusque
onuicti, quod ſi etiam vomitu reddatur
atim omnis panis cum vino omni,
uod ipſum aeger ego valde metuebam,
on proinde perire vſum corporis et
nguinis, patet ergo nil materiae corpo-
ae et ſanguineae inhaerere pani et vi-
o, quae cum eodem reiici perdique
ebuerat. Igitur ſimul dare tenemur
im grano ſalis accipiendam eſſe com-
unem phraſin, *In*, *Cum* et *Sub*, de qua
S. Bibliis nil legitur, vi enim eius per-
eretur id quod inerat vehiculo et velo
mul ac hoc perderetur. Tolerari illa
oteſt ſi perpendatur, magis ea ad reii-
endam transſubſtantiationem et pro-
ndam vnionem ſacramentalem corpo-
Chriſti cum ſubſtantia panis non mu-
ta, quam ad explicationem myſterii
explicabilis vti Euangelicos. Conue-
entius opinor et dignius loquuntur
cum

1) In epitome Articulorum de quibus con-
trouerſiae ortae ſunt inter Theologos A. C.
Catechiſmo maiori ſubiuncta p. 604.

2) Loc. cit.

cum S. Bibliis Theologi de famelica et ſitibunda Deum anima, deque cibo et potu ſpirituali, ſique haec de ſacra ſynaxi valeant, procul eſſe debet a noſtro conceptu omne id, quod phyſicum quid ſapit, quodue ſaturandis immaterialis animae deſideriis haud reſponſurum erat. Tranſcendunt phyſicas corporum proprietates media quibus ſaluamur, quibus exhibendis vniuerſa natura haud ſufficiebat; fides noſtra vnice occupatur inuiſibilibus, ſenſibusque omnibus externis neutiquam aſſequendis. Eodem tempore quo vtimur pane et vino benedicto, impetrata per mortem *Ieſu Chriſti* certitudine remiſſionis peccatorum, propter quae aliter in aeternum ab eius vnione ſeiungendi eramus, communis iterum intercedit vnio et Chriſti et noſtri, modo incomprehenſibili, et inexplicabili. Pauxillum autem panis et vini *Chriſti* omnipraeſentis et omnia implentis cum omni merito ſuo, nam totum noſtrum eſt, vehiculum quaſi velle ſtatuere, nimis abiectum, nimis humanum foret, et diuinitati Redemptoris repugnaret. Nec idea loci, quae finium circumſcriptorum notionem inuoluit, nec extenſio corporibus propria in longum et latum, nec vlla corporum affectio, cohaeſio, denſitas, etc. ſeſe patitur applicari ad infinitum Deum. Didicimus

nus noſtro ſeculo in quot errorum ſyr-
es abducant conſiderationes Seruatoris
umanitati nimis inhaerentes, diuinita-
is pene oblitae deque vulneribus et ſan-
uine Chriſti pueriliter ineptiens et de-
irans, ad blaſphemias vsque, profanum
Herrnhuttianum vulgus, religioſo zelo
orremus, totoque pectore deteſtamur.
Cauti eſſe debemus diuina terminis qui-
bus homines vtimur exponere aggre-
dientes, quae Angelorum adeo inquiſi-
ionem effugiunt, atque abſtinere opor-
et a condendis celeri meditatione ſyſte-
matibus Theologicis, et myſteria, quae
Biblia non explanant Ariſtoteli quoque
nexplicabilia habere decet. Ego vero
Laicus tanto iuſtius debeo acquieſcere.
Contremiſco auſurus verbis Chriſti vel
demere vel addere punctulum aut lite-
rulam; horreo mutaturus ſenſum ſi a
itera ſcripta et valore vocabulorum tan-
illum diſceſſero. Malo non intelligere
quomodo Chriſti eiusque corporis et
anguinis vel mortis et meriti illius fiam
particeps, quam diſputando, dubitando,
negando, communione Seruatoris care-
re. Nulla autem vis infertur ſacris pa-
ginis, ſi Chriſtum omnipraeſentem et
omnia implentem adeſſe Euchariſtiae
corpore ſimplici quale fuit eius a mor-
tuis reſuſcitatum glorificatoque ſtatueri-
mus. En! omne quod dare poſſumus,

H ſed

ſed et quod dare debemus Reformatis; vtinam illi nobis dent, quae vi effati Chriſti *Hoc eſt:* nobis dare coguntur. Ita per Theologos ſagaces, ſapientes, veritatis amantes, non ſupercilioſos, et contentioſos, non ſuorum ſyſtematum nimis tenaces conciliationi Eccleſiarum noſtrarum forte aliquando locus eſſet, quarum diſcordiam toties gemui tacitus. Semper viſa mihi eſt phyſica et medicina aliquid conferre poſſe, ad litium multarum vtrinque nimis animoſe motarum placidam compoſitionem, atque ad iuvandam illam λογικὴν λατρέιαν, quamuis vtique neutra illarum penetret in myſteria theologica. Multae certe hac ratione ſponte cadunt obiectiones Caluinianorum, quibus aliquid abſoni et contradictorii ineſſe fidei noſtrae articulis contendunt. Si myſterium de Deo carnem induente tale habetur vt haberi debet, iuuabit etiam agnoſcere id myſterium, quando Θεάνθρωπον Seruatorem carne ſua glorificata nos intrare, nobisque intime vniri aſſeueramus. Atque certe talibus cogitatis immoriturus eram morti proximus aeger, iamque dum illa in chartam coniicio, video multo cum gaudio ſimilia eſſe ſententiis vt aliorum doctiorum Theologorum e noſtris, ita praecipue Magni Viri *Leonhardi Hutteri,* cuius verbis ne quis Lectorum me liberius

rius hinc inde ſenſiſſe reputet, tanquam ſigillo mea obſigno. *Spirituali, inquit, ſiue glorioſo et incomprehenſibili modo corpus Chriſti alicubi eſſe poteſt, vt loco non circumſcribatur, ſed per omnes creaturas penetret. Modus iſte idem eſt ac ille, quo ipſa corpora in momento Chriſtus penetrare potuit: quo etiam modo corpore ſuo nunc eſt in coelis cum Angelis et beatis coelitibus non ſpatia locorum occupans, ſed ſpirituum more quiduis in momento penetrans plane ἀπεριγράπτως et ὑπερφυσικῶς; quomodo nos etiam expectamus corpora corpori Chriſti in reſurrectione iuſtorum σύμμορφα. Et profecto cum Chriſtus corpore ſuo iſto modo potuerit eſſe citra dimenſionum et locorum conditiones in lapide et foribus clauſis, ita quidem vt non menſurarent ipſum aut comprehenderent: nihil certe prohibet quo minus eodem modo poſſit etiam eſſe in pane Coenae, vel pani in coenae vſu adeſſe.* [3]) Grates indicibiles ſinceritati Summi Hutteri! bene ſit candidae ipſius animae in aeternum! Iam redeo ad me.

§. 28.

Atheorum morti proximorum miſeria, et Philoſophia moribundis inſufficiens.

Obfirmato ita inter eiusmodi meditationes religioſas per ſacras epulas animo, breui corporis exuuias poſiturus, intemeratis tamen viribus mentalibus pol-

3) In explicatione libri Chriſtianae Concordiae art. VII. p. 633.

pollens accuratius diſcebam, quam miſera quamque vana ſint omnia, quae non ſine faſtu pro contemnenda morte a Chriſtianorum ſacris alieni veteris aeui Sophi, *Seneca*, *Carneades*, *Epicurus*, *Plutarchus* et alii ſuppeditarunt conſilia. Colligebam inde liquido, quam tragicus modernos inſipientis ſapientiae conſultos maneat ex hac vita diſceſſus, quicquid de glorioſo *Spinozae* fato vocali ſuperbia blaterent, qui ſui annihilationem inſtantem aut credunt, aut ſtigmatibus conſcientiae agitati exoptant, aut ſaltem futura omnia dubia et incerta eſſe, praefracte contendunt. Neque etiam recentiorum ſaniorem Philoſophiam moribundo ſufficere intelligebam, namque inconcuſſam de veritate alterius vitae corporis noſtri vita hic deſinente, certo inchoandae, conuictionem ſola parit reuelatio, licet ipſa Philoſophia repugnet minime, ſed potius et poſſibilitatem et probabilitatem ſummam ſibi relicta, ſed luſcis quaſi ſaltem oculis introſpiciat. Immortalitatem animae humanae admiſſam ab omni aeuo a ſapientiſſimis mortalium, atque ſi vnquam noſtra aetate adſtructam ratiociniis ſeueriſſimis, et contra machinantem ingenioſam nequitiam inuicto robore reprimentibus, noveram equidem bene, ſed omnia ſi vel ponderoſiſſima forent, argumenta mihi vide-

debatur ſuperare vel vnica recenſio
Ioſis, ortum animae ex diuino afflatu
eriuans, eiusque adeo incorruptibilita-
m hoc omni exceptione maiori teſti-
onio, euincens. Quid autem tandem
uerit ſciuiſſe per philoſophica dogma-
exiſtentem et ſuperfuturam poſt mor-
m corporis animam, ſciuiſſe exiſten-
m Deum, ſciuiſſe ex Theologia natu-
li illum exiſtere ens ſummum abſolutiſ-
mae perfectionis; perſpexiſſe ex Iure
turali promulgatam vniuerſalem legem,
buiſſe eius indelebilem ſenſum inter-
um, intellexiſſe legem transgreſſam mul-
ties, intellexiſſe legis transgreſſae cul-
m, collegiſſe imminentem culpoſis
ansgreſſoribus poenam, ſi comparatio-
e inter delicta noſtra cum infinita Dei
ſtitia inſtituta ignoretur culpae expia-
o. O nos miſerrimos homines, niſi
am docuerit reuelatio, ſi Chriſtum cru-
fixum ignorauerimus, ſi meritum eius
nicum delictorum noſtrorum piaculum
uifica fide amplexi haud fuerimus, ſi
ne eius iuſtificante comitatu et praeſi-
o ex hac vita diſceſſerit ſuperſtes man-
ra rationemque reddere iuſſa anima.
go quidem in id intuens ſolum, vale- *Mors imminens per Chriſtum ſaluere iuſſa.*
cebam inter mutuos amplexus lachry-
ans lachrymantibus amicis, adamatae
eae arti medicae, omnibusque huma-
s ſcientiis, ac nil amplius ſcire, con-

tueri, cogitare, geſtiens praeter *Ieſum* crucifixum, conuerſo ad parietem vultu dabam me totum recolendae memoriae amicorum, eorumque imitationi, quos eadem via orbem egreſſos conſpexeram, quorumque ad beatas ſedes euocatorum coetibus me breui addendum fore, inter ſupremas aerumnas tacite exſultabam.

§. 29.

Conuulſiones. Non autem ſine acerbiſſimo moerore a ſuauiſſimis hiſce cogitatis ab increſcente dolorum ferocia ruditer auocabar, atque ſubito crus dextrum ad extremum pedem tremere primo, dein iniuſſum fortius moueri animaduertebam, cumque pulſui explorando digitum admoueram a ſubſultantibus tendinibus ille vehementius retroagebatur ipſis brachiis tandem et faciei muſculis conuulſis. [1]) Mirabar perdurantem mentis integerrimae conſtantiam, ſed metuens valde ne breui alienaretur, ominabar mihi equidem reſponſuras grauitati morbi diriſſimas futuras conuulſiones vniuerſales, ſed inſcio

1) Omnes fere Autores de Cholera ſcribentes memorant inter alia ſymptomata ſurarum ſpaſmum. Aretaeus habet muſculorum in tibiis et brachiis conuulſiones, Sydenham. crurum et brachiorum contracturam, vt alios taceam.

ſcio mihi ſimul gratioſa atrocia feliciſſi-
mam miſeriarum cataſtrophen indultu-
ras, easdemque comites ad meliorem vi-
tam a ſingultu immunis, compoſito ani-
mo expectabam. Verum vt Medicus
nonniſi medens morerer, quemadmo-
dum Imperatorem non niſi ſtantem mo-
ri decet, vtque praeuiſos motuum fu-
neſtorum impetus, quoad fieri poſſet re-
fraenarem, ac triſte futurum amicis cir-
cumfuſis ſpectaculum mitius forte effice-
rem, poſtulabam vltima vice id phar-
macum, cui vni quando ab eminente
dolore liquidi neruoſi ataxia inducitur,
fidere poſſumus, reliquis omnibus nimis
inertibus, opium, doſinque Sydenha- *opium.*
miani laudani deglutiebam. Hac vero
accepta breui quaſi obliuionis poculum
ebibiſſem, me meaeque ſortis duritiem
paulo magis quam antea factum fuerat,
neſcire incipiebam. Sine ſomno, ſine
ſopore redditus quietior, atque in me *quies.*
ipſum quaſi allectus, nil me perſenſiſſe
memini, quod moleſtiarum nomine ve-
niret, tranquillitatis potius et ſufficien-
tiae adhuc dum mihi non deguſtatae
particeps, felici hac exſtaſi fruebar vltra
horam, quantum quidem deinceps ex
adſtantium relatione fida colligebam,
diutiusque forte ea gauiſus fuiſſem, ni
arida lingua humectationis auida ſenſum
humanitatis morboſae reuocaſſet. Praeſto

erat iuſculum tenue pulli, cuius bonam quantitatem epotabam, refectionem inde non mediocrem obtinens, redditusque iterum mihi et cogitandi pro lubitu de rebus externis priſtinam libertatem adeptus, quod portento mihi ſimile erat, a tremore motuumque muſculoſorum anomalia omne corpus liberum prorſus deprehendebam, neque ſine ſtupore me tanquam a mortuis ſaltem certo a ſemimortuis, iubente ita vnico vitae et necis arbitro, reſuſcitatum contuebar.

§. 30.

Nauſea et vomiturítio.

Verum licet forte hoc innocentiſſimum diluens vitali indicationi explendae, vtcunque aptum leuiſſimum nutriens praeberet, ac ſimul haerenti in inteſtinis morboſo ſtimulo, a quo iterum iterumque increbeſcens vomitus et diarrhoea pendebat, eneruando et abluendo eſſet apprime conueniens, non tamen mirifice debilitatis fibris ventriculi inteſtinorumque videbatur reſpondere, quando ingeſtum frequentius nauſeabundam ſenſationem vltra omnem ſenſationem moleſtam concitabat. Huic dum aliquam medelam adferre ſtudebam, non omnino iuſculo Sydenhamiano valedicturus, dumque ſimul putrido amarori, qui ſemper poſt laborioſiores vomitus in ore ſupererat, aptum antidotum

otum quaerebam, ac fibris laxiſſimis onſulere aliquantiſper exoptabam, iuculum aliud alioquin in deliciis mihi haitum ex fructibus cynosbatos aquae inoctis addito vitello oui et pauco ſachao paratum, leni ſuo acido et auſtero rincipio, non incongruum fore meis nibus omnibus opinabar. Mirum quanum illud ſeſe gratiſſimo ſapore commenabat palato, auideque hauſtum omni xpectatione maius praebebat analeptium, ac ſimul ventriculo adeo antea inrmo vt ructuum exploſioni vix ſufficeet, eximium robur addere videbatur. amque nondum elapſa horula de nouo arundem deliciarum commeatu mihi omparando cogitabam, cum haerere ne ancipitem in meis deſideriis faceret cutius inteſtina ſtringens et terebrans lolor, anxietatis inurbanae ſenſum et eſtum vehementiorem, qui et faciei gearumque praecipue rubore, ac ſiti autiore ſeſe prodebat, poſt ſe trahens. Vix perſuadere mihi poteram, mala haec mportunius adfligentia adſcribenda eſſe nnocenti adeo mihi viſo iuſculo, verum cum incredibilem, eheu! inteſtinorum meorum ſenſibilitatem ſatis didiciſem, atque dein me inſcio ad gratiam ddita fuiſſe aliquot vini cochlearia, largioremque quam aeger ego ferrem pulveris cinamomi quantitatem comperirer,

iuſculum fructuum cynosbatos.

aeſtus et dolor increſcens.

culpam omnino ſi non ipſis fructibus, ſaltem his additamentis tribuendam eſſe introſpiciebam. Noua igitur quali liquidi genere aeſtum et ſitim reſtinguerem, naſcebatur mihi ſollicitudo, neſcienti quo me conuerterem videntique et probanti meliora, ſed ferre ea fere nequeunti, deteriora appetenti, ſed ſequi nolenti.

§. 31.

Cum in hoc biuio ſtarem meditabundus, medicus aegrotans bis miſer, imo vero terque quaterque, accedit ad me Vir Doctiſſimus et Conſultiſſimus *Chriſtianus Feiſt*, vt de rebus iudicialibus dynaſtiarum Schaffgotſchianarum optime meritus, ita et digniſſimus Bibliothecae Schaffgotſchianae Praefectus, ſecum apportans heri a me petita opera Praeceptoris B. *Hoffmanni* cuius cineres filiali affectu veneror; euolutumque capitulum de Cholera, neglectum forte hactenus paternum aliquod conſilium mihi in memoriam reuocare auenti, ipſe praelegebat. Statim vero vbi de acidulis in cholera potandis verba audiebam, reminiſcebar optimum Virum ſaepiuſcule non ſaltem indulſiſſe aegris ſuis in ſimilibus caſibus aquam ſimplicem frigidam, ſed et commendaſſe, maximo vero ſemper elogio fontem praecipue ſeltera-

Aquae Selteranae.

teranum tanquam ſumme hic proficuum cohoneſtaſſe. Illum igitur Hirſchberga cito allatum, delicatiſſimum ſitienti linguae futurum, nulloque contra indicante exſurgente, vere medicamentoſum ſeſe praeſtiturum augurabar; memor vero toties mihi natae experientiae cauebam ſollicite, ne actu frigidum caperem, imo vero licet transportatus Petersdorffium in itinere calori aëris ſatis eminenti fuiſſet expoſitus, ſaltem poſtquam in conclaui aliquamdiu adhuc ſtetiſſet lagena, non liberis hauſtibus, ſed cochleatim ferre, et ore detentum, et tardius deglutire, audebam; adeo nempe circumſpectum me inducta ſtatim frigidis potibus dolorum exacerbatio reddiderat. O quanta cupidine parum alioquin bibax impigris hauſtibus ad fundum vacuaſſem nimis exiguam mihi apparentem, pro placanda mea ſiti, integram lagenam, ſi quemadmodum libebat, licuiſſet. Quam acerbe vero deplorabam impoſitum mihi, quod tantopere deteſtor, auaritiae exercitium, dum meae poteſtati ſubiectum aquae ſoteriae theſaurum, impendere tamen meis vſibus ad ſatietatem prohibebar! quam ſaepe vitrum pelluciſſima lympha oculis placente repletum manu tenens in quo animus bibituriens totus natabat, Tantali ſupplicio meum infortunium comparabam! Interim ſi non

non bibebam, pitiſſabam minimum ſelteranum fontem, leniter frigidiuſculum, ſingulasque eius guttas lento greſſu defluentes intelligenter deguſtabam, ſed pergens diu in amoeno hoc ſtudio, et confidenter lenimen malorum et ſalutem inde ſperans derelictum potius me vndiquaque videbam, atque nec ex hac ſcaturigine, vnde ſanitatem et vitam hauriunt tot miſeri aegrotantes, aliquid boni in me aerumnoſum deriuari edocebar. Longiſſime aberam vt a molli hac et blanda et irritare neſcia aquula, tantillum ſiniſtri deduxiſſem; at vero nihilominus quae forte ipſa non exacerbarat vllo modo, ſed compeſcere tamen etiam non valuerat tormina, diriſſima iterum et increſcentia per ſingula momenta ſentiebam. Ea ergo tolerare ſummum proteruiae gradum adepta cum vomitibus et deiectionibus ſociis neſcius, valdeque meticuloſus ne iterum conuulſiuos motus inducerent, extracti opii aquoſi granum dimidium in pilula deglutiebam, cum laudani liquidi ſaporem vltima aſſumtionis vice ingratum aliquantiſper percepiſſem. Non fruſtrabar penitus voto, debitum quippe ſuum exſoluere per aliquod tempus non obliuiſcebatur anodynum, vt fere ſolet, haeſiturumque perpetuo memoriae officium mihi praeſtiturum erat, ſi diutius paulisper

mala permanentia.

opium.

iſper perdurare feciſſet impetratum a
ruculentiſſimo hoſte armiſtitium, quem
lolore et febre, quaſi ferro acuto et
gne diras et iteratas ſemper vitae machi-
iantem inſidias, eludentemque omnia ar-
norum oppoſitorum genera, nil niſi
neam caedem, et internecionem, in-
entare credere debebam. Suadebat qui
ı mea parte conſtanter ſtare decreuerat,
Cl. *Schneider* vt enormibus ſpaſmodicis
et conuulſiuis fibrarum inteſtinalium diſ-
ractionibus extus applicatum oppone-
rem emplaſtrum theriacale; non proba- *emplaſtrum theriacale.*
batur mihi, fateor, amiciſſimum licet con-
ilium, ab omnibus acribus et calidis ab-
iorrenti, ille autem inſtare et prouoca-
re ad *Hoffmanni* mei aliorumque magno-
rum Practicorum auctoritatem et expe-
rientiam pulchre gnarus efficiebat, vt re-
uctari perpetuo nolens, apponi tandem
ıbdomini permitterem remedium topi-
cum e longinquo tantum in affecta loca
ıcturum, quodque pro lubitu meo ſiue
venia impetrata ſiue clandeſtino auſu ite-
rum remouere poteram.

§. 32.

Emortuus fere erat dies iamque veſ- *Vſus rhabarbari.*
peraſcebat, ecce praeter expectationem
denuo ad me properans miſertus impla-
cabilium quauis arte malorum, ante le-
ctulum ſtabat humaniſſimus *Thebeſius* at-
que

que de cauſis pertinaciae morbi, deque via qua porro ipſi obuiam eundum ſit prolixo ſermone mecum verba facit. Nondum exhauſtum eſſe acrem morbi fomitem, creberrimis etiam quas iam paſſus eram vomitionibus et deiectionibus aiebat, cruciatusque ſuperſtites idoneos allegabat huius veritatis teſtes, hinc ſumme neceſſarium eſſe aſſerebat, adhuc doſin congruam rhei optimi caperem; ſique annuerem ego, omnia in vado fore, moxque finita operatione conquietura tormina et inde pendentia odioſa conſectaria pollicebatur. Ego quae opponerem Doctiſſimo Viro habebam ſequentia: primo quidem rheum mihi, vt decet magni aeſtimatum, larga ſatis copia, bis iuſto tempore, ſub initium morbi nondum cogniti, ſed adhuc pro ſimplici diarrhoea habiti, iam a me adhibitum fuiſſe, ipſi reuocabam in memoriam. Inſtabam per ſententias clariſſimorum Practicorum maxime *Sydenhami*, ne quidem in ipſo agnitae cholerae initio laudari vel leniſſima laxantia, ſed diſſuaderi prorſus, qui igitur adulto morbo conferrent? Deinde diluentium, emollientium, obtundentium, abſtergentium, incredibilem vim me ingurgitaſſe hactenus, atque infandam ſordium copiam ſuperne et inferne me reieciſſe vrgebam, ſique forſan quod negare nolebam,

im, in plicarum latibulis adhuc ſtabu-
rentur bilis acerrimae reliquiae, aut in-
xhauſtae nouum prouentum eructaret in
uodenum ductus choledochus, non
unc ſua irritatione ſola praeſentes exci-
re dolores meos, ſed inteſtina ipſa
iamſi abeſſet omnis irritans acrimonia,
m per eam ambuſta, inflammata, arro-
, et exeſa, ſuapte moleſtiſſimis ſenſa-
onibus nunc anſam praebere vrgebam.
icet ergo rhabarbarum inter leniſſima
urgantia numeretur merito, tamen id
turum in inteſtina non aliter niſi ſuo
ecifico vtut blandiore ſtimulo, quem
a iam non ſana, ſed multis modis lae-
, non expertura ſint lenem, et inno-
ntem, ſed tanquam aſperum et draſti-
um, aſſeuerabam. Hac igitur ratione,
aiori irritatione hoc ſtimulo illata, do-
res maiora adhuc incrementa captu-
s, affluxum humorum in laxata et for-
us irritata inteſtina copioſiorem euaſu-
m, atque ex profuſione eorum vltra
odum ingraueſcente attritas adeo vires
orſus emungendas fore contendebam.
a quidem contranitebar pro meo ſen-
, ac pro illa quam mente tenebam
orbi idea, quam nunc de eius indole
btinere neceſſario debere ducebam,
ui rhabarbari. Aſſentiebantur vero
octe et fuſe mihi obloquenti Cl. *The-*
ſio bini amici *Schneiderus* et *Herbſtius*;
atque

atque non bene interpretata haec Medicorum triga meam aegrotantis et ſalutare conſilium detrectantis inobedientiam adſcito in conſortium qui me ſua facundia corrigeret amantiſſimo Hoſpite, iteratis precibus et perſuaſionibus a me impetrare annitebatur, vt decreto plurium flexam mei vnius voluntatem ſubiicerem. Quid facerem ſolus, cauſamque meam agere ingreſſo Patrono deſtitutus? lite expenſa iterum iterumque, rectiorem ſine philautia habebam equidem meam ſententiam, at ſcioli ſibique ſoli ſapere viſi hominis notam ſemper auerſatus, et a me longiſſime auertere conatus, certumque damnum ab hoc remedio non praeuidens, ac cum tamen moriendum eſſet, bene mihi cupientibus monitoribus aſper haberi nolens, conſentiebam tandem, vt porrigeretur pulvis rhei, quem ſine adiecto ſale plaudentibus iis et congratulantibus ad drachmam dimidiam futurorum incertus deglutiebam. Neque etiam omittebam pedetentim ſuperbibere, vel poculum de pulli iuſculo vel infuſum potum (Thée, vt operationem deſideratam et accelerarem, et facilorem redderem; ſed nihilum bonae frugis mihi elargiri videbatur rheum, quin potius quaſi crabronibus nouiter irritatis, quaſi morbo ad ſupremum conflictum euocato, ſtricturi

operatio ſumme doloroſa.

morſi

norſibus, puncturis, exaeſtuationibus cerbiſſimis ita afficiebar, ac ſi dilaceraio, exeſio, exuſtio, in ſua continuitate upereſſe porro neſciis inteſtinis inſtaret. Magna primo mihi naſcebatur ſuſpicio, rritationem et aeſtum maiorem theria:ae quomodocunque etiam laudatae, quidem propter opium immiſtum anolynae, tamen per ſenſus teſtimonium ertiſſimae calidae et acri, adhaerenti aduc abdomini meo magis deberi, quam habarbaro nondum diu aſſumto. Renouebam igitur theriacam, vel hoc nonine, quod vis eius ſopiens aliumque etardans non bene congrueret effectius expectandis a rhabarbaro; ſed proterea ingeſtis licet aſſiduo potulentis btundere et diluere aptis, calamitoſus erum mearum ſtatus haud immutabaur, quin ſedibus ſingulis motis a remelio ad amuſſim ſuccedebat ſummo doore viſcera abdominalia conquaſſans vonitus. Aequus et bonus in illos qui amiiſſimis manibus remedium porrexerant, uod forte mineram aliquam morbi ſuerſtitem eo euerrendo laudabilem effetum edebat, tamen dolorificam valde perationem mihi ipſi diffiteri nequiam. Eousque vero et acre morbidum t ſtimulus medicinalis inter indicibilia ormenta miſere laceratis inteſtinis illata, ires cum profuſis ſedibus et vomitibus

euacuabant, vt ſyncopticis debilitatibus ingruentibus, vix nutans caput ſuſtinerem, atque per totam noctem internecinos languores iniuncta impigerrima abluitione cum vino rhenano generoſo, frictioneque perpetua impugnare deberem, a qua quam mirifica mihi oborta fuerit refectio, vix credet aliquis, niſi propria experientia in ſimilibus caſibus eam edoctus.

§. 33.

Dies morbi quinta. In hunc miſeriarum abyſſum detruſum ſummo dein mane me offendebat vxor mea, quae de periculoſiſſimo morbo inſtar fulminis mihi immiſſo fere praeter voluntatem meam certior facta erat, ac celerrimo itinere Petersdorffium volans, ad lectum meum delata, immota ſtabat, atque in lapidem quaſi obrigeſcebat, cum binis ſimul adductis filiabus, inſtar filiorum immaturis funeribus ereptorum, tenerrimo affectu bina mei cordis antra ipſis deuouente, mihi dilectiſſimis. Tuleram integra nocte intenſiſſimos cruciatus meos, atque repetitas deiectiones et vomitiones ſine anodyno in auxilium vocato, eapropter quod ſumti rhabarbari actionem ſuo ſcopo relinquendam interturbare nollem. Namque nunquam bene mihi placuit anodynorum et aluum cientium, licet aliqui-

bus

ıs Practicis vſitata, putatitiae corre-
ioni opii ortum ſuum maxime debens,
ihi vero inter ſe pugnare viſa commi-
io; cum mea ſententia, vnum ex his
teri melius praemittatur, vel ſubiun- *opium.*
tur. Iam vero doloribus et egeſtioni-
ıs vrgentiſſimis opponere dimidium
tracti opii aquoſi granum valde con-
ltum ducebam, circumſpiciens quippe
nnem materiae medicinalis apparatum
l videbam tantis malis par futurum,
aiorem vero doſin debilitas inexplica-
lis vetare videbatur. Tranſierant poſt *miri eius effectus.*
ſumtionem pauca temporis minuta,
ım miras illas vires opii, quas ad ipſam
entem extendere videtur, hactenus
ondum in me animaduerſas, experirer.
utabat multo magis ac antea, atque
auius reddebatur caput, ita vt abſolu-
puluinari incumbere cogeretur, atque
ſic locatum ſuo pondere ſemper in
rofundum lapſurum mihi videbatur;
quebatur quaedam ſomnolentia palpe-
arum conniuentiam inducens, ſed
oncuſſu corporis et pauoribus inter-
pta, clauſis vero tandem aut potius
mi apertis oculis neque dormienti ne-
ıe vigilanti ſubito obuerſabantur teter-
ma et abominabilia prorſus laruarum,
ectrorum, chimaerarum, et phantaſ-
atum monſtra. Mox ſcilicet feris be-
iis obiiciendus tremebam; mox draco-

 nes

nes tricipites immani rictu flammas e
fumos in me effundentes timidius fugie
bam; mox ſceletorum turba vndiqu
ſeptus praecipitandus ab iis in barathrum
oſſibus variis coſtis, craniis, maxillis re
fertum, mihi videbar. Inter terribile
eiusmodi ſummaque celeritate ſeſe exci
pientes illuſiones, obdormiſcebam equi
dem, ſed ſcena mutata turbabar multo
ties, tandem vero ab illis terriculamenti
anxius et laſſatus expergiſcebar ſubito, ne
ſciebamque vertiginoſus et veluti ebriu
vbinam locorum viuus an mortuus de
gerem. Tandem redditus mihi ali
quantiſper, corpusque totum frigido ſu
dore perfuſum ſentiens, pulſum vix mi
cantem et repentem ſaltem ac quaſi nul
lum percipiens, atque emortuali plan
languore deiectus, inſtare mihi morti
articulum ominabar. Itaque meis cir
cumfuſis vltimum vale dicebam ſynco
pticus, at illi frictionibus, aceto naribu
admoto, et abluitione iugi dixerim fer
balneo vini rhenani me ſemimortuum
iterum reuocabant in vitam, enarratio
ne viſorum mihi ſimulacrorum quaſi car
mine magico in conclaue meum euoca
torum, omnes in ſtuporem abrepti. Eg
vero tandem iterum ab omnibus delira
mentis illis liber, et ſaniſſima ſenſation
gaudens, reminiſcebar relationum ſimi
lium, quas ab aegris meis non ſeme
audi

liueram, ac incantationes has a Scri-
ptibus medicis paſſim notatas, nulli-
e Practicorum non animaduerſas, ſoli
io deberi intelligebam. Tum vero
nul experiebar in me ipſo, quam ar-
um ſit in Praxi negotium, quantam-
e circumſpectionem et cautionem re-
irat, vrgente neceſſitate indicatiſſimum
pium exhibere debiliſſimo homini,
od toties ſuis inculcauit fidiſſimus
aeceptor *Hoffmannus*. Ego qui ſine
c remedio prudenter hactenus niſi
nnia me fallunt exhibito, iam morti
ditus fuiſſem, ſaltem terminum exhi-
tionis mihi iis omnibus, quae ab vltimis
aebiis mihi acciderant indicari firmi-
r credebam, neque quem ſine horro-
in mentem reuocare nequibam foe-
ndiſſimarum imaginum triſtem et di-
m apparatum denuo mihi voluiſſem
praeſentatum, ſi aliter etiam continua-
m porro vſum Opii tutum ſatis ha-
iiſſem.

§. 34.

Adferebant vt extremorum frigori *Iuſculum panis.*
nſulerent, atque ſimul virium paupe-
em vtcunque iuuarent amici calidum
ſculum panis cum vitello oui, quod
im omni fere ſale meo iuſſu orbum
ſet, bene ferebam, et tanquam medi-
mentoſum renuente gula deglutiebam.

Reducebat illud calorem naturalem in omnem corticem corporis, ita vt pedetentim melius haberem, refocillatus multum doloribus interim iugiter afflictus. Dum interim plane nullam ſpem vitae ſeruandae relictam autumans hanc breui poſiturus mihi videbar, forte exploro pulſum, ictibusque ne fallerer octuaginta et pluribus numeratis, illos a frequentia ſua non mediocriter receſſiſſe nil tale expectans animaduerto. Opinabar febrem ſyncoptica debilitate vel alia cauſa paulisper ſuſpenſam, breui ſeſe iterum per ſua ſigna oſtenſuram, ſed hora vna et altera elapſa, eundem rithmum ſeruabat pulſus, atque manifeſte febris remiſſionem indicabat. Diluentibus igitur et lenientibus pergendum ratus, tenuiſſimum iuſculum pulli Sydenhamianum iterum vocabam in ſubſidium vomituque vno et altero ſuccedente, ac deiectionibus haud emanentibus tanto conſtantius illud ingerere pergebam. Talia vero tepide haurienda omni condimento deſtituta et inſulſa iuſcula, cum parum oblectamenti omnino acidiſſimae linguae adferrent, interdum hauſtulum innocentiſſimi fontis ſelterani interpolare non dubitabam, quo licet illum inter analeptica et cordialia relatum haud facile recorder, tamen mirifice me recreatum ſentiebam. Illo diluendi et humectan-

pulſus remiſſior.

umectandi labore poſtquam perfunctus
ſem ſtrenue antemeridiano et pomeri-
iano tempore, hora quarta audita acer-
iſſima ſaeuitia iterum accendebantur
olorum in meis inteſtinis faces, vt vix
lachrymis mihi temperarem, iungeban-
ur ſingultuoſi conatus vomendi, poſt
edditum iuſculi pauxillum immuni la-
ore nil excutientes, donec aſſiduis ni-
ibus ex profundis ſurgens hiantem py-
orum vacuumque ventriculum ingreſſa *vomitus bilioſus.*
iiceretur bilis tenaciſſimae amariſſimae,
utridiſſimae acerrimaeue portio, oeſo-
hagum et linguam ſub ipſo tranſitu in-
endens, quae adhaereſcens antea firmi-
er duodeni cauo, diluentium copia ſine
lubio ad ſeceſſum et exitum diſpoſita
uerat. Succumbentibus omnimode in-
er triſtia illa exercitia viribus, abluitio-
ie vini rhenani pauliſper erectis, cru-
ciatuumque exacerbatione, quae a con-
cuſſu corporis immani proritata fuerat
oſt quietem aliquam deſinente, leua-
um aliquantiſper bilioſa illa excretione
ne deprehendens non poteram non in
am ire ſententiam, de ipſa morbi ma-
erie reſtitans aliquid fuiſſe excluſum,
acitusque medicorum amicorum conſi-
ium de aſſumendo rhabarbaro, cui ali-
quamdiu reluctatus eram, non prorſus
forte irritum fuiſſe agnoſcebam. Tali
vero peſſimae indolis bilioſae ſaburrae

 quam

quam ſenſibus vſurpabam, ſi nondum prouentui finis eſſet, aptum remedium quaerens, quod illius viſciditatem dilueret, et ſolueret, quodque ſummam eius alcaleſcentiam corrigeret, conuenientiſſimum reperiiſſe mihi perſuadebam, ſi tribus vel quatuor partibus aquae Selteranae aut ſimplicis adderem vnam vini rhenani optimi, atque adiicerem ſachari pauxillum. Id potulenti medicamentoſi genus ſimul languidis ventriculi neruis acceptiſſimum fore, nauſeamque horribilem cum ructibus putidiſſimis et cadaueroſi quid explodentibus inde mitigatum iri praeuidebam. Reſpondere meas in medendo intentiones exactiſſime praeceptis Boerhaauianis et Swieterianis, toties in nauſea vomitu et diarrhoeá bilioſis acida lenia laudantibus, non poterat mihi obſcurum eſſe, ſique eo tempore menti praeſentia adfuiſſent eximia illa encomia, quae in curanda cholera in exercitationibus practicis *Deckerus* et in curanda dyſenteria bilioſa morbo cholerae affini, vino rhenano putredini reſiſtenti, vires amiſſas reſtituenti, tonum ventriculi corroboranti, Cl. *Degnerus* defert, audacter certe id et Cholerae meae bilioſiſſimae vel ſolum ad cochlearia, neque tanta copia aquae dilutum, oppoſuiſſem. At vero multo ſuaſore indigebam, ſed mihi

Selterana cum vino rhenano.

ihi ipſi rationibus meis ſufficiens deli-
atae illius miſturae quam mihi deſtina-
eram illico paratae vaſculum ebibebam,
umque mirifice ad palatum meum eſſet,
terum et tertium educebam, quan-
uam effectum antea expectare, et dein
eſideratiſſimum potum liberalius bibere
ebuiſſem. Sed o me miſerum! exci-
iſſe me ſpe magnificentiſſima, dece-
um me prorſus fuiſſe ſplendidiſſima
eoria, infelix edocebat Praxis: neque *noxae ab eo.*
e latere poterat infortunii ratio, nam-
ue ab epoto vltimo vaſculo liquoris ad-
o benefici habiti, confeſtim quaſi oleum
mino addidiſſem feruebant inteſtina,
in aeſtuarium quaſi abiens vniuerſum
domen reddebatur turgidius, atque
iſerabilibus ſtricturis et ſpaſmis intus
ſtrahebatur, pulſu quoque ſtatim cele-
us vibrante. Vetus et generoſum erat
eor rhenanum vinum, quod adhibue-
m, ſed mite ſatis erat redditum, aci-
m nempe eius blandum ſacharo aeque
mperatum fuerat, et caſtratum pene,
ſpirituoſum principium admiſta aqua;
que credo Medicorum doctiſſimus ex
aeſentibus futura callidiſſime coniicere
arus, ſiniſtrum adeo euentum fuiſſet
riolatus. Doloribus acutiſſimis denuo
incitas redactus, opiumque porro aſ- *diluentibus*
mere non auſus aqua Selterana, infuſo *oppugnatæ.*
hée, iuſculo pulli affatim ingurgitatis,

namque hac inuicem non pugnare mihi videbantur, abſorbentibus admiſtis reſtinguere moliebar ſubitaneum incendium, atque ex ſolo oliuarum oleo applicari curabam clyſma, hisque omnibus iugiter in auxilium vocatis impetrabam, vt tormenta mea malitiae ſummum apicem attigiſſe viſa, ad illum gradum iterum deſcenderent, quem ante vinoſum potum toleraueram.

§. 35.

Omnia cogitabam et mente voluebam, reuoluebamque attentiſſimus, quae aetiologiam phoenomenis animaduerſis elargirentur. Remiſerat febris; exſpirarat terminus, quo in gangraenam abire ſolet matura inflammatio; ſuperuixeram diebus diu, quibus necare ſolet cholera atrocitate meae ſimilis; nihilominus eadem carnificina in viſcera mea ſaeuiebat crudelis aegritudo, ac ſi vix furere ingreſſa ad ſui incrementum properaret. *Inteſtina ambuſta exeſa.* Inducebar ergo credere, quae nondum combuſta, nec mitigata febre comburenda erant inteſtina mea, ignea materie quam in ſinu ſuo continuerant ſaltem eſſe ambuſta, abraſoque naturali tegmine nudata excoriata, exeſa et hinc inde forte exulcerata, igitur exquiſitiſſima et inconceptibili plane ſenſibilitate, et irritabilitate laborare, adeo vt ne tantillum acris

ferrent;

errent, ſine dolorum exacerbatione,
no vero vt ab eo quod impoſitum lin-
uae vix acre habetur, ſaltem ſi non ſua
ndole blandum eſſet, veluti a vere acri
aederentur, quemadmodum oculus de-
luxione crebra lachrymarum, vel mor-
aci catarrho ſemel rubeſcens, et arro-
us. Conuincebar talem omnino eſſe
aciem internae tenuium inteſtinorum
neorum ſuperficiei, licet mentis oculis
altem ipſam vſurparem, cum aliquibus *damnum ex liquore anodyno.*
oris elapſis liquoris anodyni Hoffman-
iani non factitii ſed veri, quem hacte-
us obtinere haud potueram nunc vero
b amico *Schneidero* impetrati et ex
ommendatione Auctoris ab eo collau-
ati guttulas 36. pro horribili ſtrictura
ninuenda in largiore aquoſo vehiculo
ſſumſiſſem; namque loco ſperati leua-
ninis, maiorem aeſtum, maioresque
norſicationes et roſiones inde reporta-
am, non niſi diuturno diluentium ope
aululum mitigandas. Has vero inteſti- *metus tabis.*
orum conditiones, ni occurratur cito,
ntis febribus anſam haud raro praebe-
e, atque ad tabem diſponere, ſatis mihi
rat perſpicuum, atque in illam mihi ex
icco et omnibus viribus ex ſoluto, ex
cutiſſimo periculo tranſitum ſat facilem
ore, nimis omnino debebam conuinci.
ebus igitur ita comparatis, ad omnia
aratus, quaerebam pro ambuſtis meis
inteſti-

inteſtinis in medicinali materie vnguentum aliquod vel emplaſtrum ad ambuſta, internis vſibus accommodatum, laeſis inteſtinorum locis aliquamdiu haeſiturum, atque vices deperditi muci naturalis blandiſſimi expleturum, ſub quo lanugo neruea villoſae tunicae, tanquam ſub molliſſima veſte defenderetur ab iniuriis, atque quicquid fibrarum depaſtum fuerat, ab allato per arteriolas vaſculoſae tunicae blandiſſimo liquido, apponeretur iterum, et reſarciretur. Debebant abeſſe omnino multa, quae externe eiusmodi in caſibus pulcherrime ſe gerere ſolent, attamen inter varia, cremorem lactis, et ſem. cydon. mucilaginem, ſolutionemque gummi tragacanthae valde idonea meis laeſionibus internis remedia exhibitura fore, facile mihi conſtabat. Vocabantur ſingula protinus in vſum admiſta liquidis tepidis, cum nil niſi tepidum ferrem, dum vero bona quaeuis ab iisdem mihi promittebam, ecce ſuccurrebat mihi aliud, quod palmam omnibus praerepturum eſſe, non ſine praegnantibus rationibus videbatur. Certe ingenioſa valde auxiliorum inuentrix habetur vrgentiſſima neceſſitas, hac enim preſſus vndique, reminiſcebar illico, toties, et breui ante diſceſſum meum ex vrbe patria feruentiſſimo iure ambuſtis manibus et brachiis me eximium leuamen attuliſſe,

demulcentia adhibita.

liſſe, ſanationemque omnem perfeciſſe remedio euporiſto, oleo lini cum vitello ouorum in vnguentum redacto. Cur vero ab eodem ſi nauſeoſo pauliſper huic oleo ſubſtituerem palato magis gratum amygdalinum, vel et butyrum recens ſine ſale, emolumentum exoptatum, et mihi intus ambuſto non fuiſſem pollicitus. Sed et ouorum albumen huic ſcopo egregie poterat inſeruire, nolebam igitur id perdi eo caloris gradu in quo detentum aliquantiſper fluorem ſuum amittit, et in irreſolubilem maſſam concreſcit. Omne ergo ouum ex artis coquinariae legibus ſorbile ſeruaturus, id bullienti aquae immiſſum protinus eximi iubebam, ſicque totum cum parum aut nihil teſtae adhaereſcens relinqueret, addito recentiſſimo butyro mihi abibat in balſamum leniſſimum internum, apprime dolentibus inteſtinis demulcendis aptum. Non inuidendum habebitur hoc ferculum ad palatum ſeculi prandentibus et coenantibus, propriasque facultates ſaepe cum aere alieno gula abſorbentibus Lucullis; neque etiam frugalitati alioquin deditis et ſimplici victu contentis irridebit facile non ſalitum hoc epulum, cuius ſola commemoratio nauſeam mouere poterat aegris delicatulis et teneris patientiam medici fatigantibus et flagitantibus, de quibus integram diſſertationem

Oua ſorbilia cum butyro inſulſo.

nem *Stahlius* conſcripſit. Remedium interim non ſane inſulſum, licet haud ſalitum, poſtea ludens mecum fertiliſſimo ſuo ingenio, ſubinde vocitare conſueuerat amiciſſimus mihi, interque noſtros aeſtumatiſſimus pro eximia ſua doctrina Medicus Iohannes Godofredus de Hahn.

§. 36.

Mihi eo tempore inconſultis linguae nerueis papillulis, quae tamen etiam quaſi neceſſitatis legi obedientes non refragabantur, ſine difficultate aſſumebantur quatuor oua talia ſorbilia, liquefactum intemeratum butyrum continentia. Neque me retinebat communis opinio bilis generationi ſuppetias ferre oua contendens, neque indoles eorum vere in alcaleſcentiam prona mihi ſat grauem contra indicationem ſuppeditabat, cum iam magis inteſtina bile acerrima laeſa, quam bilis ipſa quomodocunque peccans reſpicienda eſſet. Interim donec blanditiem naturalem ſeruarent vitelli, eos demulcentiſſimos bilique tenaciter etiam duodeno adhaereſcenti ſoluendae et abſtergendae aptiſſimos habebam, atque ob hanc vim ſuam ſaponaceam in ipſo ictero a Cl. *Schultzio* laudatos remiſcebar. Quibusnam vero verbis apte deſcribam ſtuporem meum, in quem totus abripiebar, cum quo prodigio et

Effectus inſperatus indolentia.

portento

ortento mihi ſimile videbatur, immanes
actenus dolores, ac optimis quibuscun-
ue remediis rebelles, quaſi in inſtanti
itigatos, et obmuteſcentes experirer.
lagnam certe at non illam energiam re-
onditam autumabam in domeſtico illo
harmaco, quae tantos tumultus breui
iquot momentorum interuallo, veluti
lſpirans lenior aura decumanos et im-
etuoſos fluctus componeret, vitamque
yllae et charybdis gurgite agitatam,
aufragam tandem futuram et aeterno
entio mergendam, in vadum locaret.
arum aberat quin indolentiam illam *ſuſpicio*
bitaneam, cuius rationem non ſtatim *gangraena*
piebam, a deſtructa affecta parte per *vana.*
ortiferam gangraenam, ſenſum omnem
olere ſolitam deducerem; ſed mente
lens, acute ratiocinans, ſine praecor-
orum anxietate libere ſpirans, nullo
ngultu affectus, nullo frigido ſudore
erfuſus, ſed extrema calida ſentiens, a
oothymiis nunc liber, non extreme de-
litatus, ſed poſt pabulum meum blan-
ſſimum potius refectus, pulſum non
ebilem, vacillantem, inaequalem, in-
rmittentem tangens, ſed ſatis ſibi con-
antem oſtendens, ſtatim abiiciebam
am opinionem, atque ſalua adhuc ab
reparabili tali corruptione inteſtina
ea perſtitiſſe edocebar. Neque diu
erfruebar illa pace, quae ſuſpecta vide-
ri

ri poterat meticuloſo et obiter attendenti; exhauſeram bina vaſcula infuſi Thée, breuique poſt ſuetis conatibus vomendi ingruentibus miſere concuſſum integrum abdomen, nimis cito reuocabat priſtinam dolorum tragoediam, efficiebatque eheu, vt acute ſatis iterum ſentirem. Prorſus autem calore, acrimonia, ſapore amaro, et putido eandem bilioſam ſaburram laborioſiſſimis nixibus ex imis aſſurgentem ore reddebam, ac ſub initium morbi euomueram. Tantum quoque abeſt vt eliſa hac materie minuerentur diriſſima pathemata, vt potius antiqua peruicacia ſummas moleſtias mihi faceſſerent, ac ne momentaneum quidem per totam noctem ſomnum indulgerent, ita vt inops capiendi conſilii quo me verterem miſer fere neſcirem. Interim non ſine omni leuamine modo infuſum Thée modo pulli iuſculum aſſumeram, oleum quoque amygdalarum dulcium calidum cum pauxillo olei nucis moſchatae expreſſi remixtum abdomini liberaliter inunctum, deſuper poſitis linteis calefactis, manifeſtum aliquod leuamen praeſtare obſeruabatur.

dolores per vomitum reuocati.

ſed litu olei leuati.

§. 37.

Dies morbi ſexta.

Cum vero vltimus quem paſſus eram vomitus vere bilioſus, ardorque morſicans ſub pylori regione conſtanter affligens

ens, anxietatisque circa praecordia ſen-
s ancipitem me tenerent, an a ſola la-
e quam duodeno et reliquis inteſtinis
nuibus affricaueratললiolſa acrimonia,
erdurantes moleſtiae penderent, cauſa
ellicante per ſuperius et inferius guttur
m eiecta, an de ipſa hac cauſa irritante,
uod probabile reddebatur forte adhuc
iquid plicis pertinacius agglutinatum
eſtaret, atque praeterea inextinguibili
ere ſiti vexarer, ſtatuebam diluens hu-
nectans et abſtergens temperatiſſimum
emedium ſeligere demulcente ſimul vir-
ute inſtructum. Arridebat ergo his do-
bus pollens fons Selteranus cum lacte *Selteranae cum lacte.*
alido remixtus, ſicque et cauſae ipſi
luendae, et laeſioni ab ea illatae, et
nguae exſiccatae ſuccorumque paupe-
iei ſimul me proſpecturum opinabar.
t totum hoc quod perficere intende-
am negotium felicius ſuccederet, ſece-
ebam in balneum, atque in eo ſedens
bono cum Deo potans celebres has *balneum.*
cidulas cum affuſa, aequa fere lactis bul-
entis parte calefactas, dimidium lage-
ae horae ſpatio abſoluebam. Non ſatis
udare poſſum praeſtantiſſimum effe-
tum, quem ſub hac occupatione in me
edundare ſentiebam, dolens multum
uod citius de hoc ſalubri connubio non
ogitaſſem, quod nemo ex amicis ſuaſor
nihi tanti remedii exſtitiſſet, quod

omnes ſine dubio cogitationes noſtras ab eo auerti paſſi fuiſſemus obſeruatione lacteorum potulentorum a me iam ſecunda morbi die multa cum nauſea et faſtidio reiectorum. Sat cito interim proſperum effectum ingruere ratus, ſi ſat bene eueniret. Doloribus balneo lacteo interno et externo vere multum mitigatis, attentiſſimus eram ad omnia phoenomena modum leuaminis ediſcere cupidus. Videbantur vero illae vndae ſoteriae, ſimulac ingreſſae erant ventriculum et appenſum duodenum fouere tenſas et exeſas fibras, atque ita ipſis a diuturnis conſtrictionibus feſſis quaſi redditis blandam quietem impertiri, ſtimulique ſenſum obtundere. Deinde a parietibus inteſtini quicquam adhaereſcentis quaſi leniter deglubitum ſecedere, ideamque prorſus nouam alicuius leuitatis in loco affecto mihi naſci percipiebam. Poſtea cum egreſſus balneum ad aluum exonerandam ſollicitarer, a ſuperioribus deorſum liquefacta quaſi acris et ignea materies ferri videbatur, craſſis etiam inteſtinis hactenus praeter flatus tumultuantes tolerabiles moleſtias paſſis, dum tranſitum moliretur, ardorem inferens. Concludere ergo ex his omnibus debebam, loco motum fuiſſe aliquid quod fixum hactenus in ſua ſede fuerat, maxime cum excreta aluo hucusque liquidi-

bonus effectus.

idiora fere craſſiuſcula excernenti ſen-
entur taliaque cernerentur intuenti-
s. Magna itaque fiducia pergebam
ere Selteranas cum lacte; at dum in
tulo nunc id faciebam, non aeque pla-
le videbantur illa agere in inteſtina ac
tea cum in balneo ſederem, licet ſatis
das aſſumerem, denuo quippe ingra-
ſcebant dolores, quos illae ſi non pru-
bant, vt facile conſtabat, ſaltem ſo-
non ita cicurare poterant ac balnei
tute adiutae. Volebam periculum fa- *ſerum lactis.*
re an ſerum lactis dulce adhuc mitius
teranis vtpote lixiuioſum ſuum ſal
ndum licet atque inſuper etiam oleo-
lacte inuolutum, tamen guſtui pro-
ntibus, inteſtinis ſenſibiliſſimis magis
icum foret; ſed neſcio, quo fato in
ione Sileſiae noſtrae, quam Acade-
am artium premendi caſeos, et lactis
ram ſeiungendi ab aqua, oleique eius
tem et huic et illi aſſignandi, ſerum-
e adeo ſinceriſſimum praeparandi iure
eris, id limpidum ſatis et dulce eo
pore quo ipſo indigebam, nequibam
etrare. Pergendum igitur cum Sel-
anis lacteis erat, quibus ſubiunctum
erdum pulli iuſculum vna cum vn-
ento ex oleo amygd. et pauxillo olei
c. moſch. expreſſi diligenter foris illi-
efficiebat, vt tolerabiles magis redde-

 rentur

rentur importuni in inteſtinis morſus
roſiones.

§. 38.

Dies morbi ſeptima. At vero nondum aderat rudium affl
ctionum mearum finis; vt enim conge
riei malorum quibus implicabar nullu
deeſſet, ſumme dolorificae tenſion
quam tam diu ſuſtinere debuerat alimer
torum canalis, tandem eundem redd
derant laxiſſimum, atque eousque de
ſtruxerant fibrarum omnium tonum e
diarrhoea copioſiſſima elaterem, vt vomitionum frequenti
equidem imminuta, tanto impetuoſiu
nunc vrgerent liquidiſſimae deiectione
Excretorum ergo copia quantitatem in
geſtorum valde mediocrem per quinqu
dies adeo enormiter ſuperante, atqu
retentrice facultate vt ad ſtylum vete
rum loquar, iam prorſus abolita, et fer
metus mortis ab inanitione. in paralyſin vergente, ſi gangraena no
extinguerer, ſi conuulſiones a doloribu
excluſae mortem non accerſerent, ſi am
buſta, excoriata, et exeſa loca ſanabili
forent, atque imminens eapropter cer
vici tabis periculum auerruncandum e
ſet, tamen omnibus liquidis quae vitan
ſuſtentarent exhauſtis, penuria eorun
mihi pereundum fore, atque qui a do
lorum et ardorum ferocia oboriente
auerti potuerant conuulſiui motus, al
inanitione metuendos eſſe aut breui fu
neſtan

ꞏeſtam ſyncopen adfuturam, facile po-
ꞏram praeuidere. Nulla reſtabat via
ꞏer quam a limine illarum forium, per
ꞏuas ex hac vita iam egrediendum erat,
ꞏtrocederem, quam iugis et perpetuus
ꞏus replentium, excretionumque per
ꞏuum citiſſima cohibitio: aberat nam-
ꞏue a faecibus nunc priſtina graueolen-
ꞏa, atque eapropter impune licebat lien-
ꞏricam fere diarrhoeam refraenare, ſi
ꞏltem obedire illa non detrectaret. In-
ꞏelligebam tenuia liquida parum et lente
ꞏutrire, neque morari in debilibus in-
ꞏeſtinis, quin tepida ſua humiditate ea
ꞏagis relaxare, opusque potius eſſe ad
ꞏbtinendum hunc ſcopum incraſſanti-
ꞏus, et glutinantibus, faecesque magis
ꞏonſiſtentes relinquentibus; talia autem
ꞏmul optimum elargiri operculum le-
ꞏiens plagis inteſtinorum excoriatione et
ꞏeſione male affectis. Egregie iam ſeſe
ꞏihi commendarant oua ſorbilia, cum-
ꞏue illa mirantibus adſtantibus lubenter
ꞏcum appetitu caperem, expertusque
ꞏſem cum ſtupore virtutem eorundem
ꞏodynam, atque praeclarius nutriens
ꞏnorarem, non amplius anxie circum-
ꞏiciendum erat, ſed potius ſimplici hoc
ꞏrculo et vitali et therapeuticae indica-
ꞏoni omnino proſpectum eſſe confide-
ꞏm. Diffiſus tamen mihi pauliſper an
ꞏnſtanter et diu ſatis ad palatum illud

incraſſantia, nutrientia indicata.

oua ſorbilia.

eſſet permanſurum, cogitabam matu de analogo alimento medicamentoſ gelatinamque amygdalinam guſtui gratiſ mam in conuiuiis apponi ſolitam, Hirſc bergae praeparari curabam, ouis inter ſolis contentus futurus. His dum fr quenter ſatis, ſed modice tamen vt ve triculo languido parcerem, vtebar, p radoxum plane intricata et verſipel aegritudo exhibebat phoenomenon c ius aetiologiam ſtatim aſſequi quicqu agerem nequibam. Scilicet eadem hact nus ſibique ſemper ſimili ratione, qu ties vomitionibus operoſiſſimis fatigat fueram, bilem eieceram tenacem, am riſſimam, et putidum alcali ſapienten iam dum ingraueſcente veſpera inter i explicabiles angores vomituriebam, i mani labore ex imis excutio bina circ ter cochlearia liquoris tenuis acidiſſim rodentiſſimum nitri ſpiritum referent neque ſaltem linguae, ſed ipſis dentib per inductum ſtuporem infeſti. Canc dus confiteor nouam hanc ſcenam nou terroribus et ſollicitudinibus totum n perculiſſe, diuque futurorum formidi tenuiſſe ſollicitum, adeo, vt quid iud candum, quid faciendum, quid omi tendum ſit, obtuſa quaſi per triſtiſſim meditationes mentis acie fere ignor rem. Erecto paulisper et obfirmato omnes qualescunque euentus animo, omn

gelatina.

vomitus acido - corroſiuus.

omnibus aceſcere aptis mihi abſtinendum eſſe, corroſiuo adeo acido in viſceribus meis hoſpitante perſpiciebam, igitur lac prorſus ſeponebam, neque audebam deguſtare pauxillum de apportata gelatina amygdalina: quam aſſeruatam aeſtiuis caloribus cito aceſcere dolent matres familias. Gratulabar mihi interea paradoxum et heteroclitum malum non interdixiſſe polychreſtis meis ouis ſorbilibus, quin ea mulcendis doloribus porro idonea futura, ac acidum rodens inuolutura eſſe, quodſi etiam in ſuam ſpontaneam corruptionem alcaleſcentem ruerent, inter tot aduerſitatum viciſſitudines gaudebam. Hac ſpe fretus noctem inſomnem quidem, ſed ſine curis tranſigebam, alternis fere horis ouum butyraceum exhauriens, viresque ita inter deiectiones paulo minus vrgentes vtcunque conſeruans, ac roſiones dolorificas multum mitigatas experiens.

§. 39.

Aliquot exorto ſole iam horulas fatorum meorum aſperitatem meditans abſumſeram, atque pro potu quem ſitibundus valde anhelabam prohibito lacteo, iuſculum pulli iterum ſelegeram, licet tepidum et nullo conditum ſale parum oblectamenti palato adferret, cum ſtare ante fores me viſitaturum nunciarent,

Dies morbi octaua.

iuſculum pulli.

 rent,

rent, Virum Clariſſimum D. *Samuelem Friebe* medicum eruditum, atque apud Schmiedebergenſes Practicum feliciſſimum. Intrat ille conclaue, atque amiciſſimum affectum teſtatus, audit lectulo aſſidens me enarrantem ſeriem exantlatorum laborum, multumque et diu mecum de bile vitellina, praſina, aeruginoſa atraque confabulatur. Suadebat comiter, vt capti propoſiti tenax ab omnibus in acidam corruptionem pronis iam mihi temperarem, iuſculisque carnium et ouis quae ipſi valde placebant contentus viuerem. Annuebat pariter mihi qui loco gelatinae amygdalinae, aliam ab acida corruptione liberam futuram, ex pede vituli, carne bouis, gallinae, C. C. ebore et ſucco cancrorum fluuiatilium parandam ocyus in vſum trahere decreveram. Calculo egregii viri obtento, rigidae huic diaetae totum me dabam, atque per integrum diem non mediocri diligentia alterna haec fercula amans et appetens, eadem ingerebam; neque poenitebat operae, nam ſalubri litu illa multum prodeſſe aegris inteſtinis ſenſatione mitiori aerumnarum edocebar. Collaudabam mecum tanto impenſius eorundem vires medicinales, cum appropinquante veſpera ſub ipſo aluino ſeceſſu iterum ingruens vomitus equidem denuo liquamen acidum, ſed lenius rodens,

gelatina.

rodens, minorique quantitate, ac magis ammoniacale quam acidum excuteret. Tum vero cum denuo longe lateque cogitationibus meis diuagarer, vt miram illam metamorphoſin vomitus putridi in acidum et ammoniacalem intelligerem, aetiologiamque iuſtam aſſequerer, opportune in mentem veniebat Aphoriſmus Illuſtr. *Boerhaauii* de morbis ex alcalino ſpontaneo agentis: *Vnde patet vbi, et cur acidus ructus nidoroſum ſequens bonus; cur et quibus conualeſcentibus ſalis ammoniaci ſapor moleſtus* etc. Nempe quando a colluuie putrilaginoſa circa primas vias ſtabulante, ructus et vomitus nidoroſi eueniunt, tum acidum ructu aut vomitu poſtea ſe prodens, de ſuperata putredine, ſaporque ammoniacalis de ſaturata alcaleſcentia, eiusque in ſal ſalſum conuerſione teſtatur. Non a vero me aberraturum mihi videbar, ſi omnia haec ad meam aegritudinem applicarem, atque ſolamen quoddam et mihi inde promitti crederem. Mirum quantum autem nocte, iam aduentante me recreabat de quo per ſomnium non cogitaſſem aduentus inopinatus amiciſſimi mihi Viri D. *Caroli Guilielmi Pauli*, qui feſtinantibus equis relictis aegris ſuis aduectus pro illo quo me a teneris complectitur amore, Vratislauia ad me properarat, atque Fautorum et Amicorum meo-

vomitus acidus mitior.

eius aetiologia.

meorum votis pro mea valetudine diues, multam ſalutem mihi ipſorum verbis nunciabat. Non habebat explorato pulſu qui tardior omnino priſtino, attamen adhuc nondum naturalis erat expenſaque praeſenti morbi conditione quod hactenus a me factis et vlterius faciendis adderet, quare abituriens bene mihi precatus, laetatusque quod inter viuos me reperiiſſet, ac hortatus tandem vt eadem via pergerem, velociſſimo itinere apparens et diſparens ſubito ad ſuos Vratislauienſes iterum abibat. Quanquam autem corpori pacem impertiri nequiuiſſet, tamen et conſpectus ipſius et vt retulerat perdurans proſpera mei apud ciues meos memoria animum blandiſſima voluptate perfundebat, vt etiam ſine ſomno tranquillus mortem tranſigerem, longioresque viſas horas ouorum meorum comeſtione fallerem, iuſculum pulli ſimul interdum ſorbillans.

§. 40.

Dies morbi nona Lenimen ſymptomatum.

Sed melius tandem mihi exoriens ſol nitere, diesque naſcens felicior ire videbatur, cum praemium nocturnae operae lenimen manifeſtum nanciſcerer, atque inter muſſitantes licet et nunquam tacitos dolores requiem tamen aliquam per ſentiſcere inciperem. Improba vero vigilique ſemper cura opus erat, namque minax

minax malum inter ſpem et metum medius conſiderare debebam tanquam canem furibundum, cui iuſcula appoſita ad tempus latratum inhibeat, furere protinus incipientem, niſi confeſtim ipſi eadem blandimenta obiiciantur, quibus placetur atque a morſu retinentur. Non inanis ergo ſuberat metus ne viribus adeo exhauſtis, febre nondum in integrum ſopita, corpore vix oſſibus haerente, inteſtinorumque parenchymato eminenter laeſo, me tandem maneret conſumtio lenta, qualem ſaepiuſcule poſt choleram et dyſenteriam medici obſeruauere, illaque tanto citius accederet, quo magis excretiones aluinae nutrimentum captum cito iterum peſſundabant. Vt igitur tonum deperditum inteſtinis redderem, vtque gliſcentem febrilem ignem reſtinguerem, inter remedia alimentoſa hactenus adhibita in vſum trahere conſtituebam decoctum corticis peruuiani tenuius primo, dein ſaturatius ſenſim, quod et conſolidandi quodam fine bene vſurpari poſſe arbitrabar. Magna copia alio tempore praeſtantiſſimum hoc remedium, pulchre gnarus polychreſtarum eiusque virium longe vltra antipyreticas extenſarum, ſyſtemati meo neruoſo debili et ſenſibili corroborando adhibueram in ſubſtantia, miratus delicatulum illorum palatum, qui vrgente neceſſitate

cortex peruuianus.

ceſſitate id capere detrectant, aut ſaltem non ſine magno taedio capiunt; iam vero paulo aliter mecum agebatur. Palato alioquin imperare bene doctus, non tamen impetrare poteram, vt amarus et auſterus huius corticis ſapor nil certe grati et analeptici adeo in eiusmodi rerum anguſtiis deſiderati habens, linguae papillulas iniucunde vellicando, ventriculi neruos ſimul haud commoueret, atque nauſeam et inſuperabile faſtidium cieret, vomituritiones perpetuas minitans, quas iam per integram noctem felix non expertus fueram. Mature ergo abſtinere ab huiusque corticis mihi tantopere amati decocto atque ſurrogare extractum iubebar, cuique copiam ex ſelectiſſimo cum vino paratam, mihi faciebat laudatus aliquoties *Herbſtius*. Verum vt languenti linguae, et ventriculo cum inteſtinis ſimul exoptatum magis reficiens adferrem, ſtatuebam panem ſacharatum vino canarino ebrium seligere, a quo virium non mediocrem inſtaurationem mihi pollicebar. Memori equidem et alta mente repoſtum habebam quantum damni mihi antea tantillum vini aſſumti attuliſſet, attamen cum terminus verae cholerae diu expiraſſet, ardorisque interni eminens ſenſus a me iam abeſſet, neque continua amplius vrgeret febris, indulgere me aliquantisper

per poſſe appetitui ſine noxa reputabam. At quis facile id crediդiſſet, ex minuto vaſculo vinum panem intingens abſumſeram, pauca momenta praetereunt, ecce vno impetu non ſaltem exacerbatur omnis et ad rabiem intenditur dolor, ſed et qui fere ſiluerat ardor iterum reuocatur, priſtinumque innouatur aerumnarum bonam partem ſuperatarum ſchema. O quam poenitebat me nimis facilem fuiſſe in aeſtimanda vini innocentia, quamque dolebam tantum mihi exſoluendum eſſe breui voluptati pretium. Nullum ſupererat conſilium quam ingurgitare ocyus diluentium et humectantium tepidorum copiam, quae vini ſpirituoſa et acriuſcula elementa eneruaret, irritatasque ab iis nerueas fibrillulas mulceret. Nec mora ingero quam ſtudioſiſſime affatimque et infuſum thee, et pulli iuſculum atque aquoſo hoc apparatu ignem in viſceribus a ſubminiſtrato leui adeo pabulo meo peccato ardentem, inhibeo, ac ſenſim reſtinguo. Ab hoc tempore damno meo cautior redditus, interdicebam mihi vino omni ſub quocunque praetextu pitiſſando, agnoſcebamque proprio meo ſenſu hoc aegritudinis genus cum quo conflictabar, nec in ſuo incremento, nec in declinatione permittere decumbentibus vitis dulciſſimas delicias, quibus carere iuſſi mori quam viuere malunt

noxae a vino.

cibu: et potus demulcens. lunt multi. Seueriſſimis frugalitatis legibus ego iam ſubiectus et enixe obedire paratus, oua mea ſorbilia, gelatinam, et ius pulli ſola retinebam fercula, quae vt menſae ita et ventriculo haud erant oneri. Inteſtinorum potius arundini illata vel ſolo contactu ruinoſis et dolentibus membranis blandiebantur, vitamque quae paucis contecta perſtat, placide prorogabant, quam tamen ſine ſomno altero eius eoque epulis delicatiſſimis ſuperiore pabulo, ducere me oportebat.

§. 41.

Dies decima. Illuceſcebat noua dies, quam ſortem meam non duriſſimam amplius, ſed iam valde mitigatam patienter ferens, hilari fronte ſaluere iuſſiſſem, ſi ſaltem vomi- *diarrhoea perdurans.* tionibus feliciter ceſſantibus diarrhoeae perſeueranti obicem ponere licuiſſet, quae virium laeuiſſima incrementa ruditer inhibebat. Deglutiueram elapſa die corroborandi et ſiſtendi intentione, quater, grana decem extracti corticis, per- *Cortex peruuianus fruſtraneus.* gebam nunc eadem doſi ſingulis bihoriis, neque tamen voti reddebar compos. Quin potius niſi vehementer fallerer, breui poſt vnum quoduis praebium ſpasmos, dolores, imo vero calores in inteſtinis auctos percipiebam, murmura perpetua et egerendi conatus cientes, donec ipſa tandem aluina excretio ſuccederet.

leret. Id dum experientia repetita ita ſemper euenire deprehendebam, de phoenomeni rationibus ſollicitus cogitabam, iure ſuo corticem peruuianum referri ad catalogum remediorum ſi veterum ſtylo vti licet calidorum, vt omnia amara eo referuntur. Cumque non immerito praeter principium amarum, et balſamicum in eo ponant Chymiatri, atque in ipſo amaro vere multum reſinae balſamicae latitet, iudicare debebam id tanquam genius licet irritans, tamen delicatulis fibrillulis moleſtias faceſſere, atque eas ad criſpaturas dolorificas cum terreo adſtringente elemento ſollicitare. Deinde rerum vſu ſapiens noueram bene, in quibusdam ſubiectis peruuianum corticem exſtimulare aluum, adeo quidem, vt cum febrem vel non vel tardius expugnaturo addere ex conſilio *Pitcarnii* et *Sydenhami* opus ſit anodynum; quidni igitur et mihi praeter voluntatem aliis finibus dicatus leuiorem catharſin mouere poſſet, maxime cum inteſtina laxiſſima ac aliquot doſibus ad naturalem tonum haud reducenda ſponte in eandem prona haberentur. Non ſtatim fidebam huic aetiologiae, at aſſumto repetitis vicibus extracto corticis prorſus eundem quem dixi effectum experiens, conuincebar me non ſine ratione ita opinatum fuiſſe, cogebarque tandem inuitus valedicere huic

huic peramato remedio, quod magno meo bono me aſſumturum antea credideram. Poteram adieciſſe ſingulis doſibus pauxillum opii, vt in febribus facere ſolitus fueram Pitcarniano et Sydenhamiano more, ſed placebat potius in vſum vocare Electuarium diaſcord. Fracaſt. ob adſtringentia, et alia quae continet, inter ſpecifica pro conſopiendis aluinis fluxibus remedia communi Practicorum conſenſu habitum. Verum ab aſſumtis binis valde mediocribus doſibus exquiſitum ardorem intus naſci ſentiebam, ſenſim ita increſcentem, ac ſi ex zingibere et pipere longo quod admiſtum habet, merisque acribus et calidis, tota compoſitio conſtaret. Illo diluentibus lenito me conuertebam ad externa corroborantia, ſpiritumque vini valde phlegmaticum, calidum et permiſtum cum aliquot guttulis balſami Vitae Hoffmanniani chartaebibulae beneficio applicare audebam abdomini, cum e longinquo ſaltem eiusque vim pertingere ad inteſtina poſſe, actiuo principio maximam partem in auras diſſipato, exiſtimarem. At vero ac ſi Spirituoſa et aromatica vis omnis venulis bibulis raptim abſorpta, tota quanta in cauum inteſtinorum ſubito penetraſſet; ac ſi ſpiritum Vini rectificatiſſimum iugiter magnis hauſtibus ore ingurgitaſſem, ita immaniter

noxae a diaſcordio Fracaſtorii

et a ſpirituoſo epithemate.

er ardere, dolere, integrum abdomen ncipiebat, Ipſique adeo pulſus arteria- ·um internarum vivaces et ſenſibiles red- liti inſtar follium inflare videbantur ectum et gliſcentem ignem, quem litu blei amygdalini ac aquoſis iuſculis, in qui- bus gelatinae portio ſoluta erat, iterum enſim reſtinguere tenebar. Eo ſopito feliciter, perdurante indicatione quae corroborare iubebat, non tamen auſus adſumere vinum rubrum quod aderat, ob tot ſiniſtra experimenta a ſpirituoſis ſingulis, quaquauerſum circumſpiciens nil inueniebam aptius Marte, quanquam adſtringentia vegetabilia etiam ſuum lo- cum habuiſſent. Terras vero bolares et ſigillatas, pondere ſuo languido ven- triculo nimis graues futuras, otioſasque ibidem reſtitantes inteſtinis parum emo- lumenti allaturas credebam, etſi pingui- tudo earum pro vſu militabat. Neque martem in alcohol limatum, aut crocum aliquem ſeligere tutum videbatur, ſed leniſſimum aliquod praeparatum in for- ma liquida hic merebatur mea ſententia praeferri. Praeſto erat in pharmacopo- lio domeſtico *Herbſtii* mei Tinctura mar- tis cum ſucco cydoniorum elegantiſſime praeparata, atque illa mihi arridebat valde, ſaltem de vehiculo paulo largiore eligendo cogitare debebam. Afferunt interea de nutriendo exſucco meo cor-

Terrae bolares non tutae viſae.

L pore

Iuſculum panis martiale. pore ſollicitae mulierculae iuſculum de pane toſto coctum, mihi alioquin in deliciis habitum, attamen iam vix ac ne vix quidem ſalitum; huius portioni quaſi per iocum inſtillari iubeo guttulas quasdam Tincturae, palatoque in conſilium vocato, nil aduerſi ſaporis animaduertens, fideliter illam ebibo. Dum facile ferebam nouam hanc mixturam ſimplicem in Praxi vix ita vſurpatam (licet *Hoffmanno* Praeceptori Cl. *Werlhofio* et aliis familiare fuerit Tincturae alicui martiali ſuperbibendum dare ſerum lactis vel iuſculum carnis) illam capiebam repetitis vicibus loco potus, gelatinam et oua interim haud ſeponens. His vero praeſidiis magno meo bono cum lenimine dolorum deſideratum illum fructum obtinebam, vt liquidae ſedes ſenſim in compactiores abirent; atque per noctem numerus earum valde minueretur, de quo quidem effectu mirifice mihi gratulabar, vigiliasque per malum quaſi habitum neceſſarias redditas, incaſſum perpetuo dormituriens, ad tolerabiles meas aerumnas referebam.

§. 42.

Dies morbi vndecima. Experimenti proſpero ſucceſſu, ſpeque inde affulgente obfirmatus, ac marte nec aduerſo, nec ancipite, ſed valde propitio oppugnaturus aegritudinem, quae aliis armis pharmaceuticis hactenus

ſeſe

eſe totam ſubmittere renuerat, victo-
rem tandem me ſupereſſe poſſe iudica-
bam, qui tot hoſtilibus puncturis ſine
chalybe trucidandus fueram. Vix impe-
trabat a me familiarium amicorum ami-
carumque confluentium turba, vt bina
vaſcula Potus Chocolatae in ſalutem ipſius
ebiberem, namque oleum et operam me
perdidiſſe autumabam, ſi Tinctura martis
illi haud inſtillaretur, quod autem expe-
riri non adeo conſultum ducebam, non
omnia omnibus remixta palato placere
poſſe arbitratus. Redibam igitur paulo
poſt ad iuſculum panis adiecta laudata
Tinctura medicinale redditum, conſtans-
que et nobile beneficium quod in inte-
ſtina mea defluere faciebat, omni laude
maius, iterum iterumque perſentiebam.
Summa vero animo naſcebatur voluptas,
ita quidem vt parum abeſſet, quin for-
tunatiſſimum εὕρηκα elata voce clamaſſem,
ſimulac ſitiens et perpetuo bibituriens,
tepidis vero potulentis non ex deſiderio
reficiendus, cogitando incidiſſem in aquam
ſpadanam. Eam enim martiali elemento
praegnantem, ſi non prorſus frigidam
caperem, non ſaltem ſine damno, ſed
potius cum fructu, ac ſimul cum magna
iucunditate me bibere poſſe, ex his quae
didiceram certo certius ſciebam. Verum
eheu! diues Hirichberga, aquis vndique a
collibus et montibus defluentibus irrigua,

Potus ſuccolatae.

aquae ſpadanae deſiderium.

ſelteranasque ex ſcaturigine diſſita ad ſe deriuare gnara, nulla tamen gaudebat Spadacrene; neque habebat coeteroquin mihi facilis, vnde ardentia haec mea vota expleret. Iamque ſpadanas quasdam artificiales inſtillatis guttulis martialibus cydoniato ſapore gratiſſimis, in aquam puriſſimam conficere meditabar, cum accedens amiciſſimus *Schneiderus* ad quem fama deſideriorum meorum cito delata fuerat, degere in Thermis foeminam nunciaret, quae Medici ſui ſuaſu aliquot lagenas Spadanarum ſecum apportaſſet, cui vero easdem proficuas futuras ipſe negauiſſet, otioſas itaque in cella aſſeruatas hactenus, mihi venales fore non dubitabat. Gaudebam in ſinu, conuincebarque ad finem fauſtum vergere meas aduerſitates, mitiora fata me manere, arridentemque iterum mihi rerum nexum meliores fortunas promittere. Morari igitur diu neſcius, miſſo ſtatim qui humaniter aquas peteret ſeruulo, eas benigne traditas meas poſſidebam. O quam lautis et opimis dapibus oneratam menſam mihi tum inſtructam reputabam! quam opulenta et ſapida cibaria mihi opinabar appoſita! Gelatinam, Oua, iuſculum panis, et carnis, non vſu ſaltem optima, ſed ipſa cenſura palati acceptiſſima, et omnibus eduliis proferenda, pro lubitu aſſumens. O quam ſublime, quam nectareum,

diaeta, ex ouis, gelatina, lacte.

'eum, anhelam ſitim releuans, aridamque inguam humectans ſpadanarum hauſtulus :omplectabatur analepticum! cum quo ina omnis generis ſi vel tokayenſia fuiſent, facile non permutaſſem. Fidem uperabit legentium, ſi pronunciauero, ta apprime rebus meis conduxiſſe breui :ompendio hunc medicamentoſum et liaeteticum apparatum, vt ſenſibile emoumentum per horas increſcens inde caperem, viribus auctior, dolores mitigaos experiens, a vomitu et diarrhoea liper. Potiores moleſtias nunc fere flatuum, bdomen inflantium tumultibus adſcripendas habebam, qui haerentes in ineſtinorum atonicorum latibulis, carceibusque per ſtricturas fibrarum incluſi, nxiam et aſthmaticam praecordiorum ppreſſionem ructibus exploſis imminuam ciebant, murmurantes vero et libeius vagantes per inflexum omnem alimentarium tubum, tunicas arroſas et ſufiiciente ſmegmate nondum obductas, praetereundo male afficiebant. Miſſum uerat amica manu pomum aurantium nediocris magnitudinis, cum ipſa pulpa ta conditum, vt grato et ſalubri amaore coctione haud deperdito, non ad :upedias inanes ſaltem, et bellaria menarum ſecundarum referri mereretur, ſed nedicamenti carminatiui et ſtomachici oco eſſe poſſet. Eius dimidiam portionem

cum potu ſpadanarum.

pomum aurantium conditum nociuum.

nem deguſtando pene abſumſeram, cum nil tale ab innocentiſſimo habito hoc oblectamento metuens, incaleſcere intus infimum ventrem caloriqne ſenſim adaucto, ardorem et morſum ſuccedere ſentirem. Obſtupeſcebam praeter omnem expectationem, eoque tempore quo capitale viſum viſcerum incendium feliciter reſtinctum crediſſet quiuis, ignem in me denuo accendi, neque aliud eius pabulum exſtitiſſe praeterquam oleum lene aromaticum in cortice hoſpitans, quod ſacharo ſat mitigatum tantarum virium antea habuiſſet nemo. Adeo minutula et leuiſſima irritatione quam nullam futuram credibile erat, exacerbabatur exquiſitiſſimus fibrillarum neruoſarum ſenſus. Bene interim mecum agebatur, quod lenientibus iuſculis, gelatinis, ouis, mature mihi conſulere didiciſſem, horum enim ope mulcebam iterum leniter eroſa loca, acrium molecularum, vaporumque ab iis exeuntium contactu excandeſcentia, atque ſilentium felix criſpaturam doloroſarum impetrabam. Neque ab eo tempore ſiue proprio inſtinctu permotus, ſiue alienis exhortationibus perſuaſus, me eo abduci patiebar, vt aliquid vel in cibo vel in potu admiſiſſem aliud, quam ſapore blandiſſimum, maxime cum ſemel adhuc flatuum incommoda paulisper impugnaturus a pauxillo ſemininis aniſi et coriandri

itemque ſemina carminatiua ſacharata.

oriandri ſacharo obducti, easdem pror-
ıs moleſtas ſenſationes perciperem,
uas ab aurantio pomo antea toleraue-
am, nempe tales ac ſi intus aura aeſtu-
nte afflarer.

§. 43.

Nocte cibando et bibendo recepto neo more inter pertinaces vigilias trans-
cta, et ſi ad pacem et quietem indul-
endam proniora pathemata ſomno ca-
iendo facere videbantur, quem fere
er ſolum malum habitum a me abeſſe
ntelligebam, mane de ientaculo idoneo
ogitabam, ab epulis ordinariis non ab-
orrente, namque aliud nec exoptaſſem,
ec pertuliſſem. Ferebatur appetitus
n lac oleo emulctarum amygdalarum et
dditione vitelli oui nutritioni et leni-
nini aptius redditum, quod et gulae, et
anquam amiciſſimum balſamum inteſti-
is maximopere placebat. Id quoniam
um reliquis dapibus meis bene con-
ruebat, aquam ſpadanam potui ordina-
io nunc inſeruientem maiori copia me
npune aſſumturum credebam, ſi lacte
alido remiſceretur, atque eo affuſo te-
eſceret. Sed et ex hac miſcela magnum,
t pluribus iudicationibus ſufficiens me-
icaminis genus enaſciturum fore, cre-
ibile erat. Scilicet Spadanae, quae a me
ıteſtinorum tono reſtituendo praecipue
eſtinabantur, quod legiſſe olim apud

Dies morbi duodecima.

lac cum amygdalis tritum et vitello oui.

lac cum ſpadanis.

Henr. ab *Heers* in *Spadacrene* bene recordabar, ad ſcabiem in veſicae collo et corpore haerentem abſtergendam, mundandam, et ſaepe ad cicatricem perducendam aptae habentur. At vero eiusmodi ſcabiei moleculis furfuraceis et filamentis in vrina cum dolore excreta ſe ſe manifeſtantis idea rectiſſime ponitur, in acroſione tunicae interioris, neruoſae, glanduloſae, muco leniente obductae; cur ergo talis in duodeno et ieiuno ſcabies villoſae, neruoſae et glanduloſae horum tunicae inſidens, ſpadanis haud ſanabilis foret? imo vero cur non multo certius? cum locum affectum vis earum quam citiſſime attingat. Si autem id ita ſeſe habuerit, quis oleoſi lactis connubio ad hos fines ipſas ſpadanas multo magis idoneas futuras non vltro concederet! Magna igitur fiducia largiter potare has aquas ſoterias cum lacte incipiebam, nil aduerſi ab iis, ſed potius ſummum leuamen in locis, quae antea doluerant perſentiſcens, inſuperque eximium illum fructum cum gaudio animaduertens, quod aluus per integras 12. horas clauſa perſiſteret, ac iis elapſis aperta faeces non amplius lubricas, ſed naturalibus prorſus ſolo colore nigricante excepto ſimiles, cum ordinario egerendi conatu redderet. Omni exceptione maius documentum ita obtinebam robur elaſticum

dolorum leuimen.

deiectio aluina naturalis conſiſtentiae.

um fibris inteſtinalibus redire, quod vt
nſtaurarem et reſtituerem plenius, per-
ebam elegantiſſimum potulenti genus
lterius haurire, atque iuſculis, gelatina,
uis veſci, vt conſueueram. Recipie-
at ab his nutrientibus blandiſſimis, im-
ninutis ſenſim doloroſis ſenſationibus,
liſparente lurido pallore, vultus priſti- *virium incrementum.*
iam ſuam dignitatem, oſſulentumque
orpus et flaccidi muſculi deperditum
igorem, quin ipſe animus reuiuiſcebat
terum, ſuasque vires recuperabat. At-
que quod ſummam recentium mearum
elicitatum conſtituebat, poſtquam le-
tulum prima vice egreſſus in ſella per
orulas aliquot ſediſſem, atque in illum *ſomnus.*
eſſus rediiſſem, poſt tot inter gemitus et
uſpiria vigilatas noctes, obrepebat ea-
um obliuionem ſecum adducens ſuauiſ-
imus ſomnus. Eius ineffabilibus deliciis
er ſex continuas horas deguſtatis, eui-
ilans, coeleſtibus bonis me potitum cu-
nulatumque opinabar, dum illam vo-
uptatem percipiebam, quae ſi omnes,
quarum fruitioni par eſt humanum genus
onſideraueris ordine, inter primas ha-
enda eſt merito, ſenſum ſanitatis.

§. 44.

Non opus eſſe arbitror, vt incremen- *Dies morbi decima tertia et reliquae.*
ta proſperioris meae valetudinis, quae
de die in diem rectiora et auctiora per
Dei gratiam deprehendebam, fuſius de-

 ſcri-

ſcribam; id notaſſe ſaltem fas erit, me ſeruato vsque ad diem ab initio morbi viceſimum quartum et vltra, diaetae expoſitae regimine ſtrictiſſimo, praeter ſpadanas cum lacte, iuſcula panis, carnium gelatinam, et oua tandemque panem ſacharatum, a piſtore dulciario paratum ingeſſiſſe nihil. Cauendum erat ſollicite a miculis ſalis culinaris, itaque vel cogitare de vere ſalſis, acidis, aromaticis, religio erat. Neque dura mihi videbatur haec viuendi ratio, cui fortunata illa otia, cui illos feſtiuos dies, cui illas a doloribus, tortoribus vacuas ferias, acceptas referre debebam; multa enim alia mihi oblectamenta permittebantur, quibus ſenſus internos et externos recrearem, guſtus laxioris et excedentis nullum vnquam mancipium. Qui victurus et moriturus eram libenter, flexam et obſequioſam arbitrio diuino voluntatem, tranquillamque mentem iuſſa domini patienter expectantem, primariam cauſam allegandam habeo quod euaſerim, a turbulentis animi motibus non raro aegros mortuos reminiſcens, quos ſi placida mente patienterque morbum ſuum toleraſſent, nondum forte atra dies abſtuliſſet. Aſſurrexeram certe in montoſa hac regione deſperate decumbens ad ſummum calamitatum culmen; interim ſine vlla noſtalgia aegrotans in pere-

diaeta eadem.

animi tranquillitas ſub morbo.

peregrino ſolo, quo abiiſſe me ex nutu Prouidentiae credebam, nullam ſepulchro aptiorem humum habebam quam hanc, nullibi quietura oſſa mea mollius arbitrabar, quam loco ipſis a condito mundo iam aſſignato. Amabam, et amaturus adhuc eram micante iam ſuprema cordis ſyſtole, meam Vratislauiam, culturusque et impenſe culturus tot Fautores et Amicos mihi beneficos, fatorumque meorum acerbitatem deplorantes, meque ſibi reddi ardenter deſiderantes. Nihil vero mihi denegarat rus, et vicina Hirſchberga quod ad ſeruandam vitam neceſſarium ducebam, ex ſolutoque omnibus viribus, abſorbendoque in quibus medius fluctuabam mortis faucibus, eam quietem corporis et animi non indultura fuerat alma mater, quam mihi praeſtabant, procul a negotiis me locantia, beata illa ſilentia vitae ruſticae, quae a teneris magni feci. Accumbebam in lectulo meo feneſtrae, per quam circumfuſam editiſſimorum montium coronam ſumma animi voluptate liberrimo obtutu contemplabar. Superbiebant et obtuſam atque caligantem oculorum aciem alliciebant veſtita multifariis coloribus illorum dorſa et cacumina. Conſpiciebam aſſurgentia ex imis iuga verſus, vetuſta et diffuſa longe lateque abietum pinuumque nemora, frondium

et recreatio varia eo ad finem vergente.

dium arcte ſibi inuicem implexorum gratiſſima viriditate placentia, exporrectoque in altum ex rectiſſimis ſtirpibus vertice, nubibus appropinquantia. Haec radiis ſolaribus quoties illuſtrabantur, fere fabuloſi aurei ſeculi camporumque elyſiorum icones ſiſtebant, magis autem, quando per vmbras emortuo virore nigreſcebant, ex remotiſſima antiquitate Priſcorum germanorum lucos, et obſcura habitacula reuocabant, in memoriam, maiorum noſtrorum, quorum ſimplices et compoſitos mores fideique datae tenacitatem adeo graphice *Tacitus* deſcribit. O quam longe, o quam turpiter ab iis receſſimus noſtra aetate! quo perſuadere, fallere, mentiri, promiſſis non ſtare, eheu! proh pudor! inter artes ſeculi elegantiſſimas reponitur. Alibi paſſim ſegetes videbam lenis aurae afflatu commotas et diffluentes, intenſaque ac aurea quaſi flauedine ſuam loquentes maturitatem, ac meſſoris falcem propediem adfuturam expectantes. Argenteo autem nitore ſplendebant hinc inde ex alto praecipites ſe dantes riuuli, atque ſerpentino flexu numeroſiſſimis cataractis deturbati, perniciſſimoque itinere vallium planitiem petentes gramina harum et herbas irrigabant. Mane ſummo me ſalutabant egreſſae ſtabulis, ad prata properantes, ſeroque reduces vaccae, atque

que cum iis emiſſae, tandemque euntes domum ſaturae veniente heſpero capellae, a quarum omnium bene paſtarum vberibus, roſcidum meum et blandum alimentum atque medicamentum expectabam; inſuperque tintinnabulorum ſuorum leni clangore, ſomnum quo carebam allicere geſtiebant. Mirabar autem ante oculos meos incedere plumis criſtisque ſuis conſpicuas, nondumque conſpectum meum fugere mihi tandem iraſcentes gallinas, quod poſita ab iis oua breui ſpatio trium dierum et totidem noctium numero ſexaginta abliguriens guloſus helluo, prolem ipſarum, ſpemque omnem familiae et poſteritatis annihilarem. Ad radices montium qui oculis meis obiiciebantur, prouoluitur Zacus, quem olim furibundum, tanto fragore ac ſi feruente in vicinia marte, bellica tormenta exploderentur, maximae molis ſaxa trudentem et conquaſſantem, immanique ſtrepitu inundationes ſubitaneas inferentem, horreſcens videram; iam ille aures meas nullo moleſto ſonitu offendens leni curſu circumfluebat lambebatque lapidoſos ſuos incolas, ac mox ſtagnans ad tempus bona noua de mea valetudine expectare videbatur, mox iterum tenui murmure thermas et Hirſchbergam verſus procedebat, nondum me occubuiſſe ſcire auidis ſortem meam amicis denunciaturus. Vnum ſu-

pererat

pererat felicitatis genus, omnibus locorum amoenitatibus facile praeferendum. Vtebar contubernio Amiciſſimi *Volkmari*, mirum quantum de rebus meis ſolliciti, et ſummo mane, et adulta iam nocte, et per vigilatas noctes, ſalutis meae ſtudioſiſſimi, atque ad erigendum animum eruditione, et facundia ſacra inſtructiſſimi. Erubeſcat Hirſchberga, erubeſcat tota Sileſia, quod ſolertiſſimum diſciplinae Summi *Moshemii* Alumnum, ad maiora natum, et ſapientiſſimis Auditoribus e ſuggeſtu placere gnarum, altiori loco reponere oblita ſit hactenus! Anne ergo Petersdorffii et reuiuiſcere, et mori amoenum erat? Prius cum ex immutabili et aeterno prouidentiae diuinae decreto experiri deberem, ſubmiſſa mente venerabar prorogatum mearum dierum terminum, viuereque vlterius iuſſus citius ſaniorem vitam iterum exorſus eſſem, niſi acerbiſſimus aliquis et tragicus caſus nemini praeuidendus, omnem meum animum deiiciens virium incrementa valde inhibuiſſet. Iter fecerat noctu, coelo tonitrubus, fulguribus, imbribus, et grandine horrido, propriae valetudinis oblita, cum vxore mea et filiabus, vt eas in via ſolaretur, meque medicum ſuum et amicum moribundum aut videret vltima vice, aut iam demortui ſepulturae adeſſet, integerrimo affectu ducta honeſtiſſima quaedam foemina, omni-

ſanitatis incrementum luctuoſo aliquo funere retardatum.

ɔmnibus virtutibus quae ſexum amabi-
em exornant conſpicua, ac, eo magis
nihi chara, quod fratrem ejus optimum
Virum, Supremi Iudicii in Sileſia Secre-
arium, *Foerſterum* meum, ipſe fratre
ɔrbus, ceu fratrem germanum amem et
:olam. Illa conflictata per multos an-
ıos cum pathematibus hyſtericis pro te-
ıeriori ſua et ſenſibili fabrica corporea,
am ſana vtcunque ad me delata, hilarique
orde me conualeſcentem videns, ſubito
lauo ſuo, vomitu, tremoribus, leuioribus
onuulſionibus artuum prehendebatur.
Opponuntur ſueta ſuetis pathematibus re-
ıedia quibus toties ceſſerant, ſed eheu fe-
ris iungitur continua, venae ſectioni et
lyſmatibus rebellis, vixque vllis internis
emediis ob nauſeam inſuperabilem omni-
m, et creberrimas vomitiones, impugnan-
a. Huius acceſſu de inſtante periculo mo-
itus, ipſe aeger, lecto adhuc affixus, pedi-
usque inſiſtere nondum valens, tamen ac-
epta beneficia ingrato et inhumano ani-
ıo rependere neſciens, deportari me in
icinum in quo decumbebat, conclaue fa-
io. Omni tamen arte qua pollebam, ſer-
are nequibam miſeram, ſed aeſtu inex-
nguibili perſeuerante, tandem iacebat
ɔporoſa, atque inter miras, et celerrima
iciſſitudine ſeſe excipientes faciei con-
ulſiones, quas iconem muſculorum faciei
antorinianam perpetuo ante oculos ha-
bens,

bens, vix capere et explicare poteram, candidiſſimam animam exſpirabat. Impar ſum prorſus deſcribendo intenſiſſimo moerori, luctuique ſingulari, quo me afflictum ſentiebam, neque poteram quoties imperſcrutabilem rerum mearum cataſtrophen meditabar, optimam foeminam aliter quam victimam conſiderare in meam ſalutem immolandam, mortemque illius quaſi λύτρον habere, cui vitam meam redemptam debebam, dum oſſa eius eidem ſepulchro inferri videbam, quod mea condere debuiſſet. Rarum certe hoc mortis genus, raro amicitiae documento paratum, cedroque et ſempiterna memoria digniſſimum, exſoluta illa officia probat, noſtro aeuo vix exſolui ſolita, quae olim ab amicitia vera et infucata popoſcit Seneca: *Amicitiae*, inquiens, *ſuam detrahit maieſtatem, qui illam parat in bonos caſus. In quid amicum paro vt habeam pro quo mori poſſim, vt habeam quem in exilium ſequar, cuius morti me opponam et impendam.* Neque puto notabilem hiſtoriam morbi mei, cui nihil deeſſe volui, cuiusque deſcriptionem iam finio, nobilem hanc quam ipſi imponendam ex merito duxi, dedecere Coronidem.

ANIMADVERSIONES

THEORETICO-PRACTICAE.

§. 1.

Diffuſam ſatis et mei morbi, et mei ipſius, et meae medendi methodi, hactenus perſcripſi hiſtoriam; poteramque nunc Lectori ſoli operam relinquere, deducendi ex illa quaedam conſectaria, et theoriam huius aegritudinis illuſtrantia, et in praxi vtiliſſima futura. Verum ipſe lubens eiusmodi labori me accingo, capitis mei periculo vir experientiſſimus redditus, atque ſpecialem prouinciam docendi hoc argumentum practicum, prae aliis Doctoribus adeptus. Abfuerunt a me valde pauca ex illis ſymptomatibus, quae tanquam cholerae propria, ab Hiſtoricis morborum antiquioribus et recentioribus deſcribuntur, plurima vero quae ſenſi ipſe, adeo accurate deſcripta lego apud *Hippocratem*, *Aretaeum*, *Trallianum*, *Aetium*, *Celſum*, *Coelium Aurelianum*, *Piſonem*, *Sennertum*, *Riuerium*, *Ettmullerum*, *Sydenhamum*, *Hoffmannum*, *Vaterum*,

Cauſa Cholerae proxima, et remotiores in genere.

terum, *Teichmeyerum*, Autoresque Hi-ſtoriae Morborum Vratislauienſium, etc. ac ſi praeſtantiſſimi hi Viri mearum aerumnarum fideliſſimi exſtitiſſent obſeruatores. Ad illos itaque et alios plures ablego Lectores meos, qui concinna dictione et graphice exarata videre cupiunt mala ſingula, quae vnquam apud aegros cholericos ſeſe manifeſtarunt. Omnes autem quotquot tandem arduum hoc morbi genus pertractarunt ſcriptores medici, vt in eo conſentiunt quod formalis eius ratio conſiſtat in conuulſione vehementi ventriculi et inteſtinorum, ita quoque vno ore cauſam conuulſionis huius ponunt in acrimonia quadam tenui, rodentiſſima, et cauſticae prorſus indolis, nerueos ventriculi et inteſtinorum villos irritante. De illa ſecta quae inſaluberrimos hos et mortiferos toties motus ſalutares, et non ab ipſa acrimonia, ſed propter eam a ſapiente principio adornatos ſibi imaginari poteſt nil loquor. Licet vero omnino vanum ſit, ſubtiliori ſpeculatione phyſica et chemica figuram ſpiculorum irritantium indagare, vel prolixa diſputatione inquirere; ad quodnam ſalium cognitorum genus ſpecialiſſime peccans in cholera acrimonia referenda ſit, vel et ſine omni ratione ſufficiente naturam et originem huius acris ſibi fingere pro lubitu, quod

magnum

magnum *Paracelſi*, *Helmontii* et *Syluii* aliorumque vitium fuit; tamen cum certiſſimum ſit cholericam acrimoniam non ſemper omni tempore, et in omnibus aegris ſibi ſimilem eſſe, multum omnino refert noſſe exactius verum eius ingenium, vt antidota iuſta ipſi opponantur. Ego quando omnes practicorum deſcriptiones generales mihi lectas de hoc morbo, obſeruatorumque indiuiduales caſus vno quaſi obtutu perluſtro, cauſam proximam eius acrimoniam quae vnquam choleram produxit, et producere apta eſt progenerari video, primo ab ingeſtis aere, ciboque et potu; dein a degeneratione humorum domeſticorum noſtri corporis in ventriculo et duodeno confluentium; porro a remediis draſticis inſtar veneni agentibus, tandem a venenis proprie talibus. Ad has cauſas ſemper mali ortus reuocari poteſt, a quibus tamen ſolidorum peccata non prorſus excludenda ſunt, vitia volo conformationis ductuum bilem vehentium, et eructantium a *Riolano*, *Dimerbroekio*, *Boneto* et aliis notata.

§. 2.

Aerem continere in ſe chaos effluuiorum aqueorum, terreorum, ſalinorum, ſulphureorum omnis generis, ex vegetantibus, animalibus, mineralibus con- *Aër.*

 tinuo

tinuo aſſurgentium, nemo phyſicorum medicorumque negat. Haec vero mota et inter ſe miſta procreant omnino illud abſtruſiſſimum *θεῖον*, illud generi humano adeo infeſtum acre malignum, quod inſpiratione et deglutitione cum ſuo vehiculo hauſtum peſſimae notae aegritudines easdemque maxime epidemicas excludit. Inter eas autem et choleram morbum quandoque ſeſe efferre, tyrannicamque ſtragem longe lateque edere ſolere nimis eheu rerum vſu compertum eſt. Talem cholericam epidemiam inter alios *Williſius* habet, qui dyſenteriam incruentam (ita ipſi choleram appellare viſum eſt) Londini a. 1670. immani ferocia populariter graſſatam deſcribit [1] atque in aërem culpam omnem coniicit, quem liquori nerueo vitium affricaſſe putat, quod ipſum conceſſerim lubens, quando actionem primariam ſtimuli epidemici in villos neruoſos mente concipio. Non minus ciuis eius *Thomas Sydenham* ad morborum epidemicorum autumnalium familiam choleram a. 1669. grauius multo quam antehac graſſatam refert, ſtatuitque in aëre peculiaris menſis peculiare quippiam eſſe reconditum, quod ſpecificam alterationem ſoli huic morbo adaptatam, vel cruori, vel ventriculi

1. Pharmaceut. ration. Sect. III. c. 3.

triculi fermento valeat imprimere [2]. Neque tamen ſaltem quatenus miasmata maligna neruoſis noſtris partibus inimica continet, aer Cholerae geneſi aptus cenſendus eſt; ſed eundem morbum ſolo exceſſu ſui caloris excludere valet, maxime ſi inde aeſtuans corpus ſubitaneam refrigerii viciſſitudinem experiatur. Eiusque modi choleram epidemicam habet *Lentilius* [3], cuique cauſam in tempus pluuioſum et vna calidum, potumque liberalem ingurgitationem reiicit. Sed et per frigus admiſſum exterioribus corporis, acre calore in ſuccis eiusque genitum conſtricta cute, ad interiora propelli, et vrgeri, ibidemque morbum hunc tum excludi poſſe, ſtatuendum eſt, cum experientia id nimis doceat.

§. 3.

Ipſa etiam deinceps quibus non minus quam vſura aëris ſanitatem noſtram et vitam ſuſtentamus, alimenta et potulenta varii generis, hoſtilem eiusmodi acrimoniam primis viis inferre, aut ibidem otioſa ſubſiſtentia, ſuaeque indoli natiuae permiſſa talem excludere valent, quae cholerae producendae ſufficiat. Id dudum agnouit *Trallianus*, choleram fieri *Cibus et Potus.*

2. Sect. IV. cap. I. et II.
3. Eteod. p. 568.

fieri ob copioſum cibum aſſumtum et quia concoqui non potuit, corruptum, pronuncians [1]. Sola quippe optimorum quorumuis, benigniorum et in ſe blandiſſimorum ingluuies, vires digeſtionis ſuperans, quandoque in culpa eſt, multique canina appetentia brutalique ventris ſagina fatum incurrunt Biantis Pugilis apud *Hippocratem*, qui nimia carnis comeſtione choleram ſibi contraxit [2]. Longe vero nocentius fuerit, ſi eſculenta dura, viſcida, tenacia, aegreque coctioni obedientia, et in chymum difficulter conuertenda affatim ingeſta ſint, aut ſi vt Seculum eſt, varia ſapore, et indole inter ſe pugnantia dulcia, acida, ſalſa, aromatica pinguia vno prandio, vel quod peius eſt vna coena ingurgitentur varia eiusmodi menſarum noxia incitamenta, inter quae tamen nonnulla in deſuetudinem delata noſtri aeui coquinae ignorant, iam literis conſignauere alii Veteres, poſt *Hippocratem* [3]; ſuperſunt interim quae vt olim, ita et nobis choleram frequenter excitant. Veniunt autem praecipue in malum cenſum carnes tenaciores et pingues, fumoque induratae, maxime ſuilla, farcimina multa pinguedine praegnantia, et pipere

1. Lib. VII. c. 14.
2. Lib. V. Epid. t. 27. no. 6.
3. Epidem. VII. 40.

pipere largius condita; omnia butyro frixa, caſeus antiquus, pinguis, rancidus; lacticinia, acetariorumque liberalis vſus. Saepe ſaepius etiam nocuiſſe obſeruati ſunt fructus horaei, mala perſica, armeniaca, ceraſa, fraga, poma, pyra, cucurbitae, melones, cucumeres ex quorum ſolorum vſu multos in Choleram incidiſſe vidit Schenckius [4], atque olera tandem omnis generis. Mirum eſt peſſimae notae haberi in catalogo cauſarum cholerae ouula barbi piſcis *Geſnero* et *Aldrouando*, piſcium deſcriptoribus, atque inter Practicos fere omnes *Timaeo* [5], *Lentilio* [6]. Autoribus Miſcell. Nat. Curioſ. [7], ea propter notata, quin a *Stentzelio* et aliis pro veneno ſui generis declarata [8].

Quod potum attinet, cereuiſia nouella vinumque recens, et praecipue muſtum incredibilem prorſus vim continet inducendi choleras. Haec quippe potulenta omnia, hauſta in actu fermentationis,

 vel

4. Lib. III. obſ. 1.
5. Caſuum lib. III. caſu 7.
6. Eteodr. p. 548.
7. Eptemer. Dec. II. Anno I. obſ. 15. Act. N. C. dec. II. an. VIII. obſ. 25.
8. In nobis ad Lindeſtolpium de Venenis p. 280. ob ſal acre alcalinum quo ſcatent, maxime tempeſtate calidiore.

vel eandem iam perfuncta in calido Ventriculo denuo tumeſcentia, rareſcentia, motuque inteſtino agitata, ſpiritum generant elaſticum acrem ſui generis, neruoſo generi infenſiſſimum, fibrasque ſenſiles ventriculi et inteſtinorum irritantem et conuellentem. Idem patrant fructus horaei, de quibus dictum, atque ex quibus omnibus vinum fermentatione parari poteſt. Sed et vina probe defaecata, et in cadis diutius aſſeruata, ſi ſtrenuis hauſtibus bibantur, aut ſi vt hodie in conuiuiis fere moris eſt, quae ex diuerſarum regionum vuis preſſa ſunt, vna in menſa confluentia iugiter in ſalutem accumbentium educantur, licet limpida valde et ſuauiſſima fuerint, ventriculo miſcela et mole diu oneroſa acrimoniam induunt. Vnde fit quod hodie tanto magis conuiuia et crapulae, quae olim iam *Hippocrati* inter cauſas Cholerae numerabantur [9], hunc morbum inuitent, eundemque inter alias intemperantiae poenas Heroes Potatores reportent. Perinde autem omnino eſt, quale ſpecificum acre ex ingeſtis ſua natiua dote in hanc vel illam cruditatem pronis, in digeſtionis viribus obſequioſa in laudabilem chymum immutentur, tandem exſurgat; ſiue illud acidum, ſiue nidoroſum,

9. De affect. 28. et Popul. V. §. 27.

m, ſiue ſalſum et muriaticum fuerit, im eadem omnibus ſtimulandi irritabis valde villos nerueos virtus competat, c vero poſita morbus ſtatim queat exudi. Multas ex Autoribus Practicis ſtorias aegrorum compilare poteram, ii ex delictis diaeteticis grauioribus non mper ſibi ſimilibus, ſed diuerſimode eccante appetitu commiſſis, choleras ontraxerunt, ſed praeſtat Lectores ablere ad ipſos fontes. Fere oblitus eram mmemorare potum aquae frigidae, vel norum glacie refrigeratorum calenteie corpore auide ingurgitatorum, cus rei notabilia exempla non minus in riptorum Medicorum monumentis ccurrunt.

§. 4.

Tranſeo ad vitia liquorum corporis quilinorum antea, ex aſſumtis laudatisnis et bene digeſtis paratorum, inter ios illi vt facile clarum eſt ſaltem luſtrani ſunt, qui in primis viis confluunt, iique moras nectunt, cum hi ſoli ſi acrionia peccent, immediato contactu gere queant in parietes ventriculi et ineſtinorum, morbumque quem loquor alida ſua irritatione excludere. Spectat uc praecipue, quae cum et ſine cibis erpetuo deglutitur *ſaliua*, de qua ceram eſt, quod in ſanis ſit omnis ſaporis expers, *Vitia liquorum domeſticorum corporis.*

expers, nilque acris contineat, ſaltemque aegrotantibus, et plerumque ob abſtinentiam a cibo, et calorem praeternaturalem ſalſa interdum et amaricans deprehendatur. In ieiunantibus male olere incipit et ſaporem nauſeoſum et putidum habere, linguamque, fauces, gingiuas, tum moleſto pruritu afficit et leniter rodit, poſt valde diuturnam inediam valde acris reddita fortius. Summo equidem igne, qui vero in corpus viuum non cadit pauxillum ſalis volatilis foetentis exhibet, quare ille ſaltem Vulcani non Naturae filius haberi debet. Praeternaturalis autem eiusque acrimonia, quae tamen maxime admiſtis aliis humoribus vitioſis debetur, vix vnquam ea obſeruata eſt quae cholerae excitandae ſuffeciſſet. Sequitur *liquor gaſtricus*; ſed et hic eſt leniſſimus, blandiſſimus, vixque alius quam ille, quem oculi glandula innominata lachrymarum nomine fundit. Equidem ſal continet mediae naturae, ſed valde exigua copia, ſummeque dilutum, etiam in hominibus et brutis valde voracibus, nullum in eo alcali, nullum acidum, vt opinatus eſt *Helmontius*, et qui eum ſecuti ſunt. Inter hos referendum eſſe Cl. *Schulzium*, vix aliquis crediderit, ſed fatetur ipſe, ſe ſentire cum illis, qui liquorem gaſtricum in ſtatu naturali acido ſalſum iudicant, multisgue argu-

rgumentis hanc ſententiam ſtabilire mo-
tur [1]. Ego vero vereor valde, ne aci-
um illud ſit a ſolis reliquiis ciborum
cceſcere aptorum; quomodo enim ex
nguine nil acidi habente, ſed in putre-
inem ſua indole prono, ſecerni poſſit
quor acidiuſculus non bene capitur. Si
nquam acrimonia in liquore gaſtrico
nuenta fuit, fere obſeruata eſt poſt diu-
urnam inediam; id vero commune
mnibus noſtris humoribus, qui ſine
xceptione alcaleſcere, et acriores reddi
ncipiunt, niſi benignus et mitis quotidie
pſis admiſceatur chylus, ne quidem lacte
oeminarum prorſus excepto. Succedit
ſuccus pancreaticus quem *Syluius* confu-
atus toties gratis acidum habuit, cum
potius ſit prorſus inſipidus, aut ſaltem
eniſſime ſalſus et ſimillimus ſaliuae; vnde
et a *Boerhaauio* et diſcipulis ſaliua abdo-
minis interdum appellari conſueuit. Ea-
dem omnia etiam omnino valent de
muco, ex glandulis oris, oeſophagi, ven-
triculi, inteſtinorum deciduo. Faciunt
mecum et tuentur harum adſertionum
veritatem moderni Phyſiologi omnes, qui
nil precario et ex hypotheſi ſumunt. Pa-
tet igitur in liquidis nominatis omnibus,
extra caſum diuturni ieiunii, aut pro-
greſſo-

1. Diſſ. de naturali et praeternaturali menſtrui ventriculi conſtitutione §. 7. 8. 9.

greſſorum et complicatorum morborum, qui craſin eorum naturalem immutarant, nullam acrimoniam poſſe concipi, quae pungat praeter naturam irritetque ventriculum et inteſtina. Ego certe non negauero vnquam, illa ſubinde per morbos ab indole naturali recedere, iam vero choleram ab alio morbo excluſam, itemque ſympathicam, qualem nonnulli medici habent, meam non facio, ſed vnam idiopathicam loquor, et ſubito rariſſimos mortalium aggredientem et perimentem.

§. 5.

Maxime bilis.

An vero etiam iure ſuo quae conſideranda reſtat bilis, in ſe quando recens ſecreta eſt, non minus blanda, abſolui poteſt ab illa culpa, quod non facile contrahat eam acrimoniam quae poſſit producere choleram? Diſpiciamus accuratiſſime! Id ſi aſſerere auderet aliquis, magno ſtrepitu unoque ore, ſibi contradicentes haberet veteres ſine exceptione omnes, eousque enim ipſis male audit bilis, vt ſolam fere ſemper aliis cauſis vel plane non, vel obiter ſaltem allegatis, morbi materiem eſſe conſtanter clamitet. Non forte praeter rem ſuſpicor, id ipſum olim Cl. *Bohnio* diſputaturo Lipſiae pro loco *de Cholera* anſam dediſſe, praemittendi in panegyri doctorali quaeſtionis

onis reſolutionem, *an bilis ſola cholerae* *uſa ſit? Diemerbroeckig* [1], quando nul-n alium irritantem ſtimulum quam em acriter efferueſcentem, et ſubito duodenum ex hepate et ductibus cyſti-que exturbatam, in cholera admittit. l vero me mouet hic Veterum Aucto-as cui multum iam derogauit Cl. *Pech-us* [2], ex cholera ſeroſa quam deſcripſit, amque prorſus ἄχολον fuiſſe refert, re-ſſime inferens, bilem quandoque pror-a culpa immunem eſſe, cauſamque orbi aliunde omnino eſſe repetendam. vomitibus et alui deiectionibus mere uoſis, et fere limpidis raro bilioſis in ſcriptione cholerae verba quoque fecit *illiſius* [3], atque phlegma acidum ipſe ectum vidit Ridley [4]. Poterant equi-m qui Medicae Antiquitatis nimia hic, alias interdum veneratione ducuntur, ouocare ad Obſeruationes *Gliſſonii* [5], i cholera peremptorum cadauera inue-gando veſiculam felleam vacuam, to-mque hepatis viſcus exſuccum inuenit, ue exinde concludere audet, a ſpasmo patis, veſiculae, et ductus choledochi bilisque

1. Anat. lib. I. c. 7.
2. Lib. I. Obſ. 55.
3. Pharmaceut. Rational. Sect. III. cap. III.
4. Obſ. I.
5. In Anat. hepat.

bilisque adeo emunctione, naſci choleram. Nil vero hoc ipſum facere, ad ſtabiliendam cauſam vnice bilioſam in cholera ex infra dicendis clarius apparebit, quando ſeorſim demonſtraturus ſum, ſtimulum quemuis alium quam bilioſum, poſitum in ventriculo et inteſtinis, choleram poſſe proritare, atque quemuis ſua irritatione ad fluxum humorum vberiorem aduocando, non bilem ſaltem ex capſula et ductibus, in quibus aſſeruabatur et mouebatur, ſed omnia totius corporis liquida ſine exceptione emungere. Mea quidem ſententia peccant vtrinque, qui vel ſemper bilem in cholera cauſam ſtatuunt, vel nunquam aut raro nimis in eadem culpam ponunt, cum et negari nequeat, dari choleras bile ab omni vitio immuni, et ſimul certiſſimum omnino ſit, inter alias cauſas proximas cholerae illam eminentem hercle locum occupare, quatenus deſciſcens a ſua natiua indole, acerrima et rodentiſſima acrimonia quam acquiſiuit, nerueas tunicas ventriculi et inteſtinorum vellicando hoc malum proritat. Hanc autem acrimoniam, dum qui eam agnoſcunt autores exacte determinare aggrediuntur, denuo in magnam confuſionem Lectores inducunt, ſi his acquieſcere vel in vnius vel in alterius ſententiis placuerit errore et cecitatione, dein in ipſam praxin defluente.

§. 6.

§. 6.

Bilis putredini obnoxia ſtimulo ſuo parit choleram.

Ego iam in hac materia occupatus ingam nihil, nil gratis ſumam, ſed filum experientiae et rationis caſtiſſimo inceſſu ſequens rem omnem clariſſimam reddere nnitar. Bilis ſua naturali dote ſaponacea, pinguis, oleoſa, in hepatis viſcere ſecreta, fluensque ad cyſtidem et per choledochum ductum ad inteſtina, blanda eſt, dulcis fere, et inſipida potius, quam amara, et acris; aſſeruata in cyſtide ſola ſtagnatione et mora ſenſim redditur amarior, et acrior, eaque de cauſa bilis cyſtica ſeſe ab hepatica perpetuo diſtinguit. Eadem vero bilis hepatica blanda, ſtagnans et moras nectens in duodeno, vel in ventriculo ſi vacuum illum hiante pyloro ingreſſa fuerit, perinde acrior redditur, vt ſtagnans in cyſtide, imo vero per peculiares cauſas illic eminentiorem longe acrimoniam ad alcaleſcentiam ſummam, et ipſam putredinem aſſurgentem, poteſt contrahere, quam hic. Nullum dari in corpore humano humore, qui ex ſe in putredinem, eamque teterrimam magis vergat quam ipſa bilis, in vulgus notum eſt; igitur eam tanto citius ruere in putridam corruptionem debere, ſi conditiones hanc degenerationem iuuantes adfuerint, vltro perſpicitur. Conſtat autem experientia, nil magis iuuare veram putredinem corporum in eandem

procliuium, quam quietem, acceſſum liberum aëris maxime humidi et calidi, humiditatemque et calorem aliunde pendentem; cum e contra motus, frigus, et ſiccitas, aërisque non frigidi et ſicci acceſſus prohibitus, putredinem quam feliciſſime ab illis abarceat. Haec ſi applicentur ad bilem ſtabulantem in duodeni et ventriculi cavea, facile intelligetur, qui fiat vt illa ibidem facillime ac citiſſime alcaleſcat et putrefiat. De ſtagnatione et quiete iam dictum, quousque enim mouetur circulumque ſuum obit per hepatis viſcus, non facile tali corruptioni eſt obnoxia, aliter vero ſeſe res habet, quando extra circulationis leges conſtituitur. Aeri vero liberum patere in ventriculum et inteſtina introitum, viſcera haec ſemper humida deprehendi, caloreque moti per vaſa arterioſa ſanguinis aſſiduo foueri ſcitur, nil ergo mirum tantae bilis fracedini ibidem idoneum locum eſſe. Vt in ſenſus incurrat haec veritas, excipiatur bilis ſaniſſima, recentiſſima vaſe, apertoque vel clauſo eodem exponatur calori illorum graduum, qui homini ſano natiuus eſt; apparebit eam citiſſime prae omnibus humoribus noſtris putreſcere, et odorem mutare in putrefactum, ſaporem fieri acerrimum, atque ipſam daturam eſſe verum alcalinum ſalem, cum vitrioli ſpiritu efferueſcentem. Eam nimirum ad amuſſim

nuſſim ſortem per cauſas dictas experi-
ır bilis, quam pinguia omnia et oleoſa
xperiuntur, quae aſſumta ſola mora et
alore viui corporis flauedinem acquirunt,
ancidumque et acerrimum amarorem
ontrahunt, ad rodendas et inflamman-
as irritabiles delicatulae ſtructurae tuni-
as aptiſſimum. Ita vero deprauatam et
utrida acrimonia peccantem bilem, ſuo
imulo eousque exagitare poſſe motum
eriſtalticum, vt ſurſum deorſumque ve-
ementer intendatur, vomitusque et de-
ectiones crebriores concitet, nemo mi-
abitur, qui perpenderit illam adeo bene
t ſecundum naturam conſtitutam natu-
alem ſtimulum perpetuo inteſtinis in-
erre, quidni igitur naturali mirum quan-
um acrior praeternaturalibus contractio-
ibus fibrarum ciendis ſufficiet? Porro
um toties in Praxi ſenſim occurrant
omitus a bile eiusmodi acriori et putri-
a, itemque diarrhoea a tali bile pen-
entes, cur non etiam talis morbum ex
iarrhoea et vomitu compoſitum, cho-
ram poſſet producere?

§. 7.

Quando vero in prima regione ſta- *Morbum*
nando alcaleſcens bilis hunc morbum *iuuat copi-*
ere toties excludit, eius ortum *oſior eius*
uam maxime accelerari, decurſumque *ſecretio.*
rauiſſimum reddi in propatulo erit, ſi
N 2 bilis

bilis ſecretio antea reddita fuerit copioſior, ipſaque copioſius ſecreta et collecta, vi quadam, vnoque quaſi impetu ad duodenum propellatur, ac ibi dein diutius moras nectat. Solent illi hominum qui vaſa ampliora et magno robore elaſtico donata obtinuerunt, communi Medicorum conſenſu appellari Cholerici ſeu Bilioſi, et merito quidem, namque ipſis ob pulſum validum et calorem intenſiorem vberior in ſanguine generatur materies, ex qua in hepate bilis ſecernatur; hincque eſt, quod ad Choleram morbum admodum proni habeantur. Hi ſi ſimul corpus vehementius exerceant, maxime aëre exiſtente calido, ſalibus et ſulphuribus ſanguinis magis exaltatis, eo maiorem copiam bilis elaborant; ſolenniter quippe vt egregie *Hoffmannus* notat [1], omnibus hominibus tempore aeſtiuo ob vehementem calorem multum bilis generatur, et ad inteſtina fertur, iisque qui corpus crebrius motu exercent, excrementa bile copioſius tincta excluduntur. Atque ob illam ipſam quam loquor bilis copioſioris et ſimul acrioris generationem, euenit omnino, quod conſentientibus obſeruatoribus aeſtate potiſſimum cholera graſſetur, atque in iis regionibus quae feruido ſub ioue conſitae ſunt

1. Med. Syſt. Tom. III. p. 318.

ſunt, maxime ſtragem edere ſoleat. Ipſe parens artis *Hippocrates* ex inſolatu ſaepiſſime, et aeſtate [2]); verum aeſtate maxime, vere et autumno minus, hyeme omnium minime choleras ſolennes eſſe *Aretaeus* ſcribit [3]). Inter recentiores *Zacutus Luſitanus* Choleram in oriente frequentiſſimam plurimos necare, et in Arabia fere lethalem eſſe memorat [4]), quod ipſum quoque *Bontius* confirmat in India orientali choleram frequentiſſimam eſſe teſtatus [5]). Atque apud eundem alio loco [6]), me legiſſe memini ipſam incolis Iauae inſulae, ob ſolum aerem calidiorem quaſi endemiam et non minus ac ipſam peſtem formidabilem eſſe. Londini *Sydenhamus* menſe Auguſto ordinarie graſſari ſolitam fuiſſe choleram, ita vt rariſſime eius terminum exceſſerit affirmat, atque ita aeſtate fugiente et autumno imminente familiarem fuiſſe [7]). Vratislauiae quo feruidiores ſunt ſolis ardores, eo frequentiora eſſe cholerae exempla, ſub initium decurrentis ſeculi edixit Celeberrimus noſter de *Helwich* [8]), aſſertique

 verita-

2) Popularium VII. 40.
3) Lib. II. c. 5.
4) Pr. Hiſt. lib. V. obſ. 33.
5) De Med. Indor.
6) In Hiſt. Nat. Indiae lib. II. et III.
7) Sect. IV. cap. II.
8) Hiſt. Morborum Vratisl. 1702.

veritatem, integrum dimidium eius quod elapſum eſt ratam omnino habuit. Sat certum igitur redditur, aeſtum aëris et ſanguinis iuuare largam ſecretionem bilis, adeoque cauſam a qua toties hic morbus pendet.

§. 8.

Atque violenta effuſio in duodenum.

Vt vero ſanguinis aeſtus facile bilis vberioris geneſin, ita nil magis, praecipitem eius et rapidum effluxum ex conſtricto violenter atque conuulſo cyſtico canali et choledocho communi in duodenum proritat, grauiore aeſtu animi. De veritate rei medicorum nemo dubitat, ſed omnes potius exacte conſentiunt atque excuſſionis bilis praecipuam cauſam cum *Iunckero* [1]) iracundiam habent, ſaltem de fiendi modo quaeſtio eſt. Ipſe certe magnus *Boerhaauius* bilem acerrimam ſolo animi affectu natam producere multos ventriculi et inteſtinorum morbos equidem aſſerit, cauſam vero vix hactenus explicatam ſimul monet [2]). Non videtur probabile affectionem quandam mentis qualis eſt iracundia, agere immediate in liquida noſtri corporis, eorumque naturalem craſin immutare, atque deprauare; quicquid enim pathemata animi

1) Tab. de cholera.
2) Inſtitut. §. 788.

nimi ſingula mutare obſeruantur in machina noſtra, id vix praeſtant aliter, quam mutando motum ſolidorum, eo vero mutato, quoniam inde et progreſſiuus et inteſtinus fluidorum motus pendet, vitia demum in haec migrare, valde credibile euadit. Cum ergo non ſaltem cordis et arteriarum ſyſtolen valde intendat iracundiae affectus, ſed et ſpasmos et conuulſiones in membranis nerueis aliarum partium proritet, quod ipſum tot aegritudines ab ira euenientes, quarum ingenium ſpasmo et conuulſione vnice abſoluitur, clariſſime teſtantur, dubitari nequit, iram agere etiam in membranas nerueas folliculi fellei, ductumque bilem ad inteſtina allegantium, easdemque validius ſtringere et conuellere, concuſſuque violento maiorem bilis copiam exprimere. Cur autem iracunda animi commotio fere praecipue ac frequentius in has partes quam alias agat ſpecialiſſime explicare vix licet; ſaltem aetiologiam effuſae poſt talem affectum bilis, phoenomeni nimis ſaepe obuii, a conuulſione ductuum biliferorum petendam eſſe rati ſunt, cum aliis bene multis praeſtantiſſimi Viri *Hoffmannus* 3), *Schultzius* 4), *Teichmeierus*

3) Paſſim et med. ſyſt. Tom. III. p. 102. 123.
4) Diſſ. de bile foecunda morborum matre §. 17.

meyerus. [5]) Verum bilis ſi copioſius effuſa fuerit, quam opus erat pro naturali iuuamine digeſtionis, aliorumque ſuccorum in duodeno confluentium proportionata quantitate, non aliunde demum acrimoniam ſuam eiusque maximum gradum expectandum habet, ſola quippe mora illi excludendae breui tempore ſufficit, vt iam monſtratum eſt.

§. 9.

Quod teſtimonia autorum probant.

Atque hanc ſolius bilis copioſius generatae, corporisque ac animi excandeſcentia commotae, ſuam indolem ſequentis, inque putridam alcali vergentis acrimoniam generare poſſe choleras grauiſſimas, et ſaepe ſaepius generare, licet de ſpecifico hoc vitio autores multi de cholera tractantes taceant, rerum vſus omnino docet, neque omnes ſatis attenti ad morbi ingenium, illud quod loquor vitium potuerunt praeteruidere. Agens de dyſenteria birioſa peculiari tractatu Cl. *Degnerus bilis*, inquit, *vario modo e. g. ab ira, a ſummo aëris aeſtu aliisque cauſis poteſt excandeſcere, putreſcere, et ita mutari, vt acerrimus et admodum corroſiuus humor euadat, qui corpus intra breue tempus tanquam venenum deſtruit*, addit poſtea quae huc maxime faciunt ſequentia: *Hoc teſtatur morbus dyſenteriae*

5) Diſſ. de Cholera §. 15.

riae biliosae aliquo modo affinis, *praeterquam quod contagioſus non ſit*, *cholera*, *in quo ſaburra bilioſa ventriculi et inteſtinorum adeo cauſtica et corroſiua euadit*, *vt veneni ſeptici inſtar vias per quas tranſit arrodat*, *corrodat*, *et excoriet*, *hincque magnos cruciatus*, *cardialgiam ſummam*, *vomitum*, *alui fluxum*, *aliaque lethalia et dyſentericis maxime familiaria ſymptomata excitet.* [1]) Cum *Degnero* facit Cl. de *Gorter* explicaturus nempe aphoriſmum *Hippocratis* : *Vltra iuuenilem aetatem progreſſis aſthmata etc. febres ardentes alui profluuia*, *cholerae*, *dyſenteriae accidunt*, ita egregie diſſerit. [2]) *Bilis maiori motu non compingitur in humorem lentum*, *ſed liqueſcit fit acris et vrens*, *vt omnia pinguia per maiorem calorem. Ita bilis materia maiore corporis robore et motu in adultis ſecreta et depoſita in inteſtina*, *ea ſua vellicante acrimonia in perpetuam deiectionem ſollicitat*, *et quoniam manet bilis ſcaturigo*, *etiamſi deponatur aluus*, *generari debet alui profluuium diuturnum*, *tam diu durans ac generatur in hepate et veſicula fellea bilis tenuis et acris. Bilis tenuis illa et acris calida iisdem cauſis nata*, *ſed congregata magna copia in veſicula fellea ductuque choledocho tandem abundans in duodenum erum-*

1) Cap. II. §. 62. et 63.
2) Med. Hippocrat. ad lib. III. aph. 30.

pens ſua rodente ſoluente virulentia non ſolum inteſtina in motum inordinatum validum et inuerſum concitat, ſed in ventriculum per pylorum delata totum chyli organum mirifice exagitat vt ipſa bilis coeteraque contenta inteſtinorum et in ea confluentes humores concitatò hoc motu magna vi pellantur per vomitum et ſeceſſum, magno aegri diſcrimine.

§. 10.

Sed et choleram parit bilis putrida nidoroſis cruditatibus adiuta; atque bilis acidae ſaburrae praedominantis acrimonia imbuta.

Haec de bile ſola putri acrimonia inquinata, tanquam cauſa idonea et ſufficiente cholerae. Ponatur iam haec adeſſe largiore praecipue copia in duodeno et ventriculo, erit ſane nimium efficax, ad producendum peſſimum hunc morbum etiamſi concipiatur ventriculus cum duodeno inſons et vacuus ab omni cruditate, quam relinquere poterant aſſumta alimenta, minus bene cocta, ſuaeque peculiari corruptioni, in quam non rite digeſta ſponte vergunt, permiſſa, quae alioquin non minus, etiam per ſe, ſine bilis labe, choleram inducere apta futura erat. Sed nunc quoque indagemus acre bilioſum naſcens ex miſcela bilis et recrementorum reſiduorum ab alimentorum mala digeſtione; namque hoc inter cauſas cholerae ſingularem ſui conſiderationem efflagitat. Scitur vero omnia quae ciborum nomine ingeruntur, ſi nimis

mis debili virtuti digeſtionis renitantur, ac abire in bonum chymum chylumque renuant, remanere in ventriculo et inteſtinis otioſa et cruda, ſaburramque vel nidoroſam vel acidam vel pituitoſam conſtituere, cum qua bilis ductibus eructata neceſſario congreditur, tumque acrimoniam ſui, ſed diuerſi generis adeſſe facit. Fingamus homini prae aliis alimentis fuiſſe in deliciis carnes animalium et praecipue ferarum, easdemque aſſas magis frixasque butyro quam elixas, iuſculaque ex iis gelatinoſa et conſummata, deinde piſces, porro oua, tandem embammata et condimenta ex ſemine ſinapi, raphano et aromatibus; eumque potaſſe ſimul liquida ſpirituoſa cereuiſiasque valde lupulatas. Haec omnia certe libero aëri ac humido et calido praecipue aliquamdiu expoſita, putreſcunt illico, quidni etiam putreſcerent in ventriculo debiliore, eademque mutare in humorem inquilinis in corpore aſſimilandum inepto, et quidem adhuc citius, quo calor internus corporis gradu maior eſt, calore circumfuſi aëris athmoſphaerici. Id certe ita euenire olidiſſimi quandoque ructus docent. Nata iam ſit eiusmodi ex ingeſtis ad alcali accedens cruditas, quam nidoroſam vocare ſolemus, atque ad hanc coaceruatam in digeſtionis officina accedat bilis talis qualem

lem modo depinxi, nonne tunc coëuntibus acrimoniis alcaleſcentibus maior reddetur vis ſtimuli putridi, quae vt aliis morbis ita et cholerae progignendae par habebitur. Verum nunc e contra ſupponamus diaetam fere ex aceſcentibus et actu acidis conſtantem, lacte et lacticiniis, farinoſis, pane, vegetabilibus oleraceis, fructibus horaeis, carnibus aceto maceratis, acetanis varii generis, cereuiſia tenui, vinis recentibus, aliisque fermentationi obnoxiis, atque talia non ſuperata viribus digeſtionis, dum corrumpuntur ſequi ſuum ingenium, rodentiſſimumque acorem contrahere, nonne ille licet e diametro contrarietur rodenti putrido, eadem prorſus potentia ſollicitare et vellicare poterit fibras nerueas, ac hoc? Nil certe repugnat, cholerasque a ſtimulo mere acido natas inuenire facile eſt apud obſeruatores medicos. Attamen nil quoque impedit, quo minus effuſa perpetuo ſuis ductibus vtraque bilis ad acidum acre peccans in primis viis accedat, eidemque intime admiſceatur. Quae autem tum ex hoc connubio dominans acrimonia? Sane bilis vt dictum conſtat oleo ex blando amariſſimo ſenſim reddendo, quod cum ſale eius facile ruit in putredinem, verumque excludit alcali, bilis ergo ſua natiua dote, vt acidum impugnat, ita quoque acidum naturali-

ter

ter impugnat bilem. Facile perſpicitur maxime referre quo gradu emineat vtraque acrimonia, quaque copia vtraque praeſto ſit, vt determinetur an vna alteram deſtructura ſit; ſin minus, quae inter alterutram praepollentia ſit gauiſura. Pauxillum acidi facile diluitur et abſorbetur ab effuſa iugiter bile, ſed longe lateque diffuſum per ventriculum et inteſtina acidum eludit affuſam minus proportionata copia bilem, etiam ſat acrem. Hoc omne ſi bene conſideraſſent quidam Pathologi, non obliuioni dediſſent in recenſione cauſarum cholerae bilem ſolo alcaleſcente ingenio peccantem, atque in bile non perperam poſuiſſent acidum rodens, aut ex congreſſu et confermentatione bilis atque acidi natam corroſivam acrimoniam finxiſſent, quae ſi acido-corroſiua eſt, ſaltem acido ſoli, bilique ipſi imperare impari tota debetur.

§. 11.

Stablius cum aſſeclis notatur.

Cum Autoribus aliis bene multis [1]), *Stablii* autem Sectatoribus praecipue Cl. *Iunckerus* cholerae cauſam antecedentem remotam ponit bilis excrementitiae copiam, antecedentem propiorem, effuſionem bilis copioſam et impetuoſam in duodenum, praecipue illo tempore quo cibi

1) Omnibus fere illis quibus Pathologia acida placuit vel forte adhuc placet.

cibi et potus fermenteſcentes in ventriculo et inteſtinis praeſto ſunt, cauſam materialem proximam et immediatam acrimoniam penetrantiſſimam acido corroſiuam ex eiusmodi copioſae bilis cum cibis aceſcentibus fermentatione prognatam, quae inteſtina et ventriculum rodit. [2]) Addit his aſſertis Cl. Vir, non ad ſpeculationes referendam, ſed practicam eſſe quaeſtionem: num bilis ſit alcali vel acidum ſique alcalicae eſſet indolis fruſtra ei abſorbentia et praecipitantia opponi contendit. Hippocratem vero propius ferire ſcopum, et ὀξύτητα δριμεῖαν ſeu aciditatem acrem accuſare aſſeuerat, talemque in infantibus ſatis conſpicuam eſſe monet, quando poſt iracundiam nutricis excrementaillioſa tam acria et cauſtica excernuntur, vt poſteriora excorient et lintea aquae fortis ad inſtar diſcerpant. [3]) Illuſtrare porro nititur hanc acrimoniam eminentem, vt opinatur, ex concurſu ſubſtantiae ciborum acetoſae cum tenuiillioſa et ſulphurea naſcentem, ex praxi oeconomica, quando acor aceti adiectis aromatibus intenditur, et braſſica muriatica penetrantiorem aciditatem acquirit, admiſtione ſeminum, pinguium et oleoſorum. Pace vero eximii Viri dixerim, parum

2) Tabula de febribus bilioſis.

3) Tabula citata in cautelis practicis No. 28.

parum haec omnia facere ad ſtabilien-dam ipſius ſententiam, quaſi bilis ſuo concurſu acorem praeſentem adaugeat. Etenim per rerum naturam impoſſibile eſt, vt liquidum ita in alcali vergens, vt cum acido fortiore affuſo affirmante *Bagliuo* [4]) et *Hoffmanno* [5]) ebulliat, quanquam hoc negent alii; [6]) quicquid ſit, ſaltem impoſſibile eſt, vt liquidum ex ſua natura ita alcalinae corruptioni obnoxium, vt putredinem ſubire queat, vere intendat acidum. Si acido corroſiua acrimonia ex alimentis eam ſubminiſtrare aptis praeſto fuerit, vt eadem agat potenter, nunquam opus iuuamine admiſtae bilis, ſiue enim haec affunderetur ſiue minus, per ſe aget illa vt acidum, ſemperque potentius quo magis bilis abeſt, quae accedens parua copia licet et tantillula virtute, ſemper tamen potius acidum vtcunque minuet. Neque bilis poterit excitare aliquam fermentationem quia haec ſolis aceſcere aptis propria eſt. Vt quarta bili ſit vis non intendendi acidum, ſed contraria potius ant-acida nimirum, intelligatur plenius, in quae de ea concinna dictione habet Illuſtris

4) Diſſ. de experimentis circa bilem.
5) Med. Syſt. Tom. I. p. 182.
6) E. g. I. G. H. in Comment. in inſtit. Boerh. Part. III. p. 447.

Illuſtris van *Swieten* : [7]) *Bilis*, inquit, *inter omnes humores noſtros non excrementitios acerrima eſt, et cito in putredinem prona ; hinc circa hepar cadauera cito putreſcunt. Huius admiſtio nimiam ſaepe chyli aceſcentiam tollit*, [8]) *hinc cereuiſiae ne nimis cito aceſcant amariſſimis plantis bilis fere aemulis lupulo abſynthio* (imo vero ipſa bile bouina) *condiunt. Vbi ergo praedominatur acidum, bilis natura quaſi inuertitur et eius efficacia iners redditur.* [9]) *Patet hoc in infantibus acido laborantibus in illorum enim ventriculo colostrum caleoſum lactis ſecedit, quod a bile ſoluitur, et tunc faeces aluinae flauae et aequabiles apparent, ſed vbi praedominante acido bilis iners redditur, integra fragmenta caſeoſa alba per aluum exeunt.* [10]) Addere mihi fas ſit, huic malo poſt abſorbentia acidum, non melius ſuccurri quam exhibitis iis, quae bili dominium reſtituunt, totiesque ego pulcherrimos vidi effectus ab elixirio aperitiuo clauderi diligenter puſionibus exhibito, amarore aloës et myrrhae ſalequé tarta-

7) In Comment. de morbis ſpontaneis ex acido humore aph. 63.

8) Id monſtrarat quoque Bagliuus Diſſ. cit.

9) Vbi regnat acidum ibi inopia bilis Bagl. l. c. pag. 441.

10) De vi ant-acida bilis lege Comment. G. H. in inſtit. Boerh. Part. III. p. 438.

tartari bilem quaſi artificialem ſine iecinoris ope elaboratam ſuppeditante. Ita opinor clariſſime patet, quoties reiecta ſurſum et deorſum biliosa recrementa peccare viſa ſunt aciditate, toties poni acidum copioſius et potentius quam vt infringi et ſubigi poterat accedente bile, maleque tunc ipſum directe accuſari in morbis. Sed et ſimul perſpicitur liquido, ſi propter contentas duodeno quisquilias acidas, a quibus affluens bilis abeſſe nequit, et propter excreta aluo acceſſu bilis omnino tincta, ſeruandus in pathologicis terminus acrimoniae bilioſo acidae (licet acrimoniam acidum inculpaſſe ſuffeciſſet) illi acrimoniam bilioſo-alcalinam conſtanter adiungendam, et ſeorſim conſiderandam eſſe, inter cauſas choleram producentes. Vtramque et a ſe inuicem prorſus diſtinctam acrimoniam, propoſuit et deſcripſit *Hoffmannus*, licet enim in capitulo quod ſoli cholerae explicandae deſtinauit [11]) poſterioris oblitus fere fuerit, de bile per iram effuſa et cum acidis fermenteſcentibus miſta ſaltem verba faciens, tamen alio loco [12]) ſucci bilioſi copioſius effuſi acris et mordacis ſine acceſſu alius acris commemorato mentionem iniicit, huncque

11) Med. Syſt. Tom. IV. Part. III. p. 584. 585.
12) Tom. IV. Part. I. p. 346. 347.

que pro cauſa cholerae declarat. Atque olim iam optimus Praeceptor diſſertatione *de bile medicina et veneno corporis* diſertis verbis bilem dum ſtagnat et ſubſiſtit facile putreſcere ait, nilque magis aduerſum eſſe naturae noſtrae microcoſmicae, nihil magis vigorem ipſius imminuere, ac eius motus turbare et peruertere, quam quod corruptum et putridum eſt, talique bili acida remedia opponenda ſuadet, [13]) paulo poſt vero bilem habet ob admixtas heterogeneas ſtimulanteſque et corroſiuas partes acrem redditam, craſinque eius ab acido corroſiuo ipſi admixto deſtructuram inculpat. [14]) Non aliter Cl. *Wedelius* diſſertatione *de bile et eius morbis* [15]) diſtinctam, proponit eius acrimoniam acidam, et alcalicam. Eadem ratione Celeb. etiam poſt fata *Schultzius* diſſertatione *de bile vitioſa foecunda morborum matre* inter alia vitia eius ſpiſſitudinem, tenuitatem, inertiam etc. acrimoniam et acidam et alcalinam refert, [16]) atque deinceps in recenſione catalogi morborum a vitiis bilis pendentium ab vtraque acrimonia choleram excitari poſſe affirmat. [17])

S. 12.

13) §. 8.
14) §. 12.
15) Cap. II.
16) §. 15.
17) §. 23.

§. 12.

Bilis varia epitheta explicantur.

Haec omnia quae elocutus ſum haſtenus, ſi probe expendantur, et rite a ſe inuicem ſeiunganrur, pariunt demum iuſtum intellectum epithetorum variorum, quae bili adiecta leguntur, ab antiquioribus et recentioribus medicis. In eorum monumentis videlicet ſaepius commemoratam inuenias bilem flauam, vitellinam, praſinam, porraceam, iſatoden, aeruginoſam, atramque. Atque omnes has ſpecies communem quidem habere malitiam, ſed proprium eiusdem malitiae gradum contendit Celeb. *Iunckerus*, [1]) ſed minus recte. Eſt quippe flaua et vitellina bilis ſaepe ſine omni malitia, aut ſi malitiam induerit, non communis illa eſt cum malitia praſinae et porraceae etc. ſed prorſus diuerſa. Scilicet flauus color eſt naturalis bili cyſticae, vitellinum ſeu dilute flauum naturaliter gerit bilis hepatica, ſed praeternaturalis color bilis vtriusque eſt praſinus, ſiue porraceus, viridiuſculus nempe inſtar porri; dein iſatodes ex nigro viridefcens quo inſtruitur iſatis herba, vel glaſtum tinctoribus ſeruiens, tandem aerugineas obſcurior et ad atramenti nigredinem ſubinde accedens. Conſtat vero per experimenta a Bagliuo [2]) et aliis inſti-

1) Tab. de cholera p. 505. no. 14.
2) Diſſ. de bilis vſu et morbis.

inſtituta ſi bili admiſceatur quoddam al-
cali, eandem vix aliquid mutationis pat
in colore naturali, aut flauedinem eiu
ſaltem intenſiorem reddi, et per moran
temporis alicuius demum in fuſcum ver
gere. Ita oleum tartari per deliquiun
bili nil noui attulit in mixtione, elapſi
demum 24. horis color ad fuſcum tende
bat. Sal abſynthii adſperſum nullam in
principio mutationem produxit, poſ
24. horas color tabaci obſcurior. Spiri
tus C. C. mutauit colorem in flauum ele
ganter clarum. Talis ergo color bili
ſemper monſtrat eius alcaleſcentiam ve
naturalem, vel in maiori gradu praeter
naturalem. E contrario autem color vi
rideſcens, viridis intenſe, ex nigro viri-
deſcens, et niger prorſus infallibili ſigno
indicat acidum praedominans bili ad-
miſtum eſſe. Noui his coloribus ab aci-
di miſcela emergentibus quandoque ab
autoribus iungi vitellinum. Facit hoc
Cl. *Schultzius*, [3]) ipſe quoque *Bagliuus*
ab aceto, ſpiritu nitri, ſpirituque vitrio-
li adfuſo vitellinum colorem apparuiſſe
experimentis edoctus aſſerit. Sed bene
notandum eſt, niſi vitellinus ſtatim quid-
piam virideſcentis habuerit, poſt factam
miſtionem breui tempore liquorem ſu-
pernatantem, ſedimentumque intenſam
viriditatem acquiſiuiſſe, vt apud ipſum
Bagli-

3) Diſſ. cit. §. 5.

Bagliuum videre eſt, qui tamen et ſtatim affuſo bili fortiori acido viridem colorem natum refert, et a ſpiritu vitrioli etiam aerugineum. Non vero hic obiter haberi debet, quod *Hoffmannus* notat,[4]) omne acidum fortius praeſertim calore admoto ebullire cum bile, viridi colore ſtatim emergente, cum igitur calor in corpore praeſto ſit, ſponte intelligitur mutationes bili ab acido accedente euenientes tanto promptius in eodem ſuccedere, adeoque colorem dictum citius emergere. Atque ſic ſufficienter euictam eſſe acrimoniam bilis duplicem alcalinam et acidam crediderim; reſtaret concurſus ipſius bilis cum cruditatibus pituitoſis et viſcidis, in primis viis coaceruatis, quando vero exinde nullum acre ſtimulans, ſed ſi illae abundent bilis potius inertia et inuiſcatio exoritur, nullaque adeo cauſa cholerae, ille ad praeſentem tractationem haud ſpectat.

§. 13.

Choleram etiam inducunt draſtica purgantia et emetica.

Haberem quae fuſius eloquerer de metaſtaſi choleram aliquando inducente, quando nimirum vel morbidus fomes in viſcere quodam latitans, vel in omni humorum oceano oberrans, in ventriculum et duodenum deponitur, atque ibidem vellicante ſua acrimonia hunc mor-

 bum

4) Med. Syſt. Tom. I. p. 182.

bum ingenerat. Ita nempe *Syluius* e
ſuppurato pancreate ſuas domeſticas ſo
des vicino duodeno communicante *Ria*
linus ex fonticulo antea humorum quiſ
quilias acres recipiente, poſt ſui occlu
ſionem autem in Oceanum liquidorum
retrudente, ex quo in duodeni cauea
ablegatae fuerant, choleras notarun
Nolo vero huic argumento diu immora
ri, progredior potius viſis vitiis humo
rum inquilinorum corporis iubente or
dine ad remedia draſtica interdum inſta
veneni agentia, et venena ipſa. Nimi
certe abundat exemplis triuialis et tu
multuaria medicina, totoque die videa
homines, qui arreptum proprio ductu
vel illotis manibus acceptum validum
euacuans deglutiunt incurii, tumque ve
per vomitum vel per aluum vel vtraque
via ſtrenue inter ſumma ventris tormin
atque adeo ingenti copia reiiciunt liqui
da, vt non ſaltem vires exhauriantur ad
lipothymias vsque, ſed et ab irritatione
rudi neruoſae compagis, ſimulque ab
inanitione ſubitanea conuulſiones ingru-
ant. Communis haec methodus tonſo-
rum, balneatorum ac medicaſtrorum
circumforaneorum eſt, quando a dece
ptione cauere ſibi nequeunti plebeculae
vt ſanari ſe valido remedio ſentiat, dra-
ſtica emetica et purgantia exhibent, ſi-
multaneamque hyperemeſin et hyperca-
tharſin

tharſin, adeoque morbum cholerae valde affinem aut ſi mauis choleram ipſam eandemque artificialem inducunt, medicatione ab artis intemeratae regulis legibusque omnino valde remota. Non igitur difficile fuerit obſeruationi, quam de cholera ex ſuperpurgatione puluere valido a tonſore exhibito prognata conſignavit *Riuerius*[1]) magno numero inuenire parallelas, cui temerarios auſus hominum a ſacris Hygeae alienorum diligentius annotare placuerit. Nondum nempe dedidicere hi morborum artifices vſum radicis cyclaminis, laureolae, ſeminis ricini granorum tilli, gratiolae, colocynthidis, eſulae, tithymali gummi guttae, euphorbii etc. ſed potius ex eiusmodi apparatu arcana ſua parant, quae familiariter adhibere conſueſcunt, cum tamen ex eodem prouido conſilio rarius, ſaltemque forte pro hydropicorum curatione vnum vel alterum depromere ſoleant rerum periti. Vix etiam hi ſua faciunt chemica quaedam praeparata, aurum fulminans, turpethum minerale, et alia, ſed cum ipſo adeo mercurio dulci caute mercari docti, eadem relinquunt facile ſemi-doctis illis, qui potentius graſſari in vitam et ſanitatem humanam cupiunt. Rarius etiam ſagaciores medentum confugiunt ad tartarum emeti-

 cum,

1) Cent. II. obſ. 19.

cum, vina emetica, oxyſacharum, ſyr
pos emeticos, plurimisque in caſibus t
lia cum bonis aegrorum rebus fere negl
gunt, ne nomen ipſorum illum catal
gum medicorum ingrediatur, quos ſul
inde inter morborum cauſas proh p
dor! referendos eſſe, peculiari ſch
diaſmate monſtrauit *Hoffmannus*. A
vſitatiora purgantia, et ſi blandiſſimis r
omnis haud committenda ſit, ſecu
etiam adhibenda refertur equidem Ialap
pa, ſcammoneum, et helleborus nige
cuius fibrae quotidie vinis medicatis a
duntur: choleram interim ex vſu hell
bori vino infuſi notauit *Foreſtus* [2]) a
que priſco iam tempore *Galenus* com
mentatus in aphoriſmum *Hippocratis con
vulſio ex helleboro lethale* ſimile malu
ab eodem eueniſſe animaduertit, quan
quam hic albus magis quam niger accu
ſari debere videatur. Sunt omnino qu
haec aluum mouentia pharmaca bene fe
runt, ſunt quoque medici periti qui a
largiores horum doſes praeſcribendas fa
ciles habentur; at vero ſunt etiam co
puſcula debilia, delicatula, ſenſibilia e
irritabilia quae ipſis mirum quantum mo
ventur non ſine maximo valetudinis di
pendio. Igitur ſi merito fortiora pu
gantia adeo male audiuere Illuſtri *Hof
manno*, vt ea prorſus proſcribenda eſſe
med.

2) Lib. 18. obſ. 44.

medicina iudicauerit; ſique non ſine ratione illius veſtigia premens validioribus catarcticis virulentam indolem peculiari ſcripto attribuerit Cl. *Duttelius*; ſique nihilominus reſinoſa quaedam mitioris ingenii ſeruari debent in praxi, ſaltem tenerioris ſtructurae hominibus haec circumſpecte exhibenda ſunt, memini quippe non raro a jalappae puluere, a reſina eius amygdalis quamuis et vitello oui ſubacta, a puluere cornachino mediocribusque omnium horum doſibus, in iis adeo ex quorum habitu externo firmiorem inteſtinorum fabricam collegiſſent medici omnes, vomitiones et deiectiones numeroſas cum cardialgicis et colicis doloribus, temporariamque choleram fuiſſe excluſam. Magnum inde emergit generi humano beneficium quod monitore praecipuo laudatiſſimo *Hoffmanno* fere in deſuetudinem abierit, aut rarius ſaltem iam in vſum vocetur ab ignaris, vulgaris olim mos homini poſt praegreſſum iracundiae affectum propinandi vomitorium vel purgans, ad bilem commotam ſi diis placet, mature expellendam. Namque quando ira ſola cholerae ciendae ſufficit, eadem vero potentia etiam ineſt euacuanti validiori, nil mirum ab eiusmodi errore tanto maiori impetu ſurſum et deorſum humores exturbari, phlogoſinque ventriculo et in-

 teſtinis

teſtinis inferri, ac morbum hunc eousqu
increſcere, vt non niſi cum vita aeg
quandoque terminetur.

§. 14.

Et venena. Quid vero iam de illis corporibus na
turalibus dicam, quae non quandoqu
ſaltem, et in quibusdam hominibus v
draſtica purgantia et emetica, virulentiai
ſuam exerunt, ſed omni tempore et ſin
exceptione omnibus ſubiectis venena ha
bentur, illis certe in cholera excitand
primus, ſed quam maxime infamis debe
bitur locus. Sponte autem innoteſci
cum omnis cauſa cholerae ſit ſtimulans
inter venena huc ſaltem ſpectare acria e
corroſiua, interque ea praecipue mercu
rium ſublimatum et arſenicum. Superſe
deo labori illi lubens vt colligam ex Au
ctoribus eiusmodi paſſionum cholerica
rum horrenda ſpecimina, ſolae, (ſi to
aliae non haberentur, apud illos qui Me
dicinam legalem tradidere, caſibusqu
illuſtrauere), hic loci ſufficiunt relatio
nes, quae tractationi de cholera ſubiunxi
Hoffmannus, neque alias compilare in
tereſt. In genere vero mea quidem ſen
tentia nimii haud ſunt illi Pathologi, qu
conſiderantes choleram morbum adeo
cito ſaepe deleterium, etiamſi a veneno
ſtricte ſic dicto haud pendeat, omne acre
cholericum ob ſummam actiuitatem e

pro

proceps periculum quod infert, venenoſi
c quaſi arſeniculis ingenii eſſe aſſeuerant.
Huiusque ſane aſſerti veritas facillimo
opinor negotio poteſt comprobari, atque
proinde rectiſſime ſcripſit Cl. Chriſtianus
Vaterus [1]), non acuendum eſſe ferrum,
neque venena per artem paranda, naſci
enim talia in ipſis viſceribus noſtris quae
robuſtiſſimos, et in flore aetatis conſti-
tutos, ſubito vita priuent, exemplo
paſſionis cholericae. Decumbant ſcilicet
in eodem conclaui duo homines illis
ſymptomatibus adfecti, quae cholerica
paſſione laborantibus accidere conſue-
ſcunt. Patiatur eadem vnus a dato arſe-
nico, alter ab ira progreſſa, et bile com-
mota, acrique et putrida reddita. In-
grediatur hoc conclaue medicus artis ſuae
peritiſſimus, audiat a collega quodam,
qui antea inquiſiuit ſedulo omnes circum-
ſtantias, felixque cauſas diuerſas iam de-
texit, vnum ab hac, alterum ab illa cauſa
aegrotare. Callidiſſimum illum magnum-
que Apollinem ego ſum habiturus, ſi
viſis in ambobus ſymptomatibus truculen-
tis ad amuſſim ſibi inuicem reſpondenti-
bus, certo determinare auſus fuerit, quis
eorum a veneno externe illato, quis ab
interno laboret. Sane niſi vere conſtet
venenum exhibitum eſſe, ſola veneni dati
ſuſpicio

1) In introitu diſſ. de cholerica paſſione.

ſuſpicio, notaeque illam mouentes hi
loci nil lucis affundere videntur. Subi
tanea virium proſtratio euenire poteſt i
cholera ſine veneno; nauſea et frequen
tes vomitiones ab vtraque cauſa fere pa
res; bilioſae ab vtraque; ſemper euomi
tur bilis ſtimulo perdurante, ſi content
ventriculo ſunt expulſa, frequentia e
atrocia vomitionum adeo poteſt eſſe vr
gentior, ſi bilis acris maiori copia peccet
et arſenici dati doſis fuerit mediocris
Dolores eorumque gradus metiri difficil
et impoſſibile. Sint magis rabidi ab arſeni-
co quam a bile, quis aegris ambobus ſimu
eiulantibus in vno maiores diſtinguet
gradu minoribus alterius, poteritque
forte qui hos patitur, ſi minus patien
fuerit natura acerbiores effundere quere
las, quam qui illis affligitur. Nihil ergo
video diſcrepantiae ipſiusque mortis in
ſtantis ſigna anxietas horrenda, pallo
vultus, artum glacies, ſudores frigidi
pulſus paruus contractus intermittens
conuulſiones, lipothymiae, ſingultus
erunt eadem; atque aeque cito morten
experiri poterit aeger a veneno inquilin
bile, quam a veneno arſenicali extus illa
to. Si vtrorumque cadauera ſecentur
erit facies ventriculi et inteſtinorum
eadem prorſus, gangraenoſa; ſaltem i
vno deprehendetur puluis albus arſeni
cum prunis impoſitum alliaceo foetor
ſeſ

ſeſe oſtenſurum, in altero bile tincta deprehendentur inteſtina, amurcamque flauam, atram, viſcidam, acrem non minus vere veneroſam continebunt. Si in vtrisque morbus ſanabilis egoque aduocarer ocyus, auderem adeo polliceri aegro qui hauſiſſet arſenicum aeque citam vel et citiorem medelam, dato oleo et lacte per ſuperius et inferius guttur, quam illi qui a cauſa bilioſa aegrotaret. Memini horribilem choleram ab arſenico intra quatuor horas curatam, facilemque et extemporaneam talem medelam multis aegris fructuoſam habet *Hoffmannus* [a]). Si vero bilis copioſa et acris picea tenacitate adhaereret inteſtinis, valuularumque latibulis innidularetur, atque ita perpetuo lancinaret irritaretque fibrillas nerueas, neque ſtatim abſtergi et eliminari poſſet, diuturniorem omnino curationem haec flagitatura eſſet. Velim hic loci cum cura expendantur ea, quae habet Cl. *Degnerus* tractatu de dyſenteria bilioſa affectu Cholerae agnato. Symptomatibus morbi ſui recenſitis, quae fere eadem eſſe dicit ac Cholericorum. *Haec omnia,* inquit, *ſi coniunctim ſumamus, et ſimul ponderemus quam ſubito et intra quam paucos ſaepe 3. 4. dies ea omnia eueniant,* non

a) Med. Syſt. Tom. IV. part. I. cap. de inflamm. Ventriculi.

non vana nobis naſcitur ſuſpicio, tales h[illegible] mines veneno aliquo necatos eſſe; omn[illegible] enim veneni effectus hic adſunt, quibus [illegible] vt corpus citiſſime funeſto modo mutetu[illegible] corrumpatur et mortificetur [3]). *Id affi[illegible] mabunt omnes qui tractarunt homines a[illegible] ſenico necatos. Notus eſt mihi vir, q[illegible] graſſante dyſenteria obiit memoratis ſyn[illegible] ptomatibus, cumque eum vxor perpet[illegible] odio proſecuta fuerit, et iurgiis exceperi[illegible] pro certo aſſeuerari nequit, an morbo d[illegible] ſenterico an veneno dato perierit cum am[illegible] venena dyſentericum et arſenicale ſimile[illegible] edant effectum* [4]). *Si omnium venenoru[illegible] effectus examinemus, nullum mihi notu[illegible] eſt, ad quod modo dicti effectus et ſympt[illegible] mata in corpore humano propius accedan[illegible] quam illud quod arſenicum appellamu[illegible] ab eo enim aſſumto omnia ad amuſſim eu[illegible] niunt, quae in dyſentericis deprehendu[illegible] tur, aeque breui tempore etiam venenu[illegible] dyſentericum et arſenicum corpus d[illegible] ſtruit* [5]). *Ab horum effectuum ſimilitud[illegible] ne non inepte cum Hermeticis locuturu[illegible] ſtatuo acre venenoſum dyſentericum arſ[illegible] nicalis naturae eſſe* [6]), *ſedes vero vene[illegible] huiusque animalis eſt bilis* [7]). Atque a[illegible]

tiqui[illegible]

3) §. 54.
4) §. 55.
5) §. 57.
6) §. 58.
7) §. 61.

tiquiſſimo iam tempore inter Graecos *Aetius* id quod in hoc morbo cholerico lienum corpori eſt tanquam venenum nſideno inteſtina rodere pronunciauit [8]. llos vero recentioresque ſequens Nicol. *Piſo* dudum ante *Degnerum* ſcripſit. *Cholerae cauſa eſt bilis, quae in ſuo folliulo vel in iecore vel circum inteſtina ſtoiachumque cumulatur, cumque ſupra iodum aucta naturae grauis eſſe coeperit, uc illuc impellitur, vt ea perculſi toxiım ſe bibiſſe putent.* [9]. Neque minus Cl. *Bohnius* [10], adeo ex inſpectione cauerum determinatu valde difficile proeſſus, an ex veneno hauſto, an a maignitate intrinſeca quis mortuus fuerit, um ſymptomata externorum et intus enitorum venenorum ſibi inuicem ſint ommunia, in huius rei fidem motus umorum vitioſos et impetuoſiores apud gros cholericos obſeruandos allegat, ıos *Fernelio* teſte ac ſi toxicum illi biſſent inualeſcere, primasque vias, oria vitalia et totum corpus ad interitum que exagitare ait, atque ſimul ad horndas Cholericorum hiſtorias prouocat Hippocrate V. epid. t. 4. et 10. recenſi-

8) Tetr. III. Serm. I. cap. 12.

9) De cognoſcendis et curandis morbis lib. III. c. 13.

10) De officio medici duplici Part. II. c. 6.

cenſitas, de quarum poſteriore Valeſi
pronunciarat, magnum inde exemplu
eluceſcere venenorum, quae in noſtı
corporibus generari ſolent. Nolo h
loci omittere *Borrichium* [11]) ſymptoma
cuiusdam Iuuenis enarrantem eousq
atrocia, ac ſi a veneno aſſumto profeċ
eſſent cum tamen ſaltem bilem acerrima
cauſam haberent, quam non raro ita i
feſtare ventriculum ſcribit, ac ſi ven
num aſſumtum eſſet. Atque qui de bi
medicina et veneno corporis diſſertati
ne peculiari egit *Hoffmannus* cholera
habet falſo a veneno deriuatam atque no
niſi a bile acerrima et cauſtica producta [12]
ibidemque verba notabilia Reyes adduc
Quid ergo inquientis *ſimilius inueniri p*
terit aliis ſymptomatibus, quae de vene
intoxicato deſcribuntur ſiquidem ea in ch
lera morbo a bile orto fere omnia obſe
uaui [13]). Meretur quoque legi de bi
venenum aemulante Iuriſprudentia m
dica Cl. *Alberti* [14]).

§. 15.

Sedes cholerae. De vera ſede cauſae proximae chol
ram excludentis, morbis adeo ipſius ſu
iect

11) Act. Med. Haffn. Tom. III. obſ. 36.
12) Med. Syſt. Tom. IV. part. III. p. 598.
13) In camp. elyſ. iucund. quaeſt. quaeſt. (
p. 856.
14) Part. II. p. 189.

ecto, non vna eademque Pathologis eſt
ſententia. Verum nonnulli re ipſa con-
fundunt loca cauſam irritantem ſuppedi-
tantia, et alii iterum loca excretionibus
materiem praebentia, cum ipſo loco cui
acre irritans inhaeret, cuique antea abſo-
lute inhaerere debet, vt morbus poſſit
enaſci, quem qui determinare rite vt
decebat ſatagunt, iterum varium ſibi fin-
gunt. Peccant opinor hepar cum folli-
culo felleo, et pancreas cum ſuo ductu
allegantes *Syluius*, *Ethmullerus*, *Gliſſo-
nius*, *Bianchi.* Peccant quoque qui in
toto corpore vitium ponunt et maſſam
humorum omnium inculpant. Neque
mea ſententia bene ſe gerunt qui cum
Galeno, *Aretaeo*, *Helmontio*, et aliis vel
ventriculum ſolum, vel bina orificia vel
vnum eorum, praecipue pylorum, vel
excluſo ventriculo duodenum cum parte
ieiuni, pro circumſcripta quaſi ſuis limi-
tibus regione habent, in qua tyrannidem
ſuam aegritudo exerceat. Neque tandem
bene ſe gerit otioſa nil certi aſſerere au-
dentium fluctuatio, cui forte occaſio-
nem dediſſe potuit. *Celſus* [1]) morbum
hic inter inteſtina ſtomachumque verſari
aſſerens, ita vt cuius potiſſimum partis
ſit, non facile dici queat. Si omnia
phoenomena expendantur, quam accura-
tiſſime,

1) Lib. III. cap. XI.

tiſſime, cholera certe morbus deprehen ditur et ventriculi, et duodeni, cauſa nimirum omnes antecedentes quae acri moniam irritantem pariunt examinando hanc poſtquam in ventriculo cumulat eſt, vel in duodenum depoſita demum proxime in haec viſcera agere ſuo ſtimu lo, conuincimur. Neque refert an bipar titum ſit in duodeno et ventriculo acri moniae huius imperium, an illa quam maxime reſident in ventriculo ſolo, an tenax adhaeſerit pyloro, an inniduletu flexurae duodeni, cum irritatum duode num ventriculus ſuccenturiatus facil ipſum ventriculum, irritatus ventriculu facile duodenum in conſenſum trahat vniusque conuulſiuo motu ſopito, alte rius etiam ſtricturae et tenſiones ceſſent Animaduertentibus ſuperne et inferne excreta perpetuo bilem educere, ſiue ſolam, ſiue cum aliis impuritatibus remix tam, videbuntur omnino addi debere ductus biliferi cyſticus et choledochus irritabiles admodum, et dum morbus praeſto eſt certiſſime ſimul cum ventri culo et inteſtinis conuulſi; at quia eſſen tiam morbi conſtituit vomitio et diar rhoea, neutra vero nuda irritatione e conuulſione ductuum horum excitatur licet haec cauſam irritantem ventriculo et duodeno ſaepe inferat, perſpicue ap paret, in proprios vtrique villos nerueo

agere

agere illam debere, vel minimum irritationem ductuum biliferorum propagari debere ad ventriculum et inteſtinum vt emergant phoenomena quibus praeſentibus adeſſe dicitur cholera. Me certe triſtis ſenſatio abunde docuit, partem primario affectam fuiſſe duodenum, cauſamque rabioſam ibi hoſpitantem, ſeditione quaſi vicinorum mota, et ſuperiores tumultus in ventriculo excitaſſe, et deorſum extenſum reliquorum inteſtinorum tenuium tubum ad inquiem et turbas ſollicitaſſe. Praeter doloroſas afflictiones enim, quae ſub cordis ſcrobiculo verſus vmbilicum excurrentia experiebar, non immunis eram ab illis quae in aegro ſuo cuius morbum enarrat olim notauit Illuſtris noſter de *Helwich* [2]), *Tametſi vero* inquiens *ſtomachus et inteſtina mire torquerentur, immanior tamen cruciatus praenuncians inſtantes vomitus, et ſedes, ab aegro ſentiebatur in regione lumbari dextra, vbi inteſtini duodeni ſitus, idque documento eſt illud praecipuam huius mali ſedem eſſe.*

§. 16.

Mirum videtur nonnullis ſolis vomitionibus et deiectionibus tam enormem, et niſi oculis vſurparetur, incredibilem pene *Profuſiſſimarum excretionum Atiologia.*

P 2

2) Hiſt. morb. Vratisl. 1702.

pene liquidorum vim ex corpore educ
vt breui quandoque duarum vel triu
dierum ſpatio, deperdito ex vaſis omniu
generum vitae commeatu, ſucculentiſſ
mus antea homo ſubito flacceſcat, atqu
extenuatus, exſuccus, marcidus, vixqu
oſſibus haerens conſpiciatur. Illi aute
quos hoc phoenomenon moratur, nc
bene intelligunt actionem ſtimuli, h
enim rite expenſa, ſimulque fabri
omnium partium in quas illa extendit
probe conſiderata, omne negotium f
cile explicatur. Ditiſſimus neruis cu
ventriculo omnis inteſtinorum tub
ſumma pollet ſenſibilitate, exquiſitim
que ſuarum membranarum conſen
quare irritatione leuiſſima accedente ſt
tim ſtringuntur et conuelluntur villi il
quibus immediate inſidet cauſa irritan
non autem in iis ſubſiſtit ſtrictura et co
uulſio, ſed longe lateque ſurſum deo
ſumque idem motus innumerabilibus ali
villis inducitur, adeo quidem, vt ab a
fecto ſenſim toto viſcere ventriculi
inteſtinorum, ad omnia viſcera reliq
abdominis propagetur. Primus itaq
praeternaturalis Periſtalſeos deorſu
magis intenſae, ſurſumque inuerſae e
fectus eſt excuſſio violenta omnium ca
ventriculi et inteſtinorum contentoru
cumque etiam ſecundum naturam diue
humores hinc in id cauum confluan
atq

tque in eodem ſuarumque valuularum
ıtibulis ingens ſarcina recrementorum
x ingeſtis natorum ſtabulari queat, non
ıediocris concipi poteſt materies excre-
ionibus per ſuperiora et inferiora ſubſe-
uentibus ſeruiens. Haec vero domeſtica
xiſtens, etiamſi prorſus eiecta fuerit, non
roinde profuſionibus finem facit, aliun-
e quippe iugiter noua aduehitur, nam-
ue lege perpetua in corpore noſtro
abilita, ad illam partem concitatur lar-
ior humorum affluxus, in qua viget et
erdurat irritatio, quae ſi ponatur circa
entriculum et duodenum, aderunt
ımeroſa oſtia, per quae ex diuerſis fon-
bus allecta et adducta fluida magna copia
ı caueas illorum viſcerum deponantur.
erdurantes ſcilicet conſtrictiones et con-
ılſiones ventriculi et inteſtinorum
ıctum choledochum cyſticum et wir-
ıngianum ſimul ſollicitantes et concu-
entes emungunt exprimuntque omnem
lis et ſucci pancreatici apparatum, qui
hepate veſicula et pancreate ſecretus
aeſto eſt, ipſaque expreſſione largio-
m illius ſecretionem proritant, ſicque
ouentum perpetuum aduocant, qui
nitionibus et deiectionibus queat eiici,
ım ſimul ipſa concuſſio violenta abdo-
inis quae ſub his excretionibus acci-
t commeatum adfluentem inuitat atque
auget. Patent vero praeter hos ſolemnes

 gran-

grandioresue canales per totam interio rem ventriculi et inteſtinorum ſuperfi ciem minutuli equidem, ſed innumera biles prorſus tubuli lympham tenuiſſima plorantes, qui ſe ad eructandam, ipſa rudius inſtigentur immenſam eius copia ſuppeditant. De porulis cruſtae villoſa loquor, arteriolarum exhalantium finibu ceram myſitianam exuto rubro color quandoque transmittentibus. Ex h naturaliter exudat laeuis ille et blan dus humor lubricationi internae et ir unctioni ventriculi inteſtinorumque ſe cundum naturam deſtinatus, cum muc a glandulis copioſiſſimis ſecreto, materien ſuggerentibus a tergo locatae vaſculoſa tunicae arteriolis. Sed arteriolae vaſculo ſae tunicae ventriculi propagines ſunt a teriarum gaſtricarum ex coeliaca emerge tium, vaſculoſae vero tunicae inteſtino rum arteriolae ſunt capillares arteriaru meſentericarum ſuperioris et inferiori Patet ergo per poculos cruſtae villoſae huius villi irritentur, effluere poſſe allect liquida tenuiora omnia, quae per ſyſten arteriae coeliacae et arteriarum meſente ricarum feruntur; hocque citius euacuat quam aliae vicinae grandiores arteria euacuantur, maximam partem ſanguin ex corde ſiniſtro in aortam pulſi eo magi determinari, aliasque arterias parciu impleri. Igitur tandem conſequitur

per

perdurante excretione per ventriculum et inteſtina omnia fere omnium ſyſtematum arterioſorum liquida per has vias emulgeri et effundi poſſe, venis demum vix accipientibus quod cor verſus reducant. Quam belle eapropter licet omnis huius aetiologiae quam expoſui hactenus prorſus ignarus *Aetius* nihilominus pronunciauit, venenum inteſtina et ventriculum rodens humores ex vniuerſo corpore attrahere [1]). Atque in his rectius omnino ſeſe geſſit, quam recentiores quidam Pathologi, qui videntes eminentem adeo fluidorum iacturam, quam omnia vaſa totius corporis ad inanitionem vſque patiuntur, in eam abierunt ſententiam, in omni ſanguinis oceano latitare aliquem fomitem qui in inteſtina deponatur ſenſim, ibidemque rodente ſua indole excretiones proritet. Ita praeter rem Cl. *Sennertus* nonnunquam ex toto corpore et ex venis omnibus bilioſum et flauum humorem in ventriculum confluere perhibet [2]). Ita ſine ratione *Williſius* qui humorem peccantem neutiquam eſſe bilem vel ſuccum pancreaticum vel alium intra ductus inteſtinales genitum contendit, ſuccum neruoſum et nutritium in craſi vitiatum in maſſam ſanguineam redundare et deinde ex ea verſus

P 4 ſtoma-

1) Tetr. III. Serm. I. c. 12.
2) Med. Pract. lib. III. Part. I. ſect. II. c. 13. p. 161.

ſtomachum et inteſtina per vaſa coeliaca transferri autumat [3]). Longe elegantius autem noſter olim Illuſtr. de *Helwich* ſi eum bene intelligo, cum tanta ſaepe vtraque via in Cholera expurgetur humorum copia vt incredibile ſit eam omnem in primis viis haeſiſſe, ſuſpicionem naſci ait, ex maſſa ſanguinea non minimam ſentinae huius partem per arterias ad ventriculum et inteſtina defluere [4]). Atque omnino ita ſe res habet, ſemper vero diſtingui debet inter excretionum cauſam, et excretionum materiem; cauſtica quippe et venenoſa eiusmodi acrimonia, quae cauſam praebet cholerae, non bene concipitur latitans in ipſo ſanguine, neque vaſorum ac vaſculorum tenellulorum fabrica eam ferret ſine praeſentaneo hominis exitio, ſique adeſſet vere aliis omnino notis ſeſe deberet manifeſtare vtpote delicatula pulmonalia vaſcula pulpamque vaſculoſam cerebri celerrime eroſura. Rectiſſime, ea propter *Pitcarnius* fermentum intra vaſa bilem et ſuccum pancreaticum copioſius ſecerni faciens et inquinans reiicit, idque in ventriculo potius ex aſſumtis aceſcentibus et putreſcentibus generari, haerensque ibi nocere ac ſtimulando fibras exprimere liquida aſſeuerat, quae parua copia bilis

3) Pharnaceut. Rat. Sect. III. c. 3.
4) Hiſt. Morb. Vratisl. 1702. p. 123.

bilis infecta efficiant vt omnia reiecta amarulenta ſapore praedita bilioſa videantur [5]).

§. 17.

Febris Cholerica.

Operae pretium his omnibus excuſſis, nunc eſt, peculiari ſtudio febris mentionem iniicere, quae ſymptomatum comitatui quo ſtipata incedit cholera, iungi ſolet; cum et in hoc morbo, vt in aliis multum omnino referat, an febris ipſi adſit, an minus. Nil vero mihi negotii hic eſt cum cholera, quae vt ſymptoma febri qualicunque, morbo principi complicatur, quam licet mali moris plerumque, tamen etiam quandoque criticam eſſe poſſe, *Hippocrates* [1]) et *Galenus* [2]) annotauit. Neque mihi res eſt cum febribus choleram mentientibus, quales de protei formi febris intermittentis genio agens deſcribit *Mortonus* [3]), quae ſtato tempore vomitionibus et deiectionibus doloroſis ingruebant, cortici vero peruuiano cum laudano remiſto, vt obſeruationes adiectae docent, obedientiam praeſtabant. De febre quae cholerae ſymptoma eſt, ſaltem vt agam, inſtitu-

 tum

5) Element. Med. lib. II. c. 18.
1) In coacis praenotionibus.
2) Meth. Med. VII. c. II.
3) Tom. II. Exercit. I. cap. IX. p. 108. 118. 119. 120. 143.

tum meum ſibi depoſcit, ad quam obſe[r-]
uandam non omnes ſatis attenti fuiſſ[e]
videntur, dum eam vel fere nunqua[m]
adeſſe, vel ſemper adeſſe perperam con[-]
tendunt nonnulli. Mirum eſt, qui *Boer[-]*
haauii iudicio lectam ex priſcis et ſu[a]
etiam etate recentioribus ſcriptoribu[s]
libro *de cognoſcendis et curandis morbi[s]*
materiem exhibet, *Piſonem*, choleram
dicere affectum acutum, ſed fere ſine fe[-]
bre [4]). Patet ergo ſatis multos veteru[m]
et *Piſonis* aetati propiorum ſcriptoru[m]
febris ita oblitos fuiſſe, ac ſi raro au[t]
nunquam ſeſe apud laborantes choler[a]
manifeſtaret. Eam inter alios *Foreſtu[m]*
tanquam plerumque praeſentem conſide[-]
rare, inde colligi debet, quod quando[-]
que ſaltem abeſſe in cholera febrem i[n-]
edicat [5]). Morbum hunc cum rigor[e]
coepiſſe refert *Williſius* [6]), quis ver[o]
Lectorum hic non cogitaret de febr[e]
ſed rigori illi neutiquam ſucceſſiſſe calo[-]
rem et aeſtum ait, quia ſanguis ſucci alte[-]
rius inuadentis diluuio pene obrutus ſe
recolligere et emergere nequibat, v[t]
febriliter efferueſceret. Longe vero ali[-]
ter ſentiens Ciuis Williſii Cl. *Syndenha[-]*

mu[s]

4) De cognoſcendis et curandis morbis cap d[e]
cholera.

5) Obſ. Lib. XVIII. p. 189.

6) Loco cit.

nus [7]), inter ſymptomata quae deſcribit,
iſertis verbis pulſum celerem ac frequen-
em, cum aeſtu et anxietate non raro
tiam paruum et inaequalem recenſet,
ui ſuffragatus cum *Sennerto* [8]) *Ettmulle-*
us [9]), dum hiſtoriam cholerae tradit,
amque utrique pulſum celerem et fre-
uentem non omittunt. Ita quoque
entilius [10]) Cylindri cholera aegrotantis
ulſum celerem et debilem fuiſſe notat.
tahlius et eius ſectatores communi inter
e conſenſu omnes, adeo ipſi febrium
atalogo addunt choleram, atque quoties
ebres bilioſas habent, febri ardenti ſeu
auſo febrem cholericam ſemper ad latus
onunt, praeſumque ſuum febrilem et
elerem et frequentem conſtanter ipſi
ibuunt. Inter eos eleganter animad-
ertit Cl. *Iunckerus* [11]), ſcriptores medii
eui et proximorum ſeculorum aſſerere
holeram morbum ſine febre fieri, et
amen aegrum ſubito perimi. Sed illos
on obſeruaſſe inquit, quod talis cholera
orridis frigoribus aegros exagitet, cum
rauiſſis angoribus, vt aeſtui (a quo emi-
enter febrem ſolent nominare) non
detur

7) Operum p. 216.
8) Med. Practicae lib. III. Part. I. Sect. II. c. 13.
p. 162.
9) Cap. de cholera.
10) Eteodr. p. 244.
11) Conſp. Med. Tab. LXI. p. 505.

detur locus, et illa congeſtio ad interior
interea inflammationem inducat. Nequ
minus qui aliter toties a Collega ſuo diſ
ſenſit Illuſtr. *Hoffmannus* cholericam fe
brem ardenti etiam iunctam habet, diſtin
guens eam in acutiſſimam, et minus acu
tam, remittentem vel intermittentem, a
quotidianae tertianaeque continuae ty
pum ſeruantem [12]). Adfert quoqu
quemadmodum iam laudatus *Mortonus*
hic non omittendus *Riuerius* [13]), exem
plum talis febris cortice perſanatae [14])
Forſan autem in minus acuta tali febr
cholera interdum ſaltem eſt ſymptoma
non morbus; cum in cholera acutiſſim
febris acutiſſima ſit ſymptoma, atque in
termittens et periodica cholera, laruat
haberi debeat febris intermittens. Ve
rum quod valde mirum, alio loco vb
choleram iterum et ſeorſim dataque oper
pertractat *Hoffmannus* et truculent
omnia ſymptomata accuratiſſime recen
ſet, nullam prorſus mentionem febri
iniicit [15]). Inter recentiores ſcriptore
quoque *Teichmeyerus* Febrem interdum
choleram praecedere, interdum ſubſequ
funeſtamque haberi choleram memorat

quae

12) Med. Syſt. Tom. IV. part. I. p. 369.
13) Operum p. 508.
14) Med. Syſt. Tom. IV. Part. I. p. 369.
15) Tom. IV. Part. III. cap. de cholera.

quae in principio febrium acutarum contingat [16]). Ego quidem ſatis expertus fui arctum et infauſtum cholerae cum febre connubium, dumque morbi huius ingenium propria et periculoſa valde experientia plenius edidici, ac ex alienis aegrorum meorum corporibus noueram antea, atque ſcripturus de hoc argumento id diligenter meditatus ſum, non bene capio, quomodo febris abeſſe ab hoc morbo queat, maxime ſi is paulo grauior fuerit. Ad generales cauſas febrium poſt obſtructionem capillarium acre irritans refert omnis moderna Mechanicorum theoria, vbicunque illud in corpore haeſerit; totiesque longe benignius acre quam cholericum eſt, acutas et funeſtas febres proritat, quidni hoc quod toxico ſimile habetur, febrem produceret. Praeterea ſi ſtimulus leuior etiam, ſed diutius perdurans, atque praecipue inſidens parti neruoſae febrem excludit, quomodo illa abeſſe poſſet, ſenſibiliſſimis membranis neruoſis ventriculi et inteſtinorum acerrimo ſtimulo inſidente, vix apparet. Accedens poſtea validiſſima concuſſio quam experitur totum corpus, conuulſo ventriculo iuuare omnino debet celeriorem in orbem progreſſum ſanguinis per vaſa omnia, ſicque ipſam febrem intendere.

Nonne

16) Diſſ. de cholera §. 23.

Nonne vero tandem nata in cholera grauiore ſtaſis humorum in apicibus arterioſis, partium primario affectarum, et exinde ſequens inflammatoria diatheſis et inflammatio ipſa neceſſario febrem inuoluit? quae glacie externum corporis habitum perfundente, in interioribus quorum incendium acute ſentit aeger, tanto fortius ardet. Auſim itaque contra omnes ſecus ſentientes aſſerere, in omni cholera cuius irritans cauſa non mature tota ipſis morboſis motibus excutitur, et ex corpore eliminatur, febrem neceſſario accedere, quoque illa grauior fuerit, aut pertinacius inhaeſerit, eo grauiorem hanc et periculoſiorem reddi. Id quidem per mechanicas et phyſicas neceſſitates ita euenit, ita quidem vt ſibi ipſis contradicere quandoque debuerint, qui choleram ſine febre eſſe perhibuerunt, alio tempore veriora edicere rerum vſu coacti. Valde certe memorabile eſt *Piſonem* ipſum qui choleram affectum acutum dixerat fere ſine febre, dum ſigna dein eloquitur et decurſum morbi, vltro pulſum celerem et frequentem diſertis verbis commemorare [17]).

§. 18.

17) De cognoſcendis et curandis morbis lib. III. c. 13. p. 72.

§. 18.

Supereſt momentum aliquod choleram concernens, mea ſententia commemoratu digniſſimum, et in praxi ſane neceſſarium valde, et vtiliſſimum obſeruatu, quod tamen inculcatum quod ſciam a nemine Auctorum fere ſolus cum cura annotauit cordatus *Sydenhamus.* Scilicet a variis cauſis omni anni tempore accidere poteſt cholera, ſed ſi a venenis excitatam excipias, nulla ſeorſim magis expendi debet, ſegregarique a ſpeciebus aliis, quam quae inuadit aeſtiuo tempore, et praecipue menſe Auguſto. Scripſerat iam *Hippocrates* Coris in aeſtatem praecipue incidere choleram [1]) ſuam vero obſeruationem accuratius explicaturus recentioris aeui *Hippocrates* Londinenſis, *qui ab ingluuie*, inquit, *ac crapula nullo temporis diſcrimine paſſim excitatur affectus, ratione ſymptomatum non abſimilis, nec eandem curationis methodum reſpuens, tamen alterius eſt ſubſellii. Quisquis nempe cholerae morbi legitimi phoenomena ſtudioſe collegerit, fatebitur morbum iſtum qui quouis alio anni tempore inuadit, quamuis ex eadem occaſione prognatum, atque eorundem ſymptomatum nonnullis ſtipatum ab hoc noſtro toto coelo diſtare.* [2]) An idem hoc introſpexit

Cholera aeſtiua altioris eſt indaginis, ſpeciebus huius morbi reliquis.

1) Popul. VII. no. 40.
2) Sect. IV. c. 2.

xit forte *Trallianus?* *Si malum*, inquiens, *a cibis ob copiam corruptis*, *propri choleram non nominant?* [3]) non audeo aſſerere. Quicquid ſit, id ſaltem certum eſt, hunc morbum de quo data opera agit *Sydenham* choleram *legitimam* ipſ dictam, vel *aeſtiuam* recte dicendam ſumme ſonticum eſſe mali genus, cum interea ex obſeruatione *Piſonis*, [4]) ce lerrime ad ſtatum naturalem reuertantu aegri, ſi ob copiam ciborum fuerit ob orta cholera, quanquam huius modi affe ctus etiam ad eius mentem Tralliana ſententiae ſine dubio accommodatam proprie cholera haud nominetur. Minu eſſe periculi ſi ab aſſumtorum vitio aegri tudo pendeat *Riuerius* quoque aucto eſt, [5]) idem inculcant alii. Valde au tem mihi videtur veroſimile, aeſtiuam e imminente autumno affligere ſolitar choleram primarium ortum ſuum debe re bili, caloribus aëris athmoſphaeric copioſius generatae, commotaeque e effuſae copioſius in duodenum, per ſua cauſas, ac ibidem acrimoniam contra henti, in hominibus maxime cholerici et iuuenilem aetatem ſupergreſſis, lic ingeſta penitus excluſa nolim. Fallo ſummopere aut mecum apprime conſe

t

3) Lib. VII. c. 14.
4) Lib. III. p. 75.
5) Operum p. 287.

it *Sennertus*, [6]) quando choleram cum *Hippocrate* familiarem eſſe dicit iis qui iuuentutis annos exceſſerunt atque in ea aetate verſantur, quam Galenus cum autumno comparat atque deinde haec annectit. *Vt enim in autumno flaua bilis aeſtatis caloribus collecta magis aduritur, ita et aetas quae iuuentutem ſequitur, non modo bilem colligit, ſed et bilioſum humorem qui ex iuuenili aetate reliquus eſt magis aſſat, vnde cholera frequentius gignitur.* Bene noui, cum hoc tempore vbique proſtent fructus horaei communiter ab Autoribus eorum incautam comeſtionem fere ſaltem pro cauſa morbi allegari, et bilem quandoque prorſus ſilentio praetermitti, qua in re ipſe adeo peccat *Pitcarnius*, [7]) qui poſt cibos in ventriculo putreſcentes, a ſolis fructibus horaeis morbum deducit. Verum contra eum et alios cum eo facientes animaduertendum eſt curatius, quod cum *Williſio Sydenhamus* monet morbum ceſſare graſſari, etiamſi eſus fructuum horaeorum perduret, vt adeo in iis cauſa ſufficiens haerere nequeat, ſed in aere calido rectius ſuccisque corporis inde mutationem paſſis, illa collocetur.

§. 19.

6) Med. Pr. Lib. III. Part. I. ſect. 2. c. 13.
7) Elem. Med. cap. de cholera p. 164. 165.

§. 19.

Cauſarum differentium cholerae diagnoſis.

De diagnoſi morbi praeſentis mult edifferere ſuperuacaneum, cum vel ex ſola hiſtoria morbi in antecedentibus expoſita ea peti poſſet. Solae vomitione et deiectiones ſimul adfligentes, aut ſeſ mutuo inſequentes, vno eodemque im petu, cum ventris dolore, ipſum adeſſ teſtantur, diriſſima ſymptomatum ſocio rum caterua eius ſubito quandoque in creſcentem malitiam, pedetentim ple nius docente. Cauſarum vero morbi di verſarum ſigna exactius noſſe multum in tereſt, vt felicius eas e diametro oppu gnando aegris medeamur; de hac igitu diagnoſi pauca in medium protuliſſe iu vabit, quanquam plurima huc ſpectanti ex antecedentibus etiam queant elic Acre cholericum cum aëre hauſtum co gnoſcimus equidem ex epidemia, dolen dum ſaltem quod characterem eius ſpe cificum, vt in aliis morbis epidemic determinare vix liceat; quare ſaltem re mediis generalibus diluentibus, mulcen tibus et obtundentibus illud eneruar poterit medicus, niſi forte quando a priori ingenium illius haud aſſequitu caſus felix, ſimilesque illi plures fauſ effectus et euentus verum antidotum d cuerint. Quodſi vero cholera ex de ctis diaeteticis, alimentorumque cop miſcela, degeneratione in acrimonia acida

cidam alcalinam, ſalſam; potulento-
ımque copia aut praua qualitate enata
ıerit, a poenitente et peccata ſua ſince-
e confitente aegro, aut amicorum ad-
antium ſermonibus, excretorumque
xamine, cauſae indolem medicus addi-
cet; neque aliter refrigeria corporis ex-
erna admiſſu aëris, et interna per po-
ım gelidum glacie adiecta aliquando fri-
idiorem redditum, poterit intelligere.
Iumorum inquilinorum et bilis praeci-
ue vitia ſeſe produnt indole, et inſpe-
tione eorum, quae per ſuperius aeque
c inferius guttur reiiciuntur; opus ve-
o quam maxime eſt, vt bilis acrimonia
b acido vel alcali dominante excluſa at-
endatur accuratiſſime, et a ſe inuicem
iſpeſcatur, cum alioquin facile in me-
endo errores committantur. Acida in-
eſta vel aceſcere apta, ructus acidi, vo-
nitus ſaburrae ſaporem acidum et corro-
ıuum aliquando ori tranſitu ſuo infe-
entis, dentesque ſtupefacientis, quan-
uam materies bilioſa eſſe videatur, fa-
ile praeeminentem acrimoniam acidam
ndigitant. Sique vt verbis *Baglivi* vtar,[1])
no excluſa excrementa videmque in co-
ore mutata et ad viridem aeruginoſum
igrum accedentia, id ab acido copioſo
naligno vitriolico, corrodente bili im-
niſto factum eſſe credamus. Neque

Q 2 omit-

1) Operum p. 441.

omittendus peculiaris prorſusque diuer
ſus a foetore naturali acidus nidor ſcy
balorum aluinorum, narium propin
quius pauliſper admotarum interiora ti
tillans, vellicansque illi prorſus ſimili
quem lintea infantum ex corrupto lact
aegrotantium de ſe ſpargere ſolent. Al
autem penitus phoenomena adſunt,
acrimonia bilis mere alcalica cholera
induxerit. Tempus anni aeſtiuum, ca
lores ſolares tolerati, aetas, motus co
poris fortior, potus vini meraci, con
ſtitutio corporis cholerica, iracundia
affectus ſine ingeſtis acidis et aceſcent
bus paulo copioſioribus, multam iam c
illius praeſentia ſuſpicionem mouen
Sed eam acrimoniam alcalinam vere ac
eſſe clariſſime indicant halitus oris ma
olentes, ſordes linguae et faucium, am
ror oris, ructus nidoroſi, excuſſa magn
impetu ſupra et infra recrementa viſcid
billioſa putidi ſaporis ſummam nauſea
et vomituritionem perpetuam inferen
tes, rodens ardor circa praecordia, ſcy
bala aluina intenſe flaua, vel fuſco
bruno colore tincta, ac mephitin tete
rimam emittentia. Choleram ab emo
ticis et purgantibus draſticis a morbo
rum artificibus aut medicis intempeſt
vis ſui ipſius inductam facile ex anteact
dignoſcere licet, ſed arduum valde de
terminatu an veneno ingeſto culpa de

ferend

erenda ſit. Verum ſi alicui antea ath-
etice valenti poſt captum cibum vel po-
um aſſumtum ſubito oriatur dolor ve-
emens ventriculi et inteſtinorum, ſi
nxietate ſumma vexetur, ſi inter horren-
as conſtrictiones diaphragmatis vomi-
uriat et vomat aut deiectiones aluinas
nter tormina et cruciatus experiatur, ſi
nteriora ardeant ac faucium aeſtus ſitim
erpetuam excitauerit, extus vero cor-
oris cortex frigidis ſudoribus madeat
nagna ſuſpicio naſcitur corroſiuae indo-
s venenum ab hoc homine ingeſtum
uiſſe. At vero cum ad vnum omnia
aec phoenomena in cholera ab alia
auſa quam a veneno oborta, ſaepius ob-
ruata ſint, facile perſpicitur ea haud
ufficere certae determinationi, ſed quam
naxime cautam hic et circumſpectam
ſſe debere veneni dati accuſationem, de
ua peculiari diſſertatione egit Cl. *Hoff-
annus.* Praeter morales circumſtantias
ognitorum e. g. odiorum, iurgiorum,
inarum, inimicitiarum ad internecio-
em extenſarum, vix aliquid certius do-
et cauſam vere venenatam quam ſi con-
iterit a ſumtis epulis vel potulentis plu-
es antea ſanos pati ſibi ſimilia ſympto-
nata deleteria, aliter aegre in viuis, fa-
ilius autem, ſed non ſemper ſatis certo
n demortuorum cadaueribus illa de-
egitur.

 §. 20.

§. 20.

Prognoſis. De Prognoſi ſigillatim annectere non nulla debeo, ne ſicco prorſus pede ipſam tranſiiſſe videar; huius autem fundamenta latent in hiſtoria morbi penitius co gnita, ipſaque ex ſymptomatum ingenio ac abſentia vel praeſentia peſſimorum praecipue deduci debet. Raro ver alius quam tragicus euentus manet ae gros cholericos; atque ego qui praecep exitium aegerrime euaſeram, cum redu Vratislauiam muſeum meum tamdiu pe ſeptimanas derelictum ſaluus iterum in grederer, euolutis quae tenuis bibli theca ſuppeditabat Practicorum pra ſtantiſſimorum ſcriptis, quibus omnibu decumbens ruri ipſe non diues et i ſtructa ſatis bibliotheca vivens carere d bueram, horreſcens vidi vnanime omnium in declarando mortali pericu conſenſum. Acutiſſimum vitium int alios veteres ab *Aretaeo*, [1]) ſed a *Pi ne* [2]) affectum ferocem, acrem, acuti mum, qui vel vno die vel altero, v certe paucis diebus hominem rapit, curate internoſci et celerrime curari p ſtulantem, appellari animaduerteba Ea videlicet ſymptomatum ſingulor quib

1) De cauſis et ſignis acutorum lib. II. c. 5.
2) De cognoſcendis et curandis Morb. lib. c. 13. p. 73.

quibus aegritudo haec ſtipatur malitia eſt, vt enarratis omnibus non mirum eſſe dicat *Celſus* ſi iis concurrentibus ſubito quis moriatur. [3]) Ex recentioribus *Riverius* [4]) non minus ac veteres choleram morbum acutiſſimum vocat, ſubitam plerumque mortem inferre ſolitum, atque *Teichmeyerus* [5]) *cholera* ſcribit, *morbus peracutus eſt, qui atrocitate ſua homines etiam robuſtiſſimos intra breue temporis ſpatium vel miſerrime debilitat, et excruciat, vel crudeliſſime interficit.* Cur vero his teſtimoniis immoror, ad omnes omnium Auctorum deſcriptiones prouocare licet, namque ne vnum nominauero, qui aliter ſentiat, quare rectiſſime Cl. *Vaterus* nullum in vniuerſo morborum internorum genere dari graviorem, atrociorem, truculentiorem, morbique proximiorem contendit, quam paſſionem cholericam ſi perfecta et exquiſita fuerit. [6]) Nemo vero et hunc Cl. Virum, et alios nimios fuiſſe in pingenda foedis adeo coloribus huius affectus atrocitate exiſtimabit, qui ſciuerit ipſum vltra 4. dies vix vnquam excurrentem, atque non raro altera vel tertia die aegrum iugulantem interdum adeo

Q 4 non

3) Lib. IV. c. XI.
4) Pr. Med. lib. IX. c. 9.
5) Diſſ. §. 1.
6) Diſſ. de cholera §. 18.

non diebus, ſed horis haud bene multis elapſis attingere funeſti ſui decurſus terminum. Anguſto 24. horarum ſpatio ſymptomata ſaepe aegrum interimere notauit *Sydenham*, [7]) atque *Bontius*. [8]) Imo vero plures pridie ſatis ſanos, et valde robuſtos, intra 12. horas morbi huius tyrannide adeo miſerrime deiectos vidit *Williſius*, [9]) vt moribundi viderentur, non paucos autem quibus medendi opportunitas deerat cito interemptos. Cholera correptos veluti a furiis internis ita exagitari, vt intra dies, imo horas paucas, inter immaniſſimos cruciatus, conuulſiones, aliaque horrenda ſymptomata e vita tollantur, aſſerunt parens et filius *Vateri*. [10]) Neque deſunt apud practicos exempla ſpecialia triſtiſſimam hanc veritatem comprobantia. Baroniſſam habet *Thonerus*, [11]) inter dira ſymptomata hoc morbo intra paucas horas extinctam. De quodam noſocomii oeconomo qui hora ſexta veſpertina adhuc valens ſubito cholera correptus eſt narrat *Bontius*, [12]) quod ante duodecimam noctis horam, vomendo

7) Loco cit. p. 217.
8) De Medic. Ind. c. 6.
9) Loco cit.
10) Chriſtianus in introitu Diſſ. de cholera, atque §. 18. Abrahamus Diſſ. de cholera §. 14.
11) Obſeruat. lib. III.
12) loc. cit.

lo ſimul ac per aluum deiiciendo cum
horrendis cruciatibus et conuulſionibus
iam miſerrime exſpirauerit. Viatorem
quendam adducit *Ridley*, [13]) qui non
obſtantibus clyſteribus, et aliis remediis
contemperantibus et abluentibus intra
ſpatium 20. horarum violentia morbi vi-
tam cum morte commutauit. Porro
laudatus modo Chriſt. *Vaterus* [14]) velox
fatum recenſet Viri, qui media nocte
doloribus quaſi colicis corripiebatur, ſe-
quentibus ſymptomatibus acerbiſſimis
cholericis, atque licet optima adhibe-
rentur remedia, altera die a meridie con-
vulſus et frigidis ſudoribus perfuſus ani-
mam exhalauit. Varia demum exempla
cholera breui tempore mortuorum ex-
hibet *Henrici*. [15]) An igitur mirum eſt?
quando ſonticum hunc affectum ab omni-
bus Medicis pro acutiſſimo et periculo-
ſiſſimo vt ipſam peſtem habendum de-
clarauerunt haud pauci, atque notante
Vatero veteres iam immane Japeti genus,
audaciſſimam furiam infenſiſſimumque
vitae humanae hoſtem dixerunt. Tanta
autem cum ſit illius ſaeuitia, ſponte ap-
paret procul hic abeſſe debere in me-
dendo Fabios Cunctatores, otioſos mi-
ſeriarum ſpectatores, atque oſores pi-
Q 5 gros

13) Obſeru. I.
14) §. 18.
15) Diſſert. de cholera.

gros et inermes generoſorum medicaminum, ſed requiri exercitatorum et ſubactorum in arte facienda virorum celerrimam induſtriam. Vanum his in caſibus fuerit conſilium, et peccatum commiſſu turpe, bona ſpe praetexta, ſed ſegnitie potius et tarditate aegrum peſſundare, atque inanes puluillos et guttulas exhibendo, naturae medicatricis adiutorio morbum permittere. Namque qui aliter huic multa ſatis tribuere cum reliquis Stahlianis ſolet Cl. *Iunckerus* veri amore ductus fateri cogitur, niſi remedia admodum conuenientia accedant, hunc morbum difficulter bonum finem attingere, et ſic ad paucos illos affectus referri debere, in quibus autocratia naturae arti aliquo modo cedere cogitur.[16]) Illos igitur Nugatores abarcens *Bontius*[17]) morbum acutiſſimum eſſe clamat, ideoque praeſenti egere remedio; nullique morbo minori ſuccurri momento quam huic cum Corn. *Celſo* monet Nicolaus *Piſo*. [18]) Si vnquam et in vllo alio morbo in hoc ſane ad curam properandum eſſe, quoniam exigua morula damnum et mortem afferre poteſt cum *Tralliano* inculcat *Vaterus*. [19]) Quamobrem vbi extrema

16) Tab. de febr. bilioſis pag. mihi 499.
17) Med. Ind. c. 5.
18) Loco cit. p. 73.
19) Caut. I. in calce diſſ.

trema mali vis eousque adſcenderit, vt remediorum ſummorum poteſtatem id eluſurum fore coniici queat, honori artis optime conſuli certum eſt; ſi a medela abſtineat peritus artifex, aut ſaltem molimina omnia fruſtranea fore ſagax praedicat. Id quidem ſincerum iam conſilium fuit Celeberrimi inter vetuſtos Medicos *Aretaei*: [20]) *Si omnia vomitu reiiciat aeger*, inquientis, *ſi ſudor perennis effluat, ſi frigeat laborans, et liuidus fuerit, pulſus etiam prope extincti ſint et vires cadant, honeſtam fugam capeſſere bonum eſt.* Cuius ſine dubio veſtigia legens ex Neotericis *Vaterus*: [21]) *Vbi*, inquit, *funeſta ſymptomata concurrunt ſatius interdum eſt a medicaminum exhibitione plane abſtinere, quam fruſtranea eorum adhibitione artem ſaluberrimam proſtituere.* Iuuat vero ne prorſus derelinquatur aeger, qui ex multis vnus forte ſeruari adhuc poterat, attendere ad functionum omnium indolem, atque quousque earum integritas deiecta ſit, antea diiudicare. Princeps vitalis ſi prorſus langueat, pulſusque debiliſſimus vix tactu percipiatur, ac ſubinde intermittat; deinde ſi ſeruationes doloroſae ſint exquiſitiſſimae, aut quae tales erant ſubito in indolentiam abeant; porro ſi ſenſus

20) De curat. acutorum lib. II. c. 4.
21) Caut. II.

ſenſus interni perturbati et aboliti obſeruentur, menteque ſibi amplius non conſtet aeger, ſed balbutiens delira loquatur; rurſum ſi motuum impetus ſit enormis, conuulſionesque perpetuae ventriculi et inteſtinorum vomitibus et deiectionibus perpetuis teſtibus in ſingultum tendant, et ad artus tremore concuſſos et contractionibus vexatos propagentur, eorumque extrema ſudantia licet intenſe tamen frigeant, dum interiora corporis interea vruntur; tandem ſi excreta vomitu vel deiectione ſint ſanguinolenta, foetidiſſima odoremque plane cadaueroſum ſpirantia, conclamatum erit de ſalute aegri ac vix et ne vix quidem ex gelidae mortis faucibus quibus totus, iam inhaeret ille iterum eluctabitur. Id bene intellexit inter alios *Riuerius*, [22]) breuiter omnia complexus. *Quo grauior* inquiens, *in cholera ſyncope, conuulſio et extremorum frigus, eo breuior hiſtoria et mors propinquior.* Haec nimirum quae tradit phoenomena docent luculenter, ita emuncta eſſe liquida vt circulatio fere deſinere incipiat; ita irritata ſolida vt ad ipſas neruorum origines ſerpat vitium; eousque loca affecta vt inflammatio illorum ſit ſumma, vel iam migrauerit in gangraenam et ſphacelum. Quid vero hiſce conditionibus in corpore

22) Loco cit. p. 287.

pore humano poſitis, amplius pro vita ſperandum ſupereſſet? E contrario autem non ſine fiducia expectari poteſt, fore vt aeger perito medico commiſſus ex orci faucibus eripiatur, quando pulſus regularis, plenus vtcunque, et fortis vibrat, febrisque miteſcere obſeruatur, aut bona fortuna prorſus abeſt; quando dolor excreta cauſa cum aliis bonis ſignis minuitur, vomitionumque ac deiectionum frequentia et impetus conquieſcit, ac excreta aluo naturalibus ſimilia euadunt. Porro quoque in maiori ſecuritate verſatur aeger, quando durante atroci corporis aegritudine mente interim valet, quando conuulſiones abſunt, aut illae remediis adhibitis cito auſcultant, atque aequa diſtributione humorum per corpus ſuperſtite extrema naturaliter calent et perſpirant. Multum etiam ad Prognoſin certiorem formandam facit cauſae cognitio, quae ſi a vitio diaeta pendeat, mitior ſemper morbus habendus, funeſtior autem notante *Ethmullero* [23]) Abr. *Vatero*, [24]) illa cholera, quae nulla praegreſſa euidente et manifeſta cauſa aegrum impetit, et ab interno vitio tantum excitatur. Denique nunquam obliuioni dandum choleram aeſtiuam, omnibus aliis ſi a vero veneno natam excipias, peio-

23) Loco cit.
24) §. 14.

peiorem deprehendi. Taceo quae de periculi differentia ſubiectorum, aetatum aliorumque momentorum intuitu commemorare poteram; cum ſponte, aut ex antecedentibus innoteſcant. Sunt quoque notante *Piſone* [25]) cholerae periodicae, quae quibusdam ſtato tempore ſalubriter mouentur, quales etiam *Galenus* habet; ſed hae meum argumentum prorſus non ingrediuntur, cum ſi occurrant, quod rarius fieri conſueuit, nil diſcriminis inuoluant, nec vere morboſae ſint, ſed potius ab aliis grauibus morbis liberent.

§. 21.

Remedia cholerae, venae ſectio.

Nunc vero ordinis iuſſu me conuertere debeo ad methodum medendi, cauſisque differentibus illam vt decet, accommodare. Equidem iam praeter intentionem increuit moles opuſculi; ſed meretur tamen grauitas mali, vt nil ad eius ſanationem facere aptum omittam. Cumque de eadem egerint Viri praeſtantiſſimi ex inſtituto, placet mihi remedi[a] potiora ſenſim conſiderare, atque indagare curatius, quo tempore, atque ſub quibus circumſtantiis illa proſint, vel noceant; ita enim credo ad veram et felicem curandi rationem, quam non omnes mea ſententia ſat cauti expoſuerunt; ego quidem

25) Loco cit. p. 72.

quidem ſalubria praecepta ſuppeditabo. Ordiar a venae ſectione! Miror valde, de ſummo hoc remedio fere tacere Graecos, aliosque antiquiores medicos; ſane placita eorum qui aſſidue collegit *Piſo*, nullam eiusque mentionem iniicit, nihil quoque inter recentiores de ea commemorat *Sydenhamus*, atque ſine reſtrictione phlebotomen nunquam non his aegris nocuiſſe auctor eſt *Williſius*. [1]) Non negari poteſt cauſae ipſi, acrimoniae ſcilicet ſtabulanti in prima regione, niſi ſupponere velimus, illam eo amandari ex oceano humorum, quod raro ſupponi poteſt, nil detrahere ſanguinem ex vena emiſſum. Enim vero, ego ita inter aegros meos verſari ſoleo, vt in omni morbo curando, non ſaltem oppugnem cauſam eiusque proximam, ſed et modum curae cordique habeam, quo ſi illa vicerit aegrum viribus ſuis vitae, et medicum viribus remediorum contra machinantes, mortem excluſura eſt, illumque moriendi modum oppugnata cauſa ſimul inhibeam, quantum poſſum. Iam vero ſi receſſerimus a conuulſionibus et ab irritatione et ab inanitione metuendis, aegrumque perinde trucidare aptis, praecipua mortis ratio ſine dubio fundatur in gangraena ſphaceloue ventriculi et inteſtinorum, hanc igitur feralem eorum necroſin

1) Loco cit. p. 73.

necroſin vt auertamus, oppugnanda erit naſcens vel nata inflammatio, agendis reliquis pro eneruanda cauſa inflammationis neutiquam omiſſis. Conſtat autem inflammationis quae in ſtaſi ſanguinis et motu liberi ſanginis aucto conſiſtit therapiam genuinam inter alia efflagitare, vt circulus nec excedat nimis, nec torpeat, ſed iuſtum inter vtrumque moderamen ſeruet. Id ſi verum fuerit, vt alioquin, ita et in cholera is aeque peccauerit, qui pulſu exiſtente debili, tardo et paruo venae ſectionem adminiſtrandam ſuaſerit, quam qui illam omiſerit pulſu exiſtento magno, forti et frequente. Nullus futurus erat diſſenſus inter Practicos, de venae ſectione in cholera vel omittenda vel adornanda, ſi haec omnia debito conſideraſſent, ſaltem inter recentiores qui penitius noſſe poſſunt inflammationis ingenium, oblocutiorum et contrariarum ſententiarum debet eſſe finis. Scilicet omnibus quae expoſui, expenſis ſerio, ſponte clarum redditur, plethorae et febris rationem habendam eſſe, atque ea propter ſi vtraque ſeſe palpabilem reddat, mature et ſi fieri poteſt in principio principii, impetum ſanguinis multi, velociusque moti vena ſecta eſſe infringendum. Sed et non minus ſponte apparet profuſis vltra modum humoribus, depauperataque vomitibus et deiectionibus

liquido

liquidorum mole, eaque propter pulſu debilius micante, et cum intercurrentibus lipothymiis intermittente, vt omnes alias euacuationes, ita et venae ſectionem, abſonam omnino et nocentiſſimam futuram. Atque his principiis imbutus, eorumque ſatis tenax etiam ſecundum eorum normam vnice agendum cenſui, cum mihi ipſi communem Medicorum omnium in vicinia calculum forte haud nactus, ſanguinem detrahendum eſſe decernerem, ſatis interim de rebus meis bene geſtis ſecurus. Equidem in cholericae febris medela abſtinendum eſſe a venae ſectione cum Stahlianis monet *Iunckerus*,[a]) eamque licet per initia inſtituatur, vſum tamen nullum, niſi in vehementer plethoricis, iisque huic euacuationi adſuetis exhibere, adminiſtrataque ea extra has circumſtantias, circa dies indicatorios et criticos raptum humorum ad caput induci, cum deliriis et faucium inflammatione, perhibet. At vero, quiuis credo a praeiudicatis opinionibus liber facile perſpicit, per ſupra ſtabilita principia non ſaltem plethoram ſummam, ſed et mediocrem febre expanſam et celerius commotam, indicare venae ſectionem, raptusque humorum ad caput et anginas, ſi in hoc morbo obue-

a) Tab. de cholera p. 504.

obueniret, magis ab intermiſſa eadem, quam tempeſtiue in vſum vocata metui debere, vt in aliis acutis febribus. Rectius omnino Cl. C. *Vaterus* [3]) in iuuenibus plethoricis aliisque quando inflammatio viſcerum adeſt, vel imminet, venae ſectionem praeſentaneam opem ferre aſſerit, plus minus largam; imo ſi indicantia et contraindicantia id permittunt, etiam repetitam, vtpote qua minuto impetu et preſſione ſanguinis in vaſis inflammatio optime praecaueatur. Egregie quoque VSis neceſſitatem et vtilitatem cognitam habuit *Ridley*, [4]) qui tardius paulisper ad aegram ſuam cholericam, quam deſcribit, vocatus, pulſum exilem et depreſſum plane deprehendens, omnino a VSe abſtinuit, aliter enim vt ipſe ſcribit, ſanguinis miſſionem ſuaſiſſet, cuius procul dubio in initio omiſſae graues poſtea per totum morbi decurſum luebat aegra poenas. Doleo optimum Praeceptorem *Hoffmannum* binis diuerſis locis vbi de VSe in cholera agit, ita ſeſe geſſiſſe vt ſibi ipſi contradixiſſe videri poterat lecturis obiter attendentibus. Nempe de cholera et diarrhoeaললillioſa agens. [5]) Sicuti VS. in dyſentericis ſanguine plenis, ad praecauendam inflammatio-

3) Diſſ. de cholera §. 21.
4) Obſeruationum prima.
5) Med. Syſt. Tom. IV. part. III. p. 593.

mationem et mitiganda ſymptomata egregium confert momentum; ita ſub iisdem circumſtantiis eam in cholera quoque adminiſtrandam eſſe aſſeuerat, praeſertim ſi virium ſit integrum robur. Prouocat ibi ſimul ad encomia *Riuerii*, [6]) quamuis minus appoſite, nam hic euolutus VSem in principio morbi neutiquam collaudat, ſed potius abeſſe vult, ex alio prorſus capite illam commendans, vt breui videbimus. Alterum locum *Hoffmanni*, quod attinet ille quidem priori modo allegato contrarius VSi minime fauet, ita enim is vbi de febribus bilioſis agit, [7]) de ea iudicat: *Neque etiam VS. admittenda in febribus cholericis tam acutis, quam intermittentibus, typum habentibus, et cum numeroſis deiectionibus per os et aluum, ſumma praecordiorum anxietate et extremorum frigore ſtipatis.* At licet modo in hanc, modo in illam partem deflexus videatur optimus ſenex, tantum abeſt, vt haec vtraque loca ſibi contradicant, vt potius egregie conciliranda accuratius determinent quando adminiſtranda, quando omittenda ſit venae ſectio; quando emolumentum quando noxam allatura ſit. Choleram intermittenti febri iunctam aut febrem choleram mentientem VS. non curat, ſed

R 2 actis

6) Pr. Med. lib. IX. c. 9.
7) Tom. IV. part. I. p. 348.

actis agendis, cortex peruuianus. Acutae febris ſymptoma cholera aliter tractanda, quam cholera ipſe morbus, cuius ſymptoma eſt acuta febris. In cholera, autem huius indolis vera ſcilicet, virium robur, quod in priori loco memorat *Hoffmannus*, ex pulſu iudicandum omnino VSem requirit; numeroſae iam deiectiones praegreſſae, et extrema frigentia de quibus in altero verba facit, quaeque exhauſta iam plus iuſto liquida teſtantur, et pulſum exilem ſemper ſocium habent, neceſſario venae ſectionem vetant. Praeter pulſum autem et morbi durationem ipſum ſubiectum patiens, aetas, indolesque cholerae, cauſae intuitu, magis vel minus VSem poſcit. Conſiſtentis aetatis homines, ſucci pleni, caloribus ſolaribus, exercitatione corporis, aeſtuque animi commotum ſanguinem in vaſis gerentes, vinorum potatores, et praecipue aeſtiua cholera laborantes, ſummo ſemper in periculo verſantur, niſi ic minuerit ipſis ocyus ſecta vena. Verum alio quouis tempore, quam Auguſto menſe affligens cholera, refrigerio, ingluuie etc. oborta, et iam ſine VSe, niſi indiuidualis caſus hanc poſtulent, non raro ſanabilis obſeruatur. Reſtat vt eorum ſententia expendatur, qui haud ingruente ſed demum ſuperato pene morbo, VSem cum fructu

fructu in vſum vocari contendunt. Horum praecipui qui ſine dubio ſunt, *Riverius* et *Riolanus* ita agendum eſſe cenſent. Namque prior *cohibito* inquit, *vomitu et alui fluxu et viribus pauliſper inſtauratis, cum ſymptomata poſt vnum et alterum quietis diem fortiora reſurgere ſoleant; et aegrum a priori inſultu valde debilitatum de medio tollant; ingenti illi periculo ſuccurrendum eſt vires inſtaurantibus et demulcentibus ſed praecipue VSe, quae ſanguinem aeſtuantem et torridum reuellit, eaque ſemel, bis, ter erit reiteranda ſi vires ferant. Quidam Practici in ipſo inſultu etiam valde proſtratis viribus venam ſecare audent quas dicunt eſſe oppreſſas non exſolutas, attamen ſine periculo ſanguis tunc mitti non poteſt, virium enim exſolutio ab euacuationibus negari non poteſt, ſatius ergo eſt humorum impetum cohibere, mox pacatis ſymptomatibus ad VSem confugere.* [8]) Idem prorſus conſilium iisdem adeo verbis ſuppeditat *Riolanus.* [9]) Ego vero fatear libere, vix expectaueram a *Riuerio*, VSis alioquin tempeſtiuae magno, et ſolido encomiaſte eiusmodi ὕστερον πρώτερον practicum, quod et apud *Bonetum* legitur. [10]) Vereor valde, ne ſaepe clauſula vitae ſic antea

R 3 ingruat,

8) L. c. p. 287.
9) In enchiridio anatomico p. 131.
10) Merc. compil. lib. III. p. 112.

ingruat, quam ſuſcipi queat venae ſectio, quae mature adhibita multum meo iudicio ad vitam ſeruandam valere poteſt, ita quidem, vt meam propriam ipſi bonam partem acceptam referam. Itane ſibi permittenda periculoſiſſima in hoc morbo inflammatio, remediumque quod eius ortum et incrementum quam maxime praecauere poteſt, negligendum, donec ſine illo ſub multo magis ancipiti decurſu ſponte illa tranſierit? Sane ſi ob impetuoſas valde ſtatim prima vel ſecunda die euacuationes, non oppreſſis ſaltem ſed vere exſulatis viribus, haud locum inueniat phlebotome, an commodum tunc inueniet, etiam repetita, ipſis poſt exhauſta per plures dies omnia fere liquida aegro in ſceleton fere redacto ſola cute e oſſibus haerens, exſolutiſſimis? vix crediderim. Semel quieſcentibus vomitibus et deiectionibus, febreque conſopita, niſi grauior in inteſtinis remanſerit laeſio, bona ſpes eſt, ac niſi immanis in diaeta committatur error, ita vt aeger e. g. ſubito ira excandeſcat, aut potu ſpirituoſo ſe ingurgitet, tutus erit a recidiua, demulcentium conſopientium, nutrientium roborantium ope. Qui vero non obſtante horum decenti vſu ſatis diu ſupere corporis languor cum venarum inanitione, luculenter docebit replentia magis quam euacuantia eo tempore indicari.

§. 2

§. 22.

A venae ſectione tranſeo ad emetica, vt- *Emetica.*
pote commemorata nonnullis, quae tamen ſi vlla remedia alia, inuito Apolline, et non ſine ſymptomatum omnium, adeo iam in ſe ſonticorum exquiſitiſſima exacerbatione, cholera laborantibus porriguntur. Non defuere nihilominus omni tempore, qui vomitus conatusque vomendi perpetuos aegrorum obſeruantes, tritum illud *vomitum vomitu curari*, huic aegritudini male applicarunt, atque non bene conſiderato illius ingenio, minus opportunos naturae miniſtros hic ſeſe praeſtiterunt. Nemini medentum facile condonandus eſt decumanus eiusmodi error, omniumque minime praeclaris alioquin theoretica ſcientia et practicis operibus viris, atque non niſi praeter intentionem, et obiter attendenti Cl. *Teichmeyero* in doctiſſima de hac materia diſſertatione excidiſſe verba credibile eſt, *ſi vomitorium deſideretur commendandam eſſe ipecacuanham.* [1]) Nunquam ſcilicet vel fingi poterit caſus, qui hoc morbo praeſente deſideret emeticum vere tale, atque eapropter rectiſſime cum aliis *Sennertus* a fortioribus emeticis hic omnino abſtinendum eſſe monuit, quia ventriculo ſint inimica, et morbum augeant; [2])

1) §. 24.
2) L. c. p. 164.

illoſque qui hoſtem vomitoriis eiicer
conantur oleum igni addere merito edixi
Chriſt. *Vaterus*. [5]) Equidem conſenſu
Practicorum, rerumque vſus confirmat
non raro in dyſenteriae curatione ben
cedere vſum emeticorum, ſpeciatim ver
adeo inſignibus elogiis concelebrata
ipecacuanhae, quae adeo et in morb
dyſenteriae affini cholera, inſeruire poſſ
intentionibus medici, ſalutique aegri
videri queat. Vt vt vero vterque hi
morbus multam inter ſe conuenientia
alat, multum tamen diſcriminis etia
ſine dubio datur, inter acre ſtimulan
dyſentericum, et cholericum. Ho
certe cum multo magis acutum; citius
que multo interimere ſolentem, et a
peſtem proxime accedentem morbu
pariat, rodentiſſima ſua venenoſa et dele
teria indole, illud longiſſime ſupera
non negari poteſt. Sique per experien
tiam tanquam ſpecificum congruat ipe
cacuanha eneruando et eiiciendo ac
dyſenterico, modo non facile explica
bili, non proinde cholerico acri alia in
dole induto, aeque conuenire, coni
ciendum erit. Taceo ſaepius pecca
et in dyſenteria exhibitione huius rad
cis; tenerioribusque aegris illam vi
quadrare, a robuſtioribus vero aliquan
do minus appoſitae exhibitae ſiniſtro
effectu

5) Caut. VIII. diſſert. de cholera.

:ffectus cum ipſo morbo ita ſuperari, vt
anitate reddita per vires vitae et alia
pharmaca, nimium deinde radici a fau-
oribus eius tribuatur. Denique quod
primo loco notare debebam ad dyſente-
ici fluxus eſſentiam haud ſpectant vo-
nitus, ſed terminoſae ſordium mucoſa-
um plus minusue ſanguine tinctarum
per aluum excretiones, cum crebra de-
idendi cupiditate, illam abſoluunt. At-
que licet in principio eius maxime, vel
i mali impetus valde increſcat, pariter-
que ſi funeſta ventriculi inflammatio ipſi
acceſſerit, vomitus ſymptomatici dyſen-
eriae omnino iungantur, illa tamen for-
iſſima ſi fuerit, poteſt eſſe ſine omni
vomitu, vi ſumma ipſius in rectum in-
eſtinum potius vt notat *Sydenham* quam
uperiora ventriculumque verſus nitente.
Longe vero aliter comparatum eſſe cum
cholera, ex eius ingenio cognito liquet,
namque tota eius eſſentia in deiectionibus
et vomitionibus conſiſtit, ita vt his ab-
entibus vel ceſſantibus ſtatim ceſſet cho-
era, atque ſimplex ſaltem adſit diar-
hoea. Igitur cum cholera affectus aeger
aepe adeo enormiter atque multo impe-
uoſius vomat a ſtimulo cholerico ven-
riculo et duodeno inhaerente, ac ſi vo-
nitorium draſticum ſtimulo vel maxime
acri agens aſſumſiſſet, re bene perpenſa,
vel inuiti largiri tenebuntur emeticorum

fautores, abeſſe talia prorſus debere a curatione cholerae. Id egregie intellexit, licet multum alioquin in multorum aliorum morborum curatione tribuat vomitoriis, de hac aegritudine agens *Pitcarnius* quando ſi aliquis aſſumſerit medicamentum emeticum ſatis validum neminem ſanae mentis aliud ingerendum eſſe emeticum ſuaſurum fore aſſerit, huiusque adeo adhibitionem in cholerica vomitione nocentiſſimam declarat. [4]) Imo vero ſi purgantia ne dicam reſinoſa, aliaque paulo fortiora, ſed leniora et pro innocentibus quam maxime habita, ex ſummorum Practicorum decreto, vix locum habent in hoc morbo vt in ſubſequentibus videbimus, quis prudens eo deueniet audaciae, vt tartarum emeticum, et ipecacuanham porrigere non dubitauerit. Sane vt daemonis eiectio daemone immiſſo male ſuccesſura erat, vt arſenicum ingeſtum arſenico ſuperingeſto haud manſueſcit, ita vorans et rodens acrimonia cholerica rodente et vellicante remedio ſe cicurari haud patitur, ſed potius huius acceſſu adiuta tanto atrocius furit, viſcerumque parenchyma tanto certius exedit et inflammat. Pulchre haec vt modo laudatus *Pitcarnius* cognoſcens Cl. *Iunckerus* licet prudentiae medici antea reliquiſſe nun

4) Elem. Med. lib. II. c. 18. §. 24.

um ſtatim ſub initium noxiam mate-
am vomitorio eiici circumſtantiae con-
edant, tamen paulo poſt ad euacuatio-
em emeticam circumſpectionem ſum-
am requiri dicit, vt ſub initium mor-
cum vtilitate adhibeatur. [5]) Dicerem
go lubentius, circumſpectionem ſum-
am huic morbo debitam poſcere, vt
um vtilitatem nunquam praeſtare queat
meticum, prorſus omittatur, et damne-
ur. Quid enim? ipſe Vir optimus
aucis interiectis ita ſentit: *Omnia Vo-
itoria*, inquiens, *ventriculum laedendo,
rrodendo et ſubtili σήπσει adficiendo eua-
uationem proritant. Hinc circumſpectio-
e opus eſt num aliquid vlterius tum ad-
endum ſit, quando acris materia cauſti-
a per ſe hoc viſcus iam obſidet.* [6]) Ve-
um his omnibus ita ſe habentibus, non
amen negari poſſe videtur, veterum plu-
imorum eam fuiſſe ſententiam, mouen-
um eſſe cholericis aegris, et promo-
endum vomitum, ad morbi materiem
elerius eliminandam. Qui magna, et
ola, et nimia quandoque, venerabilis
ntiquitatis medicae veneratione ducun-
ur, animoſe et confidenter prouocare
oterant ad auctoritatem magni *Hippo-
ratis*, qui virum Athenienſem vehe-
nentiſſima laborantem cholera, cum
ſiſti

5) Conſp. Med. p. 504. no. 4.
6) Pag. 504. no. 9.

ſiſti vomitus et ſeceſſus nequirent, voc
deſtitutum, conuulſionibusque et ſingu
tu, caligantibus iam oculis affectum, v
ratro cum lentium ſucco exhibito cur
tum recenſet. [7]) Ego hic non nim
extra oleas vagabor, fuſiusque inquirar
in modum illum tutiorem, qui veter
bus in exhibendo Helleboro et albo
nigro ſolemnis erat, quaque arte il
draſticum ipſius virulentiam cicurare,
infringere allaborauerint; neque ſtudic
ſe exponam, qua circumſpectione ant
et poſt vſum corpora ad feliciorem op
rationem praeparauerint, diaeta, fomen
tis, potibus humectantibus et emollien
tibus, ac lacte potiſſimum, quod ade
omnia venena acerrima et cauſtica ca
ſtrare aptum eſt, qua de re legi meretu
Schultzii elegans et docta diſſertatio *d*
Helleboriſmis Veterum, Sane has arte
Hippocrati Patri curae cordique in exhi
bitione valde acris huius remedii fuiſſe
appariturum erat ſine dubio ex deperd
to ipſius libro ſingulari *de Elleboro Galen*
temporibus iam deſiderato. Interim ta
men id ipſum iam conſtat ſatis vel e
Solo aphoriſmo XIII. ſectionis IV. qu
ad Elleboros qui non facile ſurſum pu
gantur, iis ante potionem corpora prae
humectanda eſſe praecipit, ipſaque hae
potio elaborata ſine dubio methodo pe
culiar

7) Popularium V. ſect. IV.

ıliari iam praeparata erat, vt ad vſum
nocentior et ſalubrior foret. Etenim
ıod Experientiſſimus Senex Ellebori ſi-
relicti deleteriam vim probe per-
ectam habuerit ex aphoriſmo XVI.
ct. IV. *Helleborus periculoſus eſt ſanas
rnes habentibus, conuulſionem enim in-
cit*, et ex aphoriſm. I. ſect. V. *Conuul-
ex Elleboro lethale* perſpicue ſatis in-
teſcit. Atque quod ſpeciatim locum
pra allegatum ad choleram facientem
tinet, crediderim ibidem *Hippocratem*
cenſere potius curationem aliquam
rtuitam per helleborum quam eam
mmendare ac ad imitationem propo-
re. Egregie certe animaduertit *Sen-
rtus* [8]) textum illum *Hippocratis* exa-
tari a *Coelio Aureliano*. Hic nempe ſi
oluatur, [9]) vel eodem *Hippocrate* teſte
ratrum ſanis adeo, quique nulla vio-
ıta aegritudine laborant periculoſum
umtu haberi monet, igitur peſſime
olericis porrigi infert. Porro lauda-
s modo *Sennertus* de illo loco bene
ibere *Foëſium* ait valde iniquum eſſe,
iis quae temere ſunt et leuiter anim-
uerſa exactae curationis leges petere
lle, cum multi praeter ſpem conua-
ſcant, quorum curationem pro curan-
norma vniuerſali ſemper habere non
et. Quic-

8) Pr. Med. lib. III. p. 163. 164.
9) De Morb. Acut. lib. III. c. 21.

Quicquid ſit, id ſaltem certum eſ optimam et iuſtiſſimam eſſe intentione in Cholera, quantocyus eliminandi v ſaburram mole peccantem, vel tenui rem acrimoniam vellicantem; modo h beatur remedium, ipſam ſine addita n va acrimonia, ſine nouo ſtimulo, obt ſam antea potius redditam et inuolutan tuto eiiciens. Si vlterius indagem monumenta veterum, plurimos eorum non veratro quod ipſis pene idem er ac nobis tartarus emeticus et ipec cuanha, ſed prouido valde conſilio op benigniſſimorum diluentium illum eff ctum impetrare molitos fuiſſe. Non ne haec methodus aliena fuit ab ipſa th rapia hippocratica, elegans quippe ſat huius rei teſtimonium legitur in Di Senis libro de *locis in homine.* [10]) Si qu homini vomenti aquam multam bibe dam dare velit, eluentur eapropter qu vomit, vna cum vomitu. Et ſic quide per vomitum vomitus ſedatur. Qu dubitaret ſapientiſſimum hoc conſiliu maximopere quadrare ad curatione cholerae? Data vero opera in hoc morb *Aretaeo* laudatur valde ſimplex itide aqua tepida, quam ſorbitioni aſſidu praebendam vult, vt cruda quae eiici d bent, ſi non ſponte exeant, incitentur.

Pro

10) Sect. LI.
11) Curat. Acut. lib. II. c. 4.

'rorſus eadem ratione *Trallianus* [12]) ex-
iberi iubet, quae vomitum prouocare
rgius poſſunt, qualis eſt mulſa, ſique
ıulſam non libenter ſumant aegri, te-
idam aquam liberalius dandam praeci-
it, vomitumque ſollicitari digitis aut
ennis in os immiſſis. Neque minus
aulus *Aegineta* [13]) ſi nauſeet et lancine-
ır aeger, aquam tepidam commendat,
omitumque digitis et pennis proritan-
um eſſe monet, vt *Trallianus*. Equi-
em mulſam in eosdem fines reiicit *Ae-*
us [14]) cum mordacitatem operetur,
ɔrſionesque augeat, interim ſi non ſpon-
e ferantur ſordes conuenire inquit op-
ortune irritare aqua tepida exhibita,
egroque vomere iuſſo. Non aliter *Cel-*
ıs protinus vbi malum coeperit oporte-
e aegrum aſſerit aquae tepidae quam
lurimum bibere et vomere. [15]) Atque
ui veterum placita vno conſpectu exhi-
et *Piſo: Incipiente morbo*, inquit, *per-*
ittendum eſt opus naturae, dum quae
rrupta ſunt et deprauata excernit, cor-
ptis itaque cibis in ventriculo propter
rum copiam vel qualitatem prauam
ua tepida liberaliore exhibita aegrum
mere iubebis, digito vel penna ori ea-
propter

12) Lib. VII. c. 14.
13) Lib. III. c. 39.
14) Ter. III. Serm. I. c. 12.
15) Lib. III. c. XI.

propter etiam indita. Mulſa quoque vten-dum eſt, vt quae aluum cum vomitu ſin noxa incitare poteſt. [16]) Prorſus autem eadem via inſiſtendum eſſe veteres cum fructu imitaturi inculcant recentiorum haud pauci, inter quos *Sennertus* ad vomitum iuuandum dandam aquam mulſam vel hordei tepidam aut ſolam aut cum ſacharo vel ſyr. roſarum praecipit: [17] Deinde etiam *Riuerius*: *Euacuatio paulisper ſibi committenda*, inquit, *dum pra-vi et corrupti humores exierint. Tum etiam interdum eorum excluſio moliend[a] vomitione concitata, hauſtu aquae tepida[e] cum ſyr. acetoſo mixtae, aut iuſculo pul[li] magna copia ſumto.* [18]) Idem iuſculum pulli tepidum ad aliquot cyathos capa-ciores hauriendum, pro diluendis et euacuandis acribus humoribus, ex ven-triculo liquoris quantitate ſaepius onera-to et ſubuerſo multis laudat, certumque eluuionis ita obtinendae penſum abſol-vendum indicat *Sydenhamus*. [19]) Dum-que ſtimulato iam per morbi cauſam ad excretionem ventriculo cum inteſtinis non opus eſſe vllis purgantibus ſiue ſur-ſum ſiue deorſum inculcat *Pitcarnius*.

16) De cognoſcendis et curandis morbis Li[b.] III. c. 13. p. 74. 75.
17) Loc. cit.
18) Operum p. 287.
19) Sect. IV. c. II. p. 217. 218.

t poſt ſumtum emeticum, ita et hic, nagnam copiam ſeri lactis, aquae tepiae, iuſculi macri, aut cereuiſiae tenuiſmae modo non acidae exhibere iubet.[20]) Denique vomitum hauſta copioſius aqua epida butyro inſulſo, vel oleoſis ac muilaginoſis largius imbuta adiuuandum *Hoffmannus* ſuadet.[21]) Idem vero haec mnia a praeclaris omnis aeui Autorius collaudata tum praeſtant, quod arſeico hauſto praeſtat ſuperingeſtum larius lac pingue, vel mitiſſimum oleum uod non minus vomitus mouet, ſed eneficos et ſalutares, mitigatum toxium excutientes, morboſis et nociuis a eneno motis tandem mitigandis pares. tque hac ratione ſtatim in principio egritudinis proritatus vomitus choleriorum vomitum totumque morbum poerit minuere et curare, nequaquam auem excitatus aliter.

§. 23.

Sed et purgantia ſibi depoſcunt acuratiorem conſiderationem, num pront ad felicem morbi medelam, num eiem aduerſentur. Mitius illa omnino uam vera emetica, multoque minorius turbis ac ſine motuum tumultuantium *Purgantia.*

20) Element. Med. lib. II. c. 18. §. 23. 24.
21) Med. Syſt. Tom. IV. Part. III. p. 588.

tium maiori exacerbatione, operationem ſuam exequuntur, maxime ſi non ex reſinoſorum fortiorum familia ſeliguntur namque haec merito ſuo vt ſupra apparuit, potius inter ipſas morbi cauſas quam ad eius remedia referenda ſunt. Interim quod blandiora aluum ducenti attinet, quae fere magis titillando inteſtina, quam ſtimulando agere ſolent, ill certe in apparatu remediorum cholera ſanandae inſeruientium reſeruari deber omni tempore viſa ſunt Practicis magn nominis, ſat circumſpectis, iuſtamqu aegritudinis id eam habentibus. Mulſan *Tralliano*,[1]) aliisque antiquis hic totie commendatam, vt ad vomitum lenite mouendum accommodatam eſſe, ita quo que ad aluum ſine noxa irritandam pu chre inſeruire cenſuit *Piſo*,[2]) quamui ob morſus et torſiones quos efficiat *Aeti* damnetur. Ipſe tamen *Aetius*,[3]) ea propter non abhorret a conſilio mouen di aluum, ſed adiuuandam dicit excre tionem per ſedem ad alienum venenum inſidens eliminandum. Atque ex lau dati modo *Piſonis*[4]) ſententia vbi pro cliuiora fuerint corrupta alimenta vt pe aluum excernantur, eademque via natu

r

1) Lib. VII. c. 14.
2) Lib. III. c. 13. p. 75.
3) Tetr. III. ſerm. I. c. 12.
4) Loc. cit. p. 75.

ea expellere tentet conuenit iuuare
xcretionem per ſedem purgantibus me-
icamentis leuioribus, diuerſis tamen pro
atura corruptorum alimentorum. Nem-
e ſi adſit copia humoris bilioſi rhabar-
arum, hieram picram et agaricum; ſi
ituitoſa cruditas aloen et myrobalano-
um decoctum collaudat. A neotericis
ui aluum laxantia in hoc morbo admit-
unt fere omnibus aliis praefertur rha-
arbarum, eoque cum ſyr. de abſynth.
n pilulas redacto humorum corrupto-
um excluſionem commode perfici *Riue-
ius* [5]) ſtatuit, idemque pharmacum ſi
aec indicetur concedit *Ettmullerus*, et
ufficere dicit *Hoffmannus*, [6]) atque *Teich-
neyerus.* [7]) Quanquam vero hoc ipſum
nnocens et polychreſtum habeatur iure,
tque omni exceptione et dubitatione
naiores fructus edat in curanda dyſen-
eria morbo cholerae analogo, dantur
amen Viri clariſſimi bene multi, qui ne
uidem hoc volunt in ſanatione chole-
ae, ſed ſimpliciter ab omnibus laxanti-
us vere talibus, benigniſſima ſi fuerunt,
rorſus abſtinendum eſſe inculcant. Cum
ordes ipſae praeſentes ventriculum et
inteſtina ſatis commoueant, et ad ex-
cretionem ſtimulent, non opus eſſe vllis

S 2 pur-

5) Pr. Med. lib. IX. c. 9.
6) Med. Syſt. Tom. IV. Part. III. p. 592.
7) Diſſ. de cholera §. 24.

purgantibus aſſeuerat *Pitcarnius.*[8]) Nun quam non in hoc morbo nocuiſſe Ca tharſin *Williſius* notat,[9]) ſedulaque men tis applicatione et multiplici experienti edoctus *Sydenhamus*, quod ſi acres iſto humores, fomitem morbi, cathartici expellere conaretur, idem ſe egiſſe de prehendit, ac is, qui ignem oleo extin guere ſatageret, cum cathartici vel leniſ ſimi operatio omnia magis perturbaret et nouos inſuper excitaret tumultus.[10] Porro ne mitiora quidem purgantia admittit Chriſt. *Vater*,[11]) quique vnus inſtar Stahlianorum omnium eſt *Iunckerus* vt in emeticis ita et in catharticis ſummam circumſpectionem requirit, vt ſub morbi initium cum vtilitate adhibeantur.[12]) Neque aliter ſenſit Praeceptor *Hoffmannus* laxantia quippe oretenus data rariſſime in cholera expoſci ait, ipſaque manna quam toties benedictam ab eo appellatam memini, cuique fere vbiuis in praxi ſua fauit, ita hic eximio Viro diſplicet, ac *Aetio* mulſa, nunquam quippe illam conuenire in hoc affectu profitetur.[13]) Noſtratibus quoque Medicis in cholera olim vix adhibita fuiſ-

ſe

8) Element. Med. lib. II. c. XVIII. §. 24.
9) Loco cit. Pharm. rat. p. 74.
10) Loco cit. p. 216. 217.
11) §. 23.
12) P. 504.
13) Med. Syſt. Tom. IV. Part. III. p. 592.

e aluum mouentia ex Hiſtoria morbo-
um Vratislauienſium apparet, vtpote
uae de iis prorſus tacet, neque nunc
lis niſi raro valde aggredi hanc aegritu-
inem ſolemus. Meam ſeorſim ſenten-
am quod attinet, vt aliquid certi circa
rebriorem abuſum, et rariorem vſum
urgantium in cholera ſtabiliatur, ad
auſas diuerſas et tempora morbi diuerſa
ttendendum eſſe crediderim. Si a ma-
ifeſto vitio diaetetico ingeſtisque quan-
tate et qualitate peccantibus malum ſit
xcluſum, neque quod notari velim,
uacuationes in principio moli ingenti
uam adeſſe ſuſpicamur euerrendae re-
ondeant, interque cardialgicos dolo-
es et cruciatus abdominis, fere inanes
arum vomitu et ſedibus eiiciatur, non
conueniens fuerit, rhabarbaro vti, vel
iam manna in emulſione ſoluta, ſino
lo addito ſalino ſtimulo nitro forte
lo excepto, vt citius alimentorum ca-
alis a ſaburra inhaerente liberetur, iu-
usque tum cohibentibus locus conce-
atur. Spectare huc mihi videntur
erba *Piſonis*, quando leniora laxan-
a concedit, vbi aliquis ſuccus vitioſus
t corruptus ad excretionem procliuis
aturam irritat, nilque effatu dignum
er aluum deſcendit. [14]) Neque minus
onitum *Sennerti* huc facit, qui ſi na-

S 3 turae

14) Lib. III. p. 75.

turae maior ſit conatus et irritatio quam humorum euacuatio, iis vtendum eſſe praecipit, quae laxant et abſtergunt v… luti manna ex ſero lactis vel carnis iu… ſculo. [15]) Audiri quoque meretur Et… mullerus contra malum ex corruption… alimentorum infuſum rhei inſeruire affi… mans. [16]) Abſtinendum e contra er… ab omnibus aluum cientibus, ſi contr… riae conditiones adfuerint, etiamſi app… titus peccato morbus fuerit prognatu… Summa vero cautione ſemper debe… porrigi blandiſſima quoque laxantia, … cholera fuerit aeſtiua, breuiſſimi decu… ſus, atque a commota bile et iracundi… affectu accedente excluſa. Non ſane ſ… tis hic laudare poſſum Cl. *Iunckeri* an… maduerſiones, magnum periculum quo… inde aegro imminet quam accuratiſſim… complectentes. *Si euacuatio illa*, inqui… *ſuſcipitur ſtatim quando bilis in inteſti… num duodenum effuſa eſt* (igitur fere ſc… po prophylactico) *tum ſalutarem pote… edere effectum, quando autem ſero voc… tur Medicus, nemo peritus ſuadebit mat… riem mora acriorem factam et cauſtica… deorſum ducere per inteſtina, quia vi… aggrediendo pylori, ventriculi, et inteſti… norum inflammatorium ardorem exace… baret. Veteres iam talem materia…*

fraen…

15) Loco cit. p. 164.
16) Cap. de cholera.

raeno potius egere cenſebant, quam ſti-
ulo, loco ergo huius methodi ambiguae
periculoſae ars hic plus potens quam
atura debet qualitatem materiae peſſi-
iam corrigere, eneruare, demulcere ci-
ra partium exagitationem. [17]) Sane
ſe ego expertus ſum doloriſſimam quar-
o morbi die operationem a rhabarbaro
deo alias innocuo, ad quod capiendum
tribus medicis amiciſſimis mihique
ptime cupientibus adigebar; quamuis
orte adhuc inueniret in inteſtinis quod
bſtergeret, cui tamen fini iam inſeruie-
ant potulenta varia humectando et de-
nulcendo ſimul agentia, quae tuta et ſa-
ubria omni morbi tempore, et in omni-
us ſubiectis, vices purgantium ſubire
oſſunt. Quodſi acrimonia bilioſa non
it alcalica, ſed ob ingeſta potius acidum
odens illi inſit, locum omnino in prin-
cipio habet decantata magneſia, ſatque
tuto exhiberi largius poteſt, cum absque
omni ſtimulo agat, ſecus ac rhabarbarum
et manna, atque ſimul acidum potenter
inuertat. Cuiuscunque autem indolis
fuerit acre irritans, ſat immodicis eua-
cuationibus iam praegreſſis, etiamſi pri-
ma et ſecunda morbi dies nondum ela-
pſa ſit, cauendum ne quicquam porriga-
tur quod aluum cieat, quia longe alia re-
media tum indicantur.

S 4 §. 24.

17) Tab. LXI. p. 504.

§. 24.

Clyſmata. Relicta de purgantium vſu tractatione, recta via deducor ad conſiderationem clyſmatum, quae modo blanda et mitia fuerint, ſine praeuia multa deliberatione, ac non ſaltem cum maiori ſecuritate quam purgantia, ſed et in eosdem fines ac illa, imo vero in alios plures nobilioresque, in vſum vocari poſſunt. Id equidem negari nequit, quod iniecta qualiacunque enemata locum affectum quem ventriculum et duodenum conſtituere antea euici, immediate haud attingant, cum vltra valuulam Bauhini non penetrent. Quodſi igitur ſine eorum, ac illius loci mutuo contactu, nullum emolumentum ab iisdem poſſet concipi, id et in hoc morbo omnino ſtatuendum foret, de eorum vſu, quod de iis in curatione dyſenteriae bilioſae, ſed minus recte, opinor, ſtatuit *Degner*, qui hanc ipſis curare velle abſonum eſſe affirmat, quia ad fontem mali haud perueniant. [1]) Illud certe ipſe aeger ego accuratiſſime perſenſi, eo haud adſcendiſſe iniectorum in inteſtinum rectum clyſmorum medicamentoſam virtutem, vbi vis morbi ſuum nacta erat habitaculum. Interim quanquam vix vnquam hanc ipſam ob cauſam, ſenſibilem ſtatim fructum inde me

17) De Dyſenteria bilioſa c. V. §. 31.

e percepiſſe mihi viſus ſim, aſſerere
men nullus audeo, ſine fructu illa mihi
iecta eſſe, aliisque aegris ſine eo iniici.
i per coli cauum fluctuans recto imiſſus
tex medicamentoſus, illud ſufficiente
opia bonam partem adimpleat, atque
er aliquod tempus in eodem commo-
etur, debet omnino colon multo pro-
ius, ac turgida decocto emolliente ve-
ca bubula, abdomini in variis eius mor-
is ex Practicorum celebrium conſilio
pplicata, vicinum ventriculi fundum et
diacens duodenum et ieiunum fouere,
alitusque beneficos his partibus imper-
iri. Vel hoc ſolo ergo intuitu laudanda
runt clysmata, quodſi vero inſuper con-
deretur a ventriculo vsque ad rectum
num excurrere licet mire inflexum
ontinuum canalem, vnam eſſe vbique
abricam, arctiſſimam vbique eſſe fibra-
um, membranarum, vaſorum, neruo-
umque communione, et conſenſionem,
tatim intelligitur, vt cauſa quaedam
nortifica ſiue hic ſiue alibi in hoc canali
aerens, omnem totius functionem
nagis minusue imminutat, et peruertit,
ta quoque virtutem alicuius remedii,
iue hanc ſiue aliam canalis plagam
roxime attingat, functioni pertur-
batae maius minusue auxilium allatu-
ram, idque innumera in praxi phoeno-
mena edocent. Haec omnia quando ita

ſeſe habent, nemo iure dubitaturus eſt de clysmatum magna diuerſis reſpectibus efficacia in cholera, licet ipſum duodeni cauum tota ſua ſubſtantia ingredi nequeant. Ac primo quidem conſtare debet, quemadmodum ingruente malo vomitus adiuuandus et leniter promouendus a medente eſt, vt cauſa eum proritans ſimul ipſo hoc motu eiiciatur; ita quoque cum eadem cauſa deorſum vrgens deiectiones cieat, has quoque leniter iuuandas eſſe, cauſaeque euacuationem per inferius guttur arte eſſe accelerandam. Multum boni prae laxantibus aluum caute ſemper adhibendis, tum pollicentur clysmata blanda, eluentia, ſingulis horis vt pro cita medela impetranda vult *Pitcarnius*, [2]) vel alternis iniicienda. Talia ex emollientibus oleoſis, ſero lactis, additis oleis preſſis mollibus, ad alui ſucceſſum promouendum egregie inſeruire, atque eapropter crebrius in vſum trahenda eſſe cum Pitcarnio praecipit *Hoffmannus*, [3]) vtque humores acres foras eliminentur, plura enemata ex ſolo inſulſo pulli iuſculo commendat *Sydenhamus*. [4]) Dum vero ita ſine nouo ſtimulo ipſis addito eluuntur inteſtina, ſimul reuulſio a ſuperioribus impetratur, motusque

2) Element. med. l. c. p. 166.
3) L. c. p. 588.
4) l. c.

tusque periſtalticus leniter deorſum incitatur. Minuitur itaque ipſius inuerſio ſurſum tendens, ac vomitum cieris, contingensque per eum permoleſta et difficilis excretio, promota aluina minoribus incommodis ſtipata, pauliſper refraenatur, ac cum ipſo vomitu cardialgicae anxietates magis tolerabiles redduntur. Ad hoc momentum attendens Abrah. *Vater* [5]) *clysmis*, inquit *ex lacte, iure carnium decocto hordei, ſero lactis, addito ſacharo et vitellis ouorum, attemperantibus, diluentibus leniter abſtergentibus, et vacuantibus noxiae materiae ſine incommodo, et magno ventriculi et totius corporis alleuamento ad inferiora ducunt, et emittuntur*. Eadem ratione Parens Chriſt. *Vater talibus clyſteribus abſtergentibus ventriculum a magna humorum acrium ſaburra oneratum et quaſi ſubuerſum liberari, humoresque deorſum duci* ſcripſerat. [6]) Verum praeter commodam euacuationem cauſae per aluum, inhibitionemque minus commodae euacuationis per vomitum, etiam ipſa energia cauſae non ſtatim prorſus eliminandae, eneruari multum poteſt clyſteribus, dum ex lenientibus, glutinoſis, farinaceis demulcentibus, et oleoſis, parati ipſam ancleatam et pungentem acrimoniam retun-

5) §. 18.
6) §. 23.

retundunt, et inuoluunt, ac inteſtinorum parietes inungunt, et inuiſcant, vt a roſione et lancinatione aliquantisper defendantur. Huius ſcopi inter alios non oblitus, *Sydenhamus* non ſaltem vt eliminaretur ſed et vt retunderetur atque vt ad debitam temperiem reuocaretur acrimonia, ſuum pulli iuſculum pro clysmate collaudat. [7]) . Quis vero iam non videt vltro? deſideratiſſimum etiam hac ratione dolorum et cruciatuum lenimen impetrari, ab eiusmodi enematibus, namque ſi acre irritans iners reddatur, fibroque neruoſae ſtrictae et criſpatae relaxentur, ſtatim minuitur, dolor, hincque eſt quod ſimplicem aquam hordei tepidam ano iniectam, ad educenda excrementa et morſum inteſtinorum mitigandum merito commendare potuerit *Piſo*, [8]) cui fini tamen decoctum ſeminis lini contuſi, altheae, maluae cum lacte vel oleum oliuarum et amygdalarum adhuc magis inſeruiet. Sed et dum ope clysmatum cum doloribus mitigandis res eſt, pro eorum materie interdum non ſaltem acre inuoluentibus et ſtrictos villos relaxantibus, ſed et ſimul in ſenſum agentibus, eundemque obtundentibus remediis vtendum eſſe conſuluerunt Practici Clariſſimi atque propterea narcotica

7) Loco cit.
8) Lib. III. c. 13. p. 75.

:otica ipſis indenda eſſe praeceperunt.
Laudandus ex hoc capite mihi venit
Riuerius, [9]) qui clyſteribus pinguibus,
t lenientibus ex lacte, oleo roſarum,
utyro inſulſo, vel ex decocto pulli,
arnis vitulinae, et vitellis ouorum vr-
ente affectu narcotica immiſcenda eſſe
ult; Neque inter alios quos nominare
oteram reticere volo *Ettmullerum*, [10])
heriacam Andromachi adiici clyſteribus
iusmodi cupientem, quam methodum
alde in praxi ſua amat *Ridley* atque in
lyſenteria ſpeciatim commendauit *Syden-
amus*. Hac vero opiatorum iniectione
um clysmate, non ſaltem minui dolo-
es, ſed et motus excretorios ſopiri
larum eſt, quod ipſum ſi tempeſtiue
iat vtile omnino aegro, ſin minus valde
oxium eſſe, poterit; qua de re in ſe-
uentibus quando in anodynorum vſum
enſim inquiſiturus ſum, prolixius agam.
Pro ſiſtendis autem excretionibus ſpecia-
im quoque clyſterum adſtringentium,
um vel ſine anodyno, mentionem in-
ectam legas. Si aluus actis agendis ad-
uc egerat, amylum cum decocto papa-
eris per clysma infundendum, aut
lysma ex decocto roſarum, acacia, et
apitibus papaueris ex conſilio *Aetii*, [11])
et

9) L. c. p. 287.
10) In Pr. l. c.
11) Tetr. III. ſerm. I. c. 12.

et *Piſonis.* [12]) Eadem vero hic cautela ac circa anodyna opus eſt, vt iuſto tempore talium fiat applicatio, id quod de tonicis roborantibus et adſtringentibus ex inſtituto acturus, clariſſime exponam. Sed nulla intentio medici in commendatione clysmatum dignior, quam praecauere imminentem, vel praepedire naſcentem, aut ſoluere natam inflammationem inteſtinorum, ſine qua vix cholericorum quispiam fatis cedit. Spondent huius indicationis impletionem eamque praeſtant egregie, niſi morbus ſit exquiſitisſime malus, obſtruens attenuantia et diluentia, acre inuoluentia, ſtrictum relaxantia clysmata varia, hactenus laudata, atque denuo dum ad implendas tot indicationes therapeuticas collineant, cum cura commendari hoc loco merentur. Sine dubio de aeſtu interno inflammatorio de quo anxie querentes aegros audiebant, ocyus reſtinguendo ſolliciti fuerunt boni quidam viri, quando herbas ſaponaceas et varia benigniora acida, in apparatum eorum, quae clysmatibus conficiendis inſeruirent, recipi voluerunt. Sic praeter alia enemata clyſteres etiam ex oxycrato plurimum conferre vel ex decocto lactucae portulacae, plantaginis addito aceto et ſyr. de nymph. affirmauit cum ſequacibus *Riuerius* veteres in aliorum

12) Loc. cit. p. 77.

um morborum calidorum medela ſimilia
audantes imitatus. Neque tamen nega-
verim, haec talia quoque ad temperan-
dum corruptae bilis mordax et rodens
ngenium commendata legi, non certe
abſono conſilio, modo aliae morbi cir-
cumſtantiae haud contraindicent, de
quibus paulo poſt ſub acidorum conſide-
ratione, nonnulla ediſſeram.

§. 25.

In ſpecie terebinthinacea.

Antequam hoc argumentum poſſum
deſerere de clyſteribus terebinthinaceis
paucula mihi adiicienda ſunt, cum eorum
mentio dum de proprii morbi medela
agebatur, iniecta ſit, ac in dyſenteria
cholerae affini non raro illi laudari a
practicis ſoleant. Terebinthinam valde
penetrantem cuſtodire acrimoniam, oleo-
ſa viſciditate cui ineſt, pertinacius adhae-
rentem, partibus noſtri corporis, qui-
bus applicatur, vſuque interno et exter-
no ſtimulare villos vaſorum, vrgere ſan-
guinem, calefacere, atque eapropter
ex ſuo ingenio frigidis, lentis, mucoſis-
que morbis magis congruere, quam iis
qui a ſanguine multo, commotoque, et
phlogiſtica eius diatheſi pendent, nemo
opinor facile negauerit. Haec quoties
ui contuitus, toties fateor miratus ſum,
qui factum ſit, vt in dyſenteria fortiter
rritatis et ſi necauerit fortiter inflamma-
tis

tis inteſtinis, aptum remedium ea iudicata vnquam fuerit, cum irritandis magis, et inflammandis apta haberi potius debuiſſent. Neſcio an incautos in eiusque adhibitione fefellerint acuto ferro patratae punctorum, disſciſſorum, et ſemiſectorum tendinum, neruorum, membranarumque neruoſarum laeſiones, quibus omnibus pulcherrime conuenire terebinthinam, et ex eo parata, ſi calide loco affecto applicentur, certum eſt; tum enim dolor intenſiſſimus feliciter leuatur, inflammatio cauetur, atque vulnus elegantiſſime conſolidatur. Nata forte per chirurgica haec Phoenomena velox concluſio, et in interioribus ſi nervoſa loca acribus ſtimulis quaſi tot acutiſſimis lanceolis puncta, ſciſſa, lacerata fuerint, vt in dyſenteria, neruoſae inteſtinorum tunicae eundem proſperum effectum expectandum fore, a terebinthinaceorum applicatione. Sed non bene valet iſta conſequentia, etenim topica externa longe aliud quid praeſtare toties animaduertimus, quam interna humoribus noſtris altius immiſta alcoholis, camphorae, aliorumque exemplo. Siue vero veritati repugnet mea hac in re ſuſpicio, ſiue minus, caſtiſſima experientia aliud quid edocet, quicquid fautores contradicant; namque remedium quod intus aſſumtum aeſtum, dolorem,

ardo-

dorem vrinae, genitaliumque pruritum
iniuſſam vsque ſeminis liquorisque
oſtatarum emiſſionem ciet, non bene
adrare obſeruatur morbo inflammato-
a diatheſi fere ſemper ſtipato, qualis
t dyſenteria. Deſinit haec quandoque
morbum alium, atque vbi iam defer-
it cum ſua febre, relinquit in inteſti-
s foedum vlcus, atque in hoc caſu
lo, et permitti poteſt et laudari debet
rebinthina, vt alia balſamica detergen-
a et depurantia exotica pretioſiora,
iritu rectore nobiliore praedita, ſed
ſi analoga et prae ea nil praerogatiuae
vlcerum therapia habentia. Ita pror-
s certe, vt in gomorrhoea virulenta,
in primo morbi ſtadio vrethra rubente,
uriente, calente, phlogoſi, dyſuria
borante, intempeſtiue exhibeatur tere-
nthina, omnia haec mala augentur,
cenſis ſubinde enormiter et in gangrae-
m tendentibus genitalibus; e contra
tem his malis per alia congrua reme-
a ſuperatis, relicta interna vlcera in
cundo vel tertio morbi ſtadio per
ſam terebinthinam commode deter-
intur et conſolidantur, ita prorſus in-
iam durante in dyſenteria inteſtinorum
ilogoſi abeſſe debet terebinthina, ſoli
ceri ſuperſtiti perſanando inſeruiens,
bre penitus conſopita. Valde gauiſus
m poſtquam magnos errores commit-

T tere

tere praxin triuialem in ſananda dyſen-
teria per terebinthinaceos clyſteres ex-
pertus eram, cum mecum ſentire de-
prehenderem Cl. *Degnerum*. *Olibarum*
inquit *Myrrha*, etc. *nec non terebinthin*
in vera noſtra dyſenteria ad ſanatione
vix vnquam laudabilem effectum praeſtan
vbi vero affectus degnerauit in vlcus, in
teſtina conſolidandi et cicatricem obducen
ſcopo locum habere poſſunt. [1]) Monuer
vero antea eo tempore malum no
amplius vt dyſenteriam ſimplicem, ſe
tanquam foetidum inteſtinorum vlcu
conſiderandum eſſe, quando haec tal
locum haberent. [2]) Praeterire et diſſi
mulare nequeo Magnum *Boerhaauium*
nihilominus in dyſenteria laudaſſe tere
binthinam in clyſtere applicandum; [3]
verum eſt; attamen ſpeciatim non a
ipſum morbum verum, ſed ſaltem a
vrgens ſymptoma teneſmum. At a
eodem fere immunes ſunt qui choler
laborant, quorum gratia haec omni
retuli, atque praeterea per ipſa dogmat
Boerhaauiana ſi phlogiſtica diſpoſitio rect
et coli fuerit dyſentericis, cum mani
feſta febre, abeſſe quoque quam longis
ſime

1) Cap. 5. §. 24.
2) Cap. III. §. 81.
3) In conſilio pro dyſenteria caſtrenſi quod
legitur in conſultationibus ab Ill. de Haller
editis.

ne debebit ipſa terebinthina. Solum
onſilium Illuſtr. *Hoffmanni*, [4]) qui Au-
r eſt vt in ſubiectis tenerioribus, aeta-
iuuenili, tempore aſtiuo, temperatura
olerica, parciſſime vel plane non tere-
nthina adhibeatur, mea ſententia ſat
aue habendum, quo minus in cholera
ioſa aeſtiua, febrili mouens hoc et ca-
um remedium aegris inteſtinis appli-
tur.

§. 26.

Hactenus de euacuantibus remediis *Acida.*
rba feci, licet praeter euacuationem
smatum quoque multiplex alius poſſit
e vſus, vt ex allatis prolixe conſtitit;
n de alterantibus morbi materiem non-
lla exponere iuuat. Prodeant inter ea
mo loco blandiora acida, a multis
iptoribus grauibus eo reſpectu collau-
a. Salua vero omnium auctoritate
nte intelligentibus manifeſtum fore
umo, illa promiſcue omnibus aegris
olera affectis, omnibusque ſpeciebus
olerae ſanandis neutiquam conferre,
ue ſi vbique permitterentur, quod
rere ego quidem nullus auſim, in illis
nimum caſibus locum non habitura
nt, quando morbus ipſe a cauſa ma-
eſte acida proficiſcitur, atque ſuſten-
ur. Non neſcio aquam ſimplicem

 tepi-

4) Diſſ. de terebinthina cap. III.

tepidam leniter acidulatam, aut oxym
le permiſtam, largiterque epotam refe
iure, ad generalia venenorum fere o
nium antidota, talemque acribus vene
deglutitis ſpeciatim arſenico pruden
opponi, ſique ab eo forte nata eſſet ch
lera, laudabile pharmacum audire po
Mallem tamen nihilominus eiusm
aegritudini curandae pinguia et ole
deſtinare, ſatis certus multum praero
tiuae his eſſe praepotulentis acidiuſcu
non aeque prorſus demulcentiſſimis ſi
tantillula virtute irritante, ſed vt illa, ſ
ſtimulo aliquali omnino praeditis. Nu
autem ſine dubio magis conueniens o
caſio exhibendi acidula pharmaca aeg
cholericis datur, quum vbi a bile eade
que in veram alcalinam corruptione
ruente, nullo ipſi admiſto acido labora
aut forte ſolis nidoroſis cruditatibus
fectus natales ſuos debet. Atque h
ipſum probe cognouiſſe Autores Prac
cos ex eo apparet, quod plerique a
dula pharmaca commendantes, cauſa
acrimoniam bilioſam ſemper adiicia
quamuis et non deſint, qui ſine reſpec
ad cauſam ſpecialem talia in genere la
dibus extollunt. Praeter cauſam ve
hanc nonnulli ad effectus eius magis a
tendunt, natisque ſymptomatibus vrge
tibus aeſtui, inflammationi, ſiti, acidiuſcu
blanda deſtinant, neque certe praet

ren

m, cum omnibus morbis febrilibus
flammatoriis calore intenſo, ſitique
patis illa ipſa conſentientibus medicis
aeſtantiſſimis, magno cum fructu ſo-
int opponi. Multorum ſcriptorum
tis collectis inſtructiſſimus *Piſo* mali
nici acidum ſuccum aquae inſtillatum,
rupum ribeſiorum, acetoſitatis citri,
lorum punicorum, granatorum, cho-
ae remediis annumerat. [1]) Indolem
tem aegritudinis exactius determinans
nnertus [2]). *Si materia bilioſa ſit*, ait
gerque valde ſitiat et aeſtuet, vtilia ſunt
ones, mala citria, ſuccus citri portu-
ae, agreſtae, ribeſiorum, berberum
ſerua roſar. vitriolata. Et qui adeo
pe *Sennertum* ſecutus eſt *Riuerius*
gram cholericam habet, [3]) cui cum
ioſa multa excerneret, dum alia inte-
n remedia parabantur, ſuaſerat vt *Oxy-*
nti cyathum epotaret cuius ita effi-
x fuit operatio, vt vomitus et alui
xus ſtatim cohibitus fuerit, aliisque
nediis, allatis ex aegrae ſententia, non
us eſſet. Si magna ſit humorum pu-
ſcentium copia, potulentis ſyrupum
oniorum et acetoſae addendum quo-
e conſuluit Pitcarnius, [4]) atque in

 India

) Lib. III. c. 13.
) L. c. p. 165.
) Obſeru. Cent. IV. obſ. 8.
) Lib. II. c. 18. §. 27. element. med.

India calido ſub Ioue *Bontius* in cholerae curatione recentium limonum ſuccum praeſtantem deprehendit. [5]) Praxi numeroſa celebris *Lentilius* habet puluerem ſcretae ad choleram humidam quem cum abſorbentibus, adſtringentibus, et nitro criſtalli tartari ingrediuntur, huncque purgato corpore puluere cholagogo ex rhabarbaro et cremore tartari, cum ſucco acido, ribium, berberum, ceraſorum acidorum, exhibitum, eloto ſimul ex conſilio *Sydenhami* per pulli iuſculum canali inteſtinorum prompte ad domandum periculoſum hunc affectum inſeruire contendit. [6]) In cholera a ſumto veneno, vel mota hypercatharſi aut hyperemeſi, acidula remedia quae ad caſtrandam vim veneni mirifice inſeruiant, vt miſturam ſimplicem, ſpiritum vitrioli dulcem, nitri dulcem laudat *Hoffmannus.* [7]) In dyſenteria bilioſa quam ipſe cholerae alibi ad latus ponit, ſuccum citri condimenti loco omni cibo et potui ad gratiam ſaporis admiſcendum curauit *Degner* cum fructu, *acida enim blanda*, inquit *veneno bilioſo reſiſtunt, eiusque ſpicula alcalina infringunt, ſitimque ſimul reſtinguunt, nec adeo reformidanda ſunt vt quidam autu*

5) Med. Ind. pag. 70.
6) Miſcell. Med. Pr. Part. III. p. 85.
7) Med. Syſt. Tom. IV. Part. III. p. 589.

utumant. [8]) Abrahamus *Vater* pro
otu ordinario in cholera commendat
quam hordei cum ſyr. de toto citri,
cetoſit: citri, vel granatorum. [9]) De-
ique in fluxibus alui bilioſis et cholera
egans etiam eſt conſilium quod ſuppe-
itat de *Gerter.* [10]) *Conducit bilem eli-
inare purgante aceſcente ſaponaceo, et
ein compeſcere egeſtionem per acida bilem
nuem et acrem compeſcentia.* Ita qui-
em ſummorum virorum commendatio-
e nititur vſus acidiuſculorum in cholera,
uos inter miror me inuenire quoque
inckerum ad materiam ac rem cauſticam
emperandam ſuccum citri, ſyruposque
erberum, ceraſorumque acidorum
ollaudantem, [11]) cum tamen illam ſem-
er acido-bilioſam ſtatuat. Interim ta-
ien notabile eſt *Sydenhamum* de acidis
emediis quae alioquin in praxi ſua bene
pplicare nouerat, hic tacere penitus,
loque macilento pulli iuſculo, pro cor-
genda acrimonia contentum eſſe. Sane
dacis omnino et impudentis eſſet, tot
raegnantibus teſtimoniis non obſtanti-
us, acidorum vſui in cholera interdi-
ere, ſi morbi ingenio et indiuiduali
egrotantis conſtitutioni prudenter ea

 accom-

8) Cap. V. §. 77.
9) Diſſ. pag. 30.
10) Med. Hippocrat. lib. III. aph. 30.
11) pag. 502.

accommodentur. At vero nihilominu
maxime placet, quod occaſione puer
quatuor annorum, ex eſu ribeſiorum
cholera demortui, dicit *Lentilius*, *ha*
baccae ob facultatem adſtringentem (add
ego acidam) *ad choleram hinc inde com*
mendantur, quod vero cum grano ſalis e
accipiendum. [12]) Scilicet limitandas eſſ
valde vires medicatas acidulorum reme
diorum in cholerae medela, atque no
ſine cautione et intelligentia eaden
ſuaderi debere, probe conſiderata cauſa
rum differentia edocet. Conuictiſſimus ſ
Medicus oportet, neque ab ingeſtis act
acidis, aut in acidam corruptionem ab
re aptis, malum fuiſſe excluſum, nequ
in excretis vomitu, vel egeſtis aluo ac
eſſe vlla ſigna acidam ſaburram loquenti
ſed ſolam nidoroſam cruditatem, alcal
que putridum peccare, antequam reme
dia acidiuſcula ſuadeat, aliter enim mor
bo ipſi nutrimentum ſuppeditaturus eſt
resque aegri certiſſime in deterius ruer
faciet. Quodſi vero etiam merum ro
dens alcali ſubſit, acido ſufficienter in
geſto omnino ſuperandum, multo iud
cio practico po[illegible]derandum erit, an illu
huius occurſu ſit ſuperabile, antequan
ſmegmate omni mucoſo quod villoſan
tunicam obducit, ſtricturis et excretio
nibus excuſſo, detracta quaſi ſua veſt
natu

12) Eteodr. p. 555.

naturali, haec denudata iniuriis cuiusuis
acrimoniae in villos ſuos neruoſos actu-
ae ſit expoſita. Hi nimirum tum tegmi-
ne ſuo orbi, ſtimulum quemuis acutius
ſentientes non ab alcalica tantum acri-
monia criſpantur, ſed ab acido etiam
quantumuis blandiore aeque vellicantur,
imo vero ſi ab vtriusque concurſu alius
naturae ſal emergeret, non minus eius
irritantibus puncturis, male adficeren-
tur. Haec ſi forte lecturorum aliquibus
nimis ſcrupuloſa videatur cautio, ope-
rae pretium erit perpendere ſummam in
hominibus bene multis, vt hypochon-
driacis et hyſtericis, ventriculi et inteſti-
norum delicatulam irritabilitatem et mo-
bilitatem, cui adeo dum nondum aegro-
tant, ſuccus citri et acetum non ſunt
adiaphora; ſed tales quam maxime inte-
ſtinorum morbis ſubiacent, iisdemque
grauius affliguntur. Ego certe nimis ex-
pertus noui, meum nomen ingredi mi-
ſeri huius generis mortalium catalogum,
neque cum exquiſitiſſimos dolores a pu-
eri bilioſo paterer, acida antidota tuliſ-
ſem, leuiſſimis et dilutiſſimis acidiuſcu-
lis et aliis leniter acriuſculis ferendis pe-
nitus impar. Doleo vero multum, mihi
tum temporis in memoriam haud ve-
niſſe blandiſſimum acidum, blandiſſimo
oleo inuolutum in ebutyrato lacte, quod
ſi vllum aliud remedium, acrimoniae bi-

 lioſae

lioſae alcalinae inuertendae et obtundendae conuenientiſſimum hic habeo, eius egregiam virtutem in aliis ab hac cauſa morbis ſaepiuſcule edoctus. Atque hoc acidum benignum natans in pinguitudine lactis, multum praefero aceti acido, per mel admiſtum mitificato quamuis haud ſubſcribam ſententiae Cl. *Iunckeri*,[13]) qui oxymel Hippocrati laudatum bilioſam acrimoniam non infringere, ſed eam potius per talia fermentantia notabiliter augeri ſcribit, et quidem eapropter, quia bilioſam acrimoniam acidae naturae eſſe ſtatuit. Mel ſane bilis alcalicum ſtimulum ſalino ſuo et fermentante ingenio non iuuat et intendit, interim eodem ipſo non ſecus ac mannata quae *Hoffmannus* in cholerae curatione abeſſe vult,[14]) ſtimulum inferre exſtimulatis iam aliunde inteſtinis, maioresque in iis turbas excitare atque deiectiones plures cauſari poteſt. Igitur tum minimum oxymel non bene permitti credo, quando nulla euacuatione vlteriori, ſed ſaltem alteratione humoris peccantis opus eſt. Idem de ſyrupis ſubacidis quibuscunque oxymelli non abſimilibus dictum volo.

§. 27.

13) Tab. LXI. p. 502.
14) Tom. IV. Part. III. p. 593.

§. 27.

Abſorbentia.

Iisdem autem encomiis, quibus acida remedia in ſananda cholera cohoneſtantur ab Autoribus, etiam adfecta legas ipſis alioquin contraria ant-acida abſorbentia, quod quidem obiter attendentibus paradoxum omnino videri poterat. Neque etiam diſſimulari poteſt, minus appoſite vt illa, ita quoque haec quandoque vocari in ſubſidium, quanquam vſus eorum intempeſtiuus verum et rationalem vſum neutiquam excludat. Scilicet ad hunc diem non deſiit nimia et ad ſuperſtitionem vsque extenſa Practicorum fides, quam in abſorbentibus ponunt, dum polychreſta et tantum non in omnibus morbis indicatiſſima a multis habentur pharmaca. Perperam quippe, dum ſaepe nihil agendo etiam nil nocent, id ſaepe ipſis acceptum refertur, quod vi vitae ſoli non turbatae debebatur. Non dolerem, meas ab hoc praeiudicio diu liberi olim peculiari tractatu publicatas caſtigationes ſeueriores, (quibus quidem non pauci eruditiſſimorum Medicorum calculum ſuum adiicere dignati ſunt,) nondum tamen abſorbuiſſe ridiculum toties vſum abſorbentium, ſi ſaltem quando gratis multis nobilibus finibus in medendo ea deſtinantur, omittendo meliora non peccaretur grauiter in

in ſalutem decumbentium. Credo convictus, non raro eiusmodi delicta committi apud aegros cholericos, quando per vulgare praeiudicium ſine rite indagata cauſa, ſine remedii viriumque eius iuſta notitia, ſimplex aſylum quaeritur in vſu abſorbentium. Laudat cornu cerui vſtum, lapidem bezoar, raſuram cornu rhinocerotis, atque margaritas praeparatas Bontius, [1]) neque ſatis exponit in quem finem. Adhibenda vult Chriſtianus *Vaterus* quae aeſtum acrimoniam et motum nimium humorum temperent, atque hoc praeſtare dicit ſelectiora abſorbentia et bezoardica fixa. [2]) Monſtraui vero luculenter in *examine* meo *terreorum*, ea nec motum acceleratum humorum, nec inde pendentem aeſtum minuere, atque quod acrimoniam ſpectat, determinandum antea erat, eius ſpecificus character, antequam abſorbentia tanquam eius antidota poſſint admitti, namque non omnem ſine exceptione acrimoniam temperare valent. Aegro ſuo cholerico quem deſcribit, exhibuit olim puluerem ex nitro et abſorbentibus Illuſtris noſter de *Helwich* [3]) ad corrigendam materiam acrem calidam, ad bilem temperandam, et quaſi coagulandam,

1) Med. Ind. p. 70.
2) Diſſ. §. 22.
3) Hiſt. Mort. Vrat. 1702.

landam, et inflammationem praecauendam. Nil quoad has intentiones derogo ipſi nitro, abſorbentia vero ne hilum ad eas explendas facere ſcio, bilis vero coagulationem non bene capio. Curioſum eſt *Lentilium* [4]) vno puluere exhibere criſtallos tartari et lap. cancrorum, non prudenter opinor compoſito; namque impoſſibile eſt, vt acidum et antacidum remedium vno eodemque tempore conueniat, ſemper vnum ex binis erit aut otioſum, aut noxium. Sufficienter euici, abſorbentia quicquid boni agunt in corpore humano aegro, vnice agere deſtruendo in primis viis acidum, eaque propter non poſſum probare vnquam vſum eorum in ſanatione cholerae, quam vbi manifeſte eadem a cauſa acida proficiſcitur; ſiue ſola peccaverit ſaburra acida, ſiue ſub vllo bilioſo latens ſuam praeſentiam ſuis notis prodat. Talis vero omnino peccat in cholera infantum, a lacte acido cum bile remiſto oriunda, quare praeſtantiſſimam opem tum adferunt terrea abſorbentia, largius cum aliis congruis remediis adhibita, puſionesque morti proximos moeſtis parentibus ſaepe reddunt. Atque rebus ita comparatis etiam apud adultos plaudo et ſubſcribo lubens Praeceptori *Hoffmanno* quando ad ſuccos bilioſos,

4) Miſcell. Med. Pract. III. p. 85.

lioſos, mordaces, corroſiuos, pro celeri et efficaci auxilio vtendum praecipit pulueribus abſorbentibus, cum pauxillo nitri ſingulis horis, ad drachmam vnam cum emulſione amygdalina, aut ex oleo amygdalarum concinnata. [5]) De vehiculo hoc alibi dicam, quoad abſorbentia vero credo hic loqui optimum Virum, de mordacitate et corroſiuitate vere acida, vt in antecedentibus de eadem locutus erat. Namque expreſſis verbis, paulo ante ad obtundendam in febre cholerica acrimoniam acidam, cauſticam, ſuccorum bilioſorum ſpectatae virtutis eſſe pulueres abſorbentes ſcripſerat, ex lap. cancrorum matre perl. conchis etc. [6]) Atque vbi alio tomo operum ſuorum de cholera exponit, ſi ab aſſumtorum nimia quantitate, cibisque fermenteſcibilibus cum bile in acerrimum magma abeuntibus malum propullulauerit, abſorbentia varia laudat, [7]) licet iis addat nonnulla quae vere non abſorbent, ſuccinum e. g. et puluerem Marchionis. Sane ſi a fructibus horaeis copioſius ingeſtis, ſi a muſto et vino nouello, horumque fermentatione in ventriculo et inteſtinis morbus obortus fuerit, abſorbentia non ſaltem tanquam ant-acida, ſed

5) Med. Syſt. Tom. IV. Part. I. p. 356.
6) l. c. p. 351.
7) Tom. IV. Part. III. p. 588. 589.

ſed ſimul tanquam praeſtantia anti-zymotica tempeſtiue exhibita illum mox in principio domare valent. Atque in his caſibus, talia cum vel ſine ſalibus alcalinis abſynth. tartari, vtpote fermentationem prompte cohibentibus, admiſtisque opiatis conducere rectiſſime ſcribit *Ettmullerus.* [8]) Pertinet huc cholera illa praegreſſo iracundiae affectu a ceraſis et fragis copioſius ingeſtis orta, atque iure pulli et puluere ex abſorbentibus ad drachmam vnam ſingulis bihoriis porrecto ab Illuſtri *Hoffmanno* cito perſanata. [9]) Neque tamen credo opus eſt, vt in vno eiusmodi puluere curioſius ſelecta tria quatuor et plura inter ſe miſta exhibeantur abſorbentia, vnum quippe ex iis ſufficit, licet quemuis abundare ſuo ſenſu lubens conceſſerim. Poſſunt quoque qui magneſiam amant locum ipſi valde opportunum hic facere, dummodo nil ſingularis prae aliis omnibus ant-acidis fixis in eadem hoſpitari aſſeuerent, quod hactenus ego quidem inuenire nequiui. Neque video quid ſpecifici latitet in criſtallo montana, quam poſt *Cratonem* *Langius* [10]) praeſentiſſimum in cholera remedium habet. Placet potius quod de eadem notat *Iunckerus* concrementa talia

8) Cap. de cholera.
9) Tom. IV. Part. I. p. 364.
10) Lib. III. Epiſt. I.

talia quae ex ſtanni fodinis erui ſolent, non tam ſimplicem effectum abſorbentem, quam potius ſtypticum ſcopo curationis ſubinde contrarium exerere. [11]) Verum enim vero quamuis teneriora et in pollinem ſubtiliſſimum redacta abſorbentia, vbi vere acidum peccat, pulcherrime ſe gerant, fruſtra tamen ea omnibus alius generis acrimoniis in triviali praxi opponuntur, mediocribus medicis perpetuo inſuſurrari debet, quod diu in exilium abierit pathologia acida, quodque noſtro aeuo acidum et acre non ſit idem. Inanis omnino labor eſt bilem acrem non acidam, ſed alcalicam putridam quae vt aliquoties monſtratum eſt peſſimas quandoque choleras excludit abſorbentibus cicurare velle, quamuis id ſatis vulgare in praxi habeatur. Nihil hi valet vniuerſus terreorum exercitus, ipſeque in determinanda natura acris cauſtici bilioſi fere fluctuans, atque ad ipſiu alterationem abſorbentia laudans *Iunckerus* [12]) tamen profitetur libere, quod fruſtra eidem abſorbentia et praecipitantia opponerentur, ſi alcalicae eſſet indolis. [13]) Satis vero certum eſt, in alcali vergere bilem, ſi propriam ſibi ſequatur corruptionem, ſique nil peregrini ip maiori

11) Tab. de cholera p. 506. no. 24.
12) Pag. 502.
13) Pag. 507. no. 28.

maiori copia fuerit admiſtum; clarum igitur ſponte euadit, inanem tunc eſſe vſum abſorbentium. Neque valorem aliquem hic nanciſci poterit praetextus eo in caſu ſaltem nil nocitura abſorbentia, ſi forte nil iuuerint, vt enim omiſſionem culpabilem indicatorum pharmacorum taceam ipſam molem terreſtrem ſi acido obuio non ſubigatur, preſſu ventriculo noxiam poſſe euadere, libro a me edito vrſi plus ſimplici vice. Atque ſpeciatim in cholera abſorbentia terrea calciformia propter grauitatem ventriculum alias iam grauiter afflictum offendere, et malum augere poſſe, niſi magna cum circumſpectione dentur, prudenter annotauit Chriſt. *Vaterus.* [14])

§. 28.

Demulcentia.

Progredior ad demulcentia et incraſſantia quibus vera poteſtas ineſt, omnem qualemcunque acrimoniam obtundendi, et inuoluendi, ac eius actiuitatem inhibendi, venenaque adeo, ac illa irritantia cicurandi, quorum ingenium indiuiduale nec cognoſci, nec determinari accurate poteſt, quamuis eius effectus in corpore pateant. Volo hic omnia illa, quae viſcido et mucilaginoſo ſuo principio, aut oleo blandiſſimo, ſpicula pungentia remorari, atque irretire valent, quo minus

14) Diſſ. caut. VI.

nus ſua acie pungant, quaeque ita partes ipſas oblinitas a laeſione queunt defendere. Facile conſentiunt Practici omnes, talibus ſi vnquam alibi, certe in cholera vtendum eſſe ſtrenue, neque opus eſt, vt vllum eorum ſpeciatim teſtem in medium adducam. Vbique proinde vbi de cholera agentes euolueris, laudata inuenies infuſa et decocta emollientia atque lenientia varii generis, ſeminis cydon. mucilaginem, gelatinam C. C. et eboris, lac, emulſiones, oleum amygd. cremorem hordei, oryzae, auenae; iuſcula ex cancris contuſis, radice altheae, malua et ſimilibus, de quibus vbi de potu cholericorum acturus ſum, paulo ſpecialius diſſeram. Neque aliena a ſcopo hoc erunt Tragacantha, et gummi arabicum, decantata pertinacis ſtimuli arteriae aſperae, branchiis, viis vrinariis inſidentis, atque perpetuum excernendi conatum inferentis remedia, imo vero in ipſa dyſenteria pro eodem impediendo laudatiſſima. Pulchrum quoque medicamen praebet albumen ouorum recens cum ſacharo conquaſſatum, ipſeque vitellus aut oua ſorbilia falſo a *Boneto*, [1]) et aliis illius vitii inſimulata, ac ſi in bilem mordaciſſimam conuerterentur. Quod inane praeiudicium ne forte quempiam ab vſu reuocet adducere hic fas

1) Polyalth. Tom. II. p. 268.

ſas ſit ea, quae habet *Degner:*[2]) *Oua re-*
entia, inquiens, *ſola vel cum lacte ad-*
niſto parata non adeo reformidanda ſunt,
b vanum vulgi metum, ac ſi bilem ma-
is augeant, cum potius egregium demul-
endi et ſimul nutriendi praeſtent effectum.
Non ignoro equidem, oua detenta per
liquot dies in calore determinati gradus
lcaleſcere, putreſcere, vt bilis, putre-
actique oui pauxillum aptum eſſe ad
roducenda omnia ſymptomata quae
Cholerici patiuntur. Igitur tanto magis
onuenient in cauſa morbi acida, prode-
unt tamen etiam nihilominus in alcalica
naximam partem excuſſa, praecipue ſi
lia demulcentia non alcaleſcere apta in-
erponantur exeſasque et laceras mem-
ranas interiores canalis alimentorum
nirum quantum ſolabuntur. Quoad
mulſiones et oleum amygdalinum velint
n mentem reuocentur ea, quae in prae-
reſſa hiſtoria expoſui. Videtur equi-
em vna eademque eſſe illorum actio
um emulſio nil ſit niſi oleum aquae nu-
tum; quodſi vero conſideretur emul-
onem quo magis tenuis fuerit eo magis
ponte aceſcere, oleum vero rancidum
eddi, illam fracidae et putridae bili hoc
eccanti rodenti acido, magis conueni-
e apparebit. Sed de hac re adhuc alibi.

V 2 §. 29.

2) Cap. III. §. 76.

§. 29.

Salia. Miror placere quibusdam bonis Viris ad alterandam materiam acrem etiam ſalia, quae ſuapte non niſi acrimonia irritante in villos vaſorum et membranarum agunt, eademque ſola ſuas in corpore operationes exequuntur. Pertinent ea alioquin etiam ad purgantia leniſſima, atque multoties quando in inteſtinorum canali ſtabulans ſaburra eliminanda, atque ex valuularum latibulis leniter excutienda eſt, ſine nauſea, ſine torminibus, id ipſum praeſtant, eaque propter ſaepe fortioribus et reſinoſis optimo iure ſuo in praxi praeferuntur. Factum eſt ſine dubio ob cognitam hanc ſalubrem operationem, quod praeter alterationem peccantis materiae viſcidae et acris, iisdem et in cholera finibus inſeruire eadem poſſe reputauerint nonnulli, urgentiſſimas contraindicationes non acuto ſatis iudicio ponderantes. Foeminae crebris vomitionibus, acerbiſſimis ventriculi cruciatibus, atque deiectionibus aluinis miſere dilaniatae, vt humores peccantes e ſuis conceptaculis educeret C. *Ridley* dedit miſturam celebrem riuerianam, [1]) ex ſale abſynth. et ſucco limonum, tribus vicibus, a qua ingens viſciditas acida reiecta cum leuamine quidem ſe

1) Obſ. I.

ed interiecto aliquo temporis ſpatio rem
on adeo feliciter ſucceſſiſſe videns ad
ıs pulli clyſmata et opiata confugit.
Pitcarnius etiam in hoc morbo ad ina-
es vomitus compeſcendos non dubita-
it laudare miſturam ex aquis aromaticis
um laudano cui et ſal abſynth. inden-
um ſuaſit. [2]) Noui expertus eximios
ffectus remedii Riueriani, obiterque
oto exhibitionis vitia a claris Viris
ommiſſa, et in quotidiana praxi com-
nitti ſolita, quando aut ſal abſynthii ſo-
ım porrigunt, aut id cum ſucco limo-
um aquoſis potionibus addunt, cum
amen potior medela expectanda ſit, ſi
n ipſo actu efferueſcentiae alcali et aci-
um ingurgitentur. Illo motu conſli-
tuque ſalium in ipſum ventriculum a-
ente motus periſtalticus inuerſus non
aro optime inhibetur, ſimulque genito
nedio ſale abſterguntur ſordes cumula-
ae, plicisque inridulantes, atque infe-
ora verſus deturbatae aluo quandoque
ne moleſtia excluduntur, magno aegri
euamine. Verum accuratiſſime etiam
x mente Riuerii adhibitum hoc pharma-
um ex binis ſibi contrariis ſalinis ſtimu-
s tertium producens non bene quadrat
tatui ventriculi, quem apud cholericos
btinentem nobis ante oculos ſiſtere de-
emus. Exquiſitiſſima ſcilicet ſtomachi

V 3 ſenſi-

2) Elem. Med. lib. II. c. 18. §. 29.

ſenſibilitas, et mobilitas, cruſta villoſa nuda, diatheſis inflammatoria non iuvantur ſalibus, ſed exacerbantur certo, ſique etiam acidum concentratiſſimum latitet in ventriculo, id hic non vult ſuum antidotum ſal alcali; ſed flagitat abſorbentia acrimonia omni orba, potusque demulcentiſſimos ſua dote naturali vlterius irritare nimis irritatos neruos nequeuntes: Ego quidem confidenter haec eloquor nil moratus conſilia medicorum qualiumcunque, qui ſalibus pugnandum arbitrantur. Sed quid valere iuſſis aliis omnibus ſalibus dicendum erit de nitro ſale leuiori, magis ſolubili, minusque acri reliquis, antiphlogiſtico et antiſeptico ſummo? Sane in cholera humorum acrimoniam demulcendam eſſe decocto portulacae etc. atque ſale prunellae, maxime ſi ardor et ſitis vrgeant, monet *Riuerius*. [3]) Quique poſt Riuerium et Verulamium cum Boerhaauio et Stahlio polychreſtum vſum nitri frequentiorem in praxi effecit *Hoffmannus* ad aeſtum in hoc morbo extinguendum adiici abſorbentibus pulueribus vult nitrum; [4]) alibique eius aut ſalis prunellae inſignem eſſe in eiusmodi affectibus efficaciam dum aeſtum temperat et inflammatio-

3) Pr. Med. p. 287.

4) Tom. IV. Part. I. p. 351.

nationem praecauet contendens, [5]) ad *Riuerium* prouocat, qui diarrhoeam bi-
ioſam habet ſale prunellae intra 24. ho-
·as ſanatam. [6]) *Iunckerus* quoque ad
nateriam acrem corrigendam nitrum
audat, eidemque praecipuam et certiſſi-
nam in hoc morbo efficaciam adſcribit,
:um materiem acrem incraſſet. [7]) No-
ſter denique Illuſtr. de *Helwich* nitrum
:um abſorbentibus ad bilem temperan-
lam et quaſi coagulandam et inflamma-
ionem praecauendam collaudauit. [8])
Dptima certe eſt praeſtantiſſimorum ho-
um Virorum intentio, quamuis enim
ncraſſationem et coagulationem bilis ni-
ro impetrandam non intelligam, noui
amen bene eius virtutem eximiam, qua
nflammationes cauet, et impugnat, qua-
jue omni putrido reſiſtit, quae adeo in
:holera ad ſeruandum aegrum egregios
ffectus pollicetur. Ego licet ipſe ferre
ıec terram foliat. tartari, nec hoc reme-
lium potuerim, nolo tamen illud ab ap-
›aratu medicamentoſo ad choleram ſa-
ıandam faciente excludere, ſaltem illud
›arciſſimis doſibus, largo vehiculo, di-
ıtum, vt omnis acrimonia abſcondatur,
tque tenerioribus ſubiectis multa cum

V 4 cautio-

5) Tom. IV. Part. III. p. 595.
6) Cent. I. obſ. 33.
7) Tab. de cholera p. 508.
8) Hiſt. Morb. Vrat. 1702. p. 122-125.

cautione exhibendum moneo, cum aliter ſalino ſuo ſtimulo vtcunque blandiore, tamen vellicet morboſo ſtimulo nimis iam irritatas ventriculi et inteſtinorum fibras. Inimicum certe natiua ſua indole ventriculo eſt nitrum, robuſtioribus etiam vſu repetito nauſeam creat, et vomentibus datum facile vomitum auget, atque propterea vel hoc nomine immani nauſea et vomitu vexatis, non ſemper bene conuenit. Diſpliceo forte hiſce aſſertis medicis qui effuſioni amore in nitrata feruntur, quibus ne iniurius in eorum virtutes et aegros cholericos videar allego conſilium *Vateri* qui nitrata equidem cum temperantibus in parciſſima doſi commendat,[9]) ſed in maiori nocere aſſerit,[10]) licet alioquin ad compeſcendum humorum aeſtum optima habeantur. Atque ſi hoc adduxiſſe non ſufficiat obſigno totam hanc tractationem verbis *Degneri* occaſione dyſenteriaeölioſae promulgatis: *Sales omnes, Tartarus Vitriolatus, Arcanum duplicatum, ſal polychreſtus, ſal prunellae, contra omnem ſanam rationem et prudentiam medicam ab aliis toties praeſcripti mordaces ſunt grauioresque ſtimulos et dolores excitant; quare ne nitroſa quidem imprimis in ſtatu et progreſſu morbi*

9) §. 23.
10) Caut. V.

orbi tuta erunt fluxum enim magis exarbaſſe obſeruaui. [11]) Quando autem itri ſolius adeo circumſpectus vſus eſſe ebet, vix licebit hic in vſum vocare amphoram nitro nuptam, quam olim ɔſe tenui libello antiphlogiſticum declalarare auſus ſum, praeter ſpem meam raefationem optimi Praeceptoris *Hoffnanni* calculumque ſummorum virorum lluſtr. Domini de *Berger* et Eruditiſſimi *Verlhofii* nimis ad hanc diem mihi amici t benefici in *Commercio literario norico* neritus. Exhibuit aegro cholerico nirum cum camphora noſter de *Helwich*, [12]) audauitque ad hunc morbum eandem niſcelam C. *Vater* [13]) atque *Iunckerus* [14]) neque aliter ſentire poſſunt camphoram n omnibus inflammationibus extollentes. Ego vero qui praecipue malignis febribus, quarum ingenium ſtagnationes equidem phlogiſticas, ſed vim vitae ſimul nimis remiſſam ponit, opportune opponi camphoram et nitrum reputo, eandemque vbi pulſus fortis et plenus vibrat, niſi ſimul venae ſectionibus et magna diluentium copia pugnetur, multo cum iudicio practico exhibendam cenſeo, non auderem illam praeſcribere in ventri-

11) Cap. V. §. 19.
12) Loco cit.
13) §. 23.
14) p. 506.

triculi et inteſtinorum phlogoſi. Non videtur rudior, immediatus, corporeus, diuque permanens ſtabilire, camphorae acerrimae et ignea contractus, in parte membranoſa propinquae, quae lacera eſt, ambuſta, et doloroſa, idem beneficium praeſtare, quod praeſtat in remotiore ſede morbi, e longinquo afflans aura camphorata, volatilis, nullibi fixa, vaſorum ſyſtema celeriter peruagans, in quam primas vias ingreſſum corpus camphorae reſoluitur.

§. 30.

Aromatica volatilia.

Alterantibus morbi materiem miſſis ad illa pharmaca conſideranda iam me conuerto protinus, quae in motus ipſos a materia acri exorbitantes redditos agunt, iidemque fraenum iniiciunt, vel volatili et aromatico principio neruis amico, vel adſtrictoria virtute, vel vi anodyna, de ſingulis ſeorſim. Aromatica, volatilia, oleoque aethereo ſuaueolente vel graveolente praedita, mirum quantum ſaepe iuuant in morbis ventriculi et inteſtinorum, ac multoties vomitus et diarrhoeas compeſcunt feliciter. Imo vero iis hominibus qui a neruorum teneritudine et ſenſibilitate eiusmodi mala facile patiuntur, veluti hypochondriaci et hyſtericae, momentaneum quandoque leuamen adferunt. Igitur cum debiliorem ventri-

culum

ulum et inteſtina nacti cholerae morbo acile ſubiiciantur, eiusque eſſentia vonitu et diarrhoea abſoluatur, prona conequentia illius cenſus remedia quae ſimibus aerumnis opera alioquin attuliſſe bſeruata fuerant, huc quoque tracta unt, ſed mea ſententia minus congrue, t non ſine infeliciſſimo ſubinde euentu. ta vero praxis communis iubet. Vt ntiquiores taceam, remedia fere tanum cardiaca eaque calidiſſima ſcilicet piritu, ſulphure ac ſales volatili abunlantia commoda fuiſſe in hoc morbo ffirmat *Williſius* ita vt ipſe ſpiritus vini um ſacharo parum deflagratus remedium opulare fuerit ſemper proficuum. Laudat deinde theriacum, ex aquae nenthae et cinamomi, diaſcordium, piritum cornu cerui, fuliginis etc. [1]) Si licui mira haec videantur facile inuenurus eſt rationem, dum enim a liquoris ieruei vitio omnia mala deriuat, atque igorem aegrorum cordi habet, cui nulum febrilem aeſtum ſucceſſiſſe ait, corliaca fortiora et valde aromatica indicaiſſima ſtatuere poterat. Praeter *Williſium*, *Pitcarnius*, quoque ad inanes excretiones ſopiendas aquam menthae cinanomi etc. commendauit. [2]) Fauet non ninus aromaticis *Ethmullerus* interque alia

1) Pharm. Rat. pag. m. 74. 75. 76.
2) Elem. med. p. 167.

alia mentham et omnia ex ea egregia de-clarat. [3]) Porro in cholera licet quod notari velim pulſu celeri ſtiparetur *Lentilius* miſturam ex aqua chamomill. ſale volatili oleoſo, ſpiritu cochleariae, tinctura croci aqua foeniculi, zedoariae, carminatiua exhibuit. [4]) Miſturam ſimplicem *Iunckerus* et pro more Stahlianorum Eſſentiam alexi pharmacum et millefolii laudat ad motuum febrilium et inflammationis diſcuſſionem. [5]) Quique morbi ingenium adeo bene intellexit et deſcripſit Cl. *Teichmeyerus* elutriato a ſtimulo heterogeneo et repurgato canali alimentorum vtilia eſſe dicit antispasmodica, bezoardica, carminatiua, balſamica analeptica, Tincturam bezoardicam Wed. Eſſentiam traumaticam eius, alexipharmacam Stahlii, Elix. balſam., Eſſ. Caſtor. Succin. balſama vitae, aquam Menthae Meliſſ. Cinam. Carmin. dornkr., card. bened. [6]) Ab eadem methodo medendi olim ſaltem non alieni fuere noſtri Vratislauienſes, ſiquidem theriacam ex aqua menthae aut carminat. propinandam non minus commendatam ab iis inuenire eſt. [7]) Laudaui ego mecum inter legen-

3) Cap. de cholera.
4) Eteodr. p. 598.
5) p. 502.
6) Diſſ. de cholera §. 25.
7) Hiſt. Morborum Vrat. 1701. p. 94. 1702. p. 122-125.

legendum *Sennertum* quod cautus non ſine monito addito ſi materia non ita calida fuerit, ſpecies aromaticas, roſatas nucem moſchatam, ſuccum abſynth. et menthae vel aquas harum herbarum conceſſerit. [8]) Longe vero magis mihi placuit meus *Hoffmannus*, quando roborantia et ſpirituoſa ante peccantis materiae ſufficientem excretionem ad cohibendas forſan vomitiones vſurpatam ſpem fallere affirmat, tantum abeſt vt vomitus ſiſtant, vt eosdem potius cum reliquis ſymptomatibus exacerbent. Non vero ſine magna reſtrictione meum in medendo facerem oleum nucis moſchatae expreſſum, quod ad dimidiam drachmam cum iuſculo exhibitum in cholera et diarrhoea bilioſa ad temperandam humorum acrimoniam magnae eſſe efficaciae optimus ſenex contendit. [9]) Quicquid vero boni de roborantibus omnibus acrioribus et calidioribus eloquantur clariſſimi viri, ego certe non adeo facilis vnquam fui ad eorum exhibitionem, difficillimus ero in poſterum, poſtquam choleram penitius noſſe mihi contigit. Multum diſcrepantiae inter aegros cholericos datur, ſique talia remedia ſanitatem ipſis reddant, leuior fuerit morbus a ciborum et potulentorum immodica et incongrua ingur-

8) L. c. p. 166.
9) Med. Syſt. Tom. IV. Part. III. p. 594.

ingurgitatione ortus, non aeſtiuus, non febrilis, excuſſa peccante ſaburra in ſanitatem vergens, neceſſe eſt. Cautius cum eiusmodi pharmacis et cautiſſime mercandum, vbi contrariae conditiones obtinent, quo enim ſenſibilior aeger, quo maior dolor, quo intenſior ardor internus, quo magis vrgens pulſu docente febris, quo magis per haec ſigna inteſtina cum ventriculo diatheſi phlegmonode vel eryſipelacea laborant, eo magis certe nocent non acria ſaltem, ſed acriuſcula adeo. Perinde tum eſt ſiue praeſente adhuc ſiue maximam partem remota materie talia aſſumantur, ſi prius illa plane non quadrant, ſed aliis locus idoneus relinquendus, ſi poſterius, ventriculum et inteſtina tegmine orba, inflammata, arroſa, exeſa, offendunt, talibusque omnino nullatenus conueniunt. Infuſum abſynth. et menthae, decoctum leuiſſimum cinamomi, cort. aurant. et citri, iuſculum fructuum cynosbatos, ſemina carminatiua ſacharo obducta, corticem peruuianum, pomum aurantium conditum non ſaltem non proficua ego ipſe ſed damnoſa expertus ſum, neque vnquam quae cum dolore intenſiſſimo ſenſi, mihi auctoritatibus practicis contraria ſtatuentium animo euelli patiar. Memori ſemper mente tenere debent Practici omnes, vbi aliqua datur inflammati

ıati vel inflammandi ventriculi cum in-
ſtinis ſuſpicio, monita *Boerhauii*, ab
iis magnis viris equidem non neglecta,
ari vero ſeueritate vix inculcata; *cauen-*
um ſummopere eſſe *ab omni acri impe-*
m augente calefaciente potu cibo, medi-
mento, calidorumque et carminantium
um funeſtiſſimum euentum ſequi.[10])
oſtquam horribilem et abominabilem
holeram, cui ſimilem curandam habui
unquam, qualemque experientiſſimi
edici capitalem futuram edixiſſent
mnes, diuina gratia ſanabilem expertus
m, ſuperſtes aeger et medicus, ratio
on poſtrema quod adeo multi choleri-
orum moriantur mihi creditur, vſus
rium hoc §o nominatorum per com-
unem medendi methodum familiarium.
ne cum nemo cholera facile moriatur
ſi per inflammationem et gangraenam,
tro patet acria omnia plus minus non
ertere cauſam mortis, ſed potius fatali
ıxilio ita eam iuuare, vt aeger tanto
rtius ſuccumbat. Non deerant mihi
nicorum amicarumque refrigerium,
licam, et flatus in ore habentium ta-
que domeſtica pharmaca offerentium
nſilia, ſed ſagax et diu iuſtam morbi
leam tenens, gratias egi atque a mani-
ſto pabulo ignis interni mihi caui ſol-
cite, furtiuum adeo et occultatum in
iis

10) Aph. 954. 961. 964.

iis quae bona et innoxia credebam, ha[illegible]
prorſus euitare gnarus.

§. 31.

Tonica, adſtringentia. Sequuntur ordine tonica et adſtri[illegible] gentia, quae omnino ſtatim indicari [illegible] dentur, ad ſolas enormes profuſion[illegible] humorum attendentibus. Ea tamen fe[illegible] nemini ideam iuſtam morbi haben[illegible] poſſunt arridere, cumque praeterea e[illegible] perientia toties ea damnoſa fuiſſe docu[illegible] rit, iure ſuo male audiunt tantum n[illegible] omnibus ſolidis auctoribus practicis. I[illegible] ter numeroſos a quibus communi co[illegible] ſenſu damnantur aliter ſentire videt[illegible] Bontius.[1]) Rectiſſime ille quidem pr[illegible] cipit, dandam primo operam eſſe, [illegible] acerrimus humor mitigetur, neſcio a[illegible] tem qui factum ſit, vt id maxime fi[illegible] poſſe credat, per adſtringentia medi[illegible] menta, ventriculum et inteſtina cor[illegible] borantia, et modico frigore furore[illegible] materiae refraenantia. Poſt ſyrupos a[illegible] dulos laudat certe eapropter in Iaua n[illegible] centem Pſeudomyrobalanum, forma b[illegible] liricos referentem, ſola adſtrictoria [illegible] praeſtantem, cum caeterae myrobalan[illegible] rum ſpecies aliquid laxatiui habea[illegible] eamque conditum vtiliſſimum ad cho[illegible] ram et ad omnes aluinos fluxus nimi[illegible] dicit. Non diſputem fuſe contra vnu[illegible]

Bontiu[illegible]

1) Med. Ind. p. 70.

ntium, ſufficit, ſaltem in principio orbi aut excretionibus pluribus nonım praegreſſis antiquis omnibus et rentioribus omnibus improbari adſtrinntia. Eorum quae eiiciuntur ſuppresnem malam eſſe, cum cruda ſint, iam regie monuit *Aretaeus*, [2]) quare non ſi in declinatione morbi aegro viribus haufto, ad excretiones ſopiendas in ctu fructus adſtringentes ſorba, meſpi-, mala cydonia, vuam, collaudat. antum quoque perſeuerante impetu, raemiſſisque quae eluere ventriculum ım inteſtinis poterant, decoctum rorum, venanthis, aut rhois, aut pamnorum vitis concedit *Aegineta*, [3]) cum uo apprime conuenit *Aetius*, [4]) qui tis agendis ad vomitus coercendos ommanducare iubet ſuccum meſpiloım, malorum cotoneorum etc. eaque ccaſione citat remedium *Aſclepiadis* ro cholericis ex baccis myrti, floribus oſarum et carnibus palmarum parandum. gitur etiam qui placita veterum iuncta xhibet *Piſo* ita ſentit, atque ſi quis inio aut coaceruatim ea quae efferuntur ohibere aggreditur, eum maioris mali utorem fore, inutilia quippe eſſe et vacua-

2) Curat. acut. lib. II. c. 4.
3) Lib. III. c. 39.
4) Tetr. III. ſerm. I. c. 12.

vacuatione opus habere ipſiſſimis verbi
Aetii aſſeuerat. [5]) Laudat equidem *Pi*
in diaeta alimenta medicamentoſa cydo
nium coctum, ſuccum granatorum, ho
deatum cum ſacharo roſato, ſorba, pyr
poma auſtera, verum ſaltem ſi excreti
modum exceſſerit, in praeſcriptione ver
ipſorum medicamentorum magis faue
externis adſtringentibus, parcusqu
quoad interna nonnullos ſyrupos ſub ad
ſtringentes et ſimilia decocta commen
dat, ſub iisdem conditionibus. Recen
tiori aeuo circumſpectus et feliciſſimu
propterea Practicus *Sydenhamus* adſtrin
gentia vulgo exhiberi ſolita improban
eadem hoſtem in mediis viſceribus deti
nere, ac ex aduena plane inquilinun
reddere, morbum protrahere, atqu
occaſionem dare, vt irrepentibus humo
ribus vitioſis in maſſam ſanguinis, ma
moris febris accendatur diſertis verb
teſtatur. [6]) Non minus curationem
per corroborantia et adſtringentia v
eam quae per alexi pharmaca ſuſcipitur
experientia ſaepius edoctus aduerſi euen
tus eſſe et rationi aduerſam affirmat *Pit*
carnius. [7]) Licitum mihi erit huc tra
here aſſerta Cl. *Degneri* quamuis illa dy
ſenteriam bilioſam proprie reſpiciant

Ad

5) Lib. III. p. 76.
6) Operum p. 218.
7) Element. med. lib. II. c. 18. §. 30.

ldſtringentibus inquit *raro opus, ex-*
retio enim alui ſua ſponte ceſſabat, poſt-
uam venenum aut ſubactum aut exactum
uerit. In ſinu autem fouent anguem qui
dſtringentia vſurpant, nam materiem
crem continent, ne foras effluat interea
oc modo inflammatio, vlcera, gangraena
iducuntur, nunquam hinc tuta niſi vbi
e materia euacuata, et de tono inteſti-
orum ſolummodo labefactato certi fueri-
nus. [8]) *Corallia, C. C. aſtrum et criſtal-*
us montana putatitia adſtringente virtute
audent, nilque laudabilis praeſtant. [9])
Mars, croci eius, lapis haematites, lac
rratum adſtringunt, hincque ſuſpecta
nt. [10]) In iisdem ſententiis verſantur
ateri Pater et filius, quorum hic niſi
aximan partem noxiis humoribus eie-
is periculum vrgentis ſymptomatis et
raecipue animi deliquii impendere ob-
ruetur, non vtendum vllis adſtringen-
bus praecipit, tum vero ex nimiis pro-
iſionibus ſi mors metuatur illa conce-
t. [11]) Sed obſeruauit noſter de *Hel-*
ich, [12]) ex intempeſtiuis adſtringenti-
us anxietates praecordiorum ad animi
efectionem auctas, ipſumque vinum

X 2 cydo-

8) Cap. V. §. XI.
9) - - §. 16.
10) - - §. 18.
11) Diſſ. §. 22.
12) Hiſt. morb. Vrat. 1702. p. 124.

cydoniatum in morbi principio non pro
fuiſſe, ſed debellato ſaltem eo ad corro
borandum ventriculum conduxiſſe. Acr
correctio et blanda eiectio; effectuur
eius ſtricturarum conuulſiuarum, excre
tiones vrgentiſſimas cientium et dolo
rum a ſtricturis pendentium lenimen; in
flammationisque mortem excluſurae op
pugnatio, palmaria certe momenta ſunt
conſiderationem feliciter morbum ſana
turi ſibi depoſcentia. An ad haec omni
quadrat fibrarum per remedia adſtrictio
Irritata in principio et augmento aegri
tudinis non relaxata ſunt cum ventricul
inteſtina, irritans vero materies non ob
tunditur remedio adſtringente. Fibra
rum criſpationes et conuulſiones adſtrin
gentibus exacerbandae oleoſa demulcen
tia flagitant, ſimplexque adeo diarrhoe
adſtringentibus iniuſte impugnatur, quam
diu doloribus ſtipata eſt: Inflammati
praecauenda et curanda canaliculos vul
patulos, non adſtrictu anguſtiores red
ditos, quod ipſum morboſae ſtricturae
iam nimis praeſtant. Nullus antea ad
ſtringentibus cohibitionique directa
excretionum locus, quam vbi ſola a mor
bo hoc ſpasmodico et conuulſiuo reſidu
laxitas peccare obſeruatur. Praeſtat vero
et tum primo incraſſantia adhibere, qui
ſimul reſtitans forte hinc inde acre inuol
vunt, et ſimul exeſa atque excoriata

inte-

teſtina ſolantur. Dein ſenſim demul-
entibus miſceri poſſunt blandiſſima ad-
ringentia, inter quae expertus omnibus
iis praefero leniores tincturas martiales,
doniatam et pomatam, parcis doſibus
edetentim adaugendis, largioribusque
ehiculis inſtillatas, ipſasque adeo ſpa-
anas cum lacte. Noui terras bolares et
gillatas ob pingue elementum quod cum
artiali cuſtodiunt hos in fines com-
endari ab Autoribus. Periculum ipſe
cturus eram, aderat quippe mihi bolus
mena et terra ſigillata ſtrigenſis; verum
ediocres adeo doſes otioſae iacebant
debilitato miſere per tot vomitus ven-
iculo, grauisque ſarcinae ideam preſſu
o concitabant, maior fructus euenie-
t a martialium minutula mole aliquot
ttulis laudatarum tincturarum. Vidi
ein euoluens libellum *Degneri* veriſſime
ſum ſcripſiſſe: *Terrae bolares pro aeri
ocunque inuoluendo et obtundendo lau-
tae, ſiſtunt fluxum, ſed grauant inte-
na maioresque anxietates et cardialgias
uſantur.* [13]) Gauiſus ſum ipſum reii-
entem in toto morbi decurſu martia-
, limaturam, crocos in fine morbi
dasse tincturam vitrioli martis Ludo-
ci ad corroboranda viſcera, ſed deli-
tulis inteſtinis ſine ſpirituoſo menſtruo
aratae adhuc magis conueniunt. Verum

X 3 et

13) Cap. V. §. 17.

et in fine cholerae martis tincturas pro-
pinandas ſuo calculo cohoneſtauit C.
Hoffmannus [14]) easdemque multis mo-
dis anteponendas credo coralliatis e-
gemmatis a *Iunckero* inter martialia lau-
datis. [15]) Miſturam vero tonico-neruinam Stahlii quam more ſolito addit ab-
eſſe vellem prorſus, namque laeſioni e-
ſenſibilitati inteſtinorum ſtimulo ſuo ſpi-
rituoſo et volatili haud reſpondet.

§. 32.

Onodyna, at vulgaria pro iis habita hic ſunt inſufficientia.

Accedo tandem ad anodyna, quo-
rum certe conſideratio non ſine ſcrupu-
loſiori cura ſuſcipienda eſt, vt media vi-
incedamus tuti, aegrorumque ſaluti con-
ſultari commiſſionis et omiſſionis viti-
felices euitemus, cum vtraque in prax-
familiaria ſint iis, qui opium vel nimi-
laudant, vel nimis culpant. Cl. Stah-
lium et ſectatores eius ſi audiamus non
ſaltem nil boni, ſed infortunia quaeui-
ex eius vſu imminere aegris choleric-
perſuaſi eſſe debemus, credereque tene-
mur, carere poſſe medicum omni opio
in curatione cholerae, aliisque validi-
armis inſtructum eſſe ad eam abigendam
Vnus inſtar omnium *Iunckerus ſcopo cor-
rectionis ſi ſatisfactum fuerit, non opu-
erit,* inquit *refraenatione vomitus e-
diar-*

14) Med. Syſt. Tom. IV. Part. III. p. 591.
15) Tab. de cholera p. 502.

arrhoea, cui triuialis praxis tantopere hiat, impetus enim ſponte ſolet ceſſare. uod ſi vero ſubacta materia omnino neceſſaum videatur, impetuoſo vomendi et purndi conatui aliquid opponere, fieri hoc teſt per lenientia, theriacam, puluerem ſcarillae, vel per illius eſſentiam, aut eſntiam millefolii cum eſſentia alexipharaca.[1]) Et alio loco: *ad motus nimios ſiendos, nitrum omnibus aliis palmam raeripit, dum neceſſariam excretionem romouet, excedentem vero mitigat coneniunt etiam maſſa pilularum de cynogl. t theriaca coeleſtis.*[2]) Vtinam vero id onſtanter verum haberetur, correcta nateria motus quieſcere, ſed meminiſſe lebent Stahliani habitus motuum, ſine nateria, et errorum naturae de quibus deo multa loquuntur in pathologicis. Atque niſi diffiſus eſſet ipſe *Iunckerus* notuum ſpontaneae ceſſationi, non opus abuiſſet commendare poſitiua ſedantia emedia, aut ſibi pro ſedantibus habita. Abeſſe quippe poterat in vniuerſum a curatione cholericorum, theriaca Andromachi, et coeleſtis, cum mp. de cynogl. Sed certe talibus nequit carere praxis, niſi otioſos funerum ſpectatores velimus agere, quae caſcarilla certe non auertet, nana et puſillula virtute inſtructa, ſi gigan-

1) Tab. de cholera p. 502.
2) Ibid. p. 503.

ganteae ferociae morbum ſpectes. Huiu
certe aromaticam et ſubadſtringenten
vim noui, anodynam animaduertere ha
ctenus nequiui. Egenum autem mih
ſemper habitum eſt remedium eſſenti
millefolii, in 30. vel 40. guttulis pauxil
lum ſane virtutis continens, de herba
cuius integri manipuli deuorati inte
adiaphora pertinere poſſunt, cuiusqu
infuſum ſaturatiſſimum ad menſuras epo
tari poteſt, ſine ſingulari effectu. Quo
modo vero acris ſatis et calida eſſenti
alexipharmaca inter lenientia referri, mo
tusque ſiſtere queat ſua irritatione, qu
ab irritatione morboſae acrimoniae pen
dent, atque quomodo illa quadrare poſ
ſit arroſioni inteſtinorum et ardori ind
contracto de quo ipſe loquitur *Iuncke*
rus,[3]) quemque mitigandum vult, v
decet, non bene capio. Denique etian
non ſatis intelligo, qua ratione in vn
eodemque morbo calida eſſentia alexi
pharmaca, et refrigerans nitrum ſiſter
motus queat, alterutrum certe falſum ſi
neceſſe eſt. Dixi iam quae de nitro di
cenda ſunt, quod tanquam ſal irritat vil
los noſtros, et ad contractionem ſollici
tat, vt alia ſalia, etſi blandius; neque
vere motus inhibet niſi illos, qui pen
dent ab orgaſmo ſanguinis et ſtaſi denſat
in extremitatibus arterioſis, quam ſolue-
re

3) Pag. 501.

e aptum eſt. Virtutem autem nitri ne-
ceſſariam excretionem promouendi et
excedentem mitigandi, pari paſſu ambu-
are iubeo cum pilulis Stahlianis haemor-
hagias ſiſtentibus et promouentibus. Vt
ſapientiam naturae ita et remediorum
parui facio, mechanicas et phyſicas ope-
ationes vnice valere, atque Medico ea-
um intellectum vtilitatem praeſtare gna-
us. Nullo culpabili affectu, ſed ſolo
veri amore motus haec ſcribo, merita
Cl. *Iunckeri* quem praeceptorem habui
venerari non deſiturus, quin et liquo-
em anodynum *Hoffmanni* omnibus a
unckero laudatis, omnibusque aliis ſe-
datiuis excepto opio praeferendum, at-
que alioquin motuum exorbitantium ſae-
pe ſufficiens remedium, ſegnem nimis in
vomitionibus et fluxibus aluinis grauio-
ribus ipſaque cholera deprehendi, ſat
expertus affirmare non dubito. Nimis
forte delectatum eſſe, vt nitro et abſor-
bentibus, ita et arcano ſuo liquore ano-
dyno optimum Senem, iudicauit opinor
non abs re Illuſtr. de *Haller*. [4]) Atque
etiamſi illum cum oleo macis vel etiam
tinctura caſtorei maritatum, poſt opiata
quae non omittit, poſt inertia nimis an-
tiſpaſmodica, quae omiſſa vellem, Cin-
nabarim, hepar lupi, raſuram priapi cer-
vi, cranii humani, vngulae alcis, oſſa hu-

X 5 mana

4) In methodo Studii medici Boerhaau. p. 918.

mana calcinata vehementer laudandum dicat,[5]) nollem tamen ipſi ſoli credere motuum tumultuantium in cholera conſopitionem. Aſſerit alibi [6]) pulueribus abſorbentibus nitroſis, emulſione amygdalina, et liquore anodyno debito tempore, congrua doſi, et mature adhibitis, ſe ſaepe breui ſuſtuliſſe paſſionem cholericam. Neque ego per ſomnium eo deuenio, vt integerrimo et experientiſſimo Viro fidem denegare audeam. Sed omnes illos caſus ſimiles habeo illi quem recenſet de foemina in carolinis, [7]) ab ingeſtis auide ceraſis et fragis cholerica facta, lacteque iure pulli, abſorbentibus, caſcarilla, et litu ex oleo amygdalarum cum menthae et macis deſtillato, atque adeo etiam ſine ipſo liquore eius anodyno cito ſanata. Longe alia et altioris indaginis eſt cholera vt mea erat, ſine peccato ingeſtorum enata, Sydenhamo adeo notanter deſcripta, et ab aliis leuioribus ſpeciebus ſollicite ſeiungenda. Certarem depoſito pretio talem rebellem futuram liquori anodyno, quem ipſe ne quidem ferre poteram, et opiatorum vſu ne quidem ſemper vincendam fore, quibus tamen ſolis nequitia eius poteſt cicurari. Dum vero papaueris exotici vires

5) Tom. IV. Part. III. p. 590.
6) Part. I. Tomi IV. p. 356.
7) Ibid. p. 364.

ires extollo, ab illis ſimul recedo Aucto-
ibus, qui noſtrati in hoc morbo ni-
nium tribuunt. Iungit noſtra papaue-
acea, ſyrupum et tinct. papau. rhoead.,
yrupum papau. albi, et diacodii, vero-
um opiatorum catalogo Abr. *Vaterus*,[8])
uis vero niſi hoſpes in arte medica co-
am videns horrendos tumultuantium
notuum impetus, eosdem his leuiuſcu-
is armis mitigandos decerneret. Non
leſtituuntur effectu emulſiones papaue-
aceae, oleo demulcente magis, quam
nſigni narcotico principio lenimen ſpaſ-
nis et doloribus afferentes, neque etiam
ſyrupis papaueris et diacodii aliquid de-
ractum volo. Magna vero poteſt aſſu-
ni quantitas papaueris ſine effectu vel
ninimo inſequente, ex illis, qui minu-
ulam doſin opii inſequuntur, quod
omnes norunt qui more in Sileſia noſtra
recepto, Vigilia ante feſtum Natiuitatis
Chriſti contuſo cum lacte et melle papa-
vere, ſat ſtrenue ad multas vncias aſſum-
to, ventriculum infarciunt, nec ſopiti,
nec capitis grauitate, et temulentia, al-
tera die vexati. Syrupum et tincturam
papaueris rhoead. vnquam inter anody-
na retuliſſe practicos miror plane, et hac
et illo praeter colorem egregie rubicun-
dum, nil certe peculiaris habentibus.
Vti ſyrupi vis fere a ſacharo aut melle,
ita

8) Diſſ. §. 20.

ita tincturae virtus a phlegmate vitrioli co pendet; nil ſingularis vtrumque pharmacum habet, ab aliquibus florum papaveris foliis.

§. 33.

Sed vera opiata requiruntur, a ſummis Viris in hoc morbo laudata.

Sed generoſioris papaueris orientalis ſummam excellentiam, et neceſſitatem ſatis viderunt notaruntque in ſananda cholera grauiore, Medici Practici in orbe celebratiſſimi, a quorum monitis ſimul dextra adhibitio diſcenda, et felici imitatione exprimenda eſt. Bilis ſuperne et inferne fluxui ſi dolor adſit, eſſe opponenda quae in pharmacis ſcripta ſunt, ſedantia dolorem, ventrem autem curandum tum ſuperiorem tum inferiorem per potiones humectantes iam edixit *Hippocrates* pater. [1]) Eandem igitur prorſus methodum medendi commendauit, quam ad choleram optime inſervire aſſerit recentior Hippocrates *Sydenhamus*, ſi ſaltem certo conſtaret an Venerabili illi Seni notus fuerit vſus opii, quem hic feliciter expertus toties collaudat. Non poſſum iam fuſius inquirere in hoc argumentum. Nominat *Hippocrates* medicamentum ὑπνικὸν quod Hegeſippo ad dentium dolorem leuandum porrexit, [2]) loquitur quoque aliis locis

1) Libro de affectionibus §. 28.
2) Epid. lib. VI. ſect. VI.

ɔcis de pharmacis doloris gratia exhi-
endis, [3]) nullibi tamen expreſſo verbo
ominat opium, vt *Dioſcorides Galenus*,
liique Graeci et Arabes, hyoſcyamo
ɔrte mandragora, aut aliis narcoticis
bi notis ad dolores inhibendos vſus. In
enere non negari poteſt, omnem anti-
uitatem medicam timidam fuiſſe in por-
igendo opio, inde tot putatitiae reque
ɔſa abſonae valde correctiones eius,
ompoſitionumque opiatarum inſulſa far-
ago. Igitur etiam in morbi qui tamen
vllus alius ob enormes dolores opium
ıum vult, cholerae medela, apud Ve-
eres omnes *Trallianum*, *Aetium*, *Ori-
aſium*, *Celſum* therapiam eius docentes,
ltum de anodynis et opiatis ſilentium,
Aegineta alio ſcopo, ſi vigiliis nempe
exetur aeger, et vires non prohibeant,
nedicamentum ex capitibus papaueris
xhibendum commendante. [4]) *Piſo*
uoque licet ſibi proximiorum Aucto-
um, vt Veterum, diligens lector, de
mnibus talibus tacet penitus. Cum
Plateri, *Horſtii* et *Geſneri* laboribus ho-
ıos iuſtus demum opio aſſertus ſit, circa
aec tempora demum huius pharmaci
ſus ad choleram ſanandam fuit exten-
ıs. Inter alios eximios Medicos Cl.
ennertus quem genuiſſe Vratislauia mea
ſibi

3) De affectionibus §. 33.
4) Lib. III. c. 39.

ſibi gratulatur. Si alia nil iuuerint, ad narcotica accedendum eſſe iubet, laudanumque opiatum non mediocri doſi, ad gr. ij. vel iij commendat. [5]) Actis antea neceſſariis vomitum denique cohibendum eſſe dicit *Riuerius* medicamentis externis et internis inter quae narcotica principem locum obtinere, ac praecipue theriacam recentem ad drachmas duas exhibitam, vehementes illas euacuationes veluti in momento cohibere, idemque praeſtare laudanum opiatum affirmat. [6]) Addit quoque cautionem, ſi magna ſit virium exſolutio integram laudani doſin tutam non eſſe, ſed diuiſam tantum exhibendam et ſemel in die repetendam, vel etiam bis ſi res admodum vrgeat. Atque veluti cum *Syluio* ſine opio Medicus eſſe nollet *Bontius* celebris apud Indos Polyater. *Si nobis hic opio ac opiatis non eſſet proſpectum fruſtra*, ait, *in calidiſſimis his regionibus medicinam faceremus dyſenteriae, cholerae* etc. [7]) Inculcat igitur ſerio ſi aliunde non adferatur iuuamen confeſtim ad extractum croci quod deſcribit, cuiusque baſis opium eſt, deueniendum eſſe, vt mitigato atroci illo humore natura fortior denuo

5) L. c. p. 166.

6) Operum p. 287.

7) In notis in Garciam ab Orta in cap. IV.

꞉nuo ad vincendum hoſtem inſurgat.[8])
ɔrro opiata nunquam ſatis laudanda,
ınquam omitti, ſique magna ſit virium
oſtratio, cum analepticis miſceri de-
꞉re, ac ſi aeger vomitibus pluribus et
꞉iectionibus iam ſit exhauſtus ſtatim ad
cram anchoram laudani accedendum
ſe praecipit *Ettmullerus.* [9]) Adeo ve-
) conuictus eſt de vſu eius neceſſario
hnius vt nullum Medicum a praeiudi-
is liberum hoc diuinum medicamen-
m damnaturum fore ſcribat. [10]) *Len-*
ii deinde commune remedium in cho-
ra fuiſſe pilulas Wildeganſii et eſſentiam
ıodynam oleo amygd. miſtam ex eius
꞉eodromo inſpecto paſſim patet. In
lornanda legitima medendi methodo
rupuloſus et felix *Pitcarnius* ita ſtatuit:
non antea aduocetur Medicus quam ceſ-
uerint excretiones et ſuperſtite excer-
ndi conatu aegri vires fatiſcant (quod
pulſus debilitate comparata cum magni-
dine et frequentia excretionum prae-
eſſarum dignoſcitur) lipothymia imma-
nte, tum eodem modo erit medendum,
ſi emetico ſuo officio functo immanes
mitus forent compeſcendi, et quies pro-
randa, nempe opium caute et partitis
cibus et forma liquida eſt exhiben-
dum.

8) Lib. III. c. 6. Med. Indorum.
9) Cap. de cholera.
10) Diſſ. de cholera §. 26.

dum. [11]) Vix vero aliquis felicius abſo
vi poſſe ſanationem cholerae quam pe
vſum opii, reputauit Cl. *Sydenhamo,* [12]
cui id et pulli iuſculum omnem reme
diorum ſupellectilem conſtituunt. Nem
vero exiſtimabit facile tantum Virur
coeco impetu ferri potuiſſe ad exhib
tionem generoſi adeo remedii, quod no
cere aeque ac prodeſſe queat, intempe
ſtiue et tempeſtiue porrectum. Ip
potius fatetur ſi medicamentis narcotic
in ipſo ſtatim limine primum humor
impetum compeſceret, et naturali eu
cuationi obſiſteret, inuitumque humo
rem detineret, aegrum inimico viſcer
bus incluſo, bello inteſtino ſine dubi
confici: Eapropter penſo cuidam eluuio
nis primo ſatisfaciendum vult, per tre
vel quatuor horas, tuncque curatio
coronidem imponi per laudanum liqu
dum, ad gt. 16. vel aliud narcoticu
officinale. Ne vero nimia cunctation
aegri ſalus perderetur, ſi non acceſſer
Medicus niſi poſtquam ille per horas 10
12. multis excretionibus fuit exhauſtu
et iam frigeſcant extrema, ſtatim ad ſa
cram anchoram laudani confugiendu
eſſe iniungit, quod conſopitis vrgent
bus ſymptomatibus, mane et ſero dan
dum vult, donec priſtinas vires aege
rece

11) Element. Med. lib. II. c. 18. §. 28.
12) Loc. cit. p. 217. 218. 219.

ceperit. Id ipſum probe perſpectum
bens Celebris cum viueret Practicus
imaeus, cuidam Baronum fratrum ger-
anorum Trigae, cum Ephoro, a co-
eſtis ouis barbi piſcis cholerae laboran-
, atrociſſimisque torminibus, alui pro-
uio, vomitibusque creberrimis non
cus ac a veneno capto afflictae, illico
m fructu dedit opiatam ſuam bezoar-
cam. Imo vero cum ipſe ex liberalio-
in coena comeſtione malorum perſi-
rum, cum binis amicis vehementi
olera per noctem laboraſſet, viribus
iſere fractis, circa auroram eandem
piatam maximam partem ex theriaca
dromachi terris et gemmis perperam
uſta conſtantem aſſumſit, ſociisque
ccati et poenarum porrexit, praeſen-
neo cum iuuamine. [13]) Cum eadem
ſis mens ſit laudare quoque hic omni-
debeo Cl. *Vateros*, patrem et filium,
hriſtianus ille Sydenhami veſtigia pre-
ens exantlato eluuionis intra paucas
ras penſo commendat paregorica, dia-
ordium, theriacam andromachi et coe-
ſtem, laudanum opiatum, laudanum-
ue liquidum, cauendumque ſaltem mo-
et, ne in principio talia dentur, aegrum
trucidatura nec in maiori doſi. [14])
Hic

13) Lib. III. Caſu 7. et 8.
14) Diſſert. §. 24. et Caut. 8.

Hic, *Abrahamus*, eadem ac praeter(
Mithridatium Damocratis, requiem N
colai, Philonium romanum, et perſicu
tincturasque opiatas depraedicans, m
teria noxia per naturam et artem educt
motus turbatos ventriculi et inteſtin
rum eorum remediorum ope comp
ſcendos ſuadet. [15]) Etiamſi vero liqu
rem ſuum anodynum, vt parentes lib
ros ſolent, valde amet *Hoffmannus*, t
men anodyna generoſiora non excluſi
ab apparatu remediorum cholerae ſe
vientium; ſed pilulas de ſtyrace, de c
nogloſſa, Wildeganſii, cum Starkeyan
ſimul commendat, ſaltem opiata euac
antibus nupta tutiora habet, ſique ſuſp
cio de praeſente adhuc materia fueri
motus tamen nimis efferati ſint, anod
na cum pilulis aloephanginis aut balſam
cis ſuis remiſceri cupit. [16]) Non obl
viſcar Cl. *Teichmeyeri* qui opiata nu
quam in cholera omittenda, at repurg
to canali alimentario ſaltem in vſum v
canda eſſe aſſerit. [17]) Neque ſilenti
praeteream Humfredum *Ridley* ſtrenu
contra hunc morbum, ſatisque maſculi
doſibus opii pugnantem, vt ex eius ob
ſeruatione I. et XXIII. patet. Dignu
memoratu eſt obſeruationi primae anne
xum

15) §. 20.
16) Med. Syſt. Tom. IV. Part. III. p. 590.
17) §. 25.

m eius monitum, de ingenti periculo
gris impendente, ex nimis exigua a
acunque demum cauſa oriatur malum,
regoricorum adminiſtratione. Vt tan-
m et Vratislauienſibus Medicis ſuus
nſtet honor, quorum plurimi ad hunc
em opium haud reformidant, produ-
m qui olim magno ipſis decori erat
uſtrem de *Helwich*, quique opiatorum
cholera neceſſarium vſum probe habe-
t cognitum, licet alioquin quod ſciens
ribo ſuſpenſa manu eadem praebere
leret. Ex voto ſuccedere methodum
denhamianum is teſtatur, quamuis non
feſtinanter deſcendendum eſſe ad nar-
tica, nec eadem ita largiter vſurpan-
cenſeat, nondum ſufficienter abſolu-
eluuionis penſo, theriacam omnibus
aeferens. [18]) Dolens multum finem
cerem huic tractationi, de conſenſu
mmorum Medicorum in porrigendo
holericis opio, ſi calculo ſummi *Boer-
auii* maximum pondus habente deſti-
ta eſſe cogeretur. Non ſeorſim Vir
mmus egit de cholera, norunt vero
us aphoriſmos intelligentes, et dyſen-
riae et cholerae medelam ipſum pro-
ſuiſſe capitulo de inflammatione inte-
norum. Sed in eodem diſertis verbis
bet, vt potui aſſiduo calido ex demul-

 centi-

18) Hiſt. Morb. Vrat. 1701. p. 94. et 1702. p. 124. 125.

centibus et laxantibus prudenter adda-
tur opiata. [19])

§. 34.

Regulae in vſu tenendae.

Ita vero iam abunde liquet quantu
opio tribuant Medici in clinica praxi e
ercitatiſſimi; viſisque eorum affirman
bus ſententiis, non minus perſpicitu
illos qui id abeſſe volunt ab huius mor
curatione, eamque fruſtra expectant
ſegnioribus et otioſis ſaepe, aut mali g
nium et grauitatem, indicationesque v
gentes non intelligere, aut ſpiſſis pra
iudiciis et hypotheſibus praeſtabilitis in
pediri, quo minus veritatem amplectan
tur, quam experientia tot Illuſtrium M
dicorum, quibus vnus Stahlius os hau
obturauerit, palam loquitur. Conſide
rent oro hi boni Viri, cauſam cholera
ſaepe adeo rabioſam eſſe, vt venenum
aemuletur, quemadmodum in ſuperior
bus ſatis notaui. Certum vero eſt, inte
generalia venenorum et praecipue acri
um antidota, merito ſuo aſſerente *Boer*
haauio [1]) referendum eſſe opium, quod
equidem venenum ipſum haud debellat
ſpaſmodicos tamen motus ſuſcitatos a ve
neno ſopit, hincque ab ipſo dioſcorid
iam laudatum legitur. Rem elegantiſſi
me *Boerhaauius* illuſtrat in praelectioni-
bus

19) Aph. 964.
1) Inſtit. 1129.

s:[2]) *Mille lanceolae*, inquiens, *laxa* *motaque manu detentae nihil nocent,* *am primum muſculos agitauero, vulne-* *bunt vndique, ita opium ſedando mo-* *n efficit ne venenum actuoſum reddatur.* : iisdem principiis opiata in tali caſu oficua declarat de venenis pulchre ens *Lindeſtolpius*,[3]) quia ſpaſmis et tor-inibus ab acri veneno excitatis, vaſa ntracta laxari poſſunt ab hoc remedio, od tum facit acria ſpicula laxatis ſoli-s partibus excidere. Hocque nego-im eodem fere ac *Boerhaauius* ſimili uſtrat. Non proinde exiſtimandum t ac ſi liceret Medico, omne negotium li committere opio, huius quippe vſus ſolos motus agens non excludit, ſed pponit potius adhibitionem talium, iae venenum ipſum quod venenum ſe pergit motibus ad tempus ſopitis vel rorſus inuertant, et deſtruant, vt non ocere poſſit, vel inuoluant et quaſi in gina recondant, ſi directum antido-im ignoretur. Dum vero citius ſaepe enenum motibus excedentibus quos et deſtrueret machinam, quam tem-us permitteret vt eneruaretur et eiice-etur, intereſt interea moderamen ho-im motuum praeſtare, aequa et ſuffi-iente vi inſtructo pharmaco, donec

 cauſa

2) Ad §um citatum.
3) De Venenis p. 796. 797.

cauſa eorum conuenientibus praeſidi oppugnari commode, et eliminari e cor pore queat. Si haec omnia accuratiu applicentur veneno cholerico, illuceſce prorſus neceſſarius, caſtus tamen et cir cumſpectus vſus opii, de quo vt quan optime cedat quaedam adhuc ſcitu ne ceſſaria in exhibitione, ſubnectam.

Ex cauſa mali cognita; ex ſymptoma tum grauitate, ac praecipue vomitionum et deiectionum numero et vehementia ex humorum maiori minorique pe vtrasque profuſione; ex eiecta cum ii vel maximam partem, vel nondum ſati mali cauſa; ex virium maiori minorique proſtratione, diiudicabit Medicus, an morbus breuiori longiorique temporis interuallo tendat ad ſui faſtigium; an finem funeſtum minetur; an ſperare patiatur fauſtum; atque ſecundum has circumſtantias ſtatuet, num citiorem, num tardiorem, num largiorem, num parciorem, vſum opii curatio flagitet.

Mox in principio datum ſine ſufficiente excretione et eluitione praegreſſa nocebit certiſſime, quamuis qui vnus quod ſciam ita ſentit *Bohnius*, [4]) id etiam ſtatim in principio propinari poſſe cenſeat, ob vim eius alterantem, dum vi ſui ſalis volatilis et ſulphuris balſamici omnem acri-

4) Diſſ. de cholera §. 26.

rimoniam humorum leniat, qua in re
o ipſi non facile ſubſcribo.

Eluuionis penſum trium, quatuor ho-
rum a Sydenhamo determinatum, quod
atero [5]) et *Teichmeyero* [6]) interdum
fficiens iudicatur, niſi morbus ab inge-
is ſolis, cum noſtro de *Helwich* [7]) ſat
eue habeo, pluresque horas quando-
ue ſibi vindicare credo. *Piſo* 24. horis
re vacuari materiam putat. [8]) Ego
oſt aliquot morbi dies, poſt tot deie-
iones, et vomitus, et eluitionem im-
robo labore ſuſceptum, a ſelteranis et
cte adhuc ſordes acres, igneas, bilio-
s, manifeſte a ſuperioribus ad inferio-
determinatas ſenſi, in morbo ſine pec-
ato ingeſtorum enato.

Corpus delicti per diaetae errores re-
ens ingeſtum, cito reiectum, arte et
atura, locum facit citum anodynis; ali-
er autem niſi dolor cum excretionibus
t enormis per horas 10. 12. 15. prae-
nittenda praemitti debent, vt vſus opia-
i reddatur magis tutus et felix. Cum
ero harum horarum ſpatio et necare
oſſit cholera, grauiori malo citius et-
am ſopiens pharmacum opponendum

 eſſe

5) Diſſ. §. 24.
6) Diſſ. § 25.
7) Loc. cit.
8) Lib. III. p. 75.

eſſe patet, reliquis agendis interim non omiſſis, ſed actis nihilominus vt decet.

Nempe quod ſi ſymptoma vrgentiſſimum dolor ſummus, vomitus ingens, profuſiones humorum enormes id auxilium vnice certum mature poſtulent, antequam cauſa elui ſufficienter potuerit, interponenda eius vſui ſunt iugiter, ea quantitate quam aeger fert, potulenta demulcentia, cum talibus clysmatibus, vt reſtitans adhuc acrimonia decenter impugnetur. Cauendum vero hic eſt ſollicite, ne forte per largiorem doſin aegro conciliato ſopore perdatur pretioſiſſimum arctoque ſpatio circumſcriptum tempus, quod eliminandae et obtundendae acrimoniae auertendaeque inflammationi impendendum erat.

Vt duplici fini ſimul ſatisfiat, nempe vt motuum impetus ſopiantur, et tamen ſimul acrimonia euerratur, ſi illi vrgeant, nondum ſatis remota materia, anodynum maritandum cum laxantibus aluum, pilulis aloephanginis vel ſuis balſamicis vult *Hoffmannus.* [8]) Pace autem Illuſtr. Viri illae pilulae ex reſinoſi acribus et irritantibus calefacientibusque concinnatae, vomitionesque et dolores torminoſos exacerbaturae vix quadrant cholerae paulo grauiori praecipue, ad quam multo leniora euacuantia ſaepe ſine neceſſi-

8) Tom. IV. Part. III. p. 590.

eſſitate, et cum damno adhibentur. Jeque a connubio vtriusque remedii uod correctionem fruſtraneam opii ıpit, multa bona ſperanda: praeſtat ſi ıxante opus anodynum illi ſubiungere, el potius loco laxantis diluentia et deıulcentia potulenta ac clysmata, cum nodynis ſimul vſurpare.

In caſu deſperato, ſero aduocato nedico, deiectisque omnibus viribus, bi mors inſtare iudicatur, ſi per breue dhuc tempus perdurent effuſiſſimae excretiones, enormibus motibus proriatae, vnicae ſalutem expectandam eſſe b anodynis, vno ore loquuntur rerum gnari. In doſi vero determinanda toto coelo inuicem differunt, aliis refractas, liis maiores magnitudinique morbi pares adhibendas decernentibus, dum alii cum *Hoffmanno*,[9]) vbi fractae ſunt vires prorſus abſtinendum ab opio aſſerunt, quoniam ſoporem fatalem et necroſin inferre poſſet. *Riuerius*[10]) ſi magna ſit virium exſolutio, dimidium completae doſeos opii; caute id et parcitis vicibus dandum *Pitcarnius*,[11]) cum analepticis remixtum *Ettmullerus*[12]) ſuadet. Exſtant tamen exempla ſat

 magnis

9) p. 593.
10) Operum p. 287.
11) Elem. med. lib. II. c. 18. §. 28.
12) Loc. cit.

magnis doſibus vitam deſperate decumbentium lucratum fuiſſe medicum, quae forte mediocribus et paruis haud ſeruata fuiſſet. Mediocris equidem erat doſis theriacae, qua *Timaeus* ſeptem aliorum aegrorum et ſuam propriam choleram praeſente iam ſumma debilitate ſanauit. [13]) Verum ad cholericum vocatus *Sydenhamus* enormi vomitione et ſpasmorum violentia animam agentem cum ſudore frigido et pulſu vix micante, guttas 25. laudani liquidi cuius 16. alioquin ordinaria doſi praebere ſolebat, (quae *Schultzio* iam nimis magna viſa eſt vltra decem non adſcendendum eſſe inculcanti;) [14]) ex cochleari aquae cinamomi datis, et pluribus aliquoties exhibitis ſeruauit, [15]) qui ſine dubio ſine generoſa doſi mortuus fuiſſet. Praeuidit vir integerrimus nimis audacem ſe multis appariturum, vt ergo hanc maculam deleret ſapientiſſime determinat tria momenta vrgentia, quae largiorem vſum opii in morbis curandis poſcant *dolorem vehementem*, *vomitum et deiectionem enormem*, et *inſignem ſpirituum animalium ataxiam*. Nonne vero haec tria in cholera vehemente concurrunt? nonne talis ter quaſi poſcit opium? Sed fere audacior adhuc *Sydenhamo* fuit *Ridley*

13) Loc. cit.
14) Diſſ. de medic. opiatis officinalibus.
15) Operum p. 373.

Ridley, [16]) aegrae tali poſt potum et clyſma ex decocto pulli vnius horae ſpatio ter dedit bolum ex theriaca ad drachmam vnam, ſemper iterum reiectum, dein pilulam ex opii grano vno cum dimidio, quam ter etiam reiecit, poſtea pilulas Matthaei ex quantitate quae haberet opii grana duo inde leuamen; poſt repetitionem elapſis aliquot horis ſomnus, alteraque die ſub veſperam poſt vnam adhuc ſed eandem doſin ſomnus iterum, et eo excuſſo ſymptomatum omnium ceſſatio. Fateor magnas, eiuſmodi doſes expertiſſimum ſubactoque iudicio inſtructum requirere Practicum, quas ego ſum cholera etiam grauiori conflictans vix vnquam adhibui. Ipſe certe repetitis mediocribus doſibus, homo natura debilis, eo deueni, vt finem facere conſultius ducerem, turbato capite, in quo caſu opium audacter propinare, periculoſae rem aleae eſſe, grauiſſimis rationibus conuictus ſtatuo, atque id ipſum vt alia, liquido demonſtraturus eſſem, ſi quem meditatus ſum ab aliquot annis, tractatum de opii virtutibus et vitiis, diſtracto concatenatis negotiis perficere liceret. Credo tamen ſaepe tempus breue quod aegro viuendum ſupereſt, ni finis ſit ſymptomatum, validam et aequam vi motuum flagitare doſin,

16) Obſ. I.

doſin, trutina iudicii practici determinandam, hicque non ſemper valere artificium *Syluii* qui in ſua Praxi ne noceret diuiſam completam doſin opii in minora praebia repetitis vicibus exhibere ſenſim maluit, quam totam ſimul et ſemel.

Verum et operae pretium eſt, determinare accuratius, quodnam inter tot opiata officinalia videatur huic morbo aptiſſimum. Firmiter credo omnes compoſitiones, quae opium habent, caſſae nucis pretium habituras, ſi ab iis abeſſet opium, neque enim vllam correctionem opii agnoſco, quae ab adiecto valde confuſo ſaepe apparatu, inter ſe pugnantium, tanto minus obtineretur. Quicquid ergo illa officinalia opiata praeſtant, id praeſtant, quatenus opium continent, crudum plerumque, cumque ob molem ſine ratione auctum ventriculo languido graues ſint, et ob ſaporem aduerſum palatum offendant (namque non omnium papillulis nerueis diaſcordium et theriaca arridet) nauſeamque cieant, et praeſentem intendant, vomitumque facile quem compeſcere debebant, ea propter moveant, ego in hoc morbo nil aliud conſuluerim quam aſſumtu facilia remedia, vel in liquida forma guttulas Sydenhami, vel in ſolida pilulam ex depurato a faecibus opio, quibus binis ſolis fere vti in praxi ſoleo, raro ad compoſita confu-

giens

giens. Alia vero adhuc, eademque magni momenti ratio ſupereſt, cur in hac ſimplicitate hic ſubſiſtendum ſuadeam. In Philonio, Mithridatio, theriaca, diaſcordio, quorum poſtrema ſpecifice in vomitu et diarrhoea inſeruire, nonnulli ob terrea et adſtringentia admiſta credunt, farrago habetur multorum acrium et aromaticorum, quae ſi magna ſit ventriculi et inteſtinorum abraſorum ſenſibilitas, atque in iis praeſto fuerit phlogiſtica diatheſis, neutiquam conducere poſſunt, ſed potius nocent certiſſime. Nimis ego cum facerem periculum, aſſumto diaſcordio ſenſi dictamnum, galbanum, piper longum, et zingiber ineſſe; neque ſane opium ipſum, quod in ſe eſt calidiſſimum, fauceſque vrens inſtar piperis, quodque cuti impoſitum illam rubefacit et quandoque inſtar veſicatorii agit, auderem in latam ſuperficiem extenſum imponere loco inflammato. Cur vero cum exigua eius doſis ſufficiat, et liquido ſimul aſſumto dilui et diſcontinuari queat, volumen opiati remedii augendum eſſet calidis, et acribus nil iuuantibus, ſed noxas certas inferentibus? Noui *Timaeum* Barones ſuos, commenſales ſuos, ſeque ipſum, *Riuerium* ſuum gladiorum fabrum, [17]) noſtrum

17) Cent. II. obſ. 19.

noſtrum de *Helwich* ſuum ciuem [18]) feliciter ſanaſſe calida et acri theriaca, ſed noto omnium horum aegrorum choleras ortas fuiſſe ab ingeſtis, ouis barbi piſcis, malis perſicis, valido purgante, cucumeribus, melonibus, vino recenti, et cereuiſia foeculenta, quibus omnibus ipſo vomitu et diarrhoea ſat cito excusſis, ſine laeſione locis illata vbi antea latitabant, locum opportunum habere poterat hoc remedium. Intus autem ſi genita ſit acris materies, ſi tenax parietibus inteſtinorum diutius adhaeſerit, ſi febrem accenderit, ſi duodeno et pro ventriculo phlogoſin et arroſionem induxerit, procul abſit tum certo veneno ſi quid habitura theriaca, opiumque potius ſincerum in vſum vocetur. Idem hoc monitum extendendum volo ad clysmata, quibus alioquin in morbis inteſtinorum a diatheſi phlogiſtica immunibus ſuo tempore optime additur theriaca. Obſeruaui ſcilicet ipſe, ſub initium meae praxeos *Sydenhamum* imitaturus atque clyſtere ex lacte vaccino et theriaca dyſentericos curaturus aliquoties mala fuiſſe exacerbata, ardorem inteſtinis illatum, febrem mitiorem antea, deteriorem redditam, tenesmum auctum, quare alio tempore ea doſi opii quae in vncia vna et dimidia habetur clysmati

18) Loco cit.

ıati lacteo indita, aeque profui, atque ıterim noxas ab acribus admiſtis naſcenes felix euitaui.

§. 35.

Nunc rerum ordo poſtulat, vt exuſſis potioribus medicaminum generius intus adhibendis (nam de externis dhuc ſeorſim acturus ſum) de potu ordinario cholericis praeſcribendo cogiem, qualisque is eſſe debeat accuratius nquiram. Duo vero primarii ſcopi dimplendi veniunt, per ingerenda poulenta, vnus vult, vt obtundatur et neruetur acrimonia, alter vt quantum oſſibile eſt liquida per enormes profuiones exhauſta reſtituantur, vitalisque ıumorum circuitus ſuſtentetur. Prior oer diluentem et demulcentem, poſterior oer nutrientem vtcunque potum, vterque vna eademque ipſius prudenter electi ndole, ſubinde impetrari poteſt. Mulum a veteribus commendata fuit ſimplex qua tepida, vt in ſuperioribus cum de meticis agerem expoſui, ſimplex remelium, a quo tamen ſi nutritionem haud pectes, plura expectari poſſunt, quam rederet non intelligens, et non experus. Sed nec ſtatim in principio impuo exiſtente corpore nutritione opus eſt, liter vero aqua tepida affatim hauſta ummum certe eſt omnium acrium antidotum,

Potus Cholericorum.

dotum, ſummumque dum villos emolli[t] et laxat anodynum praebet. Noſtro ſe[-]culo foliis thée additis gulae melius pla[-]cemus, neque tamen ipſorum addition[e] niſi largior fuerit, et pauliſper ſubadſtrin[-]gentem virtutem aquae conciliet, per[-]dimus illos effectus, quos a mera aqu[a] tepida veteres obtinebant; relaxan[s] quippe aquae tepor facile ſubadſtringen[s] herbae principium ſuperat. A *Sydenham[i]* tempore, qui ius tenuiſſimum pulli vi[x] carnis ſaporem referens potui deſtina[-]vit, multis aliis medentum id placuit[.] Copioſius talia iuſcula haurire iuſſi[t] *Hoffmannus*, [1]) macrum eiusmodi com[-]mendauit *Pitcarnius* [2]) eodemque vt[i] aegram ſuam voluit *Ridley.* [3]) Fuere tamen qui aliorum animalium carnes non minus huc facere crediderunt. Ius[-]culum carnis vitulinae aeque bonum eſſe, ac pulli aſſeuerauit noſter de *Helwich*, [4]) neſcio an forte motus auctoritate Iacobi *Sponii* [5]) qui aegrum graui cholera labo[-]rantem intra aliquot horas iuſculo car[-]nis vitulinae ſe curaſſe recenſet. Alia brodia praeter ius vitulinum ex carne caponum gallinarum boum commendat

Teich-

1) Tom. IV. Part. III. p. 589.
2) Loco citato.
3) Obſ. citata.
4) 1704. p. 94.
5) Aph. nou. ex Hipp. coll. Sect. V. aph. 76.

Teichmeyerus, [6]) iisque incoqui praeci-
it lactucam, portulacam, chorefolium,
pinactiam, folia borrag. rad. cichor.
tis appoſito opinor, conſilio. Sed
oco eiusmodi iurium leuium ex carni-
us, alia decocta lenia partim demulcen-
i partim nutriendi fine dari poſſe nemo
ubitauerit. Reſpondent priori inten-
oni decoctum CC. nec non fol. mal-
ae, et altheae, quod inſtar omnium
ſe *Pitcarnius* exiſtimat [7]) itemque liqui-
tiae Abr. *Vatero laudatum*. [8]) Duplici
ero illo reſpectu prodeſt decoctum hor-
ei cum vel ſine ſcorzonera, atque aue-
ceum, quod poſthabito iure pulli Sy-
enhamiano noſter de *Helwich* eligen-
um voluit, [9]) ſatis certus, hoc ipſo et
rimoniam in volui, eiusque muciditate
teſtina aduerſus acrium iniuriam prae-
uniri. Verum multis encomiis quo-
e condecoratur a Practicis vere poly-
reſtum ſerum lactis dulce, in cuius
norem integram diſſertationem *Hoff-
mannus* conſcripſit. Atque illud vicem
tus ordinarii in cholera commodiſſime
vtiliſſime explere, neque in ſiti tan-
tum

6) §. 24.
7) Loco cit. p. 166.
8) Diſſ. pag. 21.
9) Hiſt. Morb. Vr. 1701. pag. 94. et 1702. p. 124.

tum extinguenda, qua crudeliter ſaepius vexantur aegri, verum acrimonia quoque temperanda, et inflammatione impedienda vſum exhibere deſideratiſſimum rectiſſime is aſſeuerat. [10]) Quin et caſum habet viri qui cholera ſaepe vexatus, ſe miſſis remediis omnibus a medicis ſibi commendatis, fere ſolo ſero lactis leuatum narrauit. [11]) In dyſenteria bilioſa cholerae affini ſerum lactis recens multum aegris commendauit optimo cum effectu *Degnerus*, [12]) cum virtute eximia abſtergendi et ſimul reſiſtendi putredini alcaleſcentis bilis polleat, *Bagliuum* hac in re ſecutus ſolo ſero lactis dyſenterias profligari a multis Autoribus pro magno ſecreto habito teſtatum. Non autem alienum eſt a rationali medendi methodo lac ipſum atque *Hoffmanno*, iudice, tum maxime id in vſum vocari debet, ſi a veneno et acri purgante morbus fuerit enatus, cuius vtriusque principium rodens et cauſticum tum egregie inuoluit. [13]) Equidem vir clariſſimus quando cholera cum febre coniuncta eſt non facile lac dandum eſſe monet, quia facile ex calore in caſeum coaleſcat, vnde maiores cruciatus et viſcerum tenſiones oriantur quare

10) Med. Syſt. Tom. IV. Part. III. p. 589. 592.
11) p. 608.
12) Cap. III. §. 77. et cap. V. §. 30.
13) p. 592.

are vt citra noxam exhibeatur *Tral-*
ni conſilio cum bona parte aquae id
ıllire debere vult, [14]) alioque loco lac
m aqua miſtum commendat. [15]) Non
edo ſolum calorem febrilem ſine cauſa
ı febri ſociata, veluti vitio primarum
rum, lacti recens mulcto facile mi-
ri coagulum, namque adeo per illum
oris gradum quem dum ebullit experi-
, quem autem corpus humanum vi-
m nunquam fert non coagulatur ſed
tius praeſeruatur a coagulo, niſi antea
id aliunde iam pronum fuerit, ſed
poſitione praeſente leuior etiam calor
agulationi ſufficit. Interim cum febri-
calor noſtros humores condenſans
uiſſimis liquidis per ſubtiliſſima vaſa
nſire aptis oppugnari poſtulet, lac vero
ſe multam terram foueat, quae coe-
do cum oleo ſtrigmentis craſſis caſeoſis
erandis apta eſt, melius omnino
ıa bene dilutum lac, ſiue hydrogala
eruit febrientibus cholericis, quam
in ſe ſpectatum, praecipue ſi ſpiſſius
ıesque oleo et terra fuerit. Accedit
cholera ſumma debilitas ventriculi,
igendo viſcido et oleoſo lacti impar,
are in hoc morbo proficuum magis eſt
ıa temperatum adhibere, niſi in ipſo
o medicamen acrimoniam irritantem

 impu-

4) p. 595.
5) Tom. IV. part. I. p. 351.

impugnaturum quaeramus. Lacti natu-
rali animalium reſpondent emulſiones
oleoſorum ſeminum, lac artificial
ſiſtentes, quae ſi nimis ſpiſſae haud fue-
rint, aeque proderunt in omnibus illi
caſibus in quibus lac exhibere conue-
niens habetur. Illa communi conſenſ
probantur a practicis noſtri aeui, ſed e
vetuſtiſſimo iam tempore acrimonia
inuoluendae aptiſſimae iudicatae ſun
Si acriora fuerint quae excernuntur ar
dore et ſiti accedente, cucumeris ſeme
dandum eſſe cum aquae cyathis volu
Aegineta [16]) atque idem de ſquamatu
et cum aqua tritum *Aetius* commenda
vit amylo ſimul adiecto. [17]) Omn
autem hucusque adducta potulentoru
genera in eo ſibi ſimilia ſunt, quod omn
demulcente virtute polleant, hinc pe
inde eſſe videtur, quodnam ex illis aegr
praeſcribatur, vel quodnam alteri ſubſt
tuatur, ſi nauſea quae perpetuo morbu
comitatur, hoc vel illud detrectet. V
vt vero aliquando quoad vſum et ſpera
dum inde emolumentum nihil vel paru
inter omnia diſcriminis detur, accur
tius tamen ſaepe vnum prae altero ſel
giſſe iuuat, ſi contra ſeueriores artis l
ges impingere, atque dum prodeſſe d
bemus, aliquam noxam non inducer
velimu

16) Lib. III. c. 39.
17) Tetr. III. ſerm. I. c. 12.

elimus. Dum toto coelo a ſe inuicem ſtant alcaleſcens bilis acrimonia, emiensque acidum rodens, ſolum vel bili lmiſtum, non facile aſſeret aliquis, corctioni vtriusque vnum idemque potus enus, qualecunque fuerit aeque inſerturum. Aqua tepida excepta, omnia uida de quibus locutus ſum ipſa deſciere poſſunt a naturali ſua indole atque l aceſcere vel alcaleſcere. Nonne ergo ius eſſet, ſtabili et nunquam inſuper benda lege bili alcalicae ſaltem aceſcere, ido vero ſaltem alcaleſcere apta liquida ponere? Bina exempla habet Henris ab Heers,[18]) hominum ſolo vſu tis in ventriculo acidi facti et coagulati olera morbo tantum non internecino rreptorum. An talibus aegris ſi omnia am rigidiſſime agenda ſunt, bene concent emulſiones vel lactis ſerum quis gauerit iura pulli aliarumque carnium, iito quandoque vitello oui longe ma- conuenientia futura. Ab oxygala oleram enatam notauit Bonetus,[19]) ue *Adolphi* cum Londini degeret; oleram vidit ex potus genere Anglis atiſſimo Poſſetrinck dicto, quod ex te et aceto vini parant.[20]) Iam pour cholera ab ingeſtis acidis et aceſcentibus,

8) Obſ. 15.
9) Med. Sept. Part. I. p. 531.
20) Diſſ. de Paſſione cholerica p. 61.

tibus, quis non videt illis ex conſilio
medici ſuperingeſtum lac quod per ſe
ſolum cum acido miſtum ſano homini
choleram ingenerare aptum eſt, ſuppe-
tias morbo potius laturum, tantum abeſt
vt aptum contra eum remedium audire
queat. Optime certe *Hoffmannus* ea-
propter ſi acida ſaburra praeſto eſt, et
eius excretio impeditior, cautiſſime lac
propinandum vel ad minimum abſorben-
te quodam permiſcendum praecepit. [21]
Atque ita ſe geſſit in curatione cholerae
a fragis, cui equidem lac oppoſuit ad
menſuram dimidiam ſingulis horis ſed
ſimul etiam pulueres abſorbentes. [22]
In alia cholera a eraſis et fragis fermen-
tationi et acori in primis viis obnoxii
enatae, dedit etiam lac, non tamen
auſus eſt, id exhibere ſolum, ſed iuſſi
remiſceri cum tantundem iuris pullorum
atque interpoſuit abſorbentia. [23]) Neque
tamen circumſpectus cauere potuit, quin
minus in principio largiter ingeſto lacte
ſubſequerentur vomitus caſeoſi, acidum
in primis viis arguentes. Quanquam
autem audacter continuato hoc potu il
tandem deſierint, mallem tamen ego in
cholera ab horaeis fructibus pendente
abſtinere prorſus a lacte, atque eligere
fort

21) Med. Syſt. Tom. IV. Part. III. p. 592.
22) Ibid. p. 610.
23) Tom. IV. Part. I. p. 364.

ɔrte decoctum C. C. aut ius pulli, car-
iumque aliarum tenue primo, dein
ıturatius, et addito vitello oui acoris
ɔdentis egregio antidoto magis medica-
ıentoſum et alimentoſum redditum.
Licet vero vbi cum acidis vel aceſcenti-
ıus in ventriculo ſtabulantibus res eſt,
ıc melius abſit penitus, inſignem tamen
uandoque vbi nidoroſa et alcaleſcens
auſa adfuerit promittit fructum lac dilu-
um aqua, ſimplici, vel minerali cum
mulſionibus, ipſumque lac ebutyratum
um oleoſo principio elementum lene
cidulum arcte miſtum continens. In
yſenteria bilioſa lac hoc ebutyratum
ıultis laudat *Degner* [24]) ob vim abſter-
entem et putredini bilis reſiſtentem,
tque in omnibus morbis a bile rancida
endentibus probatur et commendatur
oties a *Boerhaauio* atque illuſtri van
Swieten quis ergo tali cholerae apprime
eſponſurum dubitaret? Sed taedioſus
orte euaderem Lectoribus ſi omnia alia
ɔotulentorum genera quae huic morbo
liuerſisque indicationibus in medela ſta-
ɔiliendis quadrant, fuſius expenderem,
quare potus aromaticos et adſtringentes
vt aquam cinamomi et aquam chalybea-
am *Piſoni* laudatam, [25]) nec non acidu-
atos per ſyrupum limonum et acetoſi-

 tatis

24) Cap. III. §. 77.
25) Lib. III. p. 74.

tatis citri ad mentem *Pitcarnii* [26]) ſilentio praetereo maxime cum de aromaticorum, adſtringentium, acidorumque vſu antea iam ſatis egerim. Vix vnquam vero vellem concedere aegris tenuiſſimam cereuiſiam, ob fermentans eius ingenium, quod in calido loco vt ventriculus eſt, ſtatim ſeſe prodere incipit, quamuis *Pitcarnium* eam modo acida non ſit, aeque facile ac alios potus lubenter conceſſiſſe videam. [27])

§. 36.

Aqua frigida.

Nondum autem a conſideratione potus conuenientis aegrorum Cholericorum poſſum diſcedere, expendi quippe meretur ſingulari ſtudio aqua ſimplex frigida, mirum quantum a non paucis ad curationem huius morbi laudata, quin ſola ſaepe ſufficiens declarata, pro hoc fine obtinendo. Placuit eadem maximopere veteribus Medicis, iis hercle quorum magna ad hunc diem auctoritas eſt, quosque tanquam Auctores claſſicos allegare licet, vbi lites Practicorum diuerſa ſentientium componendae ſunt. Optimum potum eſſe aquam frigidam aſſerit *Trallianus*, [1]) aquae frigidae cyathum in curatione commendat *Aegineta*, [2]) *Celſus*

26) Loc. cit. p. 166.
27) L. c. p. 166.
1) Lib. VII. c. 14.
2) Lib. III. c. 39.

ſ quoque illam potandam vult, [3]) at-
ıe adeo extremum cholericorum affe-
ıum remedium frigidum potum eſſe
ribaſius declarat. [4]) Paulo magis hae-
aſſe videtur *Aetius* qui frigidam equi-
m quoque commendat, [5]) ſed ſimul
onet ne nimis frigida ſit, cum alias ca-
rem innatum ſuo ſtupore offendat. Pa-
doxum videri poterat *Aretaeum* frigi-
e omnino fautorem in alterum, tamen
iam extremum dilabi et calidae quoque
ıcomiaſten euadere potuiſſe. [6]) Nem-
ſi omnia antiqua ſtercora, inquit, *de-
ta fuerint, et bilioſi humores tranſie-
ıt, bilioſusque vomitus, diſtentio, faſti-
um anxietas, virium labefactatio adſit,
nc frigidae aquae cyathi duo aut tres
opinandi ſunt; ad ventris adſtrictionem,
ſtomachus ardens refrigeretur; aſſidue
ro id cum potam aquam vomuerit faci-
, facile enim frigida in ventre incale-
t.* En multa cura commendatam fri-
dam! Pergit autem aliquibus interie-
is: *Coeterum ſi omnia euomit, et ſtoma-
us nil retinet, ad calidas potiones et ci-
ria recurrendum: nonnullis enim haec
utatio vomitum compeſcit, calida vero
lidiſſima ſunto.* Neque deſunt elogia

Z 5 tepi-

3) Lib. III. c. XI.
4) Medic. Collect. lib. V. c. 9.
5) Tetr. III. Serm. I. c. 12.
6) Lib. II. curat. acut. c. 4.

tepidae, in monumentis Veterum, vt ſupra §. 22. fuſius ediſſerui. Frigida ergo, calida, et tepida, antiquitus in vſum vocata apud Cholericos, ſimul quaſi Medico diuerſis indicationibus intento acclamant:

Elige cui dicas, tu mihi ſola places.

Quod autem frigidam de qua iam ex inſtituto ago, attinet, illa certe et recentiori aeuo ſuos Amicos habuit, et habet ad hunc diem. Miſſis qui nimio affectu catholicum et panchreſtum remedium frigidam declarant, et quandoque ſine diſcrimine aegris commendare ſolent, ſolum medio tutiſſimum euntem allego Clariſſimum *Hoffmannum*, qui ad Veteres prouocans de potus aquae temperate frigidae vtilitate in cholera multis obſeruationibus ſe quoque conuictum eſſe ſcribit, 7) atque iterum potum aquae frigidae, in hoc morbo quo calidior tempeſtas, regio, ipſaque aegrotantis conſtitutio fuerit, eo ſalubriorem exiſtere affirmat, 8) ex hoc etiam fundamento virtutem deducens quam acidulae in cholera praeſtant. Rationes expectandi proſperi effectus ſuccincte ſimul tradit, quod aqua frigida ardorem ab attritu partium ſulphurearum pendentem reſtinguat, biliosam humorum acrimoniam diluat, et robu-

7) Med. Syſt. Tom. IV. Part. III. p. 589. 592. 608.

obur ſolidorum inſigniter a vehementia horbi labefactatum erigat, iisdemque ominibus in Diſſ. *de ſalubritate potus rigidi* conſcripta eum denuo in cholera xtollit. Neque exemplis adductis aſſer-a ſua comprobare intermiſit, Chiliar-ham inſcio ſe medico aquam frigidam otantem, et ſic ſanatum, [9]) alium Vi-um militiae deditum larga quantitate quae frigidae hauſta liberatum ab hoc nalo, [10]) generoſam foeminam ptiſana rigida leuatam [11]) producens. Prorſus iusmodi caſus cum apud alios Obſerua-ores non minus legantur, quos inter *Borellus* [12]) mulierem habet cholericam quae frigidae potu reſtitutam, abſur-dum foret effectus inſignes ſimplicis hu-ius remedii temere negare, atque impu-gnare. Verum enim vero non deſunt quoque in contrario Practici, qui a potu frigido aegris cholericis exhibendo ſoler-ter, multaque cum cura dehortantur. Omnem eiusmodi potum ſollicite vitan-dum eſſe inculcat *Ettmullerus*, [13]) abeſſe iubet in cura potum frigidum anxietates flatulentas ſingultuoſas et motus ſpaſticos inferentem *Iunckerus*, [14]) eumque cum inflam-

9) Med. Syſt. Tom. IV. Part. I. p. 365.
10) Part. III. p. 606.
11) Diſſ. de ſalubritate potus frigidi §. 16.
12) Cent. I. obſ. 27.
13) Loc. cit.
14) Tab. de cholera p. 505.

inflammationibus inteſtinorum excitandis et iuuandis par ſit, damnoſum omnino declarat *Teichmeyerus*. [15]) Crediderim ego eo magis et hos bonos Viros audiendos eſſe, quo magis negari nequit, adeo inter cauſas naſciturae cholerae referendam eſſe aquam frigidam, ſiue intus ſiue foris corpori applicitam. Ipſe ſane inter veteres *Trallianus* licet in mali medela frigidam praeberi iubeat, tamen in catalogo cauſarum enumerando occupatus frigida quoque applicata habet, vt epithemata quaedam, aut frigidarum aquarum vſum, ſi eas bibant aut in iis natauerint. [16]) Ex recentioribus laudatus modo *Iunckerus* morbi cauſis ſpeciatim annumerat refrigerationem corpori calenti admiſſam imprimis ſi pedes aquae frigidae immergantur; [17]) ipſamque choleram aeſtiuam ardoribus ſolaribus debitam abuſu aquae frigidae, vel glacie refrigeratae inuitari contendit Abr. *Vaterus*. [18]) Confirmat haec generalia aſſerta quem vnum nominaſſe ſufficiat ſingularibus obſeruationibus annotatis *Schenckius*: [19]) *Quandoque*, inquiens, *fit cholera ex frigidae aquae potu, vel ex balneo aquae*

15) §. 12.
16) Lib. VII. c. 14.
17) Tab. de cholera p. 499.
18) §. 3.
19) Obſeruat. lib. III. obſ. 1.

quae frigidae vel ex frigido epithemate. Vidimus quendam incidiſſe in choleram, cum nudis pedibus ſuper lapides frigidos ambulaſſet. Alium qui ſingulis diebus aeſtiuo tempore pedes frigida aqua lauabat, eſt enim maxima compaſſio quam os ventriculi cum pedibus habet. Facile opinor in praxi verſati omnes, ſua quae animaduerterunt ipſi, exempla adductis poterunt adiicere. Qualia ergo paradoxa! Conſtat per experientiam inconcuſſum, frigidam aquam curare choleram, ſed conſtat per eandem experientiam, quam frigidam choleram excitare. Nonne vero exinde patet in corpore humano indiuiduali potius quaerendam eſſe cauſam, cur ſanum illud praeſtet ab hoc morbo, vel id ad eum diſponat aqua frigida, quam in aqua frigida ipſa: ita certe rei accuratiſſima contemplatio ſtatuere iubet. Nulla abſoluta vis eſt aquae frigidae in neruoſas tunicas ventriculi et inteſtinorum, ſique illa his in omnibus ſubiectis omnique tempore foret amica, magnum ſane errorem commiſiſſet omnium Medicorum poſt ſe experientiſſimus *Hippocrates* pater frigidum inimicum neruis, calidum vero vtile eſſe teſtatus.[20]) Cedro digna habenda ſunt verba Illuſtr. *Hoffmanni* epicriſi ad caſum Viri potu frigi-

20) Lib. V. aph. 18.

frigido ſanati inſerta: [21]) *Potus frigidus heroicum eſt auxilium, nec credendum eſt, quod vni prodeſt, id alteri etiam prodeſſe. Medendi enim methodus nititur exacta diſcretione indiuiduorum.* Conuictus ego theoria et praxi adiicio, heroicum hoc auxilium prodeſſe ſaltem heroicis corporibus, chiliarchis, et robuſtis militibus, quales Vir optimus eo curatos refert, talibusque qui ſtructura corporis firma et valida his haud ſunt abſimiles: iisque magis certe conuenit, quam tenerioribus et delicatulis foemellis, aut Viris delicatulo corpore foeminas referentibus. Gulam aeſtuantem, linguam ſcabram et ſiccam, ſi conſulas, deſideratiſſimus et acceptiſſimus ac valde reficiens potus cholericis ſine exceptione omnibus habebitur aqua frigida, ſed non omnibus conducet promiſcue. Ferent eum aegrotantes cholera et cum fructu ferent cautionibus iuſtis porrectum, qui ſani potus frigidos et externas refrigerationes impune ferunt. Debilibus, ſenſibilibus, qui leui vento admiſſo, qui leui hauſtu frigidiuſculo ingeſto, murmura ſtatim ventris, tormina, deiectiones, experiuntur, non aeque reſpondebit, ſed cholerica ſymptomata omnia ſubito peiora reddet. Quam mire a ſe inuicem differt fibrarum membranarumque fabri-

ca

21) Tom. IV. Part. I. p. 366.

et contextus, ex quibus diuerſorum
›minum ventriculus et inteſtina coa-
ere? Omnium hominum fibras contra-
t aqua frigida, eo momento, quo ta-
ipſis applicatur, id verum! an vero in
nnibus ſiue natura robuſtiores, ſiue
biliores fuerint, illum ſtatum contra-
ionis quem induxerat relinquit, ceſ-
ıs agere vt frigida? non videtur! Re-
ituitur forte robuſtioribus ille elater,
ıi paulo remiſſior redditus per mor-
ım erat, debilibus autem natura, mor-
› magis debilitatis, maior ſaepe poſt
›ntractionem inſuetam ac nimis rigi-
ım quam vt eam irritabilis et ſenſibilis
›rarum teneriorum indoles ferret, laxi-
s naſcitur, torporque aliquis remanet,
ıralytici quid habens. Neque hoc mi-
ım, nam ipſam paralyſin frigore induci
›ſſe rerum vſus docet. Nunquam et-
m prodeſſe poteſt aqua frigida applica-
ipſi parti inflammatae, niſi impetus fe-
ilis a tergo vrgens, agensque in ob-
ructos arteriolarum apices, ſit ſat re-
iſſus in ſe, vel remediis antea adhibitis
miſſior redditus, atque eapropter in-
ımmatio retropulſu ſit ſanabilis, vt le-
ores omnes mature ita tractatae. Gra-
or inflammatio quaeuis, medelae ſub-
cta, poſtulat minutam capillarium re-
tentiam, humores meabiles redditos,
ınales obſtructos laxiores factos, impe-
tum

tum febrilem retuſum, aliter vix ſanabilis. An autem haec omnia vere praeſtare poteſt aqua frigida? Vereor vt aliquis hoc demonſtrauerit vnquam! Sed inflammatione fere necat atrocior cholera, operae pretium ergo erit conſideraviſſe curatius, ingenium cauſae mortis actionumque genuinam remediorum ad ipſam abigendam praeſcribendorum a Medico. Mihi ſane nil iuuaminis eueniebat a frigidis, a frigidiuſculis adeo ſtatim male affecto, magnam vero partem ſalutis debeo aſſumtis et applicatis tepidis, *Boerhaauio* [22]) de frigidis tacent penitus, in inflammatione inteſtinorum tantopere commendatis.

§. 37.

Vinum. Ab aquae potu actu frigido, tranſeo ad potum potentia calidum, Vinum quod aegri interno quodam inſtinctu anhelaret ſolent ipſi, atque plerumque multis precibus a medente efflagitant. Aeque faciles in eodem porrigendo videntur fuiſſe veteres, ac in permittenda aqua frigida namque apud *Trallianum* [1]) vini ſpeciatim ſabini et cnidii, apud *Aeginetam* [2]) vini palmatiani aminaei, ſpathitis, omphacomelitis, rhoitis, myrtitis

22) In Aphoriſm.
1) Lib. VII. c. 14.
2) Lib. III. c. 39.

tis mentionem iniectam legas. *Aetius* [3]) quoque vinum commendat, *Celſus* [4]) id um aqua frigida miſceri cupit, eademque miſcela *Aretaeo* [5]) placet, indeque *ipſo* pro potu aquam cinamomi vel chabeatam cum vino collaudauit. [6]) Recentiori aeuo non quidem prorſus vniuerſali conſenſu Medici aegris ſuis cholericis vinum permittendum eſſe crediderunt, ſunt tamen et non pauci qui is eodem non adeo rigide interdicendum eſſe rati ſunt. Poſt Rheomatiſmum ercurialibus et purgantibus impugnam enata cholera, dediſſe ſe aegrotanti um fructu vinum gallicum rubrum renſet *Ridley.* [7]) In dyſenteria bilioſa *egnerus* [8]) vtut vina generoſa ſpirituo- dulcia quemadmodum hiſpanicum mis fructuoſum inuenerit, cum potius xietates aeſtum et ſitim excitaret, vtut na rubra adſtringentia nocuiſſe praecie ſub initium morbi, neque etiam in clinatione ſeſe laudabiliter geſſiſſe, niſi orſus malo ſuperato obſeruauerit, taen vinum rhenanum et moſellanum, non

3) Tetr. III. Serm. I. c. 12.
4) Lib. III. c. XI.
5) Curat. Acut. lib. II. c. 4.
6) Lib. III. p. 74.
7) Obſ. 6.
8) Cap. III. §. 78.

non quidem vetus et generoſum, ſed le-vius, bonum interim, gratum, et leni-ter ſubacidum, per totum aegritudini decurſum contra aliorum opinionem exi-mium ſe deprehendiſſe teſtatur putredi-ni bilioſae reſiſtendo, tonum ventricul et inteſtinorum reſtituendo, ac vires ex-hauſtas refocillando. Sed et in choler ipſa mixturam ex vino rhenano, aqua ci-namomi et ſacharo optime profuiſſe ſae-pe et modice datam notauit *Deckerus.* [9] Vinum quoque generoſum ſolum, ve aqua dilutum, itemque mediocriter ad-ſtringens indulſit aegris Abr. *Vater*, [10] hiſpanicum remittente morbo conce-dendum voluit *Teichmeyerus* [11]) atque impenſe deſideranti homini cholerico permiſit *Lentilius*, vt panem vino gene-roſo intingeret. [12]) Atque certe non vna videtur eſſe ratio aegris cholerici hauſtum vini proficuum declarans, ſed pluribus indicationibus explendis id con-venire morbi phoenomena veroſimile reddunt. Inter cardiaca ſine dubio ſum-mum habetur optimae notae vinum, qui ergo illud apud aegros ab horrendis li-quidorum profuſionibus debiliſſimos e ſyncopticos plane non indicatiſſimum

clama

9) Exercit. pract. p. 272.
10) §. 24.
11) §. 27.
12) Eteodr. p 25?.

maret? Deinde cum toties ab epoto
io generoſiore ac praecipue ſubadſtrin-
nte vel ſolo vel aqua remixto fruſtra
ntatae aliis lectiſſimis remediis vrgen-
ſimae vomitiones et deiectiones con-
ieſcant illico, roburque priſtinum de-
ibus ventriculi et inteſtinorum villis
de quam citiſſime redeat, et ad hos fi-
s impetrandos valere vinum, rerum
is monſtrat. Hoc ipſum edocti opti-
e iam intellexerunt veteres modo lau-
ti omnes. Sane vinum ſuum ſabinum
cnidium ad erigendas vires laudauit
allianus, ſique lationis impetus ſiſti non
ſſit vinum aliquod auſterum dandum
luit *Aegineta*. Eadem ratione vbi in-
erabilis effuſio exiſtat, et pulſus emol-
tur, apprehendatque frigiditas, et exu-
tio aliquando etiam ſingultus, ad vi-
m tranſeundum eſſe *Aetius* cenſuit.
que alia mens fuit *Aretaeo*, *ſi omnia*
eant, inquienti, *tentio neruorum, ſin-*
tus inanis, et pedes contrahantur et al-
multa excernat, et homo caliget, et pul-
us arteriarum ad imbecillitatem ver-
at, tunc huiusmodi aegri ſtatum prae-
tere opus eſt. Quod ſi iam adſit, frigi-
ac vini multum praebendum eſt. Tem-
ra quoque apta in exhibitione vini
obe obſeruanda propoſuit *Celſus*: *Quod*
ait, *vehementer et vomitus et deiectio*
ſitis vexant et adhuc ſubcruda ſunt, quae

Aa 2 *vomun-*

vomuntur nondum vino maturum tempu
eſt, ſed aqua egelida danda. Ad cum diſ
cuſſa cruditas eſt, tum magis verendum
ne anima deficiat, ergo tum confugiendum
eſt ad vinum. Omnia autem haec colli
gens ex veterum ſibique propiorum Au
ctorum monumentis *Piſo* intolerabili flu
xioni et ſiſti nequeunti cum extremorum
frigore conuulſionibus et animi defect
vinum opponendum monuit, tumque i
ſaluberrimum eſſe declarauit. Cumqu
experientia Recentiorum vetuſtiſſim
omnino reſpondeat praeter alios Abr. *Va*
terus non potuit non pronunciare vir
bus nimis deiectis analeptica ex vin
praeſertim generoſo non ſaltem eas re
cere, ſed etiam vomitum et alui fluxu
ſiſtere. Quid vero aegrotantibus his fe
licitatibus, quae ſolae in votis eſſe pot
rant, tandem potitis, deeſſe amplius pr
ſalute plenaria obtinenda cenſeri poſſe
Omnia bene ſeſe habent hactenus, nequ
ego auſim promiſcue mali quippiam om
nari cholera laborantibus ab vſu vin
ſubeſſe tamen aliquid periculi atque
metu huius praeſtantiſſimos Auctor
non liberos fuiſſe valde ſuſpicor, atqu
exinde praecipue colligo, quod fere o
mnes vinum et non nimis ſpirituoſum,
parca copia aſſumendum, vel et prorſ
lymphatum velint. Vinum nec virib
validum, paulatim et per interualla
cochle

chleare abſorbendum eſſe interendo
cas, multitudinemque eius vitandam
preſſis verbis praecipit *Aetius*. Nequa-
am meracius, ne aeger fiat ebrius, et
laedantur nerui poſtulat *Aretaeus*, ſed
n cibo et panis buccellis madefactis.
num oportere eſſe tenue et inſuper
n aqua frigida remixtum praecipit *Cel-*
. Atque recens Scriptor Abr. *Vater*
rce vtendum eſſe vino albo odorifero,
mediocriter adſtringente ſolo vel
ua diluto iniunxit. Vnde autem hae
ationes? cum generoſiſſimum vinum
citius vires reuocet, et imbecilli tubo
nentorum citius iuuamen adferat,
am inerti aqua temperatum ſegniusque
redditum. Non fallor, ſed certus af-
mo, ſolam febrem adeo ſaepe cholerae
ciatam circumſpectos reddidiſſe viros
uiſſimos in propinando vino. Memo-
u dignum eſt *Aeginetam* dum vinum
mmendat diſtinctione addita quasdam
is generoſioris ſpecies non febrienti-
s, alias tenuioris febrientibus commen-
ſſe. Neque ſine attentione debita prae-
rmittendum eſt *Trallianum* valde ſane
no fauentem, ac multos ſe nouiſſe aſſe-
ntem qui ex ſola illius potatione prae-
r ſpem mortis periculum euaſerint,
m praecipue loqui de curatione cho-
rae non febrilis, ſed ex vitiato ſtoma-
o prouenientis, quae quod notandum

 ſine

ſine febre continua et eſſe poteſt et ſo-
let. Quem locum Tralliani vino adeo
glorioſum dum citat *Sennertus* [13]) notan-
ter addit verba, *ſed febrem abeſſe oportet*
atque placita *Tralliani* in hiſtoria ſua Me-
dicinae recenſens *Freind*, [14]) illum non
abſolute ſed ſaltem in quibusdam caſibu
vinum meracum in cholera laudaſſe in-
nuit. *Lentilius* quoque ſupra allegatu
pulſu bono exiſtente ſaltem motus eſt
vt aegro ſuo petenti vinum concederet
Video equidem *Degnerum* [15]) in dyſen-
teria birioſa omnis alius generis vina re-
iicientem rhenanum tamen et moſella-
num nulla habita febris ratione ſiue ad-
fuerit ſiue non aegris conceſſiſſe cum
fructu, modo medice et modice adhibe-
retur, contra aliorum opinionem. Fides
ſit penes Autorem! Delicatius vero mihi
videtur cholerae quam dyſenteriae inge-
nium, atque ego nec ſuſpenſa manu illi
laborantibus auſurus eſſem porrigere vi-
num, quando paulo citatiore impetu vi-
brantem pulſum offenderem, aegrumque
de ardore interno inflammationis certi-
ſimo teſte querelas fundere audirem.
Senſibiliſſimo ventriculo cum inteſtinis
eryſipelate, phlegmone eroſione affectis
nemo facile aptam iudicauerit externam

fomen-

13) Loc. cit. p. 167.
14) Pag. mihi 166.
15) Cap. III. §. 77.

mentationem cum vino, neque eapro-
er in illo rerum ſtatu per illud inge-
ım rarefactionem induxiſſe circulanti-
ıs liquidis, motumque eorum incitaſ-
, ac appulſum ad laeſas partes vehe-
entiorem praeſtitiſſe habuerit adiapho-
ım Sique inſuper cauſa morbi prin-
ɛps mordax et rodens fuerit acrimonia
fectu iracundiae, aeſtuque humorum
que aeſtiuis caloribus prognata, vel age-
iuſſa, atque nocentior reddita, quis
uaeſo aſſumto ſpirituoſo ac calefaciente
quido illius nequitiam mortiferam in-
ıberi ſe paſſuram crediderit. Senſu
erte qui in hoc morbo adeo exquiſitus
ſt ediſcet ſtatim noxam inde naſcentem
eger ipſe, Medico etiam illam non ani-
aduertente, et vinum minus oppor-
ıne vel concedente vel ſuadente. Mihi
uidem octauo a morbi ingreſſu die, quo
ulla amplius cholera adeſſe poteſt, eo
ıim vel iam necauit, vel in aliud genus
egritudinis abiit, non mediocres turbas
xcitauit vini mollis dulcisue hauſtulus,
ıb morbi duratione aqua dilutiſſimum
ungaricum et rhenanum non tuli ſine
xacerbatione malorum omnium, cum
uibus conflictari debebam. Non ergo
tiociinando ſaltem, non attendendo ſal-
em ad nocentia et iuuantia in aliorum
orporibus, ſed propria experientia acu-
ſſime ſentiente didici, vix alio tem-

 pore

pore vinum locum habere in cholera, quam vbi orta fuerit a diaetae erroribus, vbi corpus delicti vomitu et ſeceſſu maximam partem iam excuſſum, vbi nulla locis in quibus haerebat vel quae ſub excretione praetergrediebatur laeſio illata, atque tunc impune et cum emolumento praeſentaneo ſaepe exhiberi poteſt. Sed febris, aeſtus internus, tempus aeſtiuum, cauſa bilioſa magna ſemper haberi debent contraindicantia, licet phoenomena alia occurrant quae ipſum vini vſum permittere et expoſcere obiter attendentibus videbantur.

§. 38.

Topica. Praeter interna Praeſidia hactenus ad examen euocata, quibus cholera oppugnari ſolet, ab omni medicinae aeuo quoque moris fuit, per foris applicita indicationibus curatoriis explendis proſpicere, quare horum non minus mentio facienda eſt. Eo autem ſemper reſpici debere his moliminibus practici omnes fateantur neceſſum eſt, vt vel excretiones enormes compeſcantur, vel doloribus leuamen adferatur, vel et inflammationi metuendae obex ponatur. Dum autem veterum et recentiorum remedia topica, his ſcopis omnino dicanda diligenter expendo, fere magis illorum tolerari et calculum mereri mihi videntur, quam horum

orum; licet a noſtra aetate genium mororum magis edocta laudabiliora ſperare s eſſet, quam a remotiore. Doleo vale communi nobis recepta medendi meodo abdomini aegrorum applicari talia, uae minimum in cholera maioris moenti potius abeſſe penitus, quam adeſſe pparatui medicinali debebant. Illum in enere per claſſes determinans Abr. *Var*[1]) atque theriacalia, ſpirituoſa, aroatica, balſamica, reſinoſa, amara, acida, uſtera adſtringentia, ſub forma epitheatis balſami, linimenti, vnguenti catalasmatis emplaſtri ſacculorum et fomenorum promiſcue commendans vereor alde vt vbiuis bene conſuluerit ſaluti ecumbentium. Interim theriacum et iritum theriacalem, ſpiritumque vini amph. toti abdomini imponendum muls extollit *Borellus*,[2]) eademque remeia inter omnia topica excellere pronunciat *Ettmullerus*[3]) neque fugere poſint methodi, Stahlianorum gnarum eloia ſeorſim ſpiritui vini camph. ab iis afgi ſolita quem eapropter ad diſcuſſioem inflammationis laudat *Iunckerus*.[4]) Quanquam vero acrium, ſpirituoſorum t calidorum parcus admodum et circum-

Aa 5 ſpectus

1) §. 21.
2) Obſeru. Cent. II. obſ. 27.
3) L. c.
4) P. 502.

ſpectus alioquin ſit Encomiaſtes Praeceptor *Hoffmannus*, in huius tamen morbi curatione largus ſatis et facilis eſt in eorum commendatione. Nimirum emplaſtrum de cruſta panis, ceratum ſtomachicum galeni, balſamum embryonis, ſpiritum theriacalem, linimenta ex oleis neruinis abſynth. menthae, balſamum peruuianum caſtoreum camphoram, cataplasmata ex fermento panis, aceto rutae et ſpiritu vini, oleum nucis moſchatae expreſſum, balſamumque ſuum vitae cum linteis duplicatis applicandum ſerio collaudat. [5]) Multo vero adhuc liberalior *Teichmeyerus* ſpiritum matricalem, aquam anhaltinam, balſama ex oleo nuciſt. deſtillato menth. ſaturei. lauend. anthos, ſaluiae rutae; emplaſtrum de baccis lauri, de tacamahaca, maſtichinum, carminatiuum cum theriaca, ſacculos ex radice galangae, zedoariae, calami aromatici, carlinae, angelicae, herbis aromaticis, baccis lauri iuniperi, ſeminibus 4. calidis maioribus non ſaltem commendat, ſed et quibusdam ex hoc catalogo depromendis haud contentus fere omnia ſimul et ſemel adhibenda cupit. Namque primo totum abdomen ſpiritu vel balſamo calido ſingulis horis inungi iubet, deinde ſuper imponi vult emplaſtrum aliquod ex laudatis ſyndone tectum, tandem totam abdo-

5) Tom. IV. Part. III. p. 590.

bdominis regionem foueri iubet ſucculis
alefactis. [6]) Ecquis vero non animad-
ertit in cholera febrili, aeſtiua, bilioſa,
antum abeſſe vt haec omnia cum bonis
egri rebus applicentur, vt potius oleum
amino addant, atque interno igne ex
umero viuentium abſumendum aegrum
xterno pabulo adiecto tanto certius
xurant et conficiant. Audacter aſſero,
n proprio corpore infallibilem experi-
entiam adeptus, poſtquam amica magis
xhortatione quam proprio inſtinctu
notus, nonnulla ex memoratis et forte
eniſſima eorum obiter adhibui, nunquam
ocum habere vere acria et ſpirituoſa
quam in cholera febris et inflammationis
alidique ſtimuli experte, atque ab inge-
ſtis ſolis enata, nullo intus in humoribus
cri inquilino praeſente; neque etiam
venenis acribus cicurandis, prodeſt ca-
ida et acris theriaca, quamuis pro ſpeci-
fico alexiterio venditetur. Paterer in-
terea lubens vt praeeunte *Hoffmanno*, [7])
in malo a fragis vel ceraſis auiduis inge-
ſtis excluſo ſpiritus vini rectificatiſſimus
cum oleo menthae calide abdomini im-
poneretur, aut oleo amygd. dulc. cum
oleo menthae et macis deſtillato remixto
id perfricaretur, nunquam vero ſpiritu
vel deſtillatis oleis vel aliis quibuscunque
acri-

6) §. 26.
7) Tom. IV. Part. I. p. 364. et Part. III. p. 611.

acribus calefacientibus vterer, vbi in morbo ſine peccato diaetetico euenien- te, pulſum vel aliquantiſper acceleratum offenderem. Et in tali quidem caſu prae filii *Abrahami Vateri* conſiliis quae antea retuli, magis mihi placerent praecepta parentis *Chriſtiani*, [8]) qui ad violentam hypochondriorum extenſionem relaxan- dam, dolores mitigandos, et motus ſpas- modicos enormes ac vomitus inhiben- dos linimenta mollia ex vngu. dialth. neruino et oleo nuciſtae expreſſo, in- vnctionesque cum oleis coctis chamom. mt. abſynth. laudat; miſſa vero facerem deſtillata quibus illa acui vult, miſſoque ſpiritu vini camph. quem habet, cata- plasmata eius ex ſpeciebus neruinis et emollientibus ſimul maxime cum aqua ſimplice aut lacte praeparata in vſum vo- caturus. Saltem tunc ſpirituoſis omni- bus et aromaticis carens, ſi non turbae practicorum paucorum illorum mini- mum legerem veſtigia qui ardoris interni malorumque inde metuendorum non obliti vbi de externis roborantibus et adſtringentibus verba faciunt, ad illum ſine dubio reſpicientes de calefacienti- bus acribus tacent, et refrigerantia po- tius ſimul commemorant. Horum in numero refero *Sennertum* noſtrum, [9]) refri-

8) §. 25.
9) l. c. p. 166.

efrigerantia et adſtringentia ſuccum en-
iuiae acetoſae, portulacae, plantaginis,
ranatorum cum farina hordei aut pane
iiſtum commendantem itemque cydo-
ia in vino vel aceto cocta, panemque
ſtum coctum in aceto et aqua pro cata-
lasmate, addito puluere roſarum et
ientha, quam tamen inter alia aroma-
ca ſaltem admittit ſi materia morbi non
a ferueat. Neque tacere debeo *Fore-
ſum*, [10]) ſi a bile et alia cauſa calida ma-
im pendeat, ſuccum ſemperuiui et
ortulacae applicari volentem, itemque
)*eckerum*, [11]) ſucculum ex furfuribus in
ceto coctum laudantem. Gaudeo valde
e horum virorum ſententiis ſed obſe-
utos reor inſtructioni *Piſonis* et aliorum
ntiquiorum quorum dogmata hic ſua
ecit. *Piſo* quippe maiori ex parte va-
uata materia roborantia, ſed quae ſint
erpetuo adſtringentia applicari iubet,
uod vero probe notandum vt calida
i frigida cauſa, ita frigida in cauſa calida
ommendat atque cum humorum ex-
retio quieuerit, demum oleo maſtichi-
io vel de abſynthio, vel nardino, cum
ino exiguo ventrem fouendum eſſe mo-
iet. [12]) Apud antiquiſſimos Autores
uos noſtra chemica latebant tanto minus
ſpiri-

10) Lib. XVIII. obſ. 47.
11) In exercit. pr.
12) Lib. III. c. 13.

ſpirituoſorum, frequentior autem adſtrigentium mentio. Ita nempe *Aretaeus*, [13]) ſi omnia in peius ruant ventri palmulas vino madefactas acaciam hypocyſtidem creato roſaceo excepta, atque *Aegineta* [14]) et *Aetius* [15]) perſeuerante impetu extus cataplasma ex iisdem et malicorio imponi ſuadent. Sed de his omnibus quae ſententiam iam expoſui cum de interno vſu acidorum et adſtringentium agerem, mentem quoque meam vberius de ſpirituoſis et aromaticis in ſuperioribus elocutus ſum. Neque iam in longam rationem me diffundo occaſione miri conſilii quod apud *Celſum* [16]) lego. Si tormina adſunt oportet frigidis et humidis fomentis ſtomachum fouere, ſed ſi venter dolet iisdem egelidis, ſic vt venter ipſe mediocriter calentibus iuuetur. Non aſſequor diſtinctionem inter tormina et dolorem, nec iuuamen modo ab actu frigidis, modo a tepidis, de vtriusque vero iam fuſe egi in antecedentibus. Vt tandem finiam in genere vt reſpectu omnium pharmacorum internorum ita et reſpectu topicorum, quae adhiberi poſſunt et debent in cholera non ſatis inculcari poſſe, duco neceſ-

ſariam

13) Curat. acut. lib. II. c. 4.
14) Lib. III. c. 39.
15) Tetr. III. ſerm. I. c. 12.
16) Lib. III. c. XI.

ıriam conſiderationem, durante et vi-
ente morbo magis irritationem ventri-
uli et inteſtinorum eiusque conſectaria,
uam relaxationem reſpiciendam eſſe;
uperato malo doloribusque et aeſtu ceſ-
ıntibus, iuuat demum relaxationi me-
eri, non antea. Has ob cauſas ſpon-
ias maiores vel pannos laneos decoctis
mollientibus calentibus madidos, cata-
lasmata ex farina ſeminis lini puluere
ıd. alth. cum lacte, oleum amygd.
ulc. cum pauxillo olei nucis moſchatae
xpreſſi a qua miſcela ego manifeſtum
emper ſolamen perſenſi, vnguenta emol-
entia, illudque de hyoſcyamo quod
entilio [17]) toties in vſu fuit ſaeuiente
ıorbo, omnibus aliis praeferenda eſſe
alam aio.

§. 39.

Sed et huc faciunt maximopere bal- *Balnea.*
ea emollientia, quorum obliuiſci ne-
ueo, cum eximium et haud ſatis a me
epraedicandum fructum inde inter
ıeffabiles dolores obtinuerim. Obſtu-
eſco vero totus, neque intelligo, qui
ıctum ſit, quod fere nullam aut raram
ltem eorum mentionem iniectam, in
holerae medela apud omnium aetatum
uctores quos euolui inueniam. Iam-
ue mirari deſino, cur minus opportu-
num

17) Vt Eteodr. p. 244.

num hoc remedii genus viſum ſit medi
cis aliquibus in vicinia loci vbi decum
bebam degentibus, imo vero cur fue
rint, qui per amicos me hortarentu
deſiſterem ab ingreſſu balnei, res mea
omnes peiores redditurı. Namqu
praxis vulgaris iniungere vix ſolet, v
aegri laborantes cholera in balneum de
ducantur. Gaudeo vero valde quo
therapiae meae annuentem habuerim ar
tis parentem *Hippocratem*, quem qui le
gunt, non poterunt non aliter ſentire
etiamſi hactenus aliena a legitima meden
di methodo balnea iudicauerint. Hi
nempe virum ſuum Athenienſem cho
lera affectum, cum frigidus iam fieret
lauatum calida multa inferne commemo
rat, donec partes etiam ſuperiores cale
factae redderentur, atque in viuis man
ſiſſe recenſet. [1]) Diſertis vero verbis
alibi ipſe, in bilis ſuperne et inferne
fluxu ventrem curandum per potiones
inmectantes, et per balnea calida cor-
pus mollientia capite excepto praeci-
pit. [2]) Laudant equidem ſcio, dede-
ceret quippe hoc ignorare, alii veteres
medici in hac cholerica aegritudine bal-
nea, quae in genere frequentius in cu-
ratione et prophylaxi morborum com-
mendabant, ac ſolent facere neoterici,
ſed

1) Popularium V. §. IV.
2) De affectionibus §. 28.

ed laudant ea prorſus alio fine, prorſus lio tempore, quam ipſe ego *Hippocratem* et quam maxime indicationes veras herapeuticas ſecutus, illa in vſum vocari debere cenſui. Nempe non niſi holera ſuperata iis vtendum praecipit *Trallianus*, [3]) vacuatione finita ad balneum ablegari aegros volens; declinatione contingente demum ad balneum os perduci etiam iubet *Aegineta*, [4]) ieque minus *Celſus*, [5]) vbi malum contitit tertio die oportere ire in balneum t ſe cibo reficere pronuntiauit. Non ddunt hi Autores fines quibus eo tempore potiri exoptarunt, crediderim autem ſecundum recentiorum medendi eges, quando roborandi relaxatas per morbum partes indicatio naſcitur, balnea huic potius contrariari, quae ſub pſo morbo quando ſtrictum laxare debet, conuenientia magis haberi merentur, mea ſententia. Licet vero durante odem antiquis adhibita non adeo fuerint, videor tamen mihi in eorum medicatione tacitam vſus ſub ipſo vigore egritudinis approbationem deprehendere. De cruribus, brachiis ſpaſmo et contractione affectis, frigoreque extremorum, quando malum maioris momenti exiſtit, loquuntur omnes veteres, vix aliquo

3) Lib. VII. c. 14.
4) Lib. III. c. 39. 5) Loco cit.

aliquo eorum excepto. Ab hoc frigore malam prognoſin deducens, inſtansque ſi id pertinacius afflixerit frigus emortuale triſti augurio praedicens, atque e contra a caloris reditu omnia fauſta ominans *Aretaeus* inculcat ſerio ſi torqueantur inteſtina et pedes frigeſcant, oportere eos molliter fricari ad genua vsque, atque inungi vt caliditas quae abierat reuocetur. [6]) *Celſus* quoque ſi extremae partes frigidae fuerint, eas inungendas calido oleo, calidisque fomentis nutriendas monet. [7]) Praeter hos *Aegineta* [8]) ad conuulſorias contractiones artus non ſaltem oleo inungendos vult, ſed iubet inſuper vt aqua calida perfundantur. Nonne vero haec omnia conſilia argumenta validiſſima praebent pro balneo, omnibus inunctionibus praeferendo, inque ipſa curatione adornando, vt niſi omnia me fallunt inter Arabes voluit *Rhazes*, et inter alios paucos *Raymundus Fortis*. *Piſo* certe veſtigiis veterum incedens, remediaque illorum topica quae citaui proponens tandem ipſiſſimo verbo addit et ſubiungit *balneum* aetiologia vſus non omiſſa. *Si iam* inquit, *corpus collabi et facultas aegre ferre coeperit vacuationem humorum, impetus in contrarium vertendus eſt crurum et brachiorum frictionibus, illitis manibus oleo anethino*

6) Curat. acut. lib. II. c. 4.
7) L. c. 8) Loc. cit.

ıethino et irino. Per has enim praeter ıerſionem curantur conuulſiones, liga-ıae quoque dolorificae artuum iuuant, curbitae etiam ſcapulis lieni, hepati af-ſcae balneum item ad cutem trahens. [9]) lanifeſtum eſt *Piſonem* reuulſioni vt er alia remedia, ita et per balneum uod facile reliquis palmam praeripit otentae, dum eius beneficio humorum l inteſtina per ſtimulum allectorum que vndatim eo ruentium impetus ad cteriora determinatur, maximum mo-entum tribuere, quod omnino in cu-tione multum boni praeſtat. Sane ſa hac reuulſione cito procurata mala uae veteres allectis ad exteriora humori-us per varia molimina curare volebant on curaſſe, ſed praepediuiſſe ne in-ruant, atque eorum aduentum quem creſcens morbus minabatur haud ex-ectaſſe, ſimulque excretiones per vo-itum et ſeceſſum vitae pabulum mungentes, detracta illis et auocata a cis in quibus contingebant materie, tuta ıc methodo cohibuiſſe; atque tandem brem ad inteſtina conuerſam (namque a certe aeque audire poteſt cholera ac yſenteria Sydenhamo) valide impu-naſſe, non mediocris eſt felicitas; ſed nge plura ſunt, quae in aegri ſalutem x balnei vſu redundant. In omni cor-oris cortice patent oſtiola prorſus in- nume-

9) L. c. p. 75.

numerabilium venularum abſorbentium, ex experimentis vero certiſſime conſtat haec facillime et non exigua copia alluentia liquida ſugere, atque ad interiora ablegare, quantum vero boni inde derivari debet, in omne corpus aegri propter liquidorum vitalium perpetuam iacturam exhauſtum pene, et ſicciſſimum redditum. Dum vero ita inhalationi favet balneum, relaxata cute exhalantis quoque perſpirabilis ex minutiſſimis arteriolarum apicibus promotioni pulchre ſeruit, atque inuerſum ad inteſtina humorum flumen ad externum corporis habitum iterum allicit, morbumque ipſum ſuo commeatu priuat. Inſuper vero toti abdomini perpetuo molliſſimum fomentum praebet balneum, inque ipſa loca affecta blanditer agit, atque iisdem ſumma beneficia impertitur. Nil certe omnis ars habet aptius ad horrendas fibrarum ſtomachalium et inteſtinalium ſtricturas et criſpationes relaxandas ac emolliendas; nil ad furias dolorum mitigandas, nil ad naſcentem inde inflammationem praecauendam et impugnandam, quam molliſſimum, leniſſimum tepidumque madorem aquae vel lactis maxime ſi herbarum, radicum, ſeminum emollientium virtute impraegnetur. Quin ſi inteſtinorum aut ventriculi plicis pertinaciter adhaeſerit tenaci forte bilioſo glutini immerſa acrimonia, haec intromiſſa

iſſa lenientiſſima humiditate emollitur,
: praeparatur ſenſim vt ſecedat e ſuo
:ibulo, et eliminari queat, maxime ſi
dens in balneo aeger ſimul bibat ſtre-
ıe iisdem finibus inſeruitura liquida.
aec omnia qui conſiderauerit accura-
ıs, mihi quidem vltro concedet prae-
ıntiſſimum vſum balnei emollientiſſimi
curatione cholerae, quem ſat exper-
ıs extollo, neque ſaltem in malo a ve-
eno nato id conuenientiſſimum habe-
t, quemadmodum Cl. *Kramerus* [10])
cholera ſanguinea a mercurio ſublima-
aſſumto excluſa balneum egregium
perit, ſed in omni grauiore cholera,
pote cuius cauſa etiamſi vere non ve-
enoſa ſit, ſemper tamen venenum ae-
ulatur. Vix quoque opinor Medicum
his omnibus ita ſe habentibus con-
ctum a conſilio balnei auertet adſtan-
ım turba aegrum nimis debilitatum
ıparem huic remedio habens, vanus
ıim metus eſt, ſi nimius ſaltem calor
ueatur, idque non niſi leniter tepi-
ım adhibeatur. Debiliſſimus et a ſolis
tenſiſſimis doloribus lipothymiis ob-
ɔxius id tuli ego facile, atque remiſſio-
e impetrata virium quaſi incrementum
ihi addi autumaui, atque eapropter
epoſito pretio certare audeo, aegroto-
ım quemuis eadem emolumenta inde
nſurum fore.

10) Commerc. litter. Norimb. A. 1735 menſe Iul.

§. 40.

Epilogus. Nil habeo amplius quod hactenus expoſitis adnectam, quare prolixiori conſiderationi remediorum huic morbo curando ſeruientium finem facio. Merebatur vero eius atrocia, vt ſingulorum vſus expenderetur curatius, Autorumque diuerſae ſententiae trutinarentur exactiſſime ſola quippe dexterrima adhibitio pharmacorum facit, vt natura vix vincibilis aegritudo, arte interdum vincatur. Conſtitit ſatis, nullum vniuerſalem methodum ſuppeditari poſſe ſed eam cauſae, ſubiectoque laboranti ac tempori prudentiſſime accommodandam eſſe. Interim tamen ex adductis liquet, cholerae aeſtiuae, bilioſae, febrilis vt mea erat, palmaria remedia haberi venae ſectionem, rheum ſi indicetur, in principio principii ſine ſale exhibitum, potum demulcentiſſimum fere tepidum, ſerum lactis, lac cum aqua coctum, emulſiones, acidulas lacte remiſtas, iuſcula auenacea, hordeacea, carnium tenuia, balneum emollientiſſimum, clyſmata emollientiſſima, fomenta et vnguenta emollientiſſima tandem opium: vixque poſt ſimpliciſſima haec reſtare alia, quae ſerio commendari poſſunt. Horum beneficio ſuperato morbo, declinatoque vrgentiſſimo vitae periculo, tonum deperditum optime inſtaurari martialibus in forma liquida, maximeque aquis mineralibus

s ferratis; ac laeſa inteſtina praecipue
ari gelatinas, lacticinia, oua ſorbilia
riter ni fallor hiſtoria praemiſſa abun-
docuit. Vtinam illa omnia quae ſo-
ter et cordate expoſui hactenus, im-
ani cholerae morbi ſaeuitiei, qua ſubito
as tot mortalium rapit, aliquid detra-
nt, atque rariora inpoſterum efficiant
aematura ſaniſſimorum, et in viridiſſi-
a aetate conſtitutorum hominum fu-
ra! Eximio ſane fructu ita rependi
tuerem triſtes aerumnas, quas exper-
s ſum aegrotans Medicus, maximum-
e per Dei gratiam exſolui adhibitae a
operae praemium.

---

halmata numeroſa abſenti Auctori haud im-
anda, ſenſum tamen miſere hinc inde tur-
bantia, Lector beneuolus vt corrigat,
rogatur.

ag. 8. lin. antepenult. lege oblataeque p. 12. l. 19.
iſchiadem p. 16. l. 2. lege munificentiae p. 17. l. 9.
moto p. 29. l. 19. deleatur cum p. 34. l. 6. lege co-
§. 7. lin. 9. deleatur potu p. 36. l. vlt deleatur *po-*
, vt et aliis ſubſequentibus locis multis vbi *infuſum*
exſtat cui vocabulum *potus* praeter rem a Corr『ctore
no additum eſt. Pag. 44. lin. 5. lege perniciſſimum
7. l. 23. lege excurrentia p. 48. l. 2. lege mihi redde-
oteram lin. 26. iuſtam p. 57. l. 18. lege en! p. 60.
o. lege huic p. 66. l. 10. lege illaudabile p. 84. l. 5.
morti lin. 28. lege ablatis iis et allatis p. 86. l. 25.
eiiciebatur p. 88. l. 2. lege alcoholis p. 100. l. 6.
propinquior p. 105. l. 20. lege inuita p. 118. l. 16.
admouerem p. 129. l. 14. lege aluumque lin. 26. de-
ur eo p. 132. l. 2. lege timidus p. 134. l. 26. lege ari-
mae p. 135. l. 8. lege immani p. 136. l. vlt. lege nullo
42. l. vlt. lege quod p. 144. l. 8. lege colore lin. 22.
aſſume-

aſſumebam p. 146. l. 6. lege pro *ratus*, arbitrabar p. 154. l. 19. lege pro *mortem* noctem p. 155. l. 4. lege inhibent lin. 7. lege retineatur lin. 11. lege parenchymate p. 156. l. 17. lege cuius p. 158. lege contenta p. 160. l. 24. lege eius Pag. 167. lin. 10. lege fauere p. 168. lin. 9. lege arroſione p. 183. lin. 10. lege pro *cuique* qui lin. 11. lege potusque lin. 14. lege pro *eiusque* eius p. 184. l. 18. poſt *ingurgitentur* fiat punctum. p. 186. l. 1. lege eadem lin. 28. pro *in* lege ni p. 188. l. 15. pro *eiusque* lege eius p. 189. l. 4. lege aceſcere lin. vlt. lege praegreſſorum p. 190. l. 11. pro *rariſſimos* lege robuſtiſſimos p. 191. l. 2. poſt *cauſa ſit* lege. In ea certe antiqua ſententia fuit Diemerbroeck p. 193. l. 23. lege humorem p. 195. l. 20. lege ſeorſim l. 22. lege diarrhoeae p. 199. l. 16. lege ductuumque lin. 17. lege eosdemque p. 200. l. 13. lege putridum p. 207. l. 24. lege quanta p. 209. l. 8. lege ipſam lin. 15 lege acidam p. 211. l. antepenult. lege aeruginea p. 219. l. 1. lege praeceps lin. 2. lege arſenicalis p. 221. l. 4. lege venenoſam p. 223. l. 4. lege inſidens p. 224. l. vlt. lege morbique p. 226. l. 11. lege reſideat p. 228. l. vlt. lege hinc inde p. 229. l. 28. lege Vomitionibus p. 230. l. 5. lege pro *ſe* ſi lin. 9. lege ruyſchianam lin. 23. lege porulo p. 234. l. 7. lege aetate. p. 235. l. 16. lege pulſumque p. 239. l. 14. lege Cous p. 243. l. 27. lege videntur p. 247. l. 20. lege mortique p. 251. l. 28. lege ſenſationes p. 252 l. 29. lege poſt *affecta* male habere p. 254. l. 24. lege ſeorſim p. 256. l. 21. lege oblocutionum p. 262. l. 14. lege exſolutis p. 264. l. 14. lege ſtimulans p. 265. l. 7. lege terminoſae p. 268. l. vlt. lege elleborata p. 272. l. 25. lege fuerint p. 281. l. 24. lege morbifica p. 283. l. 3. lege ciens lin. 16. lege ducuntur p. 285. l. vlt. lege aculeatam p. 288. l. 4. lege debuiſſet l. 5. deleatur *que* p. 290. l. 4 lege Olibanum p. 292. l. 13. poſt irritante deleatur *ſe* p. 298. l. 17. lege idem ipſum p. 301. l. 20. lege Velo p. 306. l. 20. lege bronchiis p. 307. l. 20. lege velim p. 309. l. 22. lege innidulantes p. 312. l. 13. lege effuſior p. 314. l. 3. lege ſtabilis lin. 4. lege igneae, lege contactus lin. 5. lege propinqua lin. 17. lege eidemque p. 315 l. 17. lege aqua p. 323. l. 11. lege vſtum p. 345. l. 14 lege vnice p. 347. l. 7. lege ea lin. 16. lege cum p. 354 l. 10. lege mulctum p. 358. l. 16. lege ceraſis p. 382. l. 5 lege cerato lin. 9. lege ſentiam lin. 14. lege orationem